

ALEKSANDER NOWORÓL KONSULTING

30-387 Kraków, ul. Gronostajowa 7, tel.: 012 664 62 65, fax: 012 664 53 93
<http://www.noworol.com>, e-mail: konsulting@noworol.com
30-348 Kraków, ul. Chmieleniec 37/27, tel.: 012 263 63 33, fax: 012 263 63 30

dr hab. inż. arch. Aleksander Noworól, prof. UJ

mgr Kamila Noworól

mgr Ewelina Kowenzowska

**PROGRAM REWITALIZACJI
OBSZARÓW MIEJSKICH W RZESZOWIE
AKTUALIZACJA 2007 (projekt)**

Kraków, sierpień - listopad 2007

Spis treści:

WPROWADZENIE	6
I. CHARAKTERYSTYKA OBECNEJ SYTUACJI W MIEŚCIE.....	9
1) <i>Uwarunkowania przestrzenne.....</i>	<i>13</i>
2) <i>Gospodarka.....</i>	<i>57</i>
3) <i>Sfera społeczna.....</i>	<i>69</i>
4) <i>Analiza SWOT.....</i>	<i>103</i>
II. NAWIĄZANIE DO STRATEGICZNYCH DOKUMENTÓW DOTYCZĄCYCH ROZWOJU PRZESTRZENNO- SPOŁECZNO -GOSPODARCZEGO MIASTA I REGIONU.....	109
III. ZAŁOŻENIA PROGRAMU REWITALIZACJI.....	128
1) <i>Cele i instrumenty rewitalizacji obszarów miejskich</i>	<i>128</i>
2) <i>Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji w latach 2004-2006.....</i>	<i>146</i>
3) <i>Lokalny Program Rewitalizacji w latach 2007-2013.....</i>	<i>147</i>
4) <i>Rodzaje projektów oraz beneficjentów Programu.....</i>	<i>159</i>
5) <i>Kryteria wyboru projektów.....</i>	<i>162</i>
6) <i>Oczekiwane wskaźniki Programu</i>	<i>164</i>
IV. FINALNA LISTA PROJEKTÓW W LATACH 2007-2013	166
IVa. <i>Plan działań przestrzennych w latach 2007 – 2013.....</i>	<i>167</i>
IVb. <i>Plan działań gospodarczych w latach 2007 – 2013.....</i>	<i>184</i>
IVc. <i>Plan działań społecznych w latach 2007–2013.....</i>	<i>187</i>
V. PLAN FINANSOWY REALIZACJI REWITALIZACJI NA LATA 2007 – 2013	191
VI. SYSTEM WDRAŻANIA.....	199
1) <i>Podmiot zarządzający Programem.....</i>	<i>199</i>
2) <i>Koordinacja z innymi działaniami operacyjnymi Miasta.....</i>	<i>206</i>
VII. SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ	209
1) <i>System monitorowania i sprawozdawczości Programu Rewitalizacji.....</i>	<i>209</i>
2) <i>Sposoby ewaluacji/ oceny Programu Rewitalizacji.....</i>	<i>214</i>
3) <i>Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi</i>	<i>219</i>
4) <i>Public Relations programu rewitalizacji</i>	<i>221</i>
PLANSZE PROGRAMU REWITALIZACJI.....	230
ANEKS.....	231
I Poziom realizacji projektów Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie w latach 2004-2006.....	231

Spis tabel:

Tabela 1. Zasoby mieszkaniowe zamieszkałe w Rzeszowie w latach: 1990, 1995, 2000, 2004 i 2005	21
Tabela 2. Wyposażenie techniczno-sanitarne mieszkań w Rzeszowie w 2005 r.....	22
Tabela 3. Wykaz sprzedanych lokali komunalnych w latach 1998 – 2003.....	22
Tabela 4 Stan zasobów mieszkaniowych w zarządzie MZBM w 2007 r.....	23
Tabela 5. Potrzeby remontowe w budynkach komunalnych w latach 2004-2009 (w 100% własność gminy).....	24
Tabela 6. Potrzeby remontowe w latach 2004-2009 w budynkach wspólnot mieszkaniowych (realizacja ze środków gromadzonych w funduszach remontowych).....	25
Tabela 7. Plan remontów na lata 2004-2009	25
Tabela 8. Zmiany stawki bazowej czynszu w mieszkaniowym zasobie Miasta Rzeszowa w latach 2004 – 2009.....	26
Tabela 9. Obiekty budowlane wpisane do rejestru zabytków.....	29
Tabela 10. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	30
Tabela 11. Stanowiska archeologiczne proponowane do wpisania do rejestru zabytków.....	32
Tabela 12. Uciążliwość rzeszowskich zakładów przemysłowych w 2005 r.....	40
Tabela 13. Charakterystyka sieci wodociągowej Rzeszowa w 2006 r.....	43
Tabela 14. Charakterystyka zużycia wody w Rzeszowie w 2005 r.	43
Tabela 15. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej w Rzeszowie w 2006 r.	44
Tabela 16. Charakterystyka ścieków wytworzonych i oczyszczonych przez rzeszowskie oczyszczalnie w 2005 r.....	44
Tabela 17. Odpady i gospodarka odpadami w Rzeszowie	45
Tabela 18. Struktura odbiorców ciepła z systemu ciepłowniczego.....	49
Tabela 19. Charakterystyka sieci gazowej Rzeszowa w 2006 r.	49
Tabela 20. Dynamika ruchu pojazdów na drogach zewnętrznych.....	52
Tabela 21. Liczba pracujących według sektorów własności w Rzeszowie w latach 2001 - 2005.....	58
Tabela 22. Liczba pracujących w sektorze przedsiębiorstw w Rzeszowie w latach 2000 - 2005.....	59
Tabela 23. Udziały pracujących w sektorze przedsiębiorstw według sektorów własności w Rzeszowie w roku 2000 oraz okresie 2003 - 2005	59
Tabela 24. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w pierwszym półroczu 2006 r. w wybranych miastach wojewódzkich	59
Tabela 25. Jednostki zarejestrowane w systemie REGON w latach 2000-2006 według sektorów własności.....	60
Tabela 26. Podmioty gospodarcze według formy organizacyjno-prawnej prowadzenia działalności ...	61
Tabela 27 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na rynku pracy w Rzeszowie w latach 2004 – 2006.....	62
Tabela 28. Rozwój podmiotów gospodarczych działających na terenie Rzeszowa w latach 2000 – 2003 według sekcji PKD	62
Tabela 29. Zmiany w strukturze podmiotów gospodarczych działających na terenie Rzeszowa	63

Tabela 30 Zmiany w udziale podmiotów z poszczególnych klas wielkości w Rzeszowie w latach 2004 – 2006.....	64
Tabela 31. Zmiany w liczbie ludności Rzeszowa w latach 2003 – 2006 (stan na 31 XII).....	69
Tabela 32. Prognoza ludności w tysiącach do 2030 r.	70
Tabela 33. Dynamika zmian gęstości zaludnienia w Rzeszowie w latach 2003 – 2006	70
Tabela 34. Migracje ludności Rzeszowa w latach 2003 - 2006.....	71
Tabela 35. Ruch naturalny ludności w 2006 r.....	71
Tabela 36. Zmiany w liczbie ludności Rzeszowa należących do grup wiekowych w latach 2003 – 2006	72
Tabela 37. Mieszkańcy osiedli (zameldowani na stałe) w podziale na grupy wiekowe i płeć	73
Tabela 38 Migracje wewnętrzne w Rzeszowie w latach 2006 – 2007	74
Tabela 39. Ludność według płci i ekonomicznych grup wieku w 2006 r.....	75
Tabela 40. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia	76
Tabela 41. Ludność według głównych źródeł utrzymania (2002 r.).....	77
Tabela 42. Pracujący w wieku pow. 15 lat według grup zawodów, statusu zatrudnienia oraz płci (2002 r.).....	77
Tabela 43. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej wg grup wiekowych i płci (2002 r.)	78
Tabela 44. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej wg poziomu wykształcenia (2002 r.).....	78
Tabela 45 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł w województwie podkarpackim, Rzeszowie i wybranych miastach wojewódzkich w latach 2003 – 2005	79
Tabela 46 Stan i struktura bezrobocia w Rzeszowie na koniec stycznia w latach 2005 – 2007	81
Tabela 47 Stopa bezrobocia w Polsce, województwie podkarpackim i Rzeszowie w latach 2003-2007 (stan na styczeń, chyba że wyszczególnione)	82
Tabela 48 Udzielone świadczenia pomocy społecznej w Rzeszowie i miastach o podobnej wielkości w latach 2004, 2005 i pierwszym półroczu 2006 r.	83
Tabela 49 Osoby korzystające z pomocy społecznej w poszczególnych osiedlach Rzeszowa w 2007 r.	84
Tabela 50 Wskaźniki związane z przestępczością i bezpieczeństwem w województwie podkarpackim i w Rzeszowie w 2005 r.	87
Tabela 51 Przestępstwa ogółem w Rzeszowie w latach 2004 – 2006 oraz w pierwszej poł. 2007.....	87
Tabela 52 Rozmieszczenie popełnionych przestępstw w latach 2004-2007	88
Tabela 53. Miejsca niebezpieczne na terenie poszczególnych osiedli Rzeszowa.....	89
Tabela 54 Wskaźniki związane z bezpieczeństwem ruchu drogowego województwie podkarpackim i w Rzeszowie w 2005 r.	93
Tabela 55. Placówki edukacyjne w Rzeszowa (bez specjalnych) w latach 2004 – 2006.....	94
Tabela 56 Szkolnictwo wyższe w Rzeszowie w latach akademickich 2000/2001 – 2005/2006	96
Tabela 57. Służba zdrowia w Rzeszowie w latach 2004 – 2005.....	97
Tabela 58 Korzystający z noclegów w Rzeszowie w latach 2002 – 2006	98

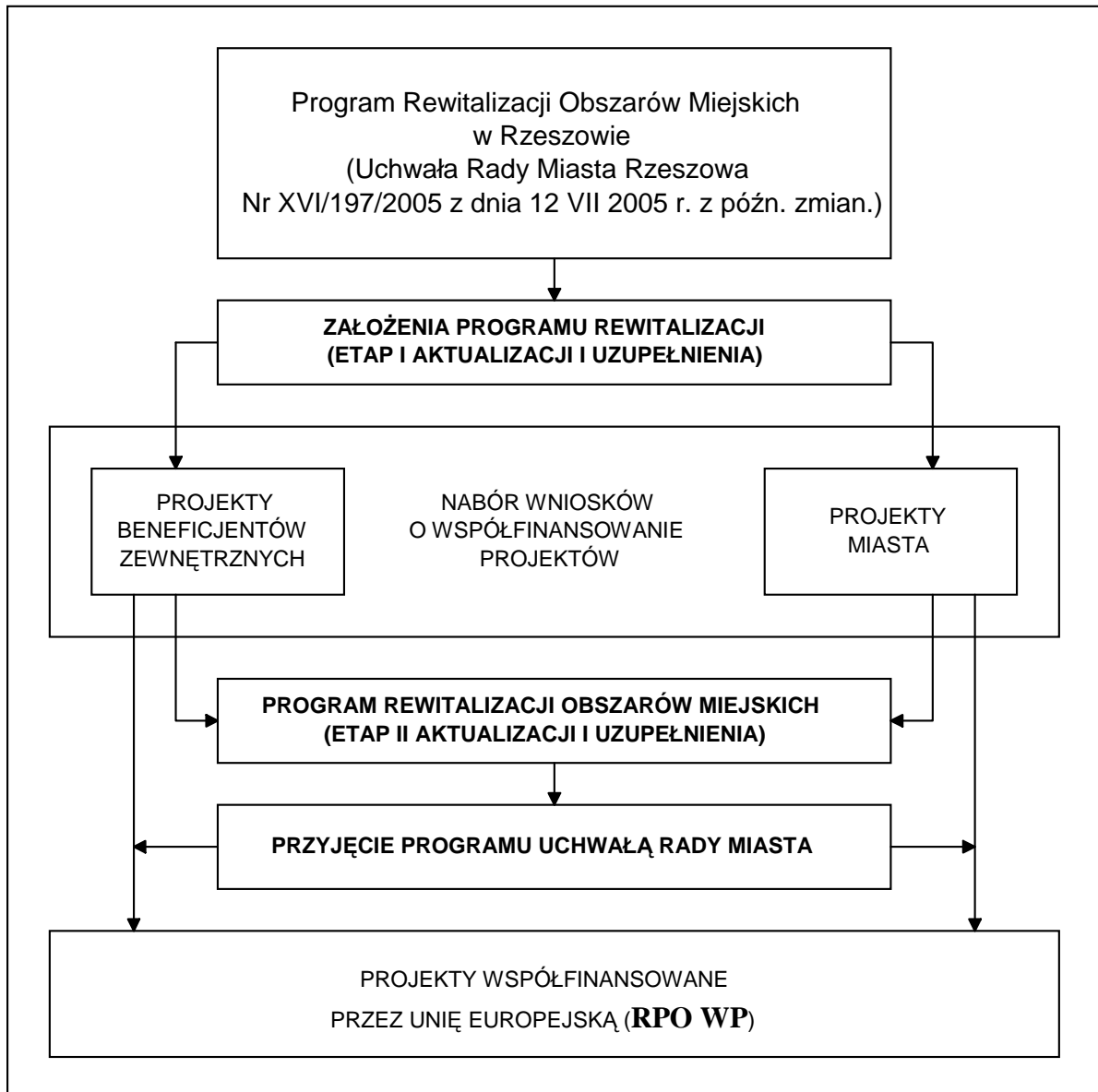
Tabela 59. Zaplecze kulturalne i jego użytkownicy w 2005 r.....	99
Tabela 60. Podstawowe parametry Obszaru Rewitalizacji w Rzeszowie.....	157
Tabela 61. Przewidywane wskaźniki osiągnięć Programu Rewitalizacji.....	165
Tabela 62 Wskaźniki produktów i rezultatów Programu.....	165
Tabela 63 Projekty przestrzenne realizujące cel P.2. zlokalizowane w Obszarze Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi	170
Tabela 64 Projekty przestrzenne (ingerencje poza tkanką mieszkaniową).....	176
Tabela 65 Projekty realizujące cel gospodarczy (G).....	186
Tabela 66 Projekty realizujące cel społeczny	189
Tabela 67. Ramowy plan finansowy Programu Rewitalizacji wg celów głównych Programu – lata 2007- 2013	191
Tabela 68. Ramowy plan finansowy Programu Rewitalizacji wg typów Obszarów Rewitalizacji – lata 2007-2013.....	192
Tabela 69. Koszty kwalifikowane w okresie programowania 2007 – 2013 w podziale na źródła pochodzenia środków (dane w tys. zł).....	192
Tabela 70 Ramowy plan finansowy Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie i poszczególnych projektów w latach 2007-2013.....	194
Tabela 71. Częstotliwość sprawozdawczości z uwzględnieniem pomiaru wskaźników w okresie 2007- 2013	214

WPROWADZENIE

- 1) Opracowanie wykonane zostało na zlecenie Miasta Rzeszowa, zwanego dalej **Miastem**, na podstawie Umowy z autorem, zwanej dalej **Umową**.
 - a) Niniejsze opracowanie stanowi realizację dwóch etapów aktualizacji Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie i obejmuje opracowanie końcowego „**Projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie**”, uwzględniającego nabór wniosków, po przeprowadzeniu konsultacji Założeń Aktualizacji.
- 2) W dalszej części stosowane będzie następujące nazewnictwo:
 - a) Opracowanie eksperckie, stanowiące uzupełnienie i aktualizację dokumentu programowego pt. „**Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie**” (Uchwały Rady Miasta Rzeszowa Nr XVI/197/2005 r. z dnia 12 lipca 2005 r. oraz Nr LI/16/2006 z dnia 24 stycznia 2006 r.) określane będzie, jako **Program Rewitalizacji, Program, LPR, lub Opracowanie**,
 - b) Minister Rozwoju Regionalnego, zwane będzie **MRR**,
 - c) Urząd Miasta Rzeszowa, określane będzie jako **UMR** lub **UM w Rzeszowie**, a Biuro Rozwoju Miasta Rzeszowa – **BRMR**.
 - d) Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, określane będą jako **NSRO**,
 - e) Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego, zwany będzie dalej **RPO WP** lub **Program Operacyjny**,
 - f) Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007 – 2013, zwany będzie dalej **PO RPW**,
 - g) Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, określane będzie jako **EFRR**,
 - h) Europejski Fundusz Społeczny, określane będzie jako **EFS**,
 - i) Strategia Rozwoju Miasta Rzeszowa określana będzie dalej **Strategią Rozwoju**,
 - j) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Rzeszowa określane będzie, jako **SUiKZP, Studium Gminy** lub **Studium Rzeszowa**,
 - k) Podmioty, uprawnione do zgłaszania projektów do Programu Rewitalizacji, określane będą **Beneficjentami** lub **wnioskodawcami**,
 - l) Podmioty, niebędące jednostkami miejskimi, które są uprawnione do zgłaszania projektów do Programu Rewitalizacji, określane będą **Beneficjentami Zewnętrznymi**,
 - m) Podmiot zarządzający wdrożeniem Programu Rewitalizacji, określane będzie mianem **Operatora Rewitalizacji** lub **Operatora Rewitalizacji**.

- 3) Opracowanie zostało wykonane przez zespół autorski (określany dalej jako **autorzy**), w składzie:
 - a) dr hab. inż. arch. Aleksander Noworól, prof. UJ – kierownik tematu,
 - b) mgr Kamila Noworól – konsultant,
 - c) mgr Ewelina Kowenzowska – konsultant.
- 4) Opracowanie zostało wykonane na podstawie materiałów otrzymanych od Miasta (lipiec – sierpień 2007 r.), statystyki publicznej oraz danych zawartych w Biuletynie Informacji Publicznej.
- 5) Aktualizacja Programu Rewitalizacji została opracowana zgodnie z wymogami:
 - a) aktualnej w trakcie opracowywania wersji zapisów RPO WP i projektu „Szczegółowego opisu priorytetów RPO WP”,
 - b) obowiązujących wytycznych Ministra Rozwoju Regionalnego oraz projektów wytycznych i rozporządzeń wg wersji cytowanych w opracowaniu,
 - c) zapisów NSRO,
 - d) aktualnej wiedzy eksperckiej na temat programowania przekształceń struktur funkcjonalno – przestrzennych oraz społeczno – gospodarczych miast.
- 6) Aktualizacja Programu jest zgodna ze Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego.
- 7) Aktualizacja Programu Rewitalizacji przewiduje, że posiada on charakter zintegrowanego programu na rzecz odnowy miejskiej, czyli oznacza opracowany, przyjęty i koordynowany przez Miasto wieloletni program działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej i technicznej, zmierzający do wyprowadzenia obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej oraz stworzenia warunków do jego dalszego rozwoju.
- 8) Program Rewitalizacji będzie podstawą do podejmowania określonych w nim działań oraz ubiegania się o środki Unii Europejskiej.
- 9) Kontekst opracowania aktualizacji i uzupełnienia Programu Rewitalizacji przedstawia, zamieszczony poniżej schemat.

Schemat 1. Kontekst opracowania aktualizacji i uzupełnienia Programu Rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne.

I. CHARAKTERYSTYKA OBECNEJ SYTUACJI W MIEŚCIE

Pierwsze osadnictwo na terenie obecnego Rzeszowa pojawiło się na obszarze współczesnego Śródmieścia oraz dzisiejszej dzielnicy Pobitno. Jednak udokumentowane początki Miasta sięgają 1345 r., kiedy Kazimierz Wielki wydał przywilej lokacyjny Rzeszowa wraz z okolicami J. Pakosławicowi ze Stróżysk (na początku właścicielami Miasta była jego rodzina, zwana później Rzeszowskimi, następnie właścicielami zostali Ligęzowie i ostatecznie w 1638 r. Rzeszów przeszedł na własność Lubomirskich). W XVI wieku Miasto cechowało się rozwiniętą administracją, dla której w 1591 r. wzniesiono ratusz. W XVII wieku zbudowano zamek oraz mury miejskie i fortyfikacje. Następnie Rzeszów dostał się do zaboru austriackiego i pełnił funkcję stolicy obwodu administracyjnego tzw. cyrkułu (odpowiednika powiatu). W latach czterdziestych XIX wieku Miasto wykupiło od księcia Lubomirskiego prawo nominalne, a ok. 20 lat później po zbudowaniu linii kolejowej Kraków – Lwów oraz po uzyskaniu przez Galicję swobód politycznych i gospodarczych nastąpił wyraźny rozwój Rzeszowa. W 1910 r. liczył on już ponad 20 tys. mieszkańców, posiadał koszary, szkoły, brukowane ulice, elektryczne oświetlenie, a także pełnił rolę zaplecza dla twierdzy Przemyśl.

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę znaczenie Rzeszowa nadal rosło. W latach 1937-1939, w ramach Centralnego Okręgu Przemysłowego rozpoczęło się tworzenie i modernizacja zakładów zbrojeniowych (m.in. filia Zakładów H. Cegielskiego, Państwowe Zakłady Lotnicze). W ramach programu rozwoju polskiego przemysłu obronnego Rzeszów miał stać się ważnym ośrodkiem przemysłu lotniczego i zbrojeniowego. Podczas drugiej wojny światowej Miasto uległo częściowemu zniszczeniu (zabytki, zakłady przemysłowe), a ok. 1/3 mieszkańców (ok. 14 tys. osób), a więc ludność pochodzenia żydowskiego, została wymordowana w obozie zagłady Bełżec.

Po II wojnie światowej Rzeszów stał się stolicą województwa rzeszowskiego, co przyspieszyło jego rozbudowę i modernizację. W latach 60. XX w. powstały w Mieście dwie wyższe uczelnie (Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Wyższa Szkoła Inżynieryjna, przekształcona następnie w Politechnikę Rzeszowską). Niewiele później w Rzeszowie została otwarta filia Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, co sprawiło, że Miasto stało się ważnym ośrodkiem akademickim w południowo-wschodniej Polsce. W okresie PRL podstawą rozwoju Rzeszowa było intensywne uprzemysłowienie, rozwinął się przemysł maszynowy (na bazie przedwojennej fabryki Cegielskiego powstały Zakłady Zmechanizowanego Sprzętu Gospodarstwa Domowego PREDOM ZELMER, a także Zakłady Automatyki Motoryzacyjnej, Zakłady Optyczne

OPTORES), przemysł metalowy (Zakłady Wyrobów ze Srebra), przemysł chemiczny (Przedsiębiorstwo Farmaceutyczne POLFA), przemysł spożywczy (Zakłady Mięsne, Zakłady Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego ALIMA), przemysł poligraficzny (Zakłady Graficzne), przemysł odzieżowy (Zakłady Przemysłu Odzieżowego CONRES), przemysł materiałowy i budowlany. Gwałtownemu uprzemysłowieniu towarzyszyła dynamiczna urbanizacja Miasta. Powstały duże wielorodzinne osiedla mieszkaniowe: Baranówka oraz Nowe Miasto, a w późniejszym czasie osiedle Krakowska – Południe, oraz osiedla o jednorodzinnej zabudowie Zimowit i Biała.

Po zmianie systemu społeczno-gospodarczego także Rzeszów zmieniał się w szybkim tempie. W 1992 roku stał się on stolicą nowej diecezji rzeszowskiej, w związku z czym w 1993 r. powstała następna szkoła wyższa – Seminarium Duchowne. W tym samym roku powstał Wydział Zamiejscowy Akademii Rolniczej z Krakowa. W 1996 r. rozpoczęły działalność dwie uczelnie prywatne: Wyższa Szkoła Zarządzania oraz Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania. W 2001 r., w wyniku prac Fundacji Rozwoju Ośrodka Akademickiego, powstał Uniwersytet Rzeszowski, powołany w oparciu o WSP, Filię UMCS oraz Wydział Zamiejscowy krakowskiej AR. W tym okresie pojawiły się również duże inwestycje w przemyśle lotniczym i informatycznym. Powstawały nowoczesne zabudowania i osiedla. W 2006 r. i 2007 r. Miasto powiększyło znacznie swój obszar administracyjny o trzy sąsiednie sołectwa.

W 1999 r. Rzeszów został stolicą dużego województwa podkarpackiego, na które składają się tereny trzech byłych województw krośnieńskiego, przemyskiego, rzeszowskiego oraz części dwóch województw: tarnobrzeskiego, tarnowskiego. To wydarzenie w dużym stopniu przyczyniło się do tego, że Rzeszów jest dalej rozwijającym się ośrodkiem akademickim i kulturalnym, niekwestionowanym centrum handlowym, i gospodarczym, największą aglomeracją miejską południowo-wschodniej Polski. Miasto charakteryzuje niski poziom bezrobocia (7,7 % w maju 2007 r.). Może też poszczycić się wyjątkowo wysokim wskaźnikiem średniej długości życia. Stolicę województwa podkarpackiego cechuje też wyjątkowo wysoki odsetek ludności z wykształceniem wyższym – ponad 20%, co daje mu pod tym względem drugie miejsce w kraju. Rzeszów, jako pierwsze i jak dotąd jedyne Miasto w Polsce, udostępnił mieszkańcom darmowy szerokopasmowy Internet (sieć ResMan).

Geograficznie Miasto jest położone w obrębie dwóch krain geograficznych – Kotliny Sandomierskiej oraz Pogórza Karpackiego – w dolinie Wisłoka na wysokości 200-330 m n.p.m. W granicach Miasta znajduje się sztucznie utworzony Zbiornik Rzeszowski. W okolicach, podobnie jak w innych częściach Podkarpacia, znajdują się duże złoża gazu ziemnego. Region

rzeszowski, leży w podgórskiej strefie klimatycznej, charakteryzuje się długimi, gorącymi latami i niezbyt ostrymi zimami, co czyni go jednym z najcieplejszych rejonów w Polsce.

Położony blisko południowej i wschodniej granicy Polski (odległość ok. 100 km od każdej), Rzeszów pełni rolę ważnego węzła komunikacyjnego. W tym miejscu krzyżuje się siedem szlaków drogowych i kolejowych o znaczeniu wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym. Jest to m.in. III Paneuropejski Korytarz Transportowy, w ramach którego przebiegają międzynarodowe trasy komunikacji kolejowej (magistrala kolejowa E-40 na trasie Drezno (Niemcy) – Wrocław – Kraków – Medyka – Lwów (Ukraina)) i drogowej (droga krajowa nr 4, międzynarodowa E-40 na trasie Drezno (Niemcy) – Wrocław – Kraków – Medyka – Lwów (Ukraina)). Biegają tutaj także: droga krajowa nr 9, międzynarodowa E-371 (relacji Radom – Rzeszów – Barwinek – granica państwowa) oraz droga krajowa nr 19 (relacji granica państwowa – Kuźnica Białostocka – Białystok – Lublin - Rzeszów).

Układ drogowy rozbudowany zostanie znacznie w najbliższych latach w związku z budową autostrady A4 (Drezno - Kijów) oraz drogi ekspresowej S19 (Suwałki - Barwinek). Stale rozwija się również komunikacja lotnicza – w 2005 r. doszło do otwarcia pierwszego regularnego międzynarodowego połączenia, obsługowanego przez Port Lotniczy Rzeszów – Jasionka (połączenie z Londynem), oddalony od Rzeszowa o 11 km.

Najważniejsze inwestycje zrealizowane przez Miasto w ostatnich latach dotyczyły polepszenia jakości środowiska naturalnego (np. modernizacja oczyszczalni ścieków oraz budowa kolektora prawobrzeżnego) i poprawy warunków społeczno-bytowych mieszkańców (np. budowa trzeciego mostu drogowego i kładki na Wisłoku, mostu na rzece Strug).

Rzeszów pełni obecnie wiele rozmaitych funkcji, do najważniejszych należą:

- funkcja administracyjna miasta wojewódzkiego i administracji kościelnej;
- funkcja ośrodka usługowego, szczególnie w zakresie szkolnictwa, wyspecjalizowanego lecznictwa, oraz coraz bardziej w zakresie nauki w powiązaniu ze szkolnictwem wyższym;
- funkcja przemysłowa (głównie przemysłu elektromaszynowego, rolno-spożywczego i farmaceutycznego), a także handlu o znaczeniu ponadregionalnym;
- funkcja komunikacyjna (jako węzeł komunikacji kolejowej, drogowej oraz lotniczej, zarówno krajowej jak i międzynarodowej).

W porównaniu z województwem podkarpackim na Rzeszów przypada:

- 0,4 % powierzchni,
- 7,9 % ludności ogółem, w tym – 8,1 % kobiet,

- 18,1 % pracujących,
- 13,3 % podmiotów gospodarczych,
- 9,1 % mieszkań w zasobach mieszkaniowych,
- 24,8 % mieszkań oddanych do użytku.

W projekcie Koncepcji Polityki Przestrzennej Zagospodarowania Kraju z 2005 r. Rzeszów został wytypowany jako potencjalny ośrodek rozwoju społeczno-gospodarczego o znaczeniu europejskim tzw. europol, wśród innych 12 polskich miast i aglomeracji. Jako centrum aglomeracji spełnia już dziś niektóre funkcje metropolitarne.

Rzeszów liczył na dzień 31 stycznia 2007 r. 166,5 tysiąca mieszkańców wraz z osobami czasowo zameldowanymi. Warto zaznaczyć, że w Mieście uczy się również ok. 60 tys. studentów¹. Powierzchnia Rzeszowa wynosiła na dzień 31 stycznia 2007 roku 77,3 km². W związku ze zmianą granic administracyjnych Miasta i przyłączeniem nowych terenów, powierzchnia Rzeszowa zwiększyła się od 2005 r. o 23,7 km², a średnia gęstość zaludnienia zmniejszyła się z ok. 3000 osób/km² do 2154 osób/km². Z sąsiednich gmin Rzeszowa przyłączono trzy sołectwa, w 2006 r. Słocinę i Załęże z gminy Krasne, a w 2007 r. część Przybyszówki z gminy Świlcza. Mimo tych zmian, Rzeszów wciąż pozostaje Miastem o najwyższej gęstości zaludnienia spośród innych miast o podobnej liczbie mieszkańców (dla porównania w tys. osób/km²: Olsztyn 2,0, Radom 2,0, Kielce 1,9, Toruń 1,8). Obecnie w województwie podkarpackim dwa miasta Tarnobrzeg i Stalowa Wola mają większą powierzchnię niż stolica województwa podkarpackiego, przy znacznie mniejszej liczbie mieszkańców (odpowiednio 85,6 km² przy 50,0 tys. mieszkańców oraz 82,41 km² przy 68,5 tys.). Dzięki powiększeniu powierzchni Rzeszów zyskuje na atrakcyjności inwestycyjnej w związku z większą (choć ciągle niewystarczającą) podażą terenów. W 2008 r. planuje się, że do Rzeszowa zostanie przyłączone następne sołectwo Zwiężczyca z gminy Boguchwała (na południowym-zachodzie Miasta) i pozostała część Przybyszówki. W wyniku przyszłego poszerzenia granic powierzchnia Miasta ma sięgnąć 101 km², a liczba ludności – 177 tys., przy gęstości zaludnienia 1,7 tys. osób/km². Takie działanie ma znaczenie dla wielu wymiarów życia Miasta, m.in. wzmacnia gospodarkę, umożliwiając budowę i tworzenie nowych przedsiębiorstw, a co za tym idzie – tworzenie nowych miejsc pracy, umożliwia realizację celów publicznych, zapewnia rozwój terenów rekreacyjnych i mieszkaniowych.

Obecnie największą gęstość zaludnienia mają dzielnice o wysokiej intensywności zabudowy: os. Piastów (15,9 tys./km²), os. Nowe Miasto (15,6 tys./km²) oraz os. Krakowska Południe

¹ Więcej w rozdziale: Struktura demograficzna.

(13,6 tys./km²). W osiedlach mieszkaniowych wielorodzinnych, powstałych w przeciągu ostatnich 40 lat, zamieszkuje 63% ludności stolicy województwa podkarpackiego.

Z kolei ok. 20 % ludności zamieszkuje rejon śródmieścia (głównie centrum usługowe w starej zabudowie). Obszar dzielnic zbudowanych z domów jednorodzinnych zamieszkuje ok. 17 % mieszkańców Rzeszowa.

1) UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE

Położenie Rzeszowa

Założenie pierwszej osady na terenie obecnego Rzeszowa wiązało się z jego położeniem geograficznym na styku dwóch odmiennych krain geograficznych umożliwiających wymianę różnorodnych towarów – to jest dwóch makroregionów: Kotliny Sandomierskiej (należącej do podprovincji: Północne Podkarpacie) oraz Pogórza Środkowobeskidzkiego (należącego do podprovincji: Zewnętrzne Karpaty Zachodnie). Kotlina Sandomierska dzieli się na obszarze Rzeszowa na dwa mezoregiony Podgórze Rzeszowskie (większa, prawie cała lewobrzeżna część Miasta) oraz raczej płaską Pradolinę Podkarpacką (północne krańce Rzeszowa). Nie-wielka pagórkowata, południowo-zachodnia część stolicy województwa podkarpackiego należy do mezoregionu Pogórze Dynowskie (makroregion Pogórze Środkowobeskidzkie).

Przez Przedgórze Rzeszowskie biegnie rozległa, płaska pradolina Wisłoka, która odgrywa decydującą rolę w ukształtowaniu powierzchni Miasta. Ta część Rzeszowa jest położona na wysokości ok. 180-200 m n.p.m. Pozostałe mezoregiony cechują się wyższymi wysokościami bezwzględными, ze względu na swoją zróżnicowaną rzeźbę terenu – pagórkami o dużym nachyleniu (szczególnie południowo-zachodnia część Miasta).

Na terenie Rzeszowa znajdują się również liczne formy antropogeniczne. W południowej części utworzono w 1971 r. sztuczny Zbiornik Rzeszowski. Wybudowano próg wodny z kaskadą na Wisłoku. Miał on służyć dla celów rekreacji, jako ujęcie wody pitnej i jako zabezpieczenie przeciwpowodziowe. Inne przykłady działalności człowieka w ukształtowaniu powierzchni na terenie Rzeszowa to sztuczne skarpy, nasypy, wkopy.

Funkcje Miasta

Jak już wspomniano Rzeszów pełni funkcje stolicy Polski południowo-wschodniej, stolicy województwa podkarpackiego oraz stolicy diecezji rzeszowskiej, jest on również centrum usługowym, gospodarczym i przemysłowym regionu, ważnym ośrodkiem akademickim i kulturalnym.

Bliskość granicy ze Słowacją i Ukrainy oraz połączenia komunikacyjne siedmioma szlakami drogowymi i kolejowymi prowadzącymi przez Rzeszów powodują, że Miasto to pełni rolę ważnego centrum komunikacyjnego w Polsce. Zwłaszcza w perspektywie Euro 2012 i bliskości Lwowa pojawia się możliwość wzmocnienia tej funkcji.

Wraz z 6 powiatami ziemskimi Rzeszów tworzy potencjalny Rzeszowski Obszar Metropolitalny o powierzchni 4327 km² i o 735,8 tys. mieszkańców i pełni w nim rolę stolicy aglomeracji. Z tą pozycją wiąże się szczególne znaczenie Miasta, jako ośrodka o największym potencjale rozwojowym w województwie. W dotychczasowych krajowych koncepcjach polityki przestrzennej Rzeszów bywał zaliczany do miast pełniących funkcje krajowe.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP) definiuje Rzeszów jako ośrodek ponadregionalny i sugeruje przekształcenie aglomeracji miejsko-przemysłowej w metropolię rzeszowską. W dokumencie tym stwierdzono, że stolica województwa podkarpackiego może konkurować z innymi miastami w regionie: lokalizacją (na kierunku rozwoju wschód-zachód i na głównych ciągach energetycznych kraju), posiadaniem uporządkowanej sieci urządzeń komunalnych, pełnieniem już funkcji centrum aglomeracji, a co za tym idzie wykonywaniem na terenie Miasta usług wyższego rzędu, potencjałem intelektualnym i aktywnością społeczną mieszkańców, daleko posuniętym procesem restrukturyzacji potencjału produkcyjnego. PZPWP podkreśla jednakże opóźnienie w rozwoju Miasta i wskazuje możliwe rozwiązanie tej kwestii w dalszym zwiększaniu liczby jego mieszkańców oraz w tworzeniu i umacnianiu funkcji egzogenicznych.

Uwarunkowania wynikające z roli Miasta w krajowej i regionalnej strukturze przestrzennej wskazują na szczególną rolę procesu rewitalizacji obszarów miejskich Rzeszowa.

Struktura przestrzenna Miasta

Typy i zróżnicowanie zabudowy Rzeszowa oraz rozmieszczenie przestrzenne wynika z długotrwałego historycznego rozwoju, uwarunkowań polityczno-administracyjnych oraz uwarunkowań fizjograficznych. Obszary zurbanizowane mają powierzchnię 3 612 ha, czyli 46,7 % całkowitej powierzchni Miasta. Stolica województwa podkarpackiego charakteryzuje się promienisto-koncentrycznym układem zabudowy (stref funkcjonalno-przestrzennych), przy wyraźnie wyodrębnionej strefie zabudowy śródmiejskiej, stanowiącej historyczne i funkcjonalne centrum Miasta. Dobrze wykształcone są na obszarze Miasta osiedla mieszkaniowe oraz dzielnice przemysłowe. Zabudowa Miasta jest dosyć zwarta, o czym świadczy wysoka gęstość zaludnienia (średnia ponad 2 tys. osób/km²). Bardziej zwęzłą zabudową charaktery-

zuje się lewobrzeżna część Miasta. W całym Rzeszowie dominują powojenne zespoły zabudowy mieszkaniowej. Po przyłączeniu do Rzeszowa nowych obszarów zwiększyły się zasoby terenów zielonych oraz terenów pod przyszłe inwestycje.

Wszystkie dzielnice Rzeszowa można podzielić na trzy grupy, o zbliżonych cechach zabudowy, o podobnej gęstości zaludnienia i pokrewnych problemach. Pierwsza grupa to osiedla o największej gęstości zaludnienia to: os. Piastów: 15,3 tys. os./km²; os. Krakowska Południe: 13,0 tys. os./km²; os. Nowe Miasto: 12,6 tys. os./km²; os. Generała Andersa: 11,2 tys. os./km²; os. Grota-Roweckiego: 10,4 tys. os./km²; os. 1000-lecia: 9,4 tys. os./km²; Baranówka: 6,8 tys. os./km². Są to przede wszystkim osiedla zbudowane z tzw. wielkiej płyty. Zabudowa wielorodzinna (bloki, wieżowce) powstała w większości w latach 60.-80. XX w. Głównymi problemami tych obszarów są zbyt duża intensywność zabudowy oraz brak obszarów zielonych i terenów rekreacyjnych. Do drugiej grupy należą dzielnice o mniejszej, aczkolwiek wciąż wyższej niż średnia Rzeszowa, gęstości zaludnienia (2 tys. os./km²), są to: os. Śródmieście Płd.: 5,6 tys. os./km²; os. Paderewskiego: 5,3 tys. os./km²; os. Pułaskiego: 5,3 tys. os./km²; os. Śródmieście Płn.: 4,7 tys. os./km²; os. Króla St. Augusta: 4,3 tys. os./km²; os. Słocina: 4,1 tys. os./km²; os. Mieszka I: 3,8 tys. os./km². Te części Rzeszowa należą do najbardziej zróżnicowanych pod względem urbanistycznym.

Śródmieście to głównie stara zabudowa (kamienice, nieliczne bloki), gdzie znajduje się wiele zabytków i ważnych dla życia Miasta instytucji. Os. Kotuli to z kolei jedna z najmłodszych (początek budowy lata dziewięćdziesiąte) dzielnic Rzeszowa o wielorodzinnej zabudowie w nowoczesnym stylu. Do trzeciej, najliczniejszej grupy dzielnic o najniższej gęstości zaludnienia (dużo poniżej średniej dla Rzeszowa), można zaliczyć: os. Drabinianka: 1,3 tys. os./km²; os. Przybyszówka (stara): 1,3 tys. os./km²; os. Wilkowyja: 1,2 tys. os./km²; os. Kmity: 1,1 tys. os./km²; os. Dąbrowskiego: 1,1 tys. os./km²; os. Zalesie: 1,1 tys. os./km²; os. Pobitno: 0,7 tys. os./km²; os. Staromieście: 0,5 tys. os./km²; os. Staroniwa: 0,5 tys. os./km²; os. Załęże: 0,3 tys. os./km²; os. Przybyszówka (nowa): 0,2 tys. os./km². Osiedla te mają najczęściej wiejski charakter, są to zazwyczaj podmiejskie miejscowości włączone do Rzeszowa. Wśród tych dzielnic kilka posiada zabudowę jednorodzinną i szeregową. Tutaj znajdują się wolne tereny na dogęszczanie zabudowy.

Plan ukazujący gęstość zaludnienia poszczególnych dzielnic Rzeszowa przedstawia załącznik graficzny – plansza nr 2.

Centra usługowe i komercyjne znajdują się przede wszystkim w historycznym Śródmieściu (taką funkcję pełni al. Piłsudskiego, al. płk. Lisa – Kuli, gdzie zlokalizowane są galerie) oraz w mniejszej skali na osiedlach o wysokiej intensywności (tzw. usługowe centra osiedlowe lub

hipermarkety na osiedlach). W ostatnich dziesięciu latach powstało wiele hipermarketów, centrów handlowych, galerii i mniejszych supermarketów. Powierzchnia sklepowa na mieszkańca jest w Rzeszowie najwyższa w kraju (hipermarkety: Tesco, E. Leclerc, Castorama, Real, Makro, Auchan, Praktiker, RCMB, Leroy Merlin; centra handlowe m.in.: Galeria Graffica, Plaza Rzeszów, Galeria Rzeszów; Resovia Park (ok. 2008 - budowa), Millenium Hall (w budowie). W prawobrzeżnej części Rzeszowa miejsce o największej ilości punktów komercyjno-usługowych znajduje się na styku ulic Rejtana, al. Powstańców Warszawy i al. Armii Krajowej. Jest to atrakcyjne położenie dla lokalizacji sklepów wielkopowierzchniowych ze względu na możliwość dojazdu potencjalnych klientów.

Zabudowa przemysłowa i poprzemysłowa zlokalizowana jest przede wszystkim w lewobrzeżnej części Miasta przy torach kolejowych biegnących z południa na północ [okolice ul. Podkarpackiej (WSK-PZL, ZELMER S.A., VALEANT); ul. Warszawskiej (PPKS i inne); ul. Lubelskiej (MPK, ALIMA-GERBER, KORAL, Zakłady Mięsne); al. Gen. Okulickiego] wokół Śródmieścia i centralnie położonych dzielnic. Jest to tradycyjnie ukształtowany układ stref funkcjonalno-przestrzennych związany z historycznym rozwojem Rzeszowa. W prawobrzeżnej części Rzeszowa tereny przemysłowe, znajdują się przede wszystkim na północy, przy rzece (Elektrociepłownia Załęże, oczyszczalnia ścieków, HYDROBUDOWA) oraz przy wymienianym już styku ulic Al. Powstańców Warszawy, Al. Armii Krajowej i Al. Rejtana (BOZ, RESPAN, CONRES, AUTONIKA).

Obszary niezabudowane zlokalizowane są na obrzeżach Miasta, szczególnie w jego północnej i południowej części, zwłaszcza w nowo przyłączonych dzielnicach (Przybyszówka, Załęże), a także na obszarze przy zalewie oraz na terasie zalewowej doliny Wisłoka.

Ze względu na zagospodarowanie przestrzenne teren Rzeszowa podzielono w SUiKZP na trzy typy obszarów:

- obszary strefy miejskiej – położone w historycznym centrum, charakteryzujące się zwartą zabudową w kwartałach ulic, zawierające elementy krystalizujące strukturę przestrzenną z zachowaniem właściwych proporcji wewnątrz urbanistycznych. Występująca wysokość zabudowy jest wyższa niż trzy kondygnacje. W obszarach tych występuje duża koncentracja usług publicznych lokalnych i ponadlokalnych, komercyjnych. Zlokalizowane tu obiekty posiadają duże walory kulturowe i architektoniczne z wyraźnie ukształtowaną, otwartą przestrzenią publiczną;
- obszary kształtującej się strefy miejskiej – położone w bezpośrednim sąsiedztwie historycznego centrum miasta od strony zachodniej, południowej i wschodniej w granicach wyznaczonych przez tereny linii kolejowej w kierunku na Jasło, dalej wzdłuż Alei Po-

wstańców Warszawy i linii brzegowej rzeki Wisłok oraz wzdłuż wschodniej pierzei Alei Rejtana, na wysokości od skrzyżowania tej ulicy z Aleją Armii Krajowej i Aleją Niepodległości, a także wzdłuż Alei Okulickiego, na odcinku od skrzyżowania tej ulicy z ulicą Króla Augusta i ulicą Broniewskiego. Na obszarach tych występuje głównie zabudowa usługowo-mieszkaniowa w ciągu ulicznym, w części tworząc zwartą zabudowę lub skomponowaną w formie wnętrz urbanistycznych, z nielicznymi elementami krystalizującymi strukturę przestrzenną. Występujące tu obiekty posiadają walory kulturowe. Ten obszar Miasta charakteryzuje się koncentracją usług publicznych lokalnych i ponadlokalnych oraz komercyjnych, dostępnych bezpośrednio od głównych ciągów ulicznych;

- obszary osiedli mieszkalnych i osadnictwa o charakterze ruralistycznym – położone w bezpośrednim sąsiedztwie strefy miejskiej od strony północnej oraz w bezpośrednim sąsiedztwie obszarów kształtującej się strefy miejskiej od strony zachodniej, północnej, południowej i wschodniej oraz peryferyjnie w stosunku do centrum. Na obszarach tych występuje głównie zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna lub jednorodzinna, realizowana według określonej koncepcji albo w układach ruralistycznych, z usługami publicznymi lokalnymi i komercyjnymi, które nie zaspokajają w pełni potrzeb, a są zlokalizowane głównie w ośrodkach osiedlowych lub w pojedynczych obiektach. Obszary te charakteryzują się brakiem wyraźnie wykształconych ciągów ulicznych. Istniejąca zabudowa występuje głównie w formie „blokowisk” lub zwartej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i przemieszanej z zabudową zagrodową. Tereny te pozbawione są walorów kulturowych lub posiadają walory kulturowe charakterystyczne dla układów wiejskich o kompozycji urbanistycznej dla potrzeb poszczególnych wydzielonych obszarów bez powiązań z ukształtowaną historycznie kompozycją centrum miasta. Często izolowane są arteriami komunikacyjnymi o charakterze tranzytowym lub dużymi terenami działalności produkcyjnej i usług, niejednokrotnie o charakterze zamkniętym.²

Powierzchnia Rzeszowa różnicuje się na poszczególne funkcje użytkowania:

- tereny rolne: 35,55 km² (46,7% powierzchni Miasta);
- tereny zurbanizowane: 36,12 km² (46,0% powierzchni Miasta);
- tereny leśne: 2,64 km² (3,4% powierzchni Miasta);
- nieużytki: 0,16 km² (0,2% powierzchni Miasta);
- inne, w tym grunty pod wodami: 2,85 km² (2,85% powierzchni Miasta).

² Według załącznika nr 77 do SUiKZP (uchwała Nr XXXVII/113/2000 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 4 lipca 2000 r.) - Uwarunkowania wynikające z istniejącej struktury funkcjonalno – przestrzennej.

Obszary strategiczne wyznaczone w SUIKZP Rzeszowa

SUIKZP z 2000 r. wyodrębniło 10 obszarów strategicznych Rzeszowa. Szczególne znaczenie dla procesu rewitalizacji obszarów miejskich ma wyznaczenie w SUIKZP obszaru strategicznego nr 1 CENTRUM oraz wskazanie na potrzebę rewitalizacji Starego Miasta. Obszar Nr 1 – CENTRUM został ustalony ze względu na aktywizację takich działań, jak:

- koncentracja instytucji rangi wojewódzkiej;
- szczególne znaczenie dla poczucia tożsamości mieszkańców;
- konieczność ochrony walorów kulturowych;
- konieczność zabezpieczenia ekspozycji obszarów i obiektów zabytkowych;
- realizacja obiektów mających na celu odtworzenie historycznego układu urbanistycznego;
- przebudowa struktury funkcjonalno – przestrzennej centrum i powiększenie obszaru centrum;
- **konieczność kontynuacji rozpoczętej rewitalizacji Starego Miasta;**
- konieczność zabezpieczenia terenów pod realizację celów publicznych, lokalnych i ponadlokalnych;
- konieczność podniesienia atrakcyjności turystycznej Śródmieścia wraz z wprowadzeniem nowego zagospodarowania turystycznego;
- rekreacyjne zagospodarowanie doliny Wisłoka oraz realizacja innych działań mających na celu stworzenie z doliny Wisłoka osi kompozycyjnej Miasta przy zachowaniu głównej funkcji w systemie przewietrzania Miasta;
- konieczność realizacji inwestycji drogowych mających na celu uzupełnienie układu komunikacyjnego i odciążenie układu istniejącego;
- rozbudowa/modernizacja zintegrowanego węzła komunikacji zbiorowej z rozstrzygnięciem lokalizacji dworca PKS (rozbudowa istniejącego dworca na terenach kolei lub adaptacja na ten cel starej lokomotywni);
- rezerwacja w Studium terenów pod rozwój przyszłego Uniwersytetu w Rzeszowie w części prawobrzeżnej obszaru.

Lokalizację obszaru strategicznego Centrum na mapie Rzeszowa przedstawia załącznik graficzny – plansza nr 6.

Tereny zabudowane wymagające rehabilitacji wyznaczone w SUIKZP³

Tereny wymagające rehabilitacji obejmują, zarówno obszary położone w centrum Miasta, jak i na jego peryferiach, i zajmują około 1300 ha (ok. 20% jego ogólnej powierzchni). Na terenach tych występują elementy lub relikty historycznego układu przestrzennego o różnym stopniu zachowania; posiadają one istotne wartości kulturowe i krajobrazowe, wymagające zachowania i ochrony oraz stosownego wyeksponowania we współczesnej strukturze przestrzennej Miasta.

Obszary położone w centrum Miasta – to obszary wartościowych form miejskich, objęte w znacznej części ochroną konserwatorską, o funkcji mieszkaniowo-usługowej (z przewagą usług), w ścisłej strefie centrum, wskazane do doinwestowania i uzupełnienia nowoczesną substancją z poszanowaniem istniejących układów urbanistycznych oraz historycznej zabudowy. Przyjęte przez Studium działania na tych obszarach, zgodne z filozofią rewitalizacji obszarów miejskich, obejmują:

- poprawę jakości życia mieszkańców (uzupełnienie infrastruktury technicznej, wielopoziomowe parkingi), stan bezpieczeństwa społecznego (zwiększenie intensywności działań technicznych – monitoring – i osobowych – patrole piesze, zmotoryzowane i konne odpowiednich służb);
- promocję ciągłości kulturowej (wykorzystanie starej zabudowy na potrzeby nowych funkcji – daleko idące modernizacje nie zagrażające historycznym wartościom zabytkowej substancji; kompleksowa rewaloryzacja zespołów zabudowy i przestrzeni publicznych na miarę współczesnych wymogów; eksponowanie wartości kulturowych przestrzeni i zabudowy);
- ożywienie strefy centrum poprzez wprowadzanie różnorodnych funkcji usługowych oraz umiejscowienie w zabudowie znaczącej ilości lokali mieszkaniowych (wszechstronne wykorzystanie w tym celu górnych kondygnacji, szczególnie poddaszy);
- organizowanie i modernizację miejsc społecznych spotkań (bulwary, parki, skwery, place, ogrody jordanowskie, enklawy zieleni);
- poprawę mikroklimatu centrum Miasta poprzez zwiększenie udziału terenów zielonych w stosunku do zabudowanych i uzupełnienie drzewostanu, znacznie zredukowanego na skutek wycinki topól;
- realizację nowej zabudowy w nawiązaniu do historycznej tkanki, przez wprowadzanie nowoczesnej architektury do kwartałów staromiejskich zgodnie ze wszystkimi regułami

³ Zgodnie z załącznikiem nr 86 do uchwały Nr XXXVII/113/2000 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 4 lipca 2000 r.

ochrony wartości zabytkowych, lecz i na miarę miasta wojewódzkiego, uwzględniając w pełni współczesne trendy formalne i technologiczne.

Obszary położone peryferyjnie w stosunku do centrum Miasta – to tereny o przeważającej funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej, zagrodowej, zachowanym historycznym układzie przestrzennym, bogatej tradycji miejsca, występującej zabudowie o wartościach kulturowych, wysokich walorach krajobrazowych. Wśród działań na tych obszarach Studium wymienia:

- działania w celu uzyskania miejskiego standardu obszaru z jednoczesnym zachowaniem lokalnego klimatu i obszaru dzielnicy, z poszanowaniem tradycji miejsca;
- poprawę dostępności komunikacyjnej poprzez modernizację dróg i dojazdów oraz zwiększenie oferty przewozowej komunikacji miejskiej;
- poprawę warunków życia poprzez budowę lub modernizację infrastruktury technicznej, wprowadzenie brakujących i unowocześnienie istniejących usług (kultury i wypoczynku, oświaty, handlu, itp.);
- uzupełnienie i wzbogacenie istniejących zespołów urbanistycznych w miarę dostępności zasobów terenu i infrastruktury, z uwzględnieniem ochrony tożsamości kulturowej tychże zespołów;
- wyeksponowanie cech znamionujących indywidualność zachowanych zespołów urbanistycznych poprzez wszechstronne stosowanie przy uzupełniających je realizacjach materiałów budowlanych i form architektonicznych nawiązujących do lokalnych tradycji budowlanych.

Rozmieszczenie na terenie Miasta obszarów wymagających rehabilitacji i przekształceń przedstawia plansza nr 6.

Tereny przekształceń według SUIKZP⁴

Powierzchnia obszarów wymagających przekształceń ujęta w Studium wyniosła ok. 1 408 ha, i objęła:

- obszary dotknięte dysharmonią i nieładem przestrzennym, wymagające poprawy wartości krajobrazowo-przestrzennych – ok. 581,7 ha;
- obszary wymagające uporządkowania oraz uzupełnienia infrastruktury – ok. 503,6 ha;
- obszar Centrum, wymagający złożonych działań wyrównawczych i uzupełniających w zakresie komunikacji i infrastruktury, nasycenia zielenią

⁴ Zgodnie z załącznikiem nr 87 do uchwały Nr XXXVII/113/2000 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 4 lipca 2000 r.

i nowoczesną tkanką miejską, przewyciężenia bariery strukturalnej (Wisłok) ograniczającej rozwój strefy prawobrzeżnej – ok. 322,6 ha.

Rozmieszczenie na terenie Miasta obszarów przekształceń przedstawia plansza nr 6.

Mieszkalnictwo

W 2005 r. w Rzeszowie było ogółem około 54,5 tys. mieszkań. Ponad 90% stanowiły mieszkania wybudowane po 1945 r. W mieszkaniach z lat 60. XX wieku, których było ponad 9 000, dominowały mieszkania trzyizbowe. Z lat 70. pochodzi prawie 11 000 mieszkań, w tym około 5 000 to mieszkania czteroizbowe. Najwięcej mieszkań - prawie 13 000 wybudowano w latach 1979-1988. Dane o zasobach zamieszkałych zawiera poniższa tabela.

Tabela 1. Zasoby mieszkaniowe zamieszkałe w Rzeszowie w latach: 1990, 1995, 2000, 2004 i 2005

Rok	Mieszkania	Izby	Pow. użytkowa mieszkań w tys. m ²	Przeciętna			
				liczba osób		pow. użytkowa w m ²	
				na 1 mieszkanie	na 1 izbę	na 1 mieszkanie	na 1 izbę
1990	44 998	150 975	2428,0	3,21	0,96	54,0	16,8
1995	49 129	167 402	2732,8	3,07	0,90	55,6	18,1
2000	51 042	173 800	2867,1	3,00	0,88	56,9	19,0
2004	54 116	193 937	3328,2	2,83	0,79	61,5	17,1
2005	54 546	195 597	3367,6	2,80	0,78	61,7	17,2

Źródło: WUS Roczniki Statystyczne województwa podkarpackiego.

Dla porównania, w miastach polskich w 2005 r. przeciętna liczba osób na mieszkanie wynosiła 2,98, a przeciętna liczba osób na izbę 0,81, przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania 69,3 m², natomiast powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę kształtowała się na poziomie 23,2 m².

W 2005 r. wśród zasobów mieszkaniowych (54 546 mieszkań) Rzeszowa tylko 9,2 % (5 005 mieszkań) stanowiły zasoby gminne. Jednocześnie na łączną powierzchnię użytkową mieszkań 3 367 596 m² przypada tylko 220 498 m² powierzchni użytkowej mieszkań gminnych, czyli 6,5%. Oznacza to, że średnio mieszkanie gminne ma o ok. 7 m² powierzchnię użytkową mniejszą niż mieszkanie spółdzielcze i o ok. 37,6 m² powierzchnię użytkową mniejszą niż mieszkanie prywatne (przy średniej 44,1 m² powierzchni użytkowej dla mieszkania gminnego). Stan wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje jest relatywnie wysoki. Ponad 99% mieszkań posiada wodociągi, ponad 98% – kanalizację, ponad 95% – gaz sieciowy i ciepło zdalaczynne.

Tabela 2. Wyposażenie techniczno-sanitarne mieszkań w Rzeszowie w 2005 r.

Rodzaj wyposażenia	Liczba mieszkań	Odsetek mieszkań
Wodociąg	53611	99,08%
Ustęp splukiwany	53487	98,29%
Łazienki (urządzenia kąpielowe, prysznice z odpływem wody)	53487	98,06%
Centralne ogrzewanie	51884	95,12%
Gaz sieciowy	51691	94,77%

Źródło: GUS – baza danych regionalnych.

Najlepiej w media wyposażone są zasoby spółdzielcze, natomiast najstabilniej – mieszkania znajdujące się w domach jednorodzinnych w osiedlach peryferyjnych, takich jak: Biała, Drabinianka-Zagrody, Pobitno-Północ, Przybyszówka, Słocina - Święty Roch, Słocina-Górna, Staromieście, Staroniwa, Wilkowyja, Zalesie, Załęże, Zimowit. Z danych przekazanych w 2004 r. przez rzeszowskie spółdzielnie mieszkaniowe wynikało, że 4% procent monitorowanych mieszkań znajdowało się w bardzo złym stanie (wymagają poważnych remontów, dochodzi do nagminnych awarii), a 15% mieszkań wymagało napraw lub ocieplenia. Monitoring wskazuje także, iż stan mieszkań jest niejednokrotnie lepszy niż stan budynków, w których lokale się znajdują. Najczęściej w budynkach konieczne są docieplenia, wymiana stolarki. Największe potrzeby remontowe dotyczą substancji mieszkaniowej zlokalizowanej w Śródmieściu. Trudności spółdzielni wiążą się również z poziomem zaległości czynszowych mieszkańców, wskaźnik zadłużenia sięga od 4% do nawet 15% ogółu.⁵

Od roku 1989 zmianom uległa struktura własnościowa mieszkań. W 2005 r. sprzedano 178 mieszkań osobom fizycznym, z tego większość (177) w budynkach wielorodzinnych.

Sprzedaż mieszkań komunalnych w Rzeszowie reguluje uchwała Nr VI/23/2003 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 4 marca 2003 r. w sprawie zasad sprzedaży lokali mieszkalnych w budynkach komunalnych wielomieszkaniowych i małych domach mieszkalnych, która umożliwia najemcy lokalu jego wykup po preferencyjnej cenie. W tabeli poniżej przedstawiono kształtowanie się sprzedaży mieszkań komunalnych w latach 1998-2003.

Tabela 3. Wykaz sprzedanych lokali komunalnych w latach 1998 – 2003

Rok	Ilość sprzedanych lokali mieszkalnych	Powierzchnia sprzedanych lokali mieszkalnych ogółem (w m ²)
1998	439	19842,87
1999	300	13577,97
2000	231	10363,45
2001	256	10580,92
2002	276	12719,81
2003	418	18971,29
SUMA	1920	86056,31

Źródło: Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Miasta Rzeszowa w latach 2004 – 2009.

⁵ Na podstawie danych nadesłanych w lipcu 2007 r. przez spółdzielnie mieszkaniowe: „Baranówka”, „Nowe Miasto”, „Klonowa”, „Na Górcie”, Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa.

W 2006 roku w Rzeszowie oddano do użytku ogółem 1011 nowych mieszkań, o łącznej powierzchni użytkowej 74 397 m², z tego:

- 747 mieszkań spółdzielczych, co stanowiło 73,9% wszystkich nowych mieszkań, o łącznej powierzchni użytkowej 41 917 m²,
- 59 mieszkań komunalnych, co stanowiło 5,8% wszystkich nowych mieszkań, o łącznej powierzchni użytkowej 2437 m²,
- 29 mieszkań przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem, co stanowiło 2,9% wszystkich nowych mieszkań, o łącznej powierzchni użytkowej 3816 m²,
- 176 mieszkań w budownictwie indywidualnym, co stanowiło 17,4% wszystkich nowych mieszkań, o łącznej powierzchni użytkowej 26 199 m².

Największe nowo oddawane mieszkania w 2006 r. zostały wybudowane w trybie indywidualnym (średnia powierzchnia wynosiła 149 m²), najmniejsze mieszkania oddawane do użytku to mieszkania komunalne (średnia powierzchnia wynosiła 41 m²).

Komunalny zasób mieszkaniowy - stan i potrzeby inwestycyjne gminnych zasobów mieszkaniowych

Zasób mieszkaniowy Miasta Rzeszowa tworzą lokale mieszkalne znajdujące się w budynkach stanowiących w całości własność gminy Miasto Rzeszów, w budynkach z udziałem Gminy, w budynkach stanowiących własność lub współwłasność osób fizycznych oraz w budynkach będących współwłasnością Miasta i osób fizycznych, tj. w budynkach Wspólnot Mieszkaniowych. W 2007 r. w zarządzie Rzeszowskiej Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. Odział Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych w Rzeszowie znajduje się ponad 11 tys. mieszkań w 336 budynkach. W zasobie tym znajduje się również 415 lokali użytkowych. Znacznych remontów wymaga blisko 8% wszystkich budynków, w przypadku 9% budynków poważnych interwencji wymaga ich otoczenie i infrastruktura. Zestawienie podstawowych danych zawarto w poniższej tabeli. Zadłużenie czynszowe dotyczy blisko 6% mieszkań zarządzanych przez MZBM, przy czym w niektórych rejonach Miasta sięga 12% mieszkań.

Tabela 4 Stan zasobów mieszkaniowych w zarządzie MZBM w 2007 r.

Wskaźnik	Liczba obiektów	% w ogółem
liczba budynków mieszkalnych w zarządzie MZBM	336	-
liczba mieszkań w zarządzie MZBM	11 026	-
liczba budynków wymagających remontów	26	7,7%
liczba budynków, których otoczenie wymaga remontów	30	8,9%
liczba mieszkań z zaległościami czynszowymi	644	5,80%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MZBM.

Stan gminnych zasobów mieszkaniowych Rzeszowa wymaga zatem modernizacji i remontów. Jedynie w 2005 r. przeprowadzono remonty w 158 budynkach mieszkalnych zarządzanych przez Gminę, w których wykonano wymianę instalacji. Dla 111 mieszkań wykonano docieplenie budynków, w których się znajdowały.

Dane na temat potrzeb remontowych i modernizacyjnych w budynkach należących do zasobu mieszkaniowego Miasta Rzeszowa, zarządzanych w imieniu gminy przez Rzeszowską Gospodarkę Komunalną Sp. z o.o. Oddział Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych w latach 2004-2009 przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 5. Potrzeby remontowe w budynkach komunalnych w latach 2004-2009 (w 100% własność gminy)

Zakres remontu	Ilość budynków (szt.)	% stanu	Koszt ogółem (w tys. zł)
pokrycia dachowe	12	20	482
elewacje z dociepleniem	35	57	3 714
docieplenia stropodachów	4	7	60
remont balkonów	5	8	43
remont kominów	3	5	16
wymiana drzwi do klatek	4	7	730
wymiana okien na klatkach schód.	1	2	35
malowanie klatek schodowych	19	31	190
instalacje			
instalacja c. O.	3	5	207
instalacja gazowa	23	38	130
instalacja wod. -kan.	26	43	722
instalacja elektryczna	59	97	849
remonty pustostanów			3 640
wymiana stolarki okiennej			6 730
pozostałe remonty w mieszkaniach komunalnych			1 920
konserwacja			1 437
Razem			20 905
remonty kapitalne kompleksowe całego budynku	20	33	21 000
modernizacja budynków -wprowadzenie instalacji c.o.	41	13	3 414
ogółem potrzeby remontowe			45 319

Źródło: Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Miasta Rzeszowa w latach 2004 – 2009.

Równie duże są potrzeby remontowe w budynkach wspólnot mieszkaniowych zarządzanych przez Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych. Decyzje o wykonaniu remontu podejmowane są przez poszczególne wspólnoty w formie uchwał właścicieli, po zgromadzeniu wystarczających środków finansowych w ramach gromadzonych funduszy remontowych. Dane na temat potrzeb w latach 2004-2009 przedstawia kolejna tabela.

Tabela 6. Potrzeby remontowe w latach 2004-2009 w budynkach wspólnot mieszkaniowych (realizacja ze środków gromadzonych w funduszach remontowych)

Zakres remontu	Ilość budynków (szt.)	Koszt ogółem (w tys. zł)	Koszt gmina (w tys. zł)
pokrycia dachowe	45		783
elewacje z dociepleniem	132	20 913	10 103
docieplenia stropodachów	75	1259	608
remont balkonów	44		604
remont kominów	25	409	
wymiana drzwi do klatek	18	81	
wymiana okien na klatkach schodowych	10	132	
malowanie klatek schodowych	103		718
instalacja c. o	50		2 372
instalacja gazowa	37		187
instalacja wod. -kan.	98		1 203
instalacja elektryczna	195		3 563
Razem potrzeby remontowe		41 902	20 762

Źródło: Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Miasta Rzeszowa w latach 2004 - 2009

Plan remontów mieszkaniowego zasobu Miasta Rzeszowa założony na lata 2004-2009 przy uwzględnieniu wykorzystania środków finansowych pochodzących z czynszów oraz z budżetu Miasta Rzeszowa przedstawia poniższa tabela.

Tabela 7. Plan remontów na lata 2004-2009

Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	2008	2009
I. Środki w tys. zł z czynszów	5982	5673	5334	4995	4636	4267
z tego:						
remonty realizowane w budynkach wspólnotowych z funduszu remontowego	2230	2150	2050	1910	1830	1720
remonty i konserwacje w budynkach komunalnych	3752	3523	3284	3085	2806	2547
w tym:						
remonty pustostanów	640	600	600	600	600	600
wymiana stolarki okiennej w mieszkaniach komunalnych	1400	1200	1200	1000	1000	930
remonty w budynkach i mieszkaniach komunalnych	1450	1470	1240	1250	980	800
konserwacje	262	253	244	235	226	217
II. Środki w tys. zł - z budżetu Miasta	500	1400	1400	1400	1400	1400
z tego:						
remonty kapitalne kompleksowe całego budynku	1200	1200	1200	1200	1200	
modernizacja budynków	500	200	200	200	200	200
III. Środki w tys. zł - z budżetu Miasta						
modernizacja budynków mieszkalnych przy ul. Hanasiewicza 20, 20a, 20b	1000	3000	3000	3000	-	-

Źródło: Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Miasta Rzeszowa w latach 2004 – 2009.

Ze względu na ograniczone możliwości finansowe najemców, Miasto, podobnie jak większość gmin w Polsce, nie zdecydowało się na drastyczne podwyżki czynszu. Władze Miasta przyjęły założenia do polityki czynszowej, przedstawione w kolejnej tabeli.

Tabela 8. Zmiany stawki bazowej czynszu w mieszkaniowym zasobie Miasta Rzeszowa w latach 2004 – 2009

Założenia	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stawka bazowa czynszu (zł/ m ²)	1,70	1,73	1,77	1,82	1,86	1,90	1,94
Dynamika wzrostu w %	100,0	101,8	102,3	102,8	102,2	102,2	102,1

Źródło: Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Miasta Rzeszowa w latach 2004 – 2009.

Działania Miasta na rzecz powiększania komunalnego zasobu mieszkaniowego obejmowały w ostatnich latach:

- inwestycję przy ul. Strzelniczej, I etap – budowa 59 mieszkań w 3-kondygnacyjnym budynku (z poddaszem użytkowym, przeznaczonym również na lokale mieszkalne); II etap - budowa kolejnych trzech budynków – łącznie 170 mieszkań,
- przejęcie od „Zelmeru” budynku byłego hotelu zakładowego, którego modernizacja pozwoliła na powstanie 97 lokali socjalnych, w większości 2-pokojowych,
- uzyskanie 17 pełnokomfortowych mieszkań w obiektach po Technikum Kolejowym.

W ramach restrukturyzacji istniejącego zasobu mieszkaniowego remontowi kapitalnemu poddano kompleks budynków przy ul. Hanasiewicza.

Prognoza mieszkaniowa dla Rzeszowa (sporządzona w oparciu o potrzeby skalkulowane w poszczególnych grupach i o prognozę demograficzną) wykazała konieczność zabezpieczenia około 16 tysięcy mieszkań w skali całego Miasta.

Potrzeby w zakresie mieszkań komunalnych do 2009 r. oszacowano na około 1200, z czego co najmniej 800 powinny stanowić lokale socjalne. Według danych MZBM w latach 1998-2006 napłynęło 125 wniosków o mieszkania komunalne i 502 wnioski o przyznanie lokali socjalnych. Dla dużej grupy ludności, nie mogącej ponosić nakładów inwestycyjnych i eksploatacyjnych, konieczne jest realizowanie komunalnych form zabudowy o obniżonym standardzie, w zabudowie średnio-wysokiej, w ilości do 100 mieszkań rocznie, co pozwoliłoby na zabezpieczenie podstawowych potrzeb i dalszą możliwość tworzenia rezerw.

Własność gruntów

Przed poszerzeniem granic w ogólnej powierzchni Rzeszowa (53,7 km²), powierzchnia gruntów komunalnych stanowiła ok. 29% (15 831 074 m²). Pozostałe grunty stanowiły własność prywatną i Skarbu Państwa. Powierzchnia gruntów komunalnych poza granicami Miasta Rzeszowa w miejscowości Tajęcina, Jasionka i Załęże wynosiła 241 113 m².

Na ogólną powierzchnię gruntów komunalnych składały się grunty:

- w wieczystym użytkowaniu Spółdzielni Mieszkaniowych - 3 248 800 m² tj. 20,5 %;
- w wieczystym użytkowaniu osób fizycznych – 381 027 m² tj. 2,4 %;

- w wieczystym użytkowaniu innych jednostek organizacyjnych – 380 356 m² tj. 2,4%;
- w wieczystym użytkowaniu Polskiego Związku Działkowców – 1 719 559 m² tj. 10,9%;
- w użytkowaniu Samodzielnego Publicznego Zespołu Opieki Zdrowotnej Nr 1 – 35 591 m² tj. 0,2%;
- w trwałym zarządzie jednostek i zakładów budżetowych – 1 004 068 m² tj. 6,3%;
- grunty pod drogami – 1 702 100 m² tj. 10,8%;
- grunty pod obiektami kultury – 6 768 m²;
- grunty zajęte pod parki, zieleń publiczną – 1 147 600 m² tj. 7,2%;
- grunty pod zasobami mieszkaniowymi i użytkowymi – 821 059 m² tj. 5,2%;
- grunty w dzierżawie – 377 670 m² tj. 2,4%;
- grunty w użyczeniu – 72 227 m² tj. 0,5%;
- grunty w zasobie – 4 926 322 m² tj. 31,1%.

Ponadto Gmina Miasto Rzeszów posiadała w wieczystym użytkowaniu grunty Skarbu Państwa o powierzchni 23 616 m².

Obszary własności prywatnej zajmowały powierzchnię 10 779 710 m². Tereny te stanowiły własność osób fizycznych i prawnych, w tym mienie kościelne. Przeznaczone były w większości na uprawy polowe, ogrodnicze, użytki zielone, z nieliczną zabudową mieszkaniową jednorodziną, zagrodową, kościołami, cmentarzami, a także usługami handlu, rzemiosła i innymi. Obszary te stanowiły około 20% całości powierzchni Miasta i występowały na obrzeżach miejskich we wschodniej, południowej i zachodniej części Miasta.

Uwarunkowania wynikające z ochrony konserwatorskiej⁶

Rzeszów posiada zabytkowy układ urbanistyczny, ukształtowany przez fizjografię terenu i koncepcje urbanistyczne oraz poprzez decyzje kolejnych właścicieli Rzeszowa - m.in. średniowieczny układ urbanistyczny Starego Miasta i renesansowy układ dawnego Nowego Miasta.

Substancja zabytkowa Rzeszowa to przede wszystkim:

- Stare Miasto z Rynkiem w kształcie trapezu, z oryginalnym Ratuszem w stylu eklektycznym, kamienicami mieszczańskimi,
- Śródmieście z zespołami eklektycznych i secesyjnych kamienic i willi z przełomu XIX i XX wieku, m.in. wille przy Alei Pod Kasztanami i ul. Jałowego,

⁶ Na podstawie SUIKZP.

- budowie użyteczności publicznej: gmachy banków, towarzystw ubezpieczeniowych, szkół i uczelni z przełomu XIX i XX wieku,
- Stary Cmentarz - nekropolia powstała w 1783 r., z licznymi zabytkowymi nagrobkami i kościołem,
- w pełni zachowany zespół stacyjno-dworcowy Rzeszów-Staroniwa z 1891 r.,
- kilka zespołów CK koszar wojskowych na obszarze Śródmieścia,
- monumentalne gmachy architektury socrealizmu,
- zabytki urbanistyczno-architektoniczne oraz techniki związane z Centralnym Okręgiem Przemysłowym.

Najbardziej interesujące budowle sakralne to:

- kościół Bernardynów z b. atrakcyjnym wnętrzem z barokową polichromią, renesansowym ołtarzem i sanktuarium MB Rzeszowskiej z figurą otoczoną kultem;
- dawny Konwent Pijarów z kościołem posiadającym dekoracje stiukowe słynnego włoskiego mistrza Falconiego, wraz z zabudowaniami klasztornymi i kolegium;
- kościół Farny z gotyckim prezbiterium;
- kościół poreformacki z dawnym ogrodem przyklasztornym (obecnie Ogród Miejski);
- kościół pocerkiwny na Zalesiu,
- neogotyckie kościoły na Słocinie i na Staromieściu.

Wśród budowli rezydencjalnych wyróżnia się zespół rezydencjonalno-obronny Lubomirskich: zamek z 700-metrowym obwodem fortyfikacji bastionowych i pałacem letnim. Pozostałe zespoły rezydencjonalne to:

- zespół pałacowo-parkowy Jędrzejowiczów na Staromieściu,
- zespół dworsko-parkowy wraz z zespołem folwarcznym na Słocinie,
- zespół dworsko-parkowy na Zalesiu.

Rzeszów posiada również unikalne zabytki kultury żydowskiej, takie jak: Synagoga Staromiejska, Synagoga Nowomiejska, dawne żydowskie Nowe Miasto jako historycznie odrębny organizm miejski, cmentarz żydowski przy ul. Rejtana i żydowskie obiekty użyteczności publicznej.

Na terenie Miasta funkcjonują 4 muzea: Muzeum Okręgowe, Muzeum Historii Miasta Rzeszowa, Muzeum Etnograficzne im. F. Kotuli, Muzeum Diecezjalne.

Obszarami i obiektami chronionymi na podstawie Ustawy o ochronie dóbr kultury, są obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków. Na terenie Miasta Rzeszowa są to:

- zespoły zabytkowe,

- cmentarze,
- obiekty budowlane,
- stanowiska archeologiczne.

Zespoły zabytkowe Rzeszowa wpisane do rejestru zabytków obejmują:

- obszar obejmujący zasadniczą część zespołu zabytkowego z układami urbanistycznymi Starego Miasta, dawnego Nowego Miasta, Kłapkówki, dawnej Woli Jarosławskiej, Dzielnicy Zamkowej, dawnej Dzielnicy Pańskiej oraz Stary Cmentarz,
- obszar obejmujący zespół kościelno-klasztorny Bernardynów,
- obszar obejmujący dawny zespół kościelno-klasztorny Reformatów z dawnym ogrodem przyklasztornym (obecnie Ogród Miejski),
- obszar obejmujący zespół dworsko-parkowy na Słocinie,
- obszar obejmujący zespół kościelny na Słocinie,
- obszar obejmujący zespół dworsko-parkowy na Zalesiu.

Do rejestru zabytków wpisane są również 3 cmentarze:

- Stary Cmentarz ,
- Cmentarz Żydowski,
- Cmentarz Komunalny Pobitno,

oraz 50 obiektów budowlanych i 6 stanowisk archeologicznych, przedstawionych w tabelach poniżej.

Tabela 9. Obiekty budowlane wpisane do rejestru zabytków

Adres	Obiekt	Datowanie
Rynek 1	Ratusz	XVII w
ul. ks. Jałowego	Zespół kościelny – kościół parafialny p.w. Chrystusa Króla	1935
ul. Sokoła 13	Gmach Biblioteki Publicznej, (d. Gmach Rady Powiatowej)	1898
ul. ks. Jałowego 22	d. II C.K. Gimnazjum Męskie, ob. II LO,	1904
ul. Sokoła 9	d. Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, ob. Teatr, przebud. przed 1959	1890
ul. Sokoła 6	d. Towarzystwo Zaliczkowo – Kredytowe Ziemskie, ob. bank	ok. 1890
ul. Grotgiera 26	d. hotel „Udziałowy”, ob. mieszkania, nadbud. Piętra 1960	ok. 1910
ul. Piłsudskiego 8-10	d. zajazd (?), następnie koszary wojskowe, ob. sklepy i instytucje, przeb. i nadbud. 1878, przebud. 1893,	1820– 1841
ul. 8- Marca 5	d. C.K. koszary im. S. Bema – budynek koszar, ob. dom	po 1888
ul. Unii Lubelskiej 3	Zespół dworski – dwór, ob. Biuro Ogłoszeń i Reklam Wydawcy „Rpress”	przed 1828
ul. Unii Lubelskiej 3	Zespół dworski – oficyna, ob. jw.	przed 1849
ul. Dąbrowskiego 19	Zespół dworski – dworek, rozbud. ok. 1942, remont 1979, ob. wł. SP ZOZ nr 1	1918
ul. Dąbrowskiego 83	Dom Kultury WSK,	1952
ul. Asnyka 1 / Sobieskiego 7	Kamienica	1938
ul. Bernardyńska 10	Kamienica	ok. 1900
ul. Chodkiewicza 12	Willa	przed 1909

Adres	Obiekt	Datowanie
ul. Chrzanowskiej 10	Willa	1910
ul. Grodzisko 3	Kamienica	1925
ul. Grunwaldzka 36	Kamienica	pocz. XX w.
ul. Hetmańska 2	Kamienica	ok. 1910
ul. Hetmańska 11	Willa	ok. 1912
ul. Jabłońskiego 3	Kamienica	1898
ul. Jabłońskiego 5	Kamienica	k. XIX w.
ul. Jabłońskiego 8	Kamienica	1913
ul. Jagiellońska 11	Willa	1924
ul. Jagiellońska 12	Kamienica	1937
ul. Jagiellońska 35	Willa	pocz. XX w.
ul. ks. Jałowego 2-6	Dworek	ok. 1870
ul. ks. Jałowego 10	Zespół domu nr 10 – kamienica	przed 1888
ul. ks. Jałowego 12	Kamienica, remont 1930, 1950	ok. poł. XIX w.
ul. ks. Jałowego 13	Kamienica	przed 1903
ul. ks. Jałowego 19	Willa	1897
ul. ks. Jałowego 33	Zespół willi nr 33 – willa,	1894
ul. ks. Jałowego 33	Zespół willi nr 33 – altana ogrodowa	1931
ul. Okrzei 12	Kamienica	ok. 1900
ul. Przyjemna 3	Stodoła	2 poł. XIX w.
ul. Reformacka 10	Dworek	przed 1903
ul. J. Sobieskiego 3	Kamienica	ok. 1925
ul. J. Sobieskiego 4	Kamienica	ok. 1910
ul. J. Sobieskiego 5	Kamienica	przed 1888
ul. J. Sobieskiego 6	Kamienica	ok. 1910
ul. J. Sobieskiego 8	Kamienica	ok. 1910
ul. Sokoła 7	Teatr, nad. przed 1959	przed 1888
ul. Unii Lubelskiej 4	Willa, remont 1977	ok. 1910
ul. Wierzbowa 4/5	Dom, przebud. 1935, remont	1904
ul. Lwowska 8	Willa	k. XIX w.
ul. J. Matejki 18	Kamienica, piwnice XVIII w.(?)	1927
ul. Moniuszki 4	Willa	1922
ul. Moniuszki 8	Dom	2 poł. XIX w.
ul. Moniuszki 11	Willa	1906
ul. Sokoła	Trafika (kiosk)	pocz. XX w.

Źródło: SUiKZP.

Należy podkreślić, że wiele obiektów zabytkowych wymaga remontów konserwatorskich. Wykorzystanie licznych zabytków dla współczesnych funkcji powoduje konieczność modernizacji i przebudów.

Tabela 10. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Nr stanowiska	Lokalizacja stanowiska	Rodzaj obiektów objętych stanowiskiem
Nr 19	rejon skrzyżowania Al. Wyzwolenia i Okulickiego	osada (wczesne średniowiecze),
Nr 23	rejon lasu komunalnego „Lisia Góra”	osada (neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej, cykl lendzielsko-polgarski),
Nr 24	rejon ul. Leśnej i pld. wsch. granicy terenu WSK	osada wiekokulturowa, (neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska], wczesne średniowiecze

Nr stanowiska	Lokalizacja stanowiska	Rodzaj obiektów objętych stanowiskiem
Nr 25	Pobitno, rejon ul. Załęskiej, tzw „Skałka”	tzw. Skałka, osada wielokulturowa (paleolit schyłkowy, neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej, cykl lendzielsko-polgarski, grupa tarnobrzeńska?, kultura pomorska, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska]),
Nr 93	Zalesie, rejon płn. strony ul. Kiepury	cmentarzysko, (okres wpływów rzymskich [kultura przeworska] – II w.n.e.),
Nr 108	Zalesie, rejon pld. odcinka ul. Zelwerowicza (przy granicy z Matysówką)	osada (?),okres wpływów rzymskich [kultura przeworska], wczesne średniowiecze, średniowiecze),

Źródło: SUiKZP.

Mając na uwadze konieczność lepszej ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w Rzeszowie w Studium proponowano do objęcia ochroną konserwatorską nowe obszary poprzez:⁷

- wpisanie do rejestru zabytków – zespoły zabytkowe i stanowiska archeologiczne,
- wpisanie do ewidencji dóbr kultury zaprowadzonej przez Zarząd Miasta – krajobraz kulturowy w formie ustanowionych stref ochrony konserwatorskiej.

Do rejestru zabytków proponowano również wpisać następujące zespoły zabytkowe:

- pozostałą część zespołu zabytkowego Rzeszowa nie wpisaną dotychczas do rejestru zabytków tj. kwartały zabudowy lub ich części w rejonie ulic i placów: Reformackiej, 17P.P. (dawna Browarna), Unii Lubelskiej, Kraszewskiego, Śreniawitów, Lisa-Kuli, Zygmunrowskiej, Jagiellońskiej, Moniuszki, Sokoła, Jałowego, Bernardyńskiej, Grunwaldzkiej, Sobieskiego, Okrzei, Piłsudskiego, Kilińskiego, Dworcowego, Fredry, 8 Marca, Słowackiego, Dąbrowskiego, Staszica, Z. Chrzanowskiej,
- zespół stacyjno-dworcowy Rzeszów-Staroniwa,
- osiedle majsterskie dawnej Filii fabryki H. Cegielski S.A.,
- zespół pałacowo-parkowy Jędrzejowiczów w dzielnicy Staromieście,
- zespół kościelny na Staromieściu,
- zespół kościoła pocerkiwnego na Zalesiu.

Do wpisania do rejestru zabytków zaproponowano również 15 stanowisk archeologicznych przedstawionych w poniższej tabeli.

⁷ Według załącznika nr 80 do uchwały Nr XXXVII/113/2000 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 4 lipca 2000 r.

Tabela 11. Stanowiska archeologiczne proponowane do wpisania do rejestru zabytków

Nr stanowiska	Lokalizacja stanowiska	Rodzaj obiektów objętych stanowiskiem
Nr 2	rejon skrzyżowania Al. Wyzwolenia i ul. Warszawskiej	osada wielokulturowa (neolit – cykl lendzielsko-polgarski, grupa tarnobrzeska, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska], wczesne średniowiecze), AZP 103-76/47
Nr 3	rejon ulic Kochanowskiego, Szwoleżerów, Podchorążych	osada wielokulturowa (neolit - grupa tarnobrzeska, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska], wczesne średniowiecze), AZP 103-76/55
Nr 4	rejon ulic Lubelskiej i Wioślarskiej	a) osada wielokulturowa (neolit – cykl lendzielsko-polgarski, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska], AZP 103-76/50
Nr 34		b) osada wielokulturowa (neolit - okres wpływów rzymskich [kultura przeworska], wczesne średniowiecze), AZP 103-76/50
Nr 16	rejon ulic Dąbrowskiego i Dominikańskiej, DK WSK	osada (neolit – kultura ceramiki wstęgowej rytej, cykl lendzielsko-polgarski), AZP 103-76/57
Nr 17	rejon ul. Króla Kazimierza i Rynku	śląd osadnictwa (znalezisko luźne – neolit), AZP 103-76/56
Nr 20	rejon PRz przy Al. Powstańców Warszawy i ul. E. Plater	osada (neolit – cykl lendzielsko-polgarski), AZP 103-76/79
Nr 26	Pobitno, rejon tzw. Kopca Konfederatów Barskich (ul. I Armii WP, Michałowskiego, Chłędowskiego)	a) osada wielokulturowa (neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej, grupa tarnobrzeska, kultura pomorska?, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska], wczesne średniowiecze), AZP 103-76/4
Nr 27		b) śląd osadnictwa (okres wpływów rzymskich [kultura przeworska], AZP 103-76/5
Nr 42		c) osada (neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej?), AZP 103-76/1
Nr 43		d) (kurhan, grodzisko?), AZP 103-76/2
Nr 32 (prawdop. jako kompleks z Nr 36)	Wilkowyja Płn., po północnej stronie cmentarza komunalnego i prochowni	a) osada wielokulturowa (mezolit, neolit, kultura trzciniecka, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska]), AZP 103-76/19
Nr 96		b) osada (okres wpływów rzymskich [kultura przeworska]), AZP 103-76/20
Nr 97)		c) osada wielokulturowa (paleolit schyłkowy, neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej i cykl lendzielsko-polgarski, grupa tarnobrzeska, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska]), AZP 103-77/1
		d) osada (neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej i cykl lendzielsko-polgarski), AZP 103-77/2
Nr 52	Wilkowyja pld., płn. zach. strona ulic Warneńczyka i Zygmunta Starogo	osada (?), okres wpływów rzymskich [kultura przeworska]), AZP 103-76/27
kompleks Nr 68	StaroMieście, rejon skrzyżowania ulic Gen. Maczka i Lubelskiej	a) osada (okres wpływów rzymskich [kultura przeworska], wczesne średniowiecze), AZP 103-76/44
Nr 69		b) osada (wczesne średniowiecze), AZP 103-76/46

Nr stanowiska	Lokalizacja stanowiska	Rodzaj obiektów objętych stanowiskiem
kompleks Nr 88	Baranówka IV, rejon ul. Brydaka	a) osada (neolit, wczesna epoka brązu, kultura trzciniecka, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska]), AZP 103-76/80
Nr 89		b) osada (neolit, wczesna epoka brązu, kultura trzciniecka, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska]),
kompleks Nr 96	Wilkowyja Płn., po płn. stronie cmentarza komunalnego i prochowni	a) osada wielokulturowa (paleolit schyłkowy, neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej i cykl lendzielsko-pułgarski, grupa tarnobrzeska, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska]), AZP 103-77/1
Nr 97		b) osada (neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej i cykl lendzielsko-pułgarski), AZP 103-77/2
Nr 98	rejon ulic Dunikowskiego, Wieniawskiego, i Powstańców Listopadowych (ogrody działkowe)	osada wielokulturowa (neolit, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska], wczesne średniowiecze), AZP 103-76/10
kompleks Nr 104	Wilkowyja Płd., po płd. wsch. stronie ulic Warneńczyka i Zygmunta Starego	a) osada (neolit, okres wpływów rzymskich [kultura przeworska],], wczesne średniowiecze, średniowiecze), AZP 103-77/32
Nr 105		b) osada (? , okres wpływów rzymskich [kultura przeworska], średniowiecze), AZP 103-77/33
Nr 110	Zalesie, w rejonie ul. Kiepury (płn. strona)	osada (neolit, wczesne średniowiecze), AZP 103-76/53

Źródło: SUiKZP.

Do ewidencji dóbr kultury w SUiKZP zaproponowano wpisanie następujących obszarów objętych strefami ochrony konserwatorskiej:

- strefą B – ochrony zachowanych elementów zabytkowych:
 - północną część Śródmieścia - B 1 (Śródmiejska północna),
 - zachodnią część Śródmieścia - B 2 (Śródmiejska zachodnia),
 - wschodnią część Śródmieścia - B 3 (Śródmiejska wschodnia),
 - osiedle Dąbrowskiego (dawne osiedle pracownicze PZL-WSS nr 2) - B 4,
 - osiedle Grota-Roweckiego - B 5,
 - teren poaustriackiej jednostki wojskowej przy ul. Langiewicza wraz z terenem wojskowym przy ul. Hoffmanowej - B 6,
 - teren poaustriackiej jednostki wojskowej przy ul. Dąbrowskiego wraz z gmachem Komendy Wojewódzkiej Policji - B 7,
 - teren poaustriackiej jednostki wojskowej przy ul. Lwowskiej od strony północnej – B 8,
 - teren poaustriackiej jednostki wojskowej przy ul. Rejtana - B 9,
 - dzielnicę (dawną wieś) Pobitno - B 10,
 - zespół kościelny na Przybyszówce - B 11,

- dzielnicę (dawną wieś) Staromieście tj.: zespół zabudowy przy ul. Prusa (teren dawnej wsi lokacyjnej), zespół zabudowy przy ul. Zapolskiej oraz zespół zabudowy przy ul. Partyzantów (dawny gród osady handlowo-rzemieślniczej) - B 12,
- dzielnicę (dawną wieś) Staroniwa - B 13,
- dzielnicę (dawną wieś) Słocina - B 14,
- część dzielnicy (dawnej wsi) Drabinianka przy ul. Kwiatkowskiego - B 15,
- dzielnicę (dawną wieś) Biała - B 16,
- dzielnicę (dawną wieś) Zalesie wraz z zabudową przy ulicach Robotniczej i Wieniawskiego - B 17.
- strefą E – ochrony ekspozycji obszarów i obiektów zabytkowych:
 - obszar ekspozycji zabytkowego centrum Rzeszowa - E 1,
 - obszar ekspozycji willi przy ul. Z. Chrzanowskiej 10 – E 2,
 - obszar ekspozycji kościoła na Przybyszówce (strefa obejmująca dolinę Przyrzywy) – E 3,
 - obszar ekspozycji wzgórza staromiejskiego z kościołem - E 4,
 - obszar ekspozycji Kopca Konfederatów Barskich i skarpy Pobitnego – E 5,
 - obszar ekspozycji kościoła pocerkiewnego na Zalesiu – E 6,
 - obszar ekspozycji kaplicy św. Huberta w Miłocinie (w granicach Miasta) - E 7.
- strefą K – ochrony krajobrazu:
 - krajobraz dzielnicy (dawnej wsi) Przybyszówka wraz z szerokodenną doliną Przyrzywy - K 1,
 - krajobraz dzielnicy (dawnej wsi) Staromieście - K 2,
 - krajobraz dzielnicy (dawnej wsi) Pobitno wraz z Kopcem Konfederatów Barskich, fragmentem doliny Wisłoka w rejonie Pobitnego i zespołem ogrodów działkowych położonych na wzgórzu na wschód od Pobitnego - K 3,
 - krajobraz dzielnicy (dawnej wsi) Staroniwa i doliny potoku Mikośka wraz z terenem na północ i południe od Staroniwy - K 4,
 - krajobraz dzielnicy (dawnej wsi) Biała - K 5,
 - krajobraz dzielnicy (dawnej wsi) Zalesie i doliny potoku Matysówka (zwanego również Zalesiańskim) wraz z terenem na północny-wschód od Zalesia oraz stoku krawędziowego Pogórza Dynowskiego od południa - K 6,
 - krajobraz terenów po zachodniej stronie zalewu z Rezerwatem „Lisia Góra” (w granicach Rzeszowa) - K 7,

- krajobraz starorzecza Wisłoka oraz wzgórze zwanego Skałka (w granicach Rzeszowa) - K 8.
- strefą H – ochrony obszarów historycznego zainwestowania:
 - obszar obejmujący relikty zespołu cegielni Holzera zwanej Holzerówką oraz teren dawnej karczmy - H 1,
 - obszar obejmujący relikty zespołu folwarcznego - H 2,
 - obszar reliktyw folwarku Staszów - H 3.
- strefą UR – ochrony zabytkowych układów ruralistycznych: zabytkowy układ ruralistyczny wsi Przybyszówka (w granicach Rzeszowa) - UR.

Ponadto zaproponowano objęcie ochroną poprzez wpis do ewidencji dóbr kultury tereny cmentarzy:

- cmentarz komunalny Wilkowyja,
- cmentarz wojenny przy ul. Lwowskiej,
- cmentarz komunalny na Zalesiu,
- cmentarz komunalny przy linii kolejowej w kierunku Jasła,
- cmentarz komunalny Staroniwa,
- cmentarz parafialny Przybyszówka,
- cmentarz komunalny Staromieście,
- cmentarz choleryczny na Drabiniance.

Uwarunkowania ochrony środowiska

Zasoby naturalne

Na terenie Rzeszowa bogactwa naturalne występują w postaci surowców energetycznych i złóż wód podziemnych. Wydobywanym tu surowcem energetycznym jest gaz ziemny, dla którego utworzone zostały dwa obszary górnicze: „Kielanówka – Rzeszów 1”, oraz „Zalesie” (w tzw. strefie nasunięcia Karpat). Występują tu również dwa rodzaje wód podziemnych: wody mineralne oraz wody termalne. Wody te mogą być wykorzystane w energetyce, balneologii, rekreacji i przemyśle spożywczym. W centrum Rzeszowa znajdują się dwa odwierty wód mineralnych: chlorkowo-sodowych, jodkowych oraz solanek.

Na terenie Rzeszowa występują różne typy gleb. W ogólnej powierzchni przeważają gleby zaliczone do II, III a i III b klasy bonitacyjnej. Poziom zanieczyszczenia warstwy ornej gleb na terenie Miasta jest stosunkowo niski. Ogólna ocena jakości chemicznej gleb na terenie Rzeszowa jest korzystna. Gleby takie nadają się pod wszystkie uprawy rolnicze i ogrodnicze.

Klimat Rzeszowa łączy w sobie cechy cieplejszej Kotliny Sandomierskiej i chłodniejszego Pogórza Karpackiego. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 7,5°C przy amplitudzie miesięcznej do 23°C, z najcieplejszym lipcem (średnia temperatura 17,6°C) i najchłodniejszym styczniem (średnia temperatura -5,2°C). Warunki wilgotnościowe nie odbiegają od średnich krajowych. Najbardziej wilgotnymi miesiącami są listopad i grudzień (86-88% wilgotności względnej), najmniej – maj i czerwiec. Średnie wieloletnie roczne sumy opadów w Rzeszowie to 700 mm.

Stosunki wodne

Rzeszów leży na terenie zlewni rzeki Wisłok, będącej lewobrzeżnym i największym dopływem Sanu. Wisłok wypływa z północnych zboczy masywu Komańczy jako rzeka o charakterze górskim aż do osiągnięcia granic Miasta. Po minięciu Rzeszowa zmienia swój charakter na rzekę nizinną. Dolina Wisłoka o lekko meandrującym korycie do granic Miasta ma przebieg południkowy. Na obszarze Miasta przyjmuje następujące dopływy: prawobrzeżne: Strug, Czekaj, Młynówka oraz lewobrzeżne: Rudka, Mikośka i Przyrwa. Dopływające do Rzeszowa wody Wisłoka zostały spiętrzone stopniem wodnym. Stopień ten zabezpiecza wymaganą rzędną piętrzenia dla Zakładu Uzdatniania Wody w Zwiężycy. Przy stopniu wodnym powstał zbiornik wodny, którego główną funkcją była poprawa warunków wodnych dla ujęcia wody pitnej dla Miasta w Zwiężycy, a uzupełniającą – rekreacja oraz wykorzystanie do uprawiania sportów wodnych. Powierzchnia zbiornika z chwilą rozpoczęcia eksploatacji wynosiła 120 ha, a jego pojemność około 3,6 mln m³. Duże zamulenie tego obiektu znacznie zmniejszyło jego pojemność, a ponadto wpłynęło negatywnie na stan czystości wody. Po częściowej przebudowie posiada on powierzchnię 60 ha i pojemność ok. 1,1 mln m³, a wody spełniają normy II klasy czystości. Zbiornik jest płytki, średnia głębokość wynosi 2,1 m, a maksymalna 5,5-6,0 m.

Na północnej – nowej granicy Miasta, w osiedlu Załęże znajduje się starorzecze Wisłoka (Stary Wisłok), a na południowy zachód od tego jeziora, obok oczyszczalni ścieków, jest położony duży zbiornik prawdopodobnie także starorzecze Wisłoka.

Według danych WIOŚ z 2005 r. wody dopływające do Rzeszowa są dobrze natlenione i zawierają niedużo substancji organicznych. Są to jednak wody ponadnormatywnie zanieczyszczone azotynami o znacznej zawartości fosforu ogólnego i niezadowolającym poziomie saprobium (IV klasa czystości), a także silnie zanieczyszczone bakteriologicznie.

Obszary leśne

Lasy w granicach administracyjnych Rzeszowa zajmowały przed poszerzeniem ponad 220 ha. Występujące tu zbiorowiska leśne budują różne zespoły, a głównym gatunkiem jest dąb szypułkowy. Dębowy starodrzew – Lisia Góra znajduje się w południowej części Miasta w sąsiedztwie zalewu na Wisłoku, na powierzchni 8,11 ha. Jest to od 1998 r. rezerwat przyrody stanowiący relikw Puszcy Sandomierskiej. W południowo-wschodniej części Miasta, znajdują się Lasy Matysowskie zajmujące powierzchnię 15,9 ha. Obserwować tam można fragmenty zbiorowisk buczyny karpackiej, grądów i łęgów. Występują tu między innymi chronione gatunki storczyków oraz liczne inne gatunki chronione. W dolinie Młynówki, w niewielkich płatach rozwija się roślinność zbiorowiska lasów olszowych i jesionowych. Niewielkie fragmenty lasów łęgowych wierzbowo-topolowych występują w dolinie Przyrwy. W okolicach Zalewu Rzeszowskiego znajdują się łągi wierzbowo-topolowe, wykształcone głównie jako zbiorowiska wikliny nadrzecznej z udziałem krzewiastych wierzb. Obszary leśne w rejonie Rzeszowa zarządzane przez Nadleśnictwo Strzyżów (RDLP Krosno), zlokalizowane są w zasięgu I strefy oddziaływań przemysłowych zanieczyszczeń atmosferycznych.

Ponadto w związku z przyłączeniem do Rzeszowa trzech sołectw na terenie Miasta znalazły się duże obszary leśne – las Dębina w Załężu, a także lasy w Świątym Rochu oraz w Starych Budach.

Zieleń miejska

Rzeszów posiada niewielką powierzchnię terenów o dużych walorach przyrodniczych oraz niewielką ilość obiektów chronionych na podstawie przepisów szczególnych. Tereny zielone pełnią ważną rolę w organizmie Miasta (w zakresie tworzenia walorów klimatotwórczych i aerosanitarnych oraz wizerunku Miasta). Przede wszystkim stanowią one naturalny filtr oczyszczający środowisko. Drzewa i krzewy sadzone wzdłuż ciągów komunikacyjnych pełnią również rolę kurtyn dźwięko- i pyłochłonných, są niezbędne do zapewnienia bioróżnorodności środowiska, a także spełniają funkcję społeczną.

Zieleń w Rzeszowie nie tworzy ciągłego spójnego systemu. Są to zazwyczaj przypadkowo zlokalizowane, niepowiązane ze sobą tereny, czyli tzw. wyspy ekologiczne o bardzo małych wymiarach. Obejmują one parki, zieleńce, zieleń przyuliczną, zieleń cmentarną, lasy, zadrzewienia, ogródki działkowe.

Tereny zieleni ogólnodostępnej w Rzeszowie zajmują powierzchnię ok. 425 ha, w tym parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej – ok. 295 ha. Do najważniejszych terenów należą:

- Parki (69 ha):
 - Park Zalesie,
 - Park im. Wł. Szafera w Słocinie,
 - Ogród Miejski,
 - Park Jedności Polonii z Macierzą,
 - Park os. Kmity,
 - Park Sybiraków,
 - Park Kultury i Wypoczynku,
 - Park Dominikański,
 - Tereny nad Zalewem,
 - Park na Staromieściu przy ul. Rycerskiej.
- Zieleńce miejskie i przyuliczne,
- Zieleń osiedli mieszkaniowych,
- Lasy (Lisia Góra, Lasy Matysowskie).

Najcenniejsze pod względem ekologicznym są Ogród Miejski, leżący pomiędzy ulicami Jagiellońską i Dąbrowskiego oraz Stary Cmentarz przy ulicy Targowej.

W granicach Rzeszowa, znajduje się 27 pomników przyrody ożywionej i obszary chronione – rezerwat o powierzchni ponad 8 ha.

Stan środowiska

System przyrodniczo-ekologiczny Miasta tworzą doliny cieków wodnych. Główną osią tego systemu jest rzeka Wisłok. Dolina Wisłoka stanowi pasmowy korytarz ekologiczny o charakterze regionalnym, łączy tereny Miasta z otwartymi terenami rolnymi i leśnymi rozciągającymi się w otoczeniu, co sprzyja i ułatwia wymianę genów i wzbogaca różnorodność biologiczną Miasta. Doliny bocznych dopływów Wisłoka pełnią funkcję lokalnych korytarzy ekologicznych, tworząc różnej szerokości pasma zieleni, przeważnie nieurządzonej. Układ ten nie tworzy spójnej całości. Sztuczne bariery, stworzone przez działalność człowieka spowodowały odcięcie centrum Miasta od większych pasm zieleni sięgających z zewnątrz.

Wśród obszarów wymagających przekształceń i porządkowania, z uwagi na stan i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego, należy – za SUKiZP – wymienić:⁸

- obszar obejmujący część dzielnicy Staromieście w obrębie, której zlokalizowana jest najstarsza, zwarta zabudowa;

⁸ Zgodnie z załącznikiem nr 86 do uchwały Nr XXXVII/113/2000 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 4 lipca 2000 r

- teren położony w sąsiedztwie drogi nr 4 – Rzeszów – Kraków, położony w sąsiedztwie doliny Przyrwy, obejmujący północne zbocza wysoczyzny lessowej;
- obszary obejmujące Śródmieście oraz osiedla do niego przyległe, ograniczone od północy doliną Przyrwy, od południa Al. Powstańców Warszawy, od zachodu – linią kolejową a od wschodu – doliną Wisłoka;
- część osiedla Staroniwa, obejmującą dolinę rzeki Mikośki oraz zabudowę zlokalizowaną na jej prawnym zboczu (wzdłuż ul. Staroniwskiej);
- teren obejmujący osiedle Pobitno – Północ (od ulic Lwowskiej, Konfederatów Barskich i doliny Wisłoka);
- osiedle „Słocina”, zlokalizowane w dolinie Młynówki;
- teren położony pomiędzy ulicami Rejtana a Lwowską i doliną Młynówki;
- osiedle Nowe Miasto oraz tereny bezpośrednio do niego przyległe od północy oraz od wschodu wzdłuż ulicy Rejtana;
- dolinę potoku Zalesiańskiego (od parku do granicy Miasta);
- osiedle „Zimowit”.

Zanieczyszczenie powietrza

Stan środowiska na terenie Miasta w zakresie czystości powietrza atmosferycznego nie budzi istotnych zastrzeżeń, wymaga jednak systematycznego wprowadzania zmian i poprawy. Do głównych przyczyn zanieczyszczenia atmosfery należą: spalanie paliw energetycznych, produkcja przemysłowa, transport drogowy, ogrzewanie budynków. Największymi źródłami zanieczyszczenia powietrza w Rzeszowie są elektrociepłownie EC Rzeszów i EC WSK oraz ICN Polfa i ZELMER.⁹

Ilość toksycznych zanieczyszczeń ze spalin samochodowych kształtowana jest przez dwa niezależne czynniki: wzrost ilości samochodów i natężenie ruchu.

Niska emisja dzięki istnieniu scentralizowanego systemu grzewczego, stanowi nieco mniejszy problem niż w innych miastach. Mimo to istniejące lokalne kotłownie węglowe przyczyniają się do emisji zwiększonej ilości zanieczyszczeń do atmosfery, przede wszystkim w następujących częściach Miasta:¹⁰

- rejon starówki, między ul. Piłsudskiego, Targową, Lisa Kuli i Ciepłińskiego;
- rejon zwartej zabudowy między torami PKP i ul. Piłsudskiego;

⁹ Por. – plansza nr 7.

¹⁰ Por. – plansza nr 7.

- zabudowa jednorodzinna przy ul. Szopena, Długosza i Tetmajerów,
- działnica magazynowo-składowa między ul. Okulickiego a torami PKP,
- obrzeża Miasta ze starszym budownictwem jednorodzinny.

W strukturze emisji zanieczyszczeń wyróżnia się: pyły i gazy ze spalania paliw, w tym SO₂, NO₂, CO, CO₂ oraz zanieczyszczenia specyficzne z procesów technologicznych. Zawartość tych substancji w atmosferze uległa wyraźnemu zmniejszeniu w odniesieniu do lat poprzednich. Stopień zanieczyszczenia powietrza na terenie Rzeszowa cechuje się powolnym spadkiem, najsilniej zaznacza się to w przypadku dwutlenku siarki. Wyniki całorocznej oceny poziomu substancji w powietrzu, wykonanej przez Podkarpacki Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (WIOŚ), wykazują, że ze względu na kryteria ochrony zdrowia obszar Rzeszowa klasyfikowany jest do strefy B/C, tj. o możliwych przekroczeniach wartości dopuszczalnej zanieczyszczeń.

Tabela poniżej charakteryzuje uciążliwość rzeszowskich zakładów przemysłowych ze względu na zanieczyszczenie powietrza w 2005 r.

Tabela 12. Uciążliwość rzeszowskich zakładów przemysłowych w 2005 r.

Rodzaj zanieczyszczeń	Wielkość w tonach na rok
Emisja zanieczyszczeń pyłowych ogółem	295
Emisja zanieczyszczeń pyłowych ze spalania paliw	255
Emisja zanieczyszczeń pyłowych krzemowych	6
Emisja zanieczyszczeń pyłowych węglowo-grafitowe, sadza	4
Emisja zanieczyszczeń gazowych razem	501372
Emisja zanieczyszczeń gazowych dwutlenek siarki	1560
Emisja zanieczyszczeń gazowych tlenki azotu	589
Emisja zanieczyszczeń gazowych tlenek węgla	175
Emisja zanieczyszczeń gazowych dwutlenek węgla	498977
Zanieczyszczenia zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji – pyłowe	6573
Zanieczyszczenia zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji - gazowe	23

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Zagrożenie hałasem

W Rzeszowie główną przyczyną zagrożeń akustycznych jest komunikacja drogowa oraz kolejowa. W związku z tym obszarami zagrożonymi hałasem są tereny położone w pobliżu większych dróg, przy skrzyżowaniach. W okolicy dworca PKP, według WIOŚ na terenie Miasta w porze dziennej na około 70% ulic poziom hałasu osiąga wielkość 70-80 dB, czyli powyżej normy określonej dla terenów zabudowy mieszkaniowej. Bardzo wysoki poziom, powyżej 80 dB panuje w okolicy ok. 7% ulic. Należy zaznaczyć, że są to przede wszystkim ulice przejaz-

dowe. Pozostałe mieszczą się w normie. W porze nocnej notowano głównie hałas na poziomie 65 – 75 dB (ok. 80% ulic).

Zagrożenie hałasem na terenie Rzeszowa ma tendencję wzrostową. Na podstawie pomiarów, za obszary zamieszkania zagrożone hałasem uznano, obok terenów przyległych do ulic, na których dokonywano pomiarów: Zamkowa, rejon dworca PKP, Głowackiego, rejon pomiędzy Piłsudskiego, Sobieskiego i Sokoła, rejon Cieplińskiego, Lisa Kuli, Zygmuntowskiej i Sokoła, rejon Cieplińskiego i Jagiellońskiej, Naruszewicza, skrzyżowanie Witosa i Langiewicza, Wyspiańskiego, tereny przyległe do Batalionów Chłopskich, a także szpitale nr 1 i 2 oraz Szpital Miejski i parki: Ogród Miejski oraz Park Jedności Polonii z Macierzą.¹¹

Gospodarka wodno-ściekowa

Rzeszów zaopatrywany jest w wodę z komunalnego wodociągu eksploatowanego przez Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. Aktualnie wodociągi pobierają wody powierzchniowe dwoma ujęciami:

- brzegowym Zwiężczyca I – km 68 + 000 biegu rzeki Wisłok,
- nurtowym Zwiężczyca II – km 67 + 850 biegu rzeki Wisłok,

położonymi przy lewym brzegu rzeki, w gminie Boguchwała. Ujęcia wody posiadają ustaloną decyzją Wojewody Podkarpackiego strefę ochrony bezpośredniej, obowiązującą do 2015 r. Strefa ta obejmuje rzekę Wisłok od km 67+990 do km 68+100 (110 m) oraz pasy gruntu o szerokości 15-22 m po obu brzegach rzeki. Wydajność dyspozycyjna tych ujęć wynosi: Zwiężczyca I – 36,5 tys. m³/d, Zwiężczyca II – 47,5 tys. m³/d, co daje razem wydajność rzędu 84,0 tys. m³/d.

Woda z Wisłoka charakteryzuje się dużą zmiennością, mającą ścisły związek z warunkami atmosferycznymi i porą roku. W okresie nasilonych opadów deszczu i wiosennych roztopów śniegu, wody w rzece cechuje znacznie podwyższona mętność. Zagrożeniem dla jakości wody Wisłoka jest nadmiar substancji biogenych - związków fosforu i azotu, powodujących masowy rozwój planktonu roślinnego. Rozwój ten przy sprzyjających warunkach (długi okres utrzymywania się wysokiej temperatury, niski poziom wody w rzece) doprowadza do zanieczyszczenia wód rzeki materia organiczną. Dodatkowym niekorzystnym czynnikiem pogarszającym jakość wody jest jej silne zanieczyszczenie bakteriologiczne. Woda Wisłoka zalicza się do kategorii A3, wymaga zatem wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego. Aktualna produkcja wody do picia i na potrzeby gospodarcze jest dostosowana do zapotrze-

¹¹ Por. – plansza nr 7.

bowania i wynosi 40-45 tys. m³/d, co stanowi ok. 50% dopuszczalnego poboru z rzeki Wiśłok.

Układ istniejących i realizowanych głównych przewodów wodociągowych (III etap – osiedle zabudowy jednorodzinnej Staroniwa) pozwala na doprowadzenie wody do prawie wszystkich terenów zabudowanych i przewidzianych do zainwestowania. Wyjątek stanowi zabudowa jednorodzinna osiedla Słocina, położonego przy południowo-wschodniej granicy Rzeszowa, gdzie niepełne uzbrojenie wodociągowe nie zapewnia doprowadzenia wody do większości budynków.

Woda do Miasta jest doprowadzana magistralami wodociągowymi. Przewody o układzie pierścieniowym, otaczające Rzeszów, posiadają średnice 250-1200 mm. Łączna długość sieci wodociągowej wynosi ok. 643 km, w tym sieć magistralna (przesyłowa) posiada prawie 50 km długości, a sieć rozdzielcza w obrębie Miasta Rzeszowa ok. 248 km. Pozostałe ok. 72 km sieci rozdzielczej przebiega poza granicami Miasta doprowadzając wodę do miejscowości położonych w sąsiadujących z Rzeszowem gminach o przewadze zabudowy podmiejskiej.

W osiedlach mieszkaniowych Rzeszowa o zabudowie wysokiej (8-12 kondygnacji) lub położonych na obrzeżach sieci wodociągowej wykonano 25 hydroforni i pompowni osiedlowych. Prawie 80% sieci wodociągowej Rzeszowa wybudowano w ostatnim trzydziestoleciu. Przeprowadzane remonty systematycznie zmniejszają awaryjność systemu wodociągowego. Wciąż jednak wysokim stopniem degradacji odznaczają się następujące odcinki sieci wodociągowej:

- od ul. Dąbrowskiego do przepompowni przy ul. Armii Krajowej;
- od al. Wyzwolenia do ul. Warszawskiej;
- od ul. Krakowskiej do hydroforni ul. Brydaka;
- od ul. Matuszczaka do ul. Dominikańskiej;
- przejście pod rzeką Wiśłok od ZUW Zwiężczyca do ul. Kwiatkowskiego;
- od ul. Bohaterów Westerplatte do ul. W. Pola.

W ciągu ostatnich 10 lat w Rzeszowie systematycznie spada zużycie wody. Dotyczy to wszystkich grup odbiorców i jest spowodowane ograniczeniem zapotrzebowania przez przemysł i ludność. Największe zmniejszenie zużycia (o 28%) wody wystąpiło w latach 1990-1995, a w ostatnim pięcioleciu obserwuje się dalszy spadek zapotrzebowania.

Charakterystykę sieci wodociągowej Rzeszowa w 2006 roku przedstawia kolejna tabela.

Tabela 13. Charakterystyka sieci wodociągowej Rzeszowa w 2006 r.

Długość czynnej sieci rozdzielczej w km	365,1
Liczba połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w szt.	10 192
Woda dostarczona gospodarstwom domowym w dam ³	6 469,9
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej (na bazie NSP 2002r.) w osobach	152 641

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Charakterystykę zużycia wody w Rzeszowie w 2005 roku przedstawia tabela poniżej.

Tabela 14. Charakterystyka zużycia wody w Rzeszowie w 2005 r.

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności ogółem w dam ³ /rok	11 018,6
Zużycie wody na potrzeby przemysłu w dam ³ /rok	2 160,0
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności zaopatrzenie z wodociągów sieciowych w dam ³ /rok	8 858,6
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i gospodarstw domowych w dam ³ /rok	6 883,0

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

W Rzeszowie funkcjonuje głównie rozdzielczy układ kanalizacyjny, odprowadzający ścieki socjalno-bytowe, przemysłowe oraz spływy z terenów potencjalnie zanieczyszczonych do oczyszczalni. Wody opadowe zbiera oddzielny system kanalizacyjny i wprowadza je licznymi wylotami do Wisłoka i jego dopływów. Jedynie kilka odcinków „starej” sieci kanalizacyjnej posiada jeszcze charakter kanałów ogólnospławnych. Do układu kanalizacji sanitarnej są odprowadzane również ścieki socjalno-bytowe oraz większość ścieków technologicznych z usytuowanych na terenie Rzeszowa zakładów przemysłowych i usługowych w Śródmieściu. Pomimo to w okresach o podwyższonym stanie wód do kanalizacji sanitarnej dopływają znaczne ilości wód infiltracyjnych lub deszczowych. Podstawowy układ kanalizacji sanitarnej obsługuje około 98,0% mieszkańców Miasta oraz ludność z sąsiadujących z Rzeszowem gmin. Układ kanalizacyjny jest rozległy, posiada długość około 447,2 km, w tym 90,6 km przyłączy. System kanalizacji sanitarnej składa się z kolektorów przebiegających przez lewobrzeżną (zachodnią) i prawobrzeżną (wschodnią) część Rzeszowa. Większość zabudowy mieszkalnej i przemysłowej Miasta leży na lewym brzegu Wisłoka i dlatego tutaj sieć kanalizacyjna jest bardziej rozbudowana.

W Rzeszowie przeważa (ponad 60%) sieć kanalizacyjna wybudowana w ciągu ostatnich dwudziestu kilku lat. Jest to system o dobrym stanie technicznym i niskiej awaryjności. Istnieje jednak część przewodów wymagających wymiany, za względu na sposób ułożenia oraz zużycie, które sprzyjają infiltracji wód gruntowych. Największym stopniem degradacji charakteryzują się następujące fragmenty kanalizacji sanitarnej:

- całe Załęże;
- ul. Rejtana;
- al. Wyzwolenia;

- ul. Kreczmara – ul. Naruszewicza;
- ul. Azaliowa;
- ul. Króla Augusta.

Charakterystykę sieci kanalizacyjnej w Rzeszowie przedstawia tabela poniżej.

Tabela 15. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej w Rzeszowie w 2006 r.

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km	384,5
Liczba połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w szt.	8 889
Ścieki odprowadzone w dam ³	8 932,4
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (na bazie NSP 2002r.) w osobach	147 739

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Ilość ścieków dopływających do oczyszczalni ulega systematycznemu zmniejszeniu. Jednocześnie w ciągu ostatnich 5 lat odsetek mieszkańców Rzeszowa korzystających z kanalizacji wzrósł o 0,5%. Do systemu przyłączono zabudowę sąsiadującą z Miastem, a przede wszystkim skierowano do oczyszczalni ścieki z prawobrzeżnej części Miasta. Mimo to, ilość ścieków dopływających do miejskiej oczyszczalni nie uległa istotnemu zwiększeniu. Charakterystykę ścieków wytworzonych i oczyszczonych przez oczyszczalnię przedstawia tabela poniżej.

Tabela 16. Charakterystyka ścieków wytworzonych i oczyszczonych przez rzeszowskie oczyszczalnię w 2005 r.

Ścieki komunalne i przemysłowe wymagające oczyszczenia ogółem w dam ³	10 577,0
Ścieki komunalne i przemysłowe oczyszczane razem w dam ³	10 388
Ścieki komunalne i przemysłowe oczyszczane mechanicznie w dam ³	1472
Ścieki oczyszczane odprowadzane ogółem / dam ³ /rok	8684,0
Ścieki komunalne i przemysłowe oczyszczane z podwyższonym usuwaniem biogenów w dam ³	8684
Ścieki komunalne i przemysłowe nieoczyszczane razem w/ dam ³	189,0
Ścieki komunalne i przemysłowe nieoczyszczane odprowadzane z zakładów w dam ³	189,0

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Miasto obsługuje komunalna oczyszczalnia ścieków w Rzeszowie-Załężu, jest to automatycznie sterowana mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia. Po modernizacji przepustowość oczyszczalni została zwiększona do 75 tys. m³/d. Do oczyszczalni doprowadzane są ścieki socjalno-bytowe z całego Miasta i z miejscowości sąsiadujących z Rzeszowem (łącznie od ok. 173 tys. mieszkańców). Ponadto do oczyszczalni są odprowadzane ścieki sanitarne i technologiczne z licznych zakładów przemysłowych, usługowych, magazynów i placów składowych usytuowanych w granicach Miasta. Ładunek zanieczyszczeń w odprowadzanych do oczyszczalni ściekach przemysłowych odpowiada 187 tys. RLM (równoważnej liczbie mieszkańców). Ścieki z większych lub uciążliwych dla środowiska zakładów przemysłowych są podczyszczane na ich terenie.

Oczyszczalnia komunalna nie oddziałuje na jakość wody na terenie Miasta. Wpływ na stan czystości Wisłoka w centralnej części Miasta mogą natomiast wywierać:

- WSK-PZL „Rzeszów”,
- Kolektor ogólnospławny Nr 107 (~61+200 km biegu rzeki) – tzw. wylot PKP,
- Oczyszczalnia ścieków z zakładu ALIMA-GERBER,

System kanalizacji deszczowej podobnie jak układ kanałów sanitarnych rozdzielony jest rzeką Wisłok. System ten składa się również z rozbudowanego układu odwadniającego zachodnią (lewobrzeżną) część Miasta oraz kanalizacji wschodniego (prawego) brzegu Wisłoka. W urządzeniach oczyszczających ścieki opadowe została wyposażona większość dużych parkingów, stacje paliw oraz tereny przemysłowe, magazynowe, handlowe i usługowe.

Odpady stałe i gospodarka odpadami

Źródłami wytwarzania odpadów komunalnych w Mieście są:

- gospodarstwa domowe i obiekty użyteczności społecznej (np. wychowania, oświaty i kultury, internaty, domy studenckie);
- zakłady przemysłowe i usługowe, placówki handlowe i gastronomiczne, itp.;
- tereny otwarte, pielęgnacja zieleni miejskiej i cmentarzy oraz oczyszczanie ulic, placów i targowisk;
- osady ze stacji uzdatniania wody oraz z komunalnych oczyszczalni ścieków, a także z oczyszczania studzienek kanalizacji deszczowej.

W odpadach komunalnych z obszarów miejskich dominują odpady kuchenne ulegające biodegradacji (21,3%), tworzywa sztuczne nieopakowaniowe (11,4%) oraz drobna frakcja popiołowa (11%).¹²

Podstawowe wskaźniki dotyczące odpadów na terenie Rzeszowa przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 17. Odpady i gospodarka odpadami w Rzeszowie

Wskaźnik	Jednostka	2004	2005	2006
ODPADY KOMUNALNE				
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku				
ogółem	t	b.d.	51 548,1	b.d.
z gospodarstw domowych	t	b.d.	32 879,7	b.d.
odpady zdeponowane na składowiskach w % zebranych	%	b.d.	100,0	b.d.
ODPADY WYTWORZONE I NAGROMADZONE				
Zakłady wytwarzające odpady				

¹² Na podstawie Planu Gospodarki Odpadami dla Miasta Rzeszowa z czerwca 2004 r.

Wskaźnik	Jednostka	2004	2005	2006
ogółem	ob.	8	9	b.d.
Odpady wytworzone w ciągu roku				
ogółem	tys.t/r	86,7	85,5	b.d.
poddane odzyskowi	tys.t/r	76,0	70,1	b.d.
unieszkodliwione razem	tys.t/r	3,3	5,4	b.d.
unieszkodliwione termicznie	tys.t/r	0	0	b.d.
unieszkodliwione kompostowane	tys.t/r	0	0	b.d.
składowane na składowiskach własnych i innych	tys.t/r	0,3	0,2	b.d.
unieszkodliwione w inny sposób	tys.t/r	3,0	5,2	b.d.
magazynowane czasowo	tys.t/r	7,4	10,0	b.d.
Odpady - wskaźniki				
odpady wytworzone na 1 km ²	t	1 605,6	1 583,3	1 754,4
udział odpadów składowanych w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku	%	0,3	0,2	0,2
udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku	%	87,7	82,0	84,1

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Niepokojący jest spadek udziału odpadów poddawanych odzyskowi przy wzrastającej ilości odpadów na 1 km².

Zgodnie z prognozami całkowitej ilości odpadów komunalnych powstających na terenie Rzeszowa w latach 2003 – 2014, ilość odpadów wzrośnie z 61,8 tys. Mg w 2004 r. do 65,1 tys. Mg w 2014 r. Krajowy Plan Gospodarki Odpadami oraz Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego zakładają, że ilość osadów ściekowych w roku 2014 wzrośnie dwukrotnie w stosunku do ilości z roku 2000. Stąd maksymalna ilość osadów ściekowych powstających na terenie Rzeszowa w roku 2014 wynosiłaby około 11 tys. Mg sm. Z uwagi na wysoki stopień skanalizowania Miasta oraz tendencje do niewielkiego przyrostu ilości przyjmowanych do oczyszczania ścieków (10 – 20 tys. m³/dobę) szacowany wzrost ilości osadów ściekowych będzie zatem wynosić około 3 tys. Mg sm. Łączna ilość tych odpadów w roku 2014 wyniesie będzie około 8,5 – 9 tys. Mg sm.

Infrastruktura techniczna

Zaopatrzenie w energię elektryczną, ciepło i gaz oraz usługi telekomunikacyjne

Rzeszów zasilany jest energią elektryczną ze zintegrowanego ogólnokrajowego systemu elektroenergetycznego najwyższych napięć 400 kV i 220 kV poprzez stację 750/400/110 kV Rzeszów w Widelce i stację 220/110/30/15 kV w Boguchwale. Funkcjonują połączenia stacji w Widelce z systemem elektroenergetycznym liniami 400 kV: Połaniec, Tucznawa (na Śląsku), Tarnów i Krosno – Lemeszany (Słowacja) oraz dziesięcioma torami 110 kV. Stacja 220/110/30/15 kV Boguchwała zasilana jest linią 220 kV z Elektrowni Połaniec. Ze stacji

Rzeszów i Boguchwała energia przesyłana jest liniami napowietrznymi 110 kV do ośmiu Głównych Punktów Zasilających (GPZ), o łącznej mocy zainstalowanej 274 MVA, rozmieszczonych na terenie Miasta.

Na terenie Miasta pracuje ponadto Elektrociepłownia Rzeszów w Załężu, która po wybudowaniu bloku gazowo-parowego może dostarczać – obok ciepła – 100 MW mocy elektrycznej. W 2005 r. w gospodarstwach domowych w Rzeszowie – liczba odbiorców energii elektrycznej na niskim napięciu wynosiła 59,4 tys., zużyli oni 91,6 MW*h energii. Na niektórych osiedlach elektroenergetyczna sieć rozdzielcza średniego i niskiego napięcia jest jeszcze niedostatecznie rozwinięta (w szczególności na Staroniwie).

W zakresie zasilania energią elektryczną najtrudniejsza sytuacja występuje w Centrum. W związku z rozbudowywaną, w miejsce dotychczasowych lokali mieszkalnych, siecią usług w parterach budynków mieszkalnych i wprowadzaniem ogrzewania elektrycznego, wzrasta pobór mocy. Istniejące stacje transformatorowe są w pełni obciążone, a nie ma możliwości wprowadzenia większych jednostek transformatorowych. Uporządkowania i doinwestowania sieci elektroenergetycznych wymagają następujące obszary:

- teren osiedla Pobitno-Północ – obszar ograniczony ul. Lwowską, Wisłokiem, torami PKP i ul. Żołnierzy I Armii WP;
- Wilkowyja-Północ - obszar na północ od ulicy Lwowskiej do wschodniej granicy Miasta (brak stacji transformatorowych uniemożliwia rozwój budownictwa jednorodzinnego);
- Wilkowyja-Wschód - obszar ograniczony ul. Lwowską, granicą Miasta i ul. Olbrachta;
- Wilkowyja-Południe - tereny na południe od ulicy Lwowskiej i Olbrachta;
- Słocina - tereny wymagające pilnej modernizacji i rozbudowy sieci elektrycznej SN i nn obejmują obszar położony między ulicami Powstańców Listopadowych i Wieniawskiego oraz obszar przyległy, położony między ul. Wieniawskiego i drogą na „Świętego Rocha”;
- Zalesie-Kiepury - rejon ul. Kiepury, rezerwy terenu pod budownictwo mieszkaniowe;
- Drabinianka – Biała – Zagrody - obszar między ulicą Uroczą i al. Sikorskiego to „pustynia” energetyczna;
- Staroniwa - występuje tu wyraźny deficyt mocy elektrycznej;
- Ulica Strzyżowska i tereny na zachód - wymagają budowy sieci elektroenergetycznych SN i nn dla umożliwienia kontynuacji budownictwa mieszkaniowego;
- Przybyszówka - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, niezbędna rozbudowa sieci elektroenergetycznych;

- Staromieście-Południe - zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, niezbędna jest modernizacja i rozbudowa sieci elektroenergetycznej;
- Staromieście-Północ - tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe i usługowe, brak infrastruktury elektroenergetycznej dla potrzeb planowanej zabudowy;
- Wschodnia strona ulicy Lubelskiej - rozbudowa Małopolskiej Giełdy Rolno-Towarowej i budowa Centrum Handlowo-Usługowego wymagają budowy nowych stacji transformatorowych i kablowych sieci elektroenergetycznych oraz likwidacji napowietrznej linii 15 kV wraz ze stacją słupową.

System ciepłowniczy Rzeszowa jest scentralizowany i rozprowadza energię ciepłą z dwóch źródeł:

- EC Rzeszów, pokrywającej ponad 80% zapotrzebowania mocy,
- EC Fenice, zaopatrującej południową część Miasta.

Obie sieci grzewcze są ze sobą połączone, co pozwala na zmiany stanu zasilania przez poszczególne źródła, a w okresie letnim na zasilanie w ciepłą wodę grzewczą przez jedno źródło. System ciepłowniczy Rzeszowa obejmuje swym zasięgiem prawie cały obszar Miasta poza osiedlami Przybyszówka, Staroniwa, Biała, Zalesie, Słocina. Można zatem uznać, że sieć ciepłownicza obejmuje praktycznie swoim zasięgiem całe Miasto, a jej całkowita długość w 2007 r. wynosiła 202,6 km, z czego 150,8 km stanowiło własność MPEC. Z całkowitej długości sieci, 40 km to sieć preizolowana zrealizowana w ostatnich 15 latach. Rocznie wymienia się na nową ok. 3 km sieci. Najstarsze sieci realizowane były w latach 50. i 60. XX w. – na osiedlu Dąbrowskiego. Większość pochodzi z lat 70. oraz 80. XX w. Stan techniczny sieci realizowanych najwcześniej jest średni, ale stan niektórych wykonanych w latach późniejszych jest o wiele gorszy, np. na terenie dzielnicy przemysłowej w rejonie ul. Przemysłowej, osiedla Baranówka.

Następujące obszary wymagają wymiany i remontu sieci ciepłej i ciepłowniczej w Rzeszowie:

- obszar w okolicach ul. Baczyńskiego (przebudowa - modernizacja sieci ciepłej);
- obszar w okolicach ul. Okulickiego (przebudowa - modernizacja sieci ciepłej);
- obszar w okolicach ul. Słowackiego (przebudowa - modernizacja sieci ciepłej);
- ul. Ks. Jałowego – Al. Piłsudskiego (przebudowa sieci ciepłej wraz z przyłączami);
- sieć ciepła od budynku przy ul. Sobieskiego 9 do budynku przy ul. Okrzei 8a;

- sieć ciepłownicza wraz z przyłączami do budynku RESBUD ul. Piłsudskiego 32 (przebudowa);
- magistrala ciepła (przebudowa – modernizacja).

Centralny system ciepłowniczy obejmuje ok. 70% (wg MPEC Sp. z o.o. Rzeszów) potrzeb ciepłych Miasta, przy mocy zamówionej w źródłach ciepła – 366,3 MW. Potrzeby ciepłe Rzeszowa szacuje się na ok. 400 MW. Pozostałe 25% pozyskiwane jest z kotłowni lokalnych opalanych węglem i gazem oraz z pieców domowych (ok. 50 MW). W strukturze odbiorców ciepła zdalaczynnego przeważa budownictwo wielorodzinne – 48%, budownictwo usługowe 30%, przemysł ok. 21%. Liczba mieszkańców korzystająca z sieci centralnej ciepła wynosi ok. 110 tys. osób, tj. 67,6% ludności Miasta.

Tabela 18. Struktura odbiorców ciepła z systemu ciepłowniczego

Odbiorcy	Zużycie ciepła	Udział w zużyciu
Budownictwo wielorodzinne	192 MW _t	47 %
Budownictwo jednorodzinne	3 MW _t	1 %
Budownictwo usługowe	120 MW _t	30 %
Przemysł	63 MW _t	16 %
Kombinat szklarniowy w Trzebownisku	25 MW _t	6 %

Źródło: RGK – MPEC Sp. z o.o. Rzeszów.

W kubaturze budynków ogrzewanych centralnie, wynoszącej ponad 17 500 dam³ budownictwo mieszkalne stanowi ok. 60%. W ciągu ostatnich lat przeprowadzono szerokie działania modernizacyjne w systemie przesyłowym ciepła.

Źródłem zaopatrzenia Miasta w gaz są dwa gazociągi wysokoprężne CN 6,3 Mpa Dn 700 i Dn 400, w północnej jego części. Zasilanie odbywa się poprzez trzy stacje redukcyjno-pomiarowe. Istnieją dogodne warunki poboru gazu dla potrzeb bytowych, grzewczych i przemysłowych. Dzięki temu realizowana jest budowa bloku parowo-gazowego w EC Rzeszów. Część osiedli zabudowy jednorodzinnej (np. Pobitno, Słocina, Drabinianka) zasilana jest gazem średnioprężnym. Z sieci gazowej korzystało w 2005 roku 150,4 tys. mieszkańców, co stanowiło wskaźnik 98,3% – jeden z najwyższych wskaźników w Polsce.

Charakterystykę sieci gazowej Rzeszowa przedstawia tabela poniżej.

Tabela 19. Charakterystyka sieci gazowej Rzeszowa w 2006 r.

Długość sieci ogółem w km	368,3
Długość sieci przesyłowej w km	31,2*
Długość czynnej sieci rozdzielczej w km	323,6*
Czynne połączenia do budynków mieszkalnych w szt.	9 660*
Liczba odbiorców gazu (gospodarstwa domowe)	54 276
Zużycie gazu w gospodarstwach domowych w hm ³	26, 1**

* oraz ** brak danych za 2006 rok, dlatego podano dane za 2005 (*) oraz 2004 rok (**).

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych, www.erzeszow.pl.

Rynek usług telekomunikacyjnych w Rzeszowie składa się z następujących segmentów:

- telefonia stacjonarna: lokalna, międzymiastowa i międzynarodowa,
- telefonia komórkowa,
- radiokomunikacja: przesyłanie sygnałów programów radiofonicznych i telewizyjnych, usługi przywoławcze,
- teleinformatyka: transmisja danych, dostęp do Internetu, wymiana poczty elektronicznej.

W latach dziewięćdziesiątych w Rzeszowie nastąpił blisko trzykrotny wzrost gęstości telefonicznej. Na koniec 1997 r. na 100 mieszkańców Rzeszowa przypadało 28,9 linii telefonicznych (w 1990 r. – 11,1). Wskaźnik ten dla województwa rzeszowskiego wynosił 14,2, dla miast w Polsce 26,1, dla Polski 19,3, dla Węgier 31,0, dla Czech 32,0.

Pod względem wyposażenia terenu w infrastrukturę telekomunikacyjną można wyróżnić trzy strefy:

1. Centrum - sieć telekomunikacyjna wykonana w kanalizacji kablowej, przy czym rozwój biznesu wymaga rozbudowy i modernizacji sieci.
2. Pierścień otaczający Centrum, grupujący zainwestowane osiedla mieszkaniowe i dzielnice przemysłowo – składowe, istniejąca infrastruktura umożliwia przyłączanie telefonów zainteresowanym mieszkańcom.
3. Obszary peryferyjne z rozproszoną zabudową i mniejszym zaludnieniem - Pobitno, Słocina, Zalesie, Drabinianka, rejon ul. Podkarpackiej, Staroniwa, Przybyszówka, Staromieście. Istniejąca sieć telekomunikacyjna w wykonaniu głównie nadziemnym, duża liczba osób fizycznych i podmiotów gospodarczych nie posiada telefonu lub nie posiada wystarczająco dobrej łączności telefonicznej.

Rzeszowska Miejska Sieć Komputerowa powstała w latach 1992-1995 ze środków Komitetu Badań Naukowych i częściowo Politechniki Rzeszowskiej. Kabel światłowodowy ułożono w dzierzawionych otworach kanalizacji teletechnicznej TP S.A. na trasie: Centrum Telekomunikacyjne przy Al. Piłsudskiego – Wyższa Szkoła Pedagogiczna przy Al. Rejtana – Akademia Rolnicza w Zalesiu, Politechnika Rzeszowska przy Al. Powstańców Warszawy, Wyższe Seminarium Duchowne przy ul. Wetlińskiej, Politechnika Rzeszowska przy ul. W. Pola. Politechnika Rzeszowska jest pomysłodawcą projektu rozbudowy i modernizacji istniejącej infrastruktury teleinformatycznej łączącej rzeszowskie uczelnie. Przewidziana jest modernizacja rdzenia sieci, uwzględniająca potrzeby środowiska akademickiego na okres 5–7 lat. Projekt przewiduje również możliwość podłączenia do sieci instytucji finansowanych przez władze samorządowe (placówek edukacyjnych, kulturalnych, służby zdrowia).

Miasto pozyskało ze ZPORR dofinansowanie projektu budowy szerokopasmowej informacyjnej sieci „ResMAN- etap I, realizacja projektu zakłada:

- wykorzystanie sieci przez administrację lokalną do usług teleinformatycznych,
- rozwój wideomonitoringu ulic umożliwiającego zmienne położenie kamer (np. przy zabezpieczaniu imprez sportowych),
- dostęp do Internetu i łączność głosową szkołom,
- tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu w Rzeszowie i okolicy.

Układ drogowy Miasta

Krzyżujące się szlaki komunikacyjne o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym wraz z ulicami powiatowymi tworzą podstawowy układ komunikacyjny Miasta. Zapewniają powiązania zewnętrzne i ogólnomiejskie. Ulice lokalne miejskie stanowią układ uzupełniający, obsługujący bezpośrednio poszczególne tereny. Układ promienisty ulic przecięty jest układem obwodnicowym. **Ruch tranzytowy i ciężarowy przebiega obwodnicą, poza obszarem śródmieścia, kumulując się w zachodniej i południowej części miasta, z braku „domknięcia” obwodnicy w części północno-wschodniej. Przebiegające przez Rzeszów linie kolejowe i rzeka Wisłok stanowią pewnego rodzaju bariery dla komunikacji drogowej.**

Jak wskazano w Zintegrowanym Planie Rozwoju Transportu Publicznego, położenie Rzeszowa na trasach głównych połączeń komunikacyjnych stanowi dużą szansę rozwoju, ale równocześnie rodzi wiele problemów komunikacyjnych.¹³ W znacznym stopniu została przekroczone przepustowości ulic w śródmieściu, co jest wynikiem zarówno rosnącego poziomu motoryzacji, jak i ułatwień parkingowych w centrum. Trudności występują również na obwodnicy śródmiejskiej i trasach wylotowych z powodu nakładania się ruchu wewnętrznego, docelowo – źródłowego i tranzytowego. Niedostateczna ilość przepraw mostowych i obiektów dwupoziomowych na przecięciu z liniami kolejowymi jest przyczyną nadmiernego obciążenia ruchem istniejących obiektów: Wiaduktu Tarnobrzeskiego i Śląskiego oraz mostów w ul. Generała Stanisława Maczka, Lwowskiej, Majora Kopisto i Al. Powstańców Warszawy. Istnieją poważne problemy parkingowe. Ok. 1/3 mieszkańców narażonych jest na ponadnormatywny hałas komunikacyjny.

Poniżej przedstawiono dane na temat ruchu pojazdów na drogach zewnętrznych w latach 1990-2000.

¹³ Uchwała Nr LV/102/2006 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 4 kwietnia 2006 r. w sprawie przyjęcia Zintegrowanego Planu Rozwoju Transportu Publicznego Rzeszowa na lata 2005–2013, dalej jako ZPRTP.

Tabela 20. Dynamika ruchu pojazdów na drogach zewnętrznych

Numer wlotu	Numer punktu	Numer drogi		1990–1995	1995–2000	Średni dobowy ruch w 2000 r.
1	03013	4	Rzeszów – Przemyśl	1,61	1,78	20 166
2	24121	876	Rzeszów – Tyczyn	1,48	1,28*	8 307*
3	13061	9	Rzeszów – Barwinek	1,23	1,09	10 790
4	03009	4	Rzeszów – Kraków	1,56	1,46	15 874
5	13043	9	Rzeszów – Radom	1,14	1,60	13 002
6	13029	19	Rzeszów – Lublin	0,93	1,97	10 474

*Prognoza IGPIK Oddział w Krakowie, 2000. Źródło: Program Ochrony Środowiska.

W ostatnich latach ruch docelowo-źródłowy oraz tranzyt charakteryzowały się dużym wzrostem. Najbardziej obciążona droga Rzeszów – Przemyśl przenosi ponad 20 tys. pojazdów na dobę, wielokrotnie wzrosło obciążenie na kierunkach północnych do Radomia i Lublina. Wykonywane pomiary ruchu i obliczenie modelowe całej sieci wskazują na przekroczenie przepustowości szeregu ulic:

- ul. Piłsudskiego od Al. Witosa do ul. Mieszka I z dużym nasileniem utrudnień na odcinku od ul. Targowej do ul. Rejtana,
- Al. Powstańców Warszawy,
- Al. Ciepłińskiego i Marszałkowskiej,
- ul. Szopena,
- ul. Podkarpackiej,
- ul. Hetmańskiej,
- ul. Dąbrowskiego.

W strukturze rodzajowej ruchu zaobserwowano znaczny wzrost ruchu samochodów osobowych, zmniejszenie zaś ruchu samochodów ciężarowych i autobusów. Natężenie ruchu wewnątrz Miasta rosło proporcjonalnie do rejestrowanych pojazdów samochodowych. W okresie od 1990 do 2000 r. natężenie ruchu na ulicach zwiększyło się w granicach 50-110%.

Według danych Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad na drogach międzynarodowych i krajowych Podkarpacia wskaźnik średniego dobowego ruchu wzrósł pomiędzy rokiem 2000 a 2005 o blisko ¼.¹⁴

W Rzeszowie funkcjonuje blisko 100 km tras komunikacji autobusowej. Głównym przewoźnikiem osób w Rzeszowie jest Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne. Obserwowany jest stały spadek ilości przewozu pasażerów (z ponad 73 tys. pasażerów w 1995 r. do ok. 43 tys. w

¹⁴ Raport z Generalnego Pomiaru Ruchu w roku 2005.

2002 r.), na co z jednej strony składa się zmniejszanie ilości autobusów, a z drugiej wydłużenie czasu przejazdów przez zatłoczone centrum oraz gwałtowny wzrost motoryzacji.

Schemat głównych dróg i ulic, uzupełniających istniejący system komunikacji zamieszczono w załączniku graficznym na planszy nr 10.

Cmentarnictwo

Na obszarze Miasta znajduje się 10 cmentarzy komunalnych oraz cmentarz parafialny. Opiekę nad terenami cmentarzy sprawuje Zakład Usług Pogrzebowych i Cmentarnych w Rzeszowie. Spośród 10 cmentarzy rzeszowskich, 4 obiekty są już zamknięte. Trzy spośród nich są wpisane jako zabytki dziedzictwa kulturowego na listę obiektów chronionych zabytków w Rzeszowie. Cmentarze komunalne czynne obejmują 30,0 ha powierzchni.

Największy czynny Cmentarz Komunalny Wilkowyja jest niedostosowany do potrzeb, brakuje nowych terenów, dróg i kwater, kaplica jest zbyt mała i wymaga modernizacji. Podobnie jest na Cmentarzu Komunalnym Pobitno, gdzie remontu wymaga kaplica i dom grabarza. Cmentarze nieczynne w Rzeszowie zajmują łącznie 6,6 ha i są to: Cmentarz Stary przy ul. Targowej, Cmentarz Żydowski i Cmentarz Żołnierzy Armii Radzieckiej. Informacje o cmentarzach zabytkowych, zawarto wyżej.

Na terenie Rzeszowa brakuje wyznaczonego, wymaganego prawem, odpowiednio zagospodarowanego i kontrolowanego miejsca pochówku padłych zwierząt, tzw. grzebowiska.

Identyfikacja problemów

Poniżej zawarto syntetyczne wnioski, wynikające z analizy istniejącego stanu związanego z zagospodarowaniem przestrzennym Rzeszowa i infrastrukturą techniczną Miasta.

Zjawiska zwiększające zagrożenie marginalizacją społeczno-gospodarczą obszarów Miasta

Do głównych zjawisk, związanych z gospodarką przestrzenną, zwiększających zagrożenie marginalizacją społeczno-gospodarczą obszarów Miasta należy zaliczyć takie, jak:

- Stosunkowo duża, obejmująca ¼ ogólnej powierzchni, powierzchnia terenów zabudowanych wymagających rehabilitacji oraz także udział terenów wymagających przekształceń;
- Znaczące problemy związane z układem komunikacyjnym: niedostosowany do rosnącego ruchu tranzytowego układ komunikacyjny Miasta, brak ukształtowanej sieci parkingów w Śródmieściu i Centrum, brak dostatecznej ilości przepraw mostowych i przejść dwupo-

ziomowych na przecięciach dróg z torami kolejowymi, niedostateczna ilość ścieżek rowerowych i wydzielonych ciągów pieszych;

- Zły stan techniczny poważnej części ulic, i chodników;
- Negatywne zjawiska w środowisku przyrodniczym: podwyższony poziom hałasu, głównie w Śródmieściu;
- Brak spójnego systemu zieleni, odcięcie centrum od większych pasm zieleni sięgających z zewnątrz;
- Niewielka powierzchnia terenów o dużych walorach przyrodniczych oraz niewielka ilość obiektów chronionych, pełniących znaczącą rolę w tworzeniu walorów klimatotwórczych i aerosanitarnych oraz wizerunku Miasta;
- Znaczne zanieczyszczenie wód gruntowych;
- Zagrożenie likwidacją części zieleni urządzonej z powodu presji inwestycyjnej, negatywna tendencja w zmianach bilansu zieleni;
- Brak składowiska gruzu i kompostowni;
- Niedostatecznie rozwinięta elektroenergetyczna sieć rozdzielcza średniego i niskiego napięcia na niektórych osiedlach, w szczególności na Staroniwie;
- Występowanie obszarów tzw. niskiej emisji, szczególnie w rejonie Centrum i starówki;
- Obszar Centrum, wymagający złożonych działań wyrównawczych i uzupełniających w zakresie komunikacji i infrastruktury, nasycenia zielenią i nowoczesną tkanką miejską, przezwyciężenia bariery strukturalnej (Wisłok) ograniczającej rozwój strefy prawobrzeżnej, obejmujący ok. 322,6 ha;
- Stan zasobów spółdzielczych wymagający napraw lub ocieplenia;
- Potrzeby remontowe i modernizacyjne: obiektów zabytkowych, substancji mieszkaniowej komunalnej oraz zlokalizowanej w Śródmieściu, a także wielu obiektów infrastruktury kulturalnej;
- Trudności Gminy i spółdzielni mieszkaniowych związane z poziomem zadłużenia czynszowego mieszkańców;
- Braki w zakresie mieszkań komunalnych szacowane do 2009 r. na około 1200, z czego co najmniej 800 powinny stanowić lokale socjalne.

Zjawiska sprzyjające rewitalizacji obszarów zagrożonych

Do zjawisk, które można wykorzystać w procesie rewitalizacji obszarów, zaliczyć należy:

- Położenie geograficzne i wynikające stąd potencjalne nowe relacje transgraniczne oraz związana z nim szansa na wypełnianie luki dotyczącej funkcji wyższego rzędu, które przed II wojną światową spełniał Lwów;
- Rola Rzeszowa jako centralnego ośrodka administracyjnego, naukowego i gospodarczego województwa podkarpackiego;
- Rola Rzeszowa jako aglomeracji i miasta rdzeniowego dla przyszłego Rzeszowskiego Obszaru Metropolitalnego;
- Rola Rzeszowa jako głównego węzła koncentrycznego układu sieci komunikacyjnej, złożonej ze szlaków promieniście rozchodzących się we wszystkich kierunkach, a w szczególności – położenie Miasta na szlakach komunikacyjnych: drogowych i kolejowych (III Paneuropejski Korytarz Transportowy i Droga Międzynarodowa S-19, magistrała kolejowa E-30);
- Atrakcyjność ukształtowanego przez wieki kulturowego krajobrazu Miasta;
- Relatywnie wysoki stan wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje (ponad 99% mieszkań posiada wodociągi, 98% – kanalizację, prawie 95% – gaz sieciowy i ciepło zdalaczynne);
- Objęcie ok. 70% powierzchni scentralizowanym systemem grzewczym;
- Ilość produkowanej energii cieplnej, zasób urządzeń do jej produkcji, ich stan techniczny i możliwości wytwórcze, wielkość sieci przesyłowej do użytkowników, jej stan techniczny i układ przestrzenny, a także stopień uzbrojenia terenów zainwestowanych w urządzenia do dystrybucji energii cieplnej;
- Planowane dalsze poszerzenie granic, pozwalające na uniknięcie presji inwestycyjnej na istniejących terenach zieleni w Mieście;
- Zasoby wody pitnej, układ przestrzenny wód powierzchniowych i sieci zaopatrzenia w wodę, zasób urządzeń do uzdatniania wody, możliwości produkcyjne oraz ich stan techniczny, a także stopień uzbrojenia terenów zainwestowanych w urządzenia do doprowadzania wody;
- Wielkość sieci kanalizacji sanitarnej i jej układ przestrzenny oraz stopień uzbrojenia terenów zainwestowanych w urządzenia do odprowadzania ścieków;
- Stan gospodarki odpadami nie powodujący zmian środowiska na terenie Miasta;
- Podejmowane inwestycje (publiczne i prywatne) związane z rewitalizacją Starego Miasta;
- Relatywnie dobra struktura wiekowa zasobów mieszkaniowych;

- Zasoby gazu ziemnego, zasób urządzeń do jego pozyskiwania i magazynowania, ich stan techniczny oraz możliwości produkcyjne, a także wielkość sieci doprowadzającej gaz do użytkowników, jej stan techniczny i układ przestrzenny;
- Układ sieci elektroenergetycznej wysokiego napięcia;
- Posiadanie programów działania w wybranych ważnych sferach życia Miasta.

2) GOSPODARKA

Jak już odnotowano wyżej, Rzeszów jest największym ośrodkiem przemysłowym w regionie południowo-wschodniej Polski. Dogodne położenie, bliskość południowej i wschodniej granicy, czyni z Miasta także ważne centrum komunikacyjne. Duży wpływ na rozwój miasta będzie miała, w najbliższej przyszłości rozbudowa sieci komunikacyjnej, o czym szerzej była już mowa wyżej.

Gospodarczy obraz Miasta ukształtowała w znacznej mierze silna tradycja lotnicza i związany z nią program budowy Centralnego Okręgu Przemysłowego, który dał początek dzisiejszej WSK „PZL-Rzeszów”. Spośród zakładów przemysłowych Rzeszowa okresu dwudziestolecia międzywojennego największe znaczenie miały: wytwórnia sprzętu wojskowego MARS, fabryka maszyn Zweiga, zakłady spożywcze ALIMA, zakłady Szaynoka i Hogendorfa oraz fabryka wódek ALKO. Powszechnie znany w Polsce jest, produkowany przez rzeszowski ZELMER, elektromechaniczny sprzęt gospodarstwa domowego. Spośród firm z udziałem kapitału zagranicznego obecnie najbardziej znane są: ALIMA-GERBER, oraz ICN POLFA Rzeszów.

Konsekwencją rozwoju gospodarczego Rzeszowa stało się powstanie i rozwój znaczącej ilości małych i średnich firm oraz licznych placówek obsługujących sferę biznesową: banków, biur doradztwa gospodarczego, finansowego i prawnego, towarzystw ubezpieczeniowych, biur maklerskich i obrotu nieruchomościami oraz wielu innych. Rozwija się handel, czego wyrazem są rzeszowskie imprezy targowo-wystawiennicze. W ostatnich latach powstało wiele nowoczesnych centrów handlowych. Prężnie działa rzeszowska sieć delikatesów i supermarketów: „Jedynka”, „Centrum” i „Społem”.

Na rzeszowskim rynku zaobserwować można również intensywny rozwój firm branż: komputerowej, internetowej i teleinformatycznej. Rośnie konkurencja wśród dostawców usług internetowych, szczególnie, że zapotrzebowanie na te usługi jest ogromne i stale rośnie.

Najbardziej znaczącą firmą rzeszowskiego przemysłu jest WSK-PZL Rzeszów S.A., która ma istotny udział w rozwoju Miasta. WSK-PZL Rzeszów S.A. jest jednym z największych producentów polskiego przemysłu lotniczego.

Wysoką renomę, jak podkreślano uprzednio, posiada ZELMER, będący też uznanym eksporterem. Dużą grupę stanowią zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego:

- Firma ALIMA-GERBER S.A.,
- Przedsiębiorstwo Produkcji Lodów KORAL,
- Przedsiębiorstwo Przemysłu Zbożowo-Młynarskiego PZZ S.A. z wytwórnią makaronów,

- Asseco Poland SA.

W przemyśle farmaceutycznym wiodąca jest, wymieniona już wyżej, firma ICN POLFA. Miasto posiada centrum targowe, w którym organizowane są imprezy wystawiennicze, przyciągające do miasta handlowców z innych rejonów Polski oraz z zagranicy (Ukrainy, Słowacji, Węgier i Włoch). W centrum targowym odbywa się również prezentacja potencjału gospodarczego firm z terenu Rzeszowa i regionu.

Główni pracodawcy / struktura i trendy

Obserwowany wzrost znaczenia sektora prywatnego na rzeszowskim rynku pracy przejawia się w zatrudnieniu – 58,4% ogółu pracujących, gdy jeszcze w 2001 r. w sektorze tym pracowało 48% ogółu pracujących (bez rolnictwa indywidualnego i zakładów osób fizycznych zatrudniających do 9 osób).

Liczba pracujących w Rzeszowie (bez rolnictwa indywidualnego i zakładów osób fizycznych zatrudniających do 9 osób) wynosi niespełna 70 tys. osób. W latach 2001-2003 liczba pracujących zmniejszała się, ale od roku 2004 nastąpił wzrost i w 2005 r. wskaźnik przekroczył nieznacznie wartość dla roku 2001. Na przestrzeni lat 2001-2005 zaznaczał się jednocześnie stopniowy spadek liczby pracujących w sektorze publicznym oraz wzrost liczby pracujących w sektorze prywatnym. Kształtowanie się liczby pracujących według sektorów własności w Rzeszowie w latach 2001-2005 przedstawia tabela poniżej.

Tabela 21. Liczba pracujących według sektorów własności w Rzeszowie w latach 2001 - 2005

	2001	2002	2003	2004	2005
Pracujący ogółem	69 720	67 873	67 246	68 643	69 951
sektor publiczny	36 223	32 298	31 389	31 059	29 117
sektor prywatny	33 497	35 575	35 857	37 584	40 834

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Główni pracodawcy Rzeszowa, to obecnie firmy sektora usług rynkowych, w których w 2005 r. pracowało 26 959 osób, co oznacza wzrost o 3,5% w perspektywie roku. Drugi sektor pod względem liczby pracujących w 2005 r. to sektor przemysłowy, zatrudniający 21 621 osób. Liczba zatrudnionych w tym sektorze w latach 2001-2005 wykazuje jednak tendencję spadkową. Równomiernie wzrastała natomiast liczba zatrudnionych w sektorze usług nierynkowych (21 120 osób, wzrost o 2,5% w stosunku do roku poprzedniego). W roku 2005 w sektorze tym zatrudnionych było 30,2% pracujących, a w sektorze przemysłowym 30,9%.

Wzrastający udział pracujących w sektorze usług, a w szczególności usług rynkowych jest zjawiskiem pozytywnym, zgodnym z tendencjami europejskimi i światowymi, świadczącym

o rozwoju i unowocześnianiu się gospodarki Rzeszowa. Kształtowanie się liczby pracujących w sektorze przedsiębiorstw według grup sekcji PKD w Rzeszowie w latach 2001 – 2005 przedstawia tabela poniżej.

Tabela 22. Liczba pracujących w sektorze przedsiębiorstw w Rzeszowie w latach 2000 - 2005

	2001	2002	2003	2004	2005
Pracujący ogółem	69 720	67 873	67 246	68 643	69 951
sektor rolniczy	49	72	51	244	251
sektor przemysłowy	25 120	23 551	22 427	21 756	21 621
sektor usługowy - usługi rynkowe	24 107	23 301	24 209	26 046	26 959
sektor usługowy - usługi nierynkowe	20 444	20 949	20 559	20 597	21 120

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Zmiany w strukturze liczby pracujących (odsetek) w sektorze przedsiębiorstw według sektorów własności w Rzeszowie w roku 2000 oraz okresie 2003-2005 przedstawia tabela poniżej.

Tabela 23. Udziały pracujących w sektorze przedsiębiorstw według sektorów własności w Rzeszowie w roku 2000 oraz okresie 2003 - 2005

Pracujący ogółem	2000	2003	2004	2005
sektor publiczny	52,8%	46,7%	45,2%	41,6%
sektor prywatny	47,2%	53,3%	54,8%	58,4%
sektor rolniczy	0,2%	0,1%	0,4%	0,4%
sektor przemysłowy	37,3%	33,4%	31,7%	30,9%
sektor usługowy - usługi rynkowe	34,0%	36,0%	37,9%	38,5%
sektor usługowy - usługi nierynkowe	28,6%	30,6%	30,0%	30,2%

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w pierwszym półroczu 2006 r. wynosiło 39,3 tys. osób, co w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców Rzeszowa dawało wskaźnik 24%.

Tabela 24. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w pierwszym półroczu 2006 r. w wybranych miastach wojewódzkich

Miasto	Liczba ludności w tys.	Przeciętne zatrudnienie w tys.	Przeciętne zatrudnienie / liczby ludności w %
Rzeszów	163,15	39,3	24,0%
Olsztyn	174,69	33,0	18,9%
Opole	128,03	25,1	19,6%
Lublin	354,27	44,7	12,6%

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w Rzeszowie jest jednym z wyższych wśród miast wojewódzkich.

Liczba podmiotów gospodarczych w danych sektorach/trendy

Wprowadzenie zasad gospodarki rynkowej, a zwłaszcza swobody podejmowania działalności gospodarczej oraz rynkowych instrumentów i mechanizmów regulacji, przyczyniło się do

wysokiego wzrostu przedsiębiorczości. Wynikiem tego było zwiększanie się liczby podmiotów gospodarczych, głównie w sektorze prywatnym w latach 2000–2003. W latach 2004–2005 nastąpił niewielki spadek, by w roku 2006 znów nieco wzrosnąć, nie osiągając jednak poziomu z 2003 r. W liczbach bezwzględnych liczba podmiotów w kolejnych latach przedstawia się przy tym następująco:

- w roku 2000 – 17 473,
- w roku 2001 – 17 974,
- w roku 2002 – 18 615,
- w roku 2003 – 18 864,
- w roku 2004 – 18 622,
- w roku 2005 – 18 388,
- w roku 2006 – 18 587.

Podobną sytuację obserwowano w całym województwie podkarpackim, gdzie w 2003 r. liczba podmiotów gospodarki narodowej wzrosła do 142 682, by spaść poniżej 140 tys. w latach 2004 – 2005 i w 2006 roku wzrosnąć do 140 656.¹⁵

Pod względem rodzajów własności stanowiąca większość – ponad 97% – podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w Rzeszowie należy do sektora prywatnego. Dane z okresu 2000-2006 wskazują na utrwalenie się struktury własności podmiotów gospodarczych, która w tym okresie ulegała bardzo nieznacznym zmianom.

Strukturę oraz liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON według sektorów własności działających na terenie Rzeszowa w latach 2000-006 przedstawia tabela poniżej.

Tabela 25. Jednostki zarejestrowane w systemie REGON w latach 2000-2006 według sektorów własności

Sektor	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Publiczny	478	485	554	537	537	545	554
	2,74%	2,70%	2,98%	2,85%	2,88%	2,96%	2,98%
Prywatny	16 995	17 489	18 061	18 327	18 085	17 843	18 033
	97,26%	97,30%	97,02%	97,15%	97,12%	97,04%	97,02%

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

W okresie 2003-2006 obniżała się wartość wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tysięcy ludności:

- w roku 2003 – 1 186,
- w roku 2004 – 1 171,

¹⁵ Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w województwie podkarpackim 2005 – 2006, US w Rzeszowie.

- w roku 2005 – 1 160 (przy 664 w całym województwie),
- w roku 2006 – 1 137.

Dla porównania, gdy w Rzeszowie w 2006 r. wskaźnik ten wyniósł 1 137, w wybranych miastach wojewódzkich przyjmował następujące wartości:

- w Olsztynie – 1 197,
- w Opolu – 1 548,
- w Lublinie – 1 120.

W poniższej tabeli przedstawiono informacje o zmianie w liczbie podmiotów gospodarczych według formy organizacyjno-prawnej prowadzenia działalności.

Tabela 26. Podmioty gospodarcze według formy organizacyjno-prawnej prowadzenia działalności

Podmioty gospodarcze	2003/ 2000	2004	2005	2006	2006/ 2004
Jednostki zarejestrowane w systemie REGON ogółem	108,0%	18 622	18 388	18 587	99,81%
Jednostki zarejestrowane w systemie REGON sektor publiczny:	112,3%	537	545	554	103,17%
jednostki budżetowe państwowe i komunalne ogółem	138,6%	279	286	292	104,66%
przedsiębiorstwa państwowe	13,3%	1	1	1	100,00%
spółki handlowe	84,2%	16	15	15	93,75%
gospodarstwa pomocnicze	133,3%	7	8	9	128,57%
Jednostki zarejestrowane w systemie REGON sektor prywatny:	107,8%	18 085	17 843	18 033	99,71%
osoby fizyczne	107,5%	13 437	13 173	13 271	98,76%
spółki handlowe	138,7%	1 548	1 598	1 657	107,04%
spółki z udziałem kapitału zagranicznego	104,4%	142	150	156	109,86%
spółdzielnie	95,1%	75	75	75	100,00%
Fundacje	147,8%	38	40	44	115,79%
stowarzyszenia i organizacje społeczne	124,6%	430	460	505	117,44%

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych

Przeważającą większość podmiotów działających na terenie Rzeszowa stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (w 2006 r. 71,4 %). Drugą formą organizacyjno-prawną pod względem liczby podmiotów są spółki handlowe w sektorze prywatnym, które w latach 2000-2003 rozwijały się nadzwyczaj dynamicznie. W latach 2004-2006 dynamika rozwoju znacznie spadła. Ze stosunkowo nowych i interesujących w dalszej perspektywie zjawisk, należy zwrócić uwagę na wzrost liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego. Zmiany ilościowe w grupie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, obejmujących tzw. samozatrudniających się, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 27 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na rynku pracy w Rzeszowie w latach 2004 – 2006.

Wskaźnik	2004	2005	2006
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	13 437	13 173	13 271
Nowo zarejestrowane w REGON osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	935	985	1 191
Wyrejestrowane z REGON osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1 071	1 184	1 225

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych

Jak widać, nowe rejestracje nie kompensują w ostatnich latach liczby podmiotów wyrejestrowywanych.

Struktura podstawowych branż gospodarki znajdującej się na terenie Miasta / trendy

W latach 2004-2006 dynamika rozwoju gospodarczego w Rzeszowie spadła, co odzwierciedla nie tylko zmniejszenie się liczby podmiotów gospodarczych globalnie, ale i zatrzymanie bądź tendencja spadkowa w rozwoju poszczególnych branż.

Najwięcej – 109 firm – przybyło w branży Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała. Drugą branżą, w której dał się zauważyć wzrost liczby firm była Ochrona zdrowia i opieka społeczna, gdzie przybyło 79 jednostek. W obu grupach zaobserwowano wzrost dynamiki rozwoju w latach 2004-2006 na poziomie ok. 107,4%, przy czym porównanie z okresem 2000-2003 pozwala stwierdzić, że w obu wypadkach było to jednak zwolnienie istniejącego wcześniej trendu. Sytuacja kształtowała się podobnie w branży Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, gdzie liczba firm wzrastała (102,4 %), ale znacznie wolniej niż w poprzednim okresie.

Jeden z największych procentowo wzrostów (107,6 %) miał miejsce w branży edukacyjnej, gdzie liczba nowych podmiotów wyniosła 39. W tym wypadku mamy do czynienia ze zmianą wcześniejszych tendencji. Wyraźna zmiana objęła również budownictwo. W okresie 2000-2003 rozwijało się ono najbardziej dynamicznie (wzrost o 40 %), by w latach 2004-2006 liczba firm w tej grupie zaczęła spadać. Znaczący spadek liczby firm pojawił się także w branży Hotele i restauracje (dynamika wzrostu – 93,64 %).

Rozwój podmiotów gospodarczych działających na terenie Rzeszowa w latach 2004-2006 według sekcji PKD przedstawia tabela poniżej.

Tabela 28. Rozwój podmiotów gospodarczych działających na terenie Rzeszowa w latach 2000 – 2003 według sekcji PKD

Sekcje PKD	2004	2005	2006	2006/2004
------------	------	------	------	-----------

Sekcje PKD	2004	2005	2006	2006/2004
Ogółem	18 622	18 388	18 587	99,81%
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo (A)	40	44	52	130,00%
Rybactwo (B)	4	4	4	100,00%
Górnictwo (C)	9	7	5	55,56%
Przetwórstwo przemysłowe (D)	1 522	1 474	1 457	95,73%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę (E)	13	15	15	115,38%
Budownictwo (F)	1 404	1 378	1 389	98,93%
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodów, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego (G)	6 166	5 996	5 895	95,60%
Hotele i restauracje (H)	472	461	442	93,64%
Transport, gospodarka magazynowa i łączność (I)	1 134	1 128	1 136	100,18%
Pośrednictwo finansowe (J)	768	780	774	100,78%
Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (K)	3 976	3 921	4 071	102,39%
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenie społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne (L)	66	66	72	109,09%
Edukacja (M)	512	537	551	107,62%
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N)	1 057	1 072	1 136	107,47%
Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała (O)	1 479	1 505	1 588	107,37%

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Struktura branżowa podmiotów gospodarczych działających na terenie Rzeszowa w latach 2004-2006 zmieniała się jedynie nieznacznie. Dominują nadal podmioty z sekcji Handel hurtowy i detaliczny; Naprawa pojazdów samochodów, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego (31,72%), których udział w omawianym okresie zmniejszył się (o 1,39 %), oraz Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (21,90 %), gdzie zaobserwowano niewielki wzrost udziału w ogóle podmiotów.

Tabela 29. Zmiany w strukturze podmiotów gospodarczych działających na terenie Rzeszowa

Sekcje PKD	2004	2006
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo (A)	0,21%	0,28%
Rybactwo (B)	0,02%	0,02%
Górnictwo (C)	0,05%	0,03%
Przetwórstwo przemysłowe (D)	8,17%	7,84%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę (E)	0,07%	0,08%
Budownictwo (F)	7,54%	7,47%
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodów, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego (G)	33,11%	31,72%
Hotele i restauracje (H)	2,53%	2,38%
Transport, gospodarka magazynowa i łączność (I)	6,09%	6,11%
Pośrednictwo finansowe (J)	4,12%	4,16%
Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (K)	21,35%	21,90%
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenie społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne (L)	0,35%	0,39%
Edukacja (M)	2,75%	2,96%
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N)	5,68%	6,11%
Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała (O)	7,94%	8,54%

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Szczególnie istotną rolę dla rozwoju przedsiębiorczości w Mieście i regionie odgrywają małe i średnie firmy. Udział tych i pozostałych grup przedsiębiorstw pod względem wielkości zatrudnienia przedstawia kolejna tabela.

Tabela 30 Zmiany w udziale podmiotów z poszczególnych klas wielkości w Rzeszowie w latach 2004 – 2006

Podmioty gospodarcze według klas wielkości	2004	2005	2006
0 – 9	95,02%	95,03%	94,93%
10 – 49	3,66%	3,69%	3,78%
50 – 249	1,06%	1,02%	1,02%
250 – 999	0,18%	0,19%	0,20%
1000 i więcej	0,07%	0,07%	0,06%

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Udział firm z poszczególnych klas wielkości w Rzeszowie w latach 2004-2006 jest stabilny. Największy odsetek rzeszowskich firm stanowią mikroprzedsiębiorstwa, przy czym ich udział w opisywanym okresie zmniejszył się (ubyło 50 firm). Wzrósł za to nieznacznie udział małych przedsiębiorstw (przybyło 21 podmiotów). Gdy porównamy Rzeszów do miast o podobnej wielkości, okaże się, że udział małych i mikroprzedsiębiorstw jest zbliżony (Rzeszów – 98,71%, Olsztyn - 98,79%, Opole 98,96%, Ruda Śląska - 99,03%). We wszystkich porównywanych miastach, tak jak w Rzeszowie, w latach 2004 – 2006 liczba mikroprzedsiębiorstw stopniowo malała, przybywało za to firm klasyfikowanych jako małe.

Na dynamikę rozwoju gospodarczego Rzeszowa ma wpływ stosunkowo niska aktywność gospodarcza całego województwa podkarpackiego. Syntetycznym wskaźnikiem aktywności gospodarczej jest wartość produktu krajowego brutto (PKB) oraz wartość dodana brutto (WDB). W województwie podkarpackim mieszkało w 2004 r. blisko 5,5% ludności Polski, tymczasem produkt krajowy brutto wytwarzany w tym obszarze stanowił jedynie 3,8% całego produktu wytwarzanego w Polsce. Dla porównania w 2002 r. 3,9% całego produktu, a w 1995 r. 4,2%. Również w przeliczeniu na jednego mieszkańca, produkt krajowy brutto w województwie podkarpackim wykazuje tendencję spadkową. W 2002 r. stanowił on 71,3%, a dwa lata później już tylko 69,8% wskaźnika dla kraju. W liczbach bezwzględnych w 2004 r. na jednego mieszkańca Podkarpacia PKB wyniosło 16 886 zł, przy jedynie nieznacznie niższym poziomie w województwie lubelskim i ponad 18 tys. zł w pozostałych regionach Polski Wschodniej (od 18 056 zł w podlaskim do 18 778 zł w warmińsko-mazurskim). Podobnie kształtowały się różnice w przypadku wartości dodanej brutto na 1 pracującego, gdzie w województwie podkarpackim osiągnięto kwotę 45 309 zł. Niższa była jedynie w lubelskim (44 456 zł). Wyższy poziom wskaźnika osiągnęły wszystkie pozostałe województwa Polski

Wschodniej osiągając się od 48 182 zł w świętokrzyskim, do 60 359 zł w warmińsko-mazurskim.

Sektory wysokiej szansy i innowacyjność gospodarki Miasta

Dalszy rozwój gospodarki Rzeszowa wydaje się wiązać z tradycyjnymi dla Miasta gałęziami przemysłu. Potwierdza to PAIIZ, wskazując jako sektor wysokiej szansy dla Podkarpacia sektor lotniczy. Jak już wyżej wskazano, region, w tym Rzeszów (WSK „PZL - Rzeszów” SA), posiada długie tradycje przemysłowe sektora lotniczego. Dziś na Podkarpaciu skupia się produkcja ok. 75% ogółu polskiej produkcji przemysłu lotniczego. Inwestorem zagranicznym w branży lotniczej jest United Technology Group, która zlokalizowała swoją inwestycję w Rzeszowie.¹⁶

Region, ale przede wszystkim sam Rzeszów, posiada także dobrze rozwinięte zaplecze naukowo-badawcze w tej dziedzinie (Centrum Zaawansowanych Technologii „Aeronet - Dolina Lotnicza”, Politechnika Rzeszowska – Wydział Budowy Maszyn i Lotnictwa, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania oraz techniczne szkoły średnie).

Szczególną rolę dla rozwoju przemysłu lotniczego pełni Stowarzyszenie Dolina Lotnicza.

Głównym celem „Doliny Lotniczej” jest przekształcenie Polski południowo-wschodniej w jeden z wiodących w Europie regionów lotniczych, który będzie dostarczał różnorodne produkty i usługi z zakresu przemysłu lotniczego dla najbardziej wymagających klientów. Cele Stowarzyszenia Dolina Lotnicza, obejmują:

- organizację i rozwijanie efektywnego kosztowo łańcucha dostawców,
- stworzenie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorstw przemysłu lotniczego w regionie,
- dalszy rozwój badań, umiejętności i kwalifikacji w zakresie lotnictwa,
- współpracę i rozwój przemysłu lotniczego i uczelni wyższych, które będą promować nowe koncepcje oraz rozwijać sektor badawczo-rozwojowy w przemyśle lotniczym,
- promocję polskiego przemysłu lotniczego,
- wspieranie przedsiębiorstw z przemysłu lotniczego,
- wpływanie na politykę gospodarczą polskiego rządu w kwestiach związanych z przemysłem lotniczym.

Spośród 50 członków stowarzyszenia 10 firm oraz Politechnika Rzeszowska i Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego mają swoje siedziby w Rzeszowie.

¹⁶ Por. dane na stronie: www.paiz.gov.pl.

W kontekście rozwoju opartego o sektory wysokiej szansy warto podkreślić potencjał lotniska w Jasionce, posiadającego strategiczne znaczenie dla Miasta, obszaru metropolitalnego i całego regionu, które ma szansę stać się największym polskim lotniskiem najdalej wysuniętym na wschodniej granicy Unii Europejskiej.¹⁷ Wskazuje się, że jego korzystne położenie jest naturalnym czynnikiem sprzyjającym wzrostowi koniunktury gospodarczej w regionie, szczególnie, że dysponuje ono znacznymi rezerwami terenów dla celów rozbudowy terminali zarówno pasażerskiego, jak i towarowego.

Szczególne szanse stwarza włączenie części parku przemysłowego Rzeszów-Dworzysko do Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Europark Mielec”.

Instytucje otoczenia biznesu

Rzeszów posiada dobrze wykształcone tzw. otoczenie biznesu, co sprzyja rozwojowi gospodarczemu Miasta i regionu. Wśród instytucji otoczenia biznesu wymienić należy:

- Rzeszowską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A.,
- Podkarpacki Park Naukowo – Technologiczny,
- Izbę Przemysłowo-Handlową w Rzeszowie,
- Stowarzyszenie Promocji Przedsiębiorczości w Rzeszowie,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia PRO CARPATHIA,
- Stowarzyszenie Euroregion Karpacki Polska,
- Małopolski Instytut Gospodarczy,
- Centrum Promocji Biznesu,
- Towarzystwo ALTUM,
- CENTRUM EURO-INFO RZESZÓW.

Wsparcia o charakterze finansowym udziela Podkarpacki Fundusz Poręczeń Kredytowych (PFPK), który powstał z inicjatywy Sejmiku Województwa Podkarpackiego i rozpoczął działalność w październiku 2004 r. Misją PFPK jest wspieranie rozwoju gospodarczego Podkarpacia, a w szczególności mikro, małych i średnich przedsiębiorców, a celem udzielanie poręczeń przedsiębiorcom, ubiegającym się o kredyt lub pożyczkę, lecz nie posiadają wystarczającego zabezpieczenia ich spłaty. Oferta PFPK skierowana jest do przedsiębiorców, którzy prowadzą działalność na terenie województwa podkarpackiego oraz do osób, które chcą otworzyć swoją działalność.

¹⁷ Por.: RPO WP, s. 16.

Obok wymienionych wyżej instytucji, w Rzeszowie działają również następujące organizacje gospodarcze:

- Business Centre Club,
- Podkarpacki Klub Biznesu,
- Izba Rzemieślnicza w Rzeszowie,
- Cech Rzemiosł Wielobranżowych,
- Podkarpacka Regionalna Izba Turystyczna.

Wśród instytucji otoczenia biznesu, mających szczególny wpływ na rozwój gospodarczy oparty na wiedzy wyróżnić należy Rzeszowską Agencję Rozwoju Regionalnego oraz prowadzone przez nią:

- Centrum Transferu Technologii RARR SA, utworzone w 2001 r. oraz
- Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny.

Wspieraniu działalności innowacyjnej i rozwoju przedsiębiorczości służą również:

- Stowarzyszenie na Rzecz Innowacyjności Transferu Technologii „Horyzonty“, utworzone w 2001 r.,
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, prowadzony przez Fundację Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości, utworzony w 2005 r.

Identyfikacja problemów

Poniżej zawarto syntetyczne wnioski, wynikające z analizy istniejącej sytuacji gospodarczej oraz struktury lokalnej gospodarki w Rzeszowie.

Zjawiska zwiększające zagrożenie marginalizacją społeczno-gospodarczą

Do zjawisk zwiększających zagrożenie marginalizacją społeczno-gospodarczą zaliczyć należy:

- **Niski poziom PKB w regionie, który przesądza o pozycji gospodarczej Miasta;**
- **Słaba aktywność gospodarczą regionu – województwa podkarpackiego;**
- Niski wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na 10 tysięcy mieszkańców (na tle podobnych ośrodków);
- Spadek liczby podmiotów gospodarczych;

Zjawiska sprzyjające rewitalizacji obszarów zagrożonych

Do zjawisk oddalających zagrożenia marginalizacją, zaliczyć należy:

- Wzrost liczby pracujących i poprawiająca się sytuacja na rynku pracy;
- Położenie geograficzne i wynikające stąd potencjalne nowe relacje gospodarcze;
- Położenie na szlakach komunikacyjnych;
- Istnienie lotniska spełniającego międzynarodowe standardy;
- Planowane rozwiązania drogowe, w tym – projektowany przebieg autostrady A-4, szczególnie w kontekście organizacji Euro 2012 w Polsce i na Ukrainie;
- Silne tradycje przemysłowe Miasta i Regionu;
- Rozwijające się sektory wysokiej szansy, współtworzące innowacyjność gospodarki Miasta;
- Istnienie renomowanych firm (Zelmer, WSK PZL Rzeszów, Alima Gerber, Asseco Poland, Valeant Pharmaceuticals);
- Centrum targowe i rozwój imprez targowo-wystawienniczych, instytucje otoczenia biznesu;
- Duży udział firm sektora usług rynkowych w strukturze zatrudnienia;
- Stabilna struktura własności podmiotów gospodarczych;
- Włączenie części parku przemysłowego Rzeszów-Dworzysko do Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Europark Mielec”;
- Nie dość wykorzystane szanse, tkwiące w rozwoju usług, szczególnie turystycznych, sportowych, kulturalno-oświatowych;
- Wzrost liczby pracujących w sektorze usług, zarówno rynkowych jak i nierynkowych;
- Różnorodność branżową zakładów, brak monokultury.

3) SFERA SPOŁECZNA

Struktura demograficzna i społeczna / trendy

Liczba i ruch ludności

Obserwując rozwój demograficzny Rzeszowa trzeba mieć na uwadze, iż w dniach 1 stycznia 2006 r. i 2007 r., granice Miasta zostały poszerzone, co wpłynęło na stan i strukturę ludności. W dniu 31.01.2007 w Rzeszowie mieszkało 166 492 osób, a jeszcze 31.12.2006 r. jedynie 163 508 osób, czyli o blisko 3 tys. mniej. Mieszkańcy Rzeszowa stanowią ok. 7,8% całej populacji województwa podkarpackiego (2 mln 97 tys. mieszkańców).¹⁸

Struktura ludności Rzeszowa charakteryzuje się wysokim współczynnikiem feminizacji. Na 100 mężczyzn przypada 112 kobiet, gdy w województwie podkarpackim wskaźnik ten wynosi 105 kobiet na 100 mężczyzn.

Ludność Miasta zwiększała się w sukcesywnie także w latach 1990–2000, kiedy przybyło o ponad 5 tys. osób (o 5,65%). Niemniej, podobnie jak w całym kraju, w Rzeszowie zaczęto obserwować negatywne trendy demograficzne, wyrażające się w spadku liczby ludności oraz spadku dynamiki wzrostu ludności, przy czym roczny przyrost ludności zmniejszał się z 0,21% w 1995 r. do 0,11% w 2000 r., aż w roku 2002 osiągnął saldo ujemne – 2,1%. W następnych latach liczba ludności nieznacznie malała, aż do roku 2006, gdy przyrost ludności po poszerzeniu granic wzrósł o ok. 3,1%. Dołączenie nowych obszarów w styczniu 2007 r. spowodowało, iż w stosunku do 31.12.2006 w dniu 31.01.2007 Rzeszów zamieszkiwało o 1,82% więcej osób. W perspektywie 4 lat (2003-2006) nastąpił przyrost ludności według stałego miejsca zameldowania o 2,9%, przy czym bardziej dynamicznie przyrastała liczba kobiet, co zwiększyło ich liczebną przewagę. Zmiany te obrazuje tabela poniżej.

Tabela 31. Zmiany w liczbie ludności Rzeszowa w latach 2003 – 2006 (stan na 31 XII).

Stan ludności	2003	2004	2005	2006	2006/2003
wg stałego miejsca zameldowania ogółem	153 260	153 021	152 995	157 702	102,90%
Mężczyźni	72 834	72 631	72 519	74 773	102,66%
Kobiety	80 426	80 390	80 476	82 929	103,11%
wg faktycznego miejsca zamieszkania	159 088	159 020	158 539	163 508	102,78%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Do roku 2030 prognozowano spadek liczby rzeszowian o ok. 24 tys. osób w stosunku do roku 2005 r. Dane z prognozy ludności do 2030 r. w Rzeszowie w porównaniu z miastami woje-

¹⁸ Według liczby ludności faktycznie zamieszkałej.

wódkimi podobnej wielkości oraz prognozą dla województwa i Polski, zawiera tabela poniżej.

Tabela 32. Prognoza ludności w tysiącach do 2030 r.

Miasta	2002a	2005a	2010	2015	2020	2025	2030
Olsztyn	172,5	174,5	176,2	174,9	171,5	165,6	157,8
Opole	129,3	128,3	124,2	118,9	112,5	105,3	97,5
Rzeszów	159,8	158,5	157,5	153,9	148,8	142,2	134,4
Polska	38218,5	38157,1	37899,2	37625,9	37228,8	36598,0	35693,0
Podkarpackie	2096,7	2098,3	2097,7	2099,6	2095,9	2079,1	2044,7

^a Dane rzeczywiste; uwzględniają podział terytorialny z danego roku, w prognozie podział terytorialny z 2003 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Trzeba mieć na uwadze, że cytowana prognoza nie uwzględniała zmian terytorialnych, które wpłynęły na liczbę ludności Miasta. Według informacji zawartych na stronie internetowej Rzeszowa¹⁹, zgodnie z decyzją Rady Ministrów z dnia 24.01.2007 r. od 1.01.2008 r. Miasto powiększone zostanie ponownie – o sołectwo Zwiężczyca i o zachodnią część Przybyszówki. Szacuje się, iż w wyniku zmian terytorialnych liczba ludności wzrośnie do ok. 171 tysięcy, a obszar do 91 km².

Kwestią nadzwyczaj istotną dla warunków życia i ściśle związaną z rozwojem demograficznym Rzeszowa jest wskaźnik gęstości zaludnienia. Dzięki inicjatywie poszerzenia granic Miasta w 2006 r. poziom tego wskaźnika spadł o 18,90% w stosunku do 2003 r. Jak widać zmiana ta jest ogromna, ale gęstość zaludnienia w Rzeszowie nadal odznacza się ponadprzeciętnym poziomem. W bardziej optymistycznej perspektywie, przewiduje się, że w 2008 r. gęstość zaludnienia spadnie poniżej 2000 osób na km². Poniższa tabela obrazuje zmiany w poziomie tego wskaźnika w Mieście w latach 2003-2006.

Tabela 33. Dynamika zmian gęstości zaludnienia w Rzeszowie w latach 2003 – 2006

Gęstość zaludnienia	2003	2004	2005	2006	2006 /2003	Szacunki 2007	Szacunki 2008
Liczba osób na 1 km ²	2 963	2 961	2 952	2 403	81,1%	2156 ²⁰	1879 ²¹
Powierzchnia w km ²	53,7	53,7	53,7	68	126,6%	77,2	91

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych oraz informacji ze strony internetowej Miasta Rzeszowa.

Proces wzrostu liczby ludności w latach 2006 i 2007 w Rzeszowie spowodowany jest dołączeniem do Miasta nowych terenów, nie można zatem bagatelizować niekorzystnego zjawiska demograficznego, jakim jest ujemne saldo migracji. W latach 2003-2005 zmniejszał się co

¹⁹ <http://www.erzeszow.pl/1198/1198/art3679.html?PHPSESSID=7422f195edcf62677ef8acf5ea50ec79>

²⁰ liczba ludności wg stanu faktycznego z 1.01.2007

²¹ przy założeniu, że miasto zostanie powiększone do 91 km², a liczba ludności wzrośnie do ok. 171 tysięcy

prawda odpływ ludności z Miasta (w 2003 r. – 2 325 osób, w 2005 r. – 1 966 osób), nie ominął jednak Rzeszowa gwałtowny odpływ ludności w roku 2006 (o 199 osób więcej w stosunku do roku poprzedniego). Liczba napływających nie bilansuje odpływu mieszkańców, skutkiem czego saldo migracji nieprzerwanie jest ujemne. W 2006 r. zmieniły się natomiast kierunki migrowania, ujemne saldo migracji zagranicznych zwiększyło się, a ujemne saldo migracji krajowych wyraźnie zmniejszyło.

Tabela 34. Migracje ludności Rzeszowa w latach 2003 - 2006

Wskaźnik	2003	2004	2005	2006
Saldo migracji krajowych	-540	-539	-263	-30
Saldo migracji zagranicznych	1	49	-51	-185
Napływ ludności	1 786	1 796	1 652	1 950
Odpływ ludności	2 325	2 286	1 966	2 165

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

O ile w zakresie ruchu naturalnego ludności w latach 2000-2002 obserwowano stopniowe zmniejszanie się przyrostu naturalnego, to w latach 2003-2006 tendencja ta odwróciła się, a przyrost wyniósł:

- w 2003 roku – 176 osób,
- w 2004 roku – 251 osób,
- w 2005 roku – 288 osób,
- w 2006 roku – 393 osób.

Przyrost naturalny na poziomie 2,5 na 1000 ludności to bardzo korzystne zjawisko, które wyróżnia Rzeszów zarówno na tle województwa i kraju. Pomimo, iż wskaźnik żywych urodzeń na 1000 ludności jest nieco niższy, pozytywnym zjawiskiem jest najniższy w grupie porównawczej wskaźnik zgonów na 1000 ludności. Spośród wybranych miast wojewódzkich sytuacja demograficzna Rzeszowa zdaje się być najbardziej korzystna, jedynie w Olsztynie zachodzą podobne procesy demograficzne (tabela poniżej).

Tabela 35. Ruch naturalny ludności w 2006 r.

Jednostka	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
	na 1000 ludności			
Polska	5,9	9,8	9,7	0,1
Województwo Podkarpackie	6,0	9,6	8,3	1,3
Rzeszów	5,9	9,5	7,0	2,5
Olsztyn	5,4	9,6	7,5	2,1
Opole	5,4	8,3	8,5	-0,2
Lublin	6,2	9,6	9,0	0,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Struktura wiekowa ludności Rzeszowa

Niekorzystne zmiany w strukturze wiekowej ludności Rzeszowa obserwowano w latach 2003-2005, kiedy spadała liczba osób w wielu przedprodukcyjnym. Wzrost liczby młodych mieszkańców odnotowano w roku 2006, przy jednoczesnej nieznacznej większości mężczyzn w tej grupie ludności. Inaczej było wśród rzeszowian w wieku produkcyjnym, gdzie nieznacznie przeważały kobiety (50,68%). Stale wzrasta liczebność populacji w wieku produkcyjnym – w latach 2005-2006 o blisko 3,3 tys. osób. Podobne tendencje obserwuje się w grupie osób w wieku poprodukcyjnym. W tym przypadku w latach 2003-2005 następował wzrost o ok. 0,5 tys. osób rocznie, podczas gdy różnica między 2005 a 2006 wyniosła 1,33 tys. osób. Niezależnie od zmian w liczebności w poszczególnych grupach wiekowych, niezmiennie znaczną większość wśród osób w wieku poprodukcyjnym stanowią kobiety (67,2%).

Wydaje się, iż wzrost liczby ludności będący konsekwencją przyłączenia do Miasta nowych obszarów, nie skutkuje znaczącymi zmianami w strukturze wiekowej ludności. W świetle powyższego wyzwaniem dla władz Miasta stanie się zatem nie tylko zapobieganie odpływowi młodych ludzi w inne rejony, ale również przyciąganie nowych, napływowych mieszkańców do Miasta.

Zmiany w liczbie osób z poszczególnych grup wiekowych w Rzeszowie w latach 2003-2006 przedstawia tabela poniżej.

Tabela 36. Zmiany w liczbie ludności Rzeszowa należących do grup wiekowych w latach 2003 – 2006

Liczba ludności wg grup wiekowych	2003	2004	2005	2006
ogółem	159 088	159 020	158 539	163 508
w tym odsetek kobiet	52,76%	52,81%	52,83%	52,81%
w wieku przedprodukcyjnym (% z ogółem)	31 369 (19,7)	30 542 (19,2)	29 452 (18,6)	29 803 (18,2)
w tym odsetek kobiet	48,45%	48,76%	48,97%	49,01%
w wieku produkcyjnym (% z ogółem)	105 933 (66,6)	106 221 (66,8)	106 299 (67,0)	109 589 (67,0)
w tym odsetek kobiet	51,05%	50,97%	50,85%	50,68%
w wieku poprodukcyjnym (% z ogółem)	21 786 (13,7)	22 257 (14,0)	22 788 (14,4)	24 116 (14,7)
w tym odsetek kobiet	67,23%	67,12%	67,01%	67,17%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Pod względem długości zamieszkiwania w Mieście, dane Narodowego Spisu Powszechnego z maja 2002 r. wskazują, iż:

- od urodzenia zamieszkuje Rzeszów 50,5% mieszkańców,
- ludność przybyła stanowi blisko 47% dzisiejszych rzeszowian, w tym znacząca część spośród nich zamieszkała w Mieście przed 1988 (71,1% naturalizowanych mieszkańców).

Statystyki te wykazują zbieżność z danymi dla województwa podkarpackiego.

Z punktu widzenia procesów rewitalizacyjnych istotne znaczenie ma struktura ludności w poszczególnych osiedlach Miasta. Najnowsze dane o liczbie i wieku mieszkańców w układzie osiedli Miasta zawiera kolejna tabela.

Tabela 37. Mieszkańcy osiedli (zameldowani na stałe) w podziale na grupy wiekowe i płeć

Osiedla	Grupy wiekowe mieszkańców						Razem
	0-18		K 19-60 M 19-65		K>60 M>65		
	Osób	%	Osób	%	Osób	%	
Śródmieście Płn.	941	19,03	3101	62,72	902	18,24	4 944
Śródmieście Pd.	681	18,65	2151	58,90	820	22,45	3 652
Pułaskiego	917	16,82	3025	55,47	1511	27,71	5 453
Generała Grota - Roweckiego	1348	15,93	4810	56,86	2302	27,21	8 460
Piastów	792	15,64	2785	55,01	1486	29,35	5 063
Dąbrowskiego	855	16,73	2882	56,38	1375	26,90	5 112
Staroniwa	443	21,75	1304	64,02	290	14,24	2 037
Kmity	1235	16,10	4911	64,00	1527	19,90	7 673
Gen. Andersa	2118	17,44	7605	62,63	2419	19,92	12 142
Staromieście	617	22,11	1682	60,29	491	17,60	2 790
1000 – lecia	1569	16,75	5386	57,50	2412	25,75	9 367
Pobitno	962	23,67	2671	65,71	432	10,63	4 065
Mieszka I	1856	19,33	6512	67,83	1232	12,83	9 600
Nowe Miasto	2600	16,28	11854	74,23	1516	9,49	15 970
Wilkowyja	893	22,22	2662	66,24	464	11,55	4 019
Słocina	1135	23,48	2954	61,12	744	15,39	4 833
Zalesie	1129	19,58	3789	65,72	847	14,69	5 765
Przybyszówka	1156	22,68	3140	61,62	800	15,70	5096
Baranówka	1885	17,15	8155	74,19	952	8,66	10992
Króla st. Augusta	940	16,90	3587	64,50	1034	18,59	5561
Paderewskiego	694	15,69	3220	72,82	508	11,49	4422
Drabinianka	1775	24,09	5020	68,13	573	7,78	7368
Krakowska Płd.	1434	17,41	6240	75,76	562	6,82	8236
Kotuli	1022	30,10	2226	65,57	147	4,33	3395
Załęże	408	25,99	959	61,08	203	12,93	1570
Razem	29405	18,66	102631	65,13	25549	16,21	157585

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Biura Rozwoju Miasta.

Największy odsetek ogólnej liczby mieszkańców zamieszkuje osiedla Nowe Miasto (10,13% mieszkańców miasta), Gen. Andersa (7,71%) i Baranówka (6,98%).

Struktura wiekowa ludności w poszczególnych osiedlach jest znacznie zróżnicowana. Największym odsetkiem osób w wieku poniżej 18 lat charakteryzują się mieszkańcy osiedli: Kotuli (ponad 30%), Załęże i Drabinianka. Z kolei największy procent osób w wieku poprodukcyjnym charakteryzuje populacje osiedli: Piastów (29,35%), Pułaskiego i Grota-Roweckiego. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi od 55,01% do 75,76% liczby mieszkańców osiedli (najmniej na osiedlach: Piastów i Pułaskiego, najwięcej na osiedlach: Krakowska Południe, Baranówka, Nowe Miasto, Paderewskiego).

Wśród istotnych zmian, jakie zaszły w ostatnim okresie wskazać należy na:

- zmianę w grupie osiedli „najmłodszych”, gdzie w miejsce osiedla Pobitno (z nadal wysokim udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym - 23,67%) największy udział osób młodych odnotowuje się w nowym osiedlu Załęże (25,99%),
 - wyraźnie wzrósł udział osób w wieku produkcyjnym w przekroju na osiedla,
- Przyczyn tych zmian upatrywać można zarówno w poszerzeniu granic Miasta, jak i migracjach między osiedlami.

Dane na temat migracji wewnętrznych w osiedlach przedstawia tabela poniżej.

Tabela 38 Migracje wewnętrzne w Rzeszowie w latach 2006 – 2007

Osiedla	Przyrost lub ubytek osób 2006/2007	2007/2006 w %	% ogółu ludności na danym osiedlu	
			2006	2007
Śródmieście Płn.	-92	98,17	3,25	3,14
Śródmieście Pd.	-41	98,89	2,38	2,32
Pułaskiego	-92	98,34	3,57	3,46
Generała Grota-Roweckiego	-65	99,24	5,49	5,37
Piastów	-85	98,35	3,32	3,21
Dąbrowskiego	-1	99,98	3,30	3,24
Staroniwa	55	102,77	1,28	1,29
Kmity	-74	99,04	4,99	4,87
Gen. Andersa	-185	98,50	7,94	7,71
Staromieście	3	100,11	1,80	1,77
1000 – lecia	-157	98,35	6,14	5,94
Pobitno	9	100,22	2,61	2,58
Mieszka I	11	100,11	6,18	6,09
Nowe Miasto	-228	98,59	10,44	10,13
Wilkowyja	137	103,53	2,50	2,55
Ślocina	138	102,94	3,03	3,07
Zalesie	-84	98,56	3,77	3,66
Przybyszówka	824	133,50	1,59	3,23 ²²
Baranówka	-52	99,53	7,12	6,98
Króla st. Augusta	-72	98,72	3,63	3,53
Paderewskiego	-35	99,21	2,87	2,81
Drabinianka	94	101,29	4,69	4,68
Krakowska Płd.	-106	98,73	5,38	5,23
Kotuli	629	122,74	1,78	2,15
Załęże	73	104,88	0,96	1,00
Razem			100	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Biura Rozwoju Miasta.

W latach 2006-2007 najniższe saldo migracji zanotowano w osiedlach: Dąbrowskiego, Staromieście, Pobitno i Mieszka I, z czego jedynie w pierwszym z wymienionych ludności ubyło. Największą dynamikę zmian zaobserwowano na osiedlu Przybyszówka, gdzie w omawianym okresie napłynęły 824 osoby, co oznacza wzrost o 33,5%. Ponadto z dniem 1.01.2007 r. dołączono do niego drugą część, która wcześniej znajdowała się poza granicami Miasta, a którą w 2007 roku zamieszkiwało 1812 osób. Łącznie wzrost liczby mieszkańców

²² Uwzględniono liczbę mieszkańców dołączonej w 2007 r. części Przybyszówki.

Przybyszówki wyniósł zatem 2636 osób. Znaczny wzrost miał miejsce również na osiedlu Kotuli (629 osób, tj. 22,74%). Przy czym, nie wliczając liczby mieszkańców dołączonej w 2007 roku części Przybyszówki, na obu tych osiedlach żyje niewiele ponad 2% populacji Miasta. Najmniej zaludnione osiedla Rzeszowa to Załęże (1%), Staroniwa (1,29%) i Staromieście (1,77%).

Kolejna tabela przedstawia demograficzną sytuację Miasta na tle województwa, Polski oraz porównywanych miast w 2006 r.

Tabela 39. Ludność według płci i ekonomicznych grup wieku w 2006 r.

Jednostka	Ludność							Kobiety /100 mężczyzn	w wieku nieprod. / 100 osób w wieku prod.	na km ²
	Ogółem*	mężczyźni	kobiety	w wieku ²³						
				przedprod.	prod.	poprod.				
w tysiącach			% ludności w ogółem							
Polska	38 125,5	18 426,8	19 698,7	20,1	64,2	15,7	107	55,7	122	
Województwo Podkarpackie	2 097,6	1 025,6	1 072,0	22,3	62,6	15,1	105	59,8	118	
Rzeszów	163,5	77,2	86,3	18,2	67,0	14,7	112	49,2	2 403	
Olsztyn	174,9	81,2	93,7	17,6	68,2	14,3	115	46,7	1 981	
Opole	127,6	59,8	67,8	15,8	68,1	16,2	113	46,9	1 322	
Lublin	344,6	159,6	190,8	17,0	67,0	16,0	117	49,3	2 397	

*według faktycznego miejsca zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Rzeszów wciąż charakteryzuje znaczny odsetek ludności w wieku produkcyjnym, która stanowi 67% rzeszowian (w województwie podkarpackim – 62,6%). Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadają zatem zaledwie 49,2 osoby w wieku nieprodukcyjnym. W porównaniu z Polską i województwem również udział młodych mieszkańców w populacji jest niższy, jednak na tle innych miast proporcje ludności przedstawiają się lepiej. Podobnie wypada porównanie wskaźnika feminizacji – tak na tle kraju, jak i województwa osiąga on wysokie wartości, gdy na tle miast nie jest aż tak wysoki. Jak podkreślano już wyżej Rzeszów wciąż istotnie odbiega od innych miast, jeśli idzie o gęstość zaludnienia.

Struktura wykształcenia

Dane dotyczące wykształcenia ludności, pochodzące z *Narodowego Spisu Powszechnego 2002* pokazują, iż wciąż korzystniejszej, niż średnia krajowa i wojewódzka, strukturze wie-

²³ Wiek nieprodukcyjny – ludność w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku poprodukcyjnym Wiek przedprodukcyjny – wiek 0-17 lat; wiek produkcyjny – mężczyźni w wieku 18-64 lata, kobiety w wieku 18-59 lat; wiek poprodukcyjny – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej.

kowej mieszkańców, towarzyszy wyjątkowo wysoki w skali województwa i kraju odsetek osób z wykształceniem wyższym, które posiada ponad 20% populacji Miasta powyżej 13 roku życia. Przy tym 52% mieszkańców z wyższym wykształceniem to kobiety. Większy w porównaniu z mężczyznami jest również udział kobiet wśród posiadających wykształcenie policealne lub średnie (ok. 57% ogółu). Ten poziom wykształcenia posiada 43,8% populacji Miasta. 12,8% rzeszowian legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym, z czego większość stanowią mężczyźni (blisko 61%), jednocześnie jedynie podstawowe wykształcenie posiada aż 17,4% mieszkańców, z czego kobiet stanowią ok. 76%. Osoby z wykształceniem podstawowym nieukończonym, bez wykształcenia szkolnego lub też o nieustalonym poziomie ma 5,2% rzeszowian (większość to kobiety).

Porównanie wskaźników wykształcenia ludności Polski, województwa i Miasta przedstawiono w poniższej tabeli.

Należy zaznaczyć istotne różnice w poziomie wykształcenia rzeszowian w porównaniu z populacją województwa i całej Polski. 2/3 mieszkańców Miasta legitymuje się co najmniej średnim wykształceniem, gdy w województwie jedynie 39,2%, a w kraju 41,4%.

Tabela 40. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia

Jednostka	Ogółem	Poziom wykształcenia					
		wyższe	policealne i średnie	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone	nieukończone podst. i bez wykształcenia szkolnego	nieustalony
w tysiącach							
Polska	32435,4	3203,6	10208,3	7539,8	9651,9	1180,0	651,8
%	100	9,9	31,5	23,2	29,8	3,6	2,0
Podkarpackie	1740,4	147,2	533,4	413,5	556,7	68,7	21,0
%	100	8,5	30,7	23,8	32	3,9	1,2
Rzeszów	139,2	29,0	61,0	17,8	24,3	2,3	4,8
%	100	20,8	43,8	12,8	17,4	1,8	3,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2002.

Struktura wiekowa ludności oraz poziom wykształcenia mieszkańców wskazują na duży potencjał tej populacji i stanowią jedną z lokomotyw rozwoju miasta.

Aktywność ekonomiczna mieszkańców, zatrudnienie i wynagrodzenia

Według *Narodowego Spisu Powszechnego* z 2002 r. dwie trzecie rzeszowian utrzymuje się z pracy poza rolnictwem, na co składa się prawie 58% ludności utrzymującej się z pracy najemnej oraz jedynie 7,1% pracujących na własny rachunek. Z różnego rodzaju źródeł niezarobkowych (emerytura, renta, zasiłek dla bezrobotnych, pomoc społeczna) utrzymuje się łącznie 31% mieszkańców Miasta. Wśród osób, których głównym źródłem utrzymania są dochody nie pochodzące z działalności zarobkowej, istnieje wyraźna przewaga kobiet. Nie-

znaczny odsetek ludności utrzymuje się z rolnictwa, co jest oczywiste w przypadku obszaru dużego miasta.

Tabela 41. Ludność według głównych źródeł utrzymania (2002 r.)

Źródło utrzymania	Ludność	Mężczyźni	Kobiety	% ogółu
Praca	105241	52015	53226	65,62%
-Poza rolnictwem	104333	51609	52724	65,06%
Najemna	92948	45069	47879	57,96%
Na własny rachunek	11385	6540	4845	7,10%
- W rolnictwie	908	406	502	0,57%
W swoim gospodarstwie rolnych.	508	224	284	0,32%
Niezarobkowe	49802	21104	28698	31,05%
Emerytura	26808	11061	15747	16,72%
Renta	14422	6191	8231	8,99%
Pozostałe	8572	3852	4720	5,34%
Dochody z własności	215	120	95	0,13%
Nie ustalono	5118	2524	2594	3,19%

Źródło: NSP 2002.

Poniższa tabela prezentuje dane na temat statusu zawodowego pracującej ludności Rzeszowa oraz jej liczbę w podziale na grupy zawodowe i płeć. Pracujący stanowią 41,7% ludności Miasta w wieku powyżej 15 lat i ich liczba wynosi 55 171 osób.

Wyraźnie widoczne są dysproporcje w liczbie pracujących mężczyzn i kobiet – dla przypomnienia – Miasto charakteryzuje wysoki wskaźnik feminizacji (110/100), a wśród pracujących, kobiety stanowią jedynie 49,6%, w tym wśród pracodawców 32,1%.

Tabela 42. Pracujący w wieku pow. 15 lat według grup zawodów, statusu zatrudnienia oraz płci (2002 r.)

Wyszczególnienie	Ogółem	Pracownicy najemni	Pracodawcy	Pracujący na własny rachunek	Pomagający członkowie rodzin	Nieustalony status zatrudnienia
Ogółem, w tym:	55 171	47 743	3 2705	3828	212	683
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	4208	2588	1568	35	-	17
Specjaliści	14460	13147	329	838	-	146
Technicy i inny średni personel	11211	9870	317	882	37	105
Pracownicy biurowi	6294	6245	4	31	12	2
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	6167	4868	267	913	62	57
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	225	42	-	108	57	16
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	5441	4736	176	458	20	51
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	3666	3068	33	515	6	44
Pracownicy przy pracach prostych	2549	2492	3	33	-	21
Mężczyźni	27835	22949	1838	2621	104	323
Kobiety	27336	24794	867	1207	108	360

Źródło: NSP 2002.

Kolejna tabela przedstawia wskaźniki dotyczące aktywności ekonomicznej ludności, uzyskane podczas spisu w maju 2002 r.

Tabela 43. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej wg grup wiekowych i płci (2002 r.)

Grupy wieku	Ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Nieustalony status na rynku pracy	Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia
		razem	pracujący	bezrobotni				
							w %	
Ogółem	134612	67973	55171	12802	59002	7637	53,5	43,5
Przedprodukcyjny	8387	74	42	32	8237	76	0,9	0,5
Produkcyjny:	104976	66787	54093	12694	31090	7099	68,2	55,3
- mobilny	69693	44192	34338	9854	20578	4923	68,2	53,0
- niemobilny	35283	22595	19755	2840	10512	2176	68,2	59,7
Poprodukcyjny	21245	1112	1036	76	19675	458	5,3	5,0
Mężczyźni	62528	34274	27835	6439	24576	3678	58,2	47,3
Kobiety	72084	33699	27336	6363	34426	3959	49,5	40,1

Źródło: NSP 2002.

Współczynnik aktywności zawodowej ludności, stanowiący udział pracujących i bezrobotnych w ogóle ludności w wieku lat 15 i więcej, wyniósł 53,5%. Wśród mężczyzn wskaźnik ten osiągnął 58,2% (kraj – 62,3%), wśród kobiet jedynie 49,5% (w kraju – 49,2%). Współczynnik aktywności zawodowej mieszkańców Miasta jest niższy niż dla powiatu rzeszowskiego (55,2 %), województwa podkarpackiego (54,3 %) i kraju (55,7 %). Kolejnym miernikiem dotyczącym aktywności ekonomicznej ludności jest wskaźnik zatrudnienia, oznaczający udział osób pracujących w liczbie ludności. Wskaźnik zatrudnienia rzeszowian przyjął wartość 43,5% (kraj – 43,7%) oraz 47,3% wśród mężczyzn (kraj – 49,5%) i 40,1% wśród kobiet (kraj – 38,4%).

Dane dotyczące aktywności zawodowej mieszkańców Rzeszowa wykazują, iż najwyższy współczynnik charakteryzuje osoby z wyższym wykształceniem (80,8 %). Niedaleko za nimi plasują się ludzie z wykształceniem policealnym (72,0 %), następnie osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (65,2 %) oraz średnim zawodowym (58,4 %). Wskaźniki aktywności ekonomicznej ludności Miasta w zależności od poziomu wykształcenia zawiera poniższa tabela.

Tabela 44. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej wg poziomu wykształcenia (2002 r.)

Poziom wykształcenia / Płeć	Ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Nieustalony status na rynku pracy	Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia w %
		razem	pracujący	bezrobotni				
Ogółem	134612	67973	55171	12802	59002	7637	53,5	43,5
Wyższe	28987	22854	21149	1705	5439	694	80,8	74,7

Poziom wykształcenia / Płeć	Ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Nieustalony status na rynku pracy	Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia w %
		razem	pracujący	bezrobotni				
Policealne	5587	3876	3282	594	1510	201	72,0	60,9
Średnie ogólnokształcące	33746	19149	15786	3963	13661	936	58,4	46,3
Średnie zawodowe	21695	8002	5878	2124	12948	745	38,2	28,1
Zasadnicze zawodowe	17840	11205	7995	3210	5971	664	65,2	46,5
Podstawowe ukończone	20697	2715	1528	1187	17685	297	13,3	7,5
Podstawowe nieukończone i bez wyksz.	1277	31	19	12	1199	47	2,5	1,5
Nie ustalono	4783	141	134	7	589	4053	19,3	18,4

Źródło: NSP 2002.

Na obraz lokalnego rynku pracy składają się również informacje na temat liczby pracujących, poziomu zatrudnienia w poszczególnych sektorach, bezrobocia, liczba ofert pracy oraz zmiany wysokości wynagrodzenia. Szczegółowe dane dotyczące pracujących w Mieście zawarte zostały w rozdziale poświęconym gospodarce. W tym miejscu wskazać należy, że w pierwszym półroczu 2006 r. na rzeszowskim rynku pracy było 41,9 tys. pracujących, z czego 87,1% w sektorze prywatnym. Aż 70,2% rzeszowian pracowało w dwóch sektorach: 18 tys. w przemyśle, a 11,4 tys. w handlu i naprawach. Sektory te charakteryzowały się też największym zatrudnieniem.

Kolejny wskaźnik związany z sytuacją na rynku pracy to wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Kolejna tabela przedstawia zmiany wysokości wynagrodzeń w Rzeszowie, województwie podkarpackim i miastach o podobnej wielkości w latach 2003 – 2005.

Tabela 45 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł w województwie podkarpackim, Rzeszowie i wybranych miastach wojewódzkich w latach 2003 – 2005

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto		2003	2004	2005
Województwo podkarpackie	Ogółem	1 950,01	2 018,59	2 081,76
	w %*	84,2	83,8	83,0
Rzeszów	ogółem	2 199,08	2 292,86	2 416,75
	w %*	95,0	95,2	96,4
Olsztyn	ogółem	2 356,41	2 477,34	2 562,95
	w %*	101,8	102,8	102,2
Opole	ogółem	2 326,35	2 411,36	2 471,69
	w %*	100,5	100,1	98,6
Lublin	Ogółem	2 207,83	2 323,15	2 419,23
	w %*	95,4	96,4	96,5

* % średniej krajowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Zarówno w Rzeszowie, jak i województwie podkarpackim, w latach 2003-2005 nastąpił wzrost wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, przy czym w Mieście wzrost ten wyniósł 9,9%, a w województwie 6,76%. I w mieście, i w regionie wynagrodzenia kształtowały się poniżej średniej krajowej. Szczególnie wyraźnie odbiegało od niej przeciętne miesięczne wynagrodzenie w województwie (w 2005 r. stanowiło jedynie 83% średniej krajowej). W miastach porównywanych wynagrodzenie utrzymywało się na poziomie: zbliżonym do średniej krajowej - w Opolu i Olsztynie oraz na poziomie zbliżonym do Rzeszowa - w Lublinie. Pomimo poprawy na rynku rzeszowskim i podniesienia się wartości wskaźnika do 2 416,75 zł w 2005 r., Rzeszów na tle innych miast wypada niekorzystnie.

Stan i zróżnicowanie dochodowości gospodarstw domowych²⁴

Według danych ze spisu powszechnego w 2002 r., w Rzeszowie zamieszkiwało ogółem 41 515 rodzin, w tym 32 663 rodziny z dziećmi (78,7%). Jednocześnie prowadzonych było 57 855 gospodarstw domowych, w tym 39 660 gospodarstw rodzinnych. Gospodarstwa jednoosobowe stanowiły 29,6% ogółu gospodarstw domowych. Najmniej gospodarstw to te, w których liczba osób jest większa niż 5. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 2,65.

Rodziny posiadały na utrzymaniu ponad 57 tys. dzieci. Dzieci do lat 24 (44,7 tys.) pozostawały na utrzymaniu 25,7 tys. rodzin. Daje to przeciętną liczbę dzieci do lat 24 na utrzymaniu w rodzinie 1,74. Najwięcej rodzin z dziećmi do lat 24 to rodziny z 1 dzieckiem (12 210 rodzin), a najmniej z więcej niż czworgiem dzieci (1 037). Rodzin bez dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu w Rzeszowie było blisko 7 tys.

W Rzeszowie żyło 7 926 matek samotnie wychowujących 11 755 dzieci oraz 1 013 ojców samotnie wychowujących 1 448 dzieci. W Mieście zamieszkiwało w 2002 r. ponad 11 151 rodzin z osobami niepełnosprawnymi, w sumie w rodzinach takich żyło 35 412 osób (22,2% ogółu mieszkańców), w tym 14,6 tys. niepełnosprawnych. Dzieci niepełnosprawne stanowiły 5,2% wszystkich dzieci mieszkających w Rzeszowie.

Dla gospodarstw domowych, głównym źródłem utrzymania pozostaje praca. Spośród 57 855 gospodarstw domowych w 2002 r. ponad połowa (54,1%) utrzymywała się z pracy, a z niezarobkowych źródeł – aż 20 611 gospodarstw domowych (35,6% ogółu). Emerytury i renty to główne źródło utrzymania stosunkowo dużej części, bo aż 32,2% ogółu gospodarstw domowych.

²⁴ Według danych NSP z 2002r.

Wskaźnikiem zamożności mieszkańców Rzeszowa są również dane, dotyczące zaległości czynszowych w lokalach zarządzanych przez spółdzielnie mieszkaniowe i gminę, zawarte w rozdziale „Mieszkalnictwo”. Wskazują one, iż z opłatą czynszów zalega co najmniej 6% mieszkańców tych zasobów.

Strategia rozwiązywania problemów pomocy społecznej wskazuje na trzy wyróżniające się obszary biedy w rejonach: Baranówka, Nowe Miasto, oraz obszar obejmujący przyległe tereny ulic Dąbrowskiego, Hetmańska, Śródmieście Rzeszowa i Osiedle 1000-Lecia.

Bezrobocie

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Rzeszowie²⁵, w maju 2007 r. liczba bezrobotnych wyniosła 7 351 osób, z czego 4 130 stanowiły kobiety (56,2%). Oznacza to znaczną poprawę sytuacji w stosunku do stycznia 2007 r., gdy liczba bezrobotnych w Mieście wyniosła ponad 8 tys. osób. W tym krótkim okresie wzrósł jednak odsetek kobiet wśród bezrobotnych (stan na styczeń: 55,3%). Dla porównania, w maju 2007 w województwie podkarpackim kobiety stanowiły 57,7% z 126 978 bezrobotnych, a stopa bezrobocia wynosiła 14,7% (więcej od średniej krajowej o 1,6%). Rzeszów okazał się drugim po Krośnie powiatem w województwie, gdzie wskaźnik ten osiągnął najniższą wartość – 7,7%.²⁶

W kolejnej tabeli zestawiono podstawowe dane dotyczące stanu i struktury bezrobocia w Rzeszowie w latach 2005-2007.

Tabela 46 Stan i struktura bezrobocia w Rzeszowie na koniec stycznia w latach 2005 – 2007

Liczba osób bezrobotnych	2005	2006	2007
Ogółem	8 948	8 819	8 078
w tym %			
kobiet	53,29%	54,33%	55,34%
osób poszukujących pracy	2,75%	3,14%	2,41%
osób z prawem do zasiłku	11,19%	10,77%	11,77%
osób długotrwale bezrobotnych	62,80%	63,59%	62,74%
osób do 25 roku życia	14,76%	18,26%	15,62%
osób powyżej 50 roku życia	17,05%	16,67%	20,17%
osób bez kwalifikacji zawodowych	13,85%	19,02%	20,23%
osób do 12 miesięcy od dnia ukończenia szkoły	6,33%	6,32%	5,53%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Rzeszowie.

Pomiędzy styczniem 2005 r. a styczniem 2007 r. liczba bezrobotnych w Rzeszowie spadła o 870 osób, przy czym znaczny spadek nastąpił między 2006 a 2007 rokiem. Równocześnie

²⁵ Strona internetowa PUP w Rzeszowie.

²⁶ Dane za: „Informacja o stanie i strukturze bezrobocia w województwie podkarpackim w maju 2007 r.” ze strony WUP w Rzeszowie: <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80/187/6> oraz ze strony internetowej PUP w Rzeszowie.

wzrastał jednak odsetek kobiet wśród bezrobotnych. Wynika z tego, iż za ogólną poprawą stanu bezrobocia w Mieście nie idzie zmiana sytuacji kobiet, a pojawiające się nowe miejsca pracy kierowane są raczej do mężczyzn. Wraz ze wzrostem do poziomu 11,77% odsetka osób posiadających prawo do zasiłku w roku 2007, spadł odsetek osób długotrwale bezrobotnych do 62,74%. Mimo to wciąż ponad 1/3 bezrobotnych to osoby pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy. W opisywanym okresie obserwuje się również zmiany w strukturze wiekowej bezrobotnych. Wyraźny i niepokojący wzrost pojawił się w odsetku bezrobotnych powyżej 50 roku (o ponad 3%). Na przestrzeni opisywanych 24 miesięcy nieznacznie spadł udział bezrobotnych w wieku do 25 roku życia. O ile między 2005 r. a 2006 r. odsetek osób z tej kategorii wzrósł o 3,5% i wyniósł 18,26%, w trakcie następnego roku spadł o 2,64%.

Obserwuje się też bardzo wyraźny wzrost udziału osób bez kwalifikacji zawodowych, z 13,85% w roku 2005 do 20,23% dwa lata później, przy czym znaczny skok w tej kategorii miał miejsce między rokiem 2005 a 2006. Równocześnie osoby bezrobotne do 12 miesięcy od dnia ukończenia szkoły stanowiły w styczniu 2007 r. – 5,53% ogółu bezrobotnych, co oznacza niewielki spadek w stosunku do stanu z 2005 r.

Dynamiczne zmiany w strukturze bezrobotnych wiązać się mogą nie tylko z rozwojem gospodarczym i poprawą sytuacji na rynku pracy w całym kraju, ale też z dołączeniem do Rzeszowa obszarów o nieco innej strukturze demograficznej.

Dla uzyskania pełniejszego obrazu zjawiska warto przyjrzeć się dynamice zmian poziomu stopy bezrobocia. Poniższa tabela przedstawia dane z okresu 2003 – maj 2007 w Polsce, województwie podkarpackim oraz w Rzeszowie.

Tabela 47 Stopa bezrobocia w Polsce, województwie podkarpackim i Rzeszowie w latach 2003-2007 (stan na styczeń, chyba że wyszczególnione)

Stopa bezrobocia	2003	2004	2005	2006	2007	maj 2007
Polska	18,6	20,6	19,4	18,0	15,1	13,0
Województwo podkarpackie	17,3	20,8	19,5	18,8	16,8	14,6
Rzeszów	10,0	10,0	9,6	9,3	8,5	7,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Rzeszowie.

Z danych wynika, iż we wszystkich trzech jednostkach administracyjnych w okresie od stycznia 2004 do maja 2007 stopa bezrobocia stopniowo spadała, przy czym wartość wskaźnika dla Rzeszowa utrzymywała się na około dwukrotnie niższym poziomie niż dla województwa. Stopa bezrobocia w Rzeszowie w maju 2007 r. była przy tym znacząco niższa niż w Lublinie (9,6%), ale jednocześnie dużo wyższa niż Olsztynie (5,4%). W Opolu wyniosła także nieznacznie mniej (7,3 %).

Pomoc społeczna i sytuacja osób niepełnosprawnych

Najczęstszymi przyczynami kwalifikującymi do pomocy MOPS są: ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, niepełnosprawność, długotrwała choroba. Z pomocy korzystają również osoby z trudnościami w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, powodem przyznania jej bywa także alkoholizm, potrzeba ochrony macierzyństwa, bezdomność, sieroctwo i narkomania.

W pierwszym półroczu 2006 r. w rodzinach korzystających ze świadczeń żyło 9 798 osób, czyli ok. 6% ogółu mieszkańców Miasta. Kwota świadczeń ogółem w podanym okresie wyniosła 7 137,2 tysięcy zł, z czego 86,6% pochodziło z budżetu gminy (łącznie z dotacjami rządowymi na realizację zadań własnych). W przeliczeniu na jedną osobę w rzeszowskich rodzinach korzystających ze świadczeń kwota wyniosła 728 zł, przy czym w latach poprzednich była dużo wyższa: 2004 – 956 zł, 2005 – 1 196 zł, zaś w przeliczeniu na 1 mieszkańca miasta w pierwszej połowie 2006 r. wynosiła 44 zł (odpowiednio w poprzednich latach: 70 zł i 87 zł). Widoczny jest zatem w 2006 r. spadek tych dwóch wskaźników. Między rokiem 2004 a 2005 nie zaobserwowano znacznej zmiany w liczbie członków rodzin objętych pomocą, których w 2005 było 11 582, czyli ok. 7,3%. W latach 2004-2005 nastąpił natomiast spory wzrost kwoty świadczeń (o 2 657,0 tysięcy zł) oraz wzrost udziału budżetu gminy (o 7,4%) w ich finansowaniu.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące świadczeń pomocy społecznej udzielonych w Rzeszowie i wybranych miastach w roku 2004, 2005 i I półroczu 2006 r.

Tabela 48 Udzielone świadczenia pomocy społecznej w Rzeszowie i miastach o podobnej wielkości w latach 2004, 2005 i pierwszym półroczu 2006 r.

Jednostka	Okres	Członkowie rodzin korzystających ze świadczeń		Kwota świadczeń**				
		w liczbach bezwzględnych	na 1000 ludności	ogółem w tys. zł	w % ogółem pokrytych z budżetu:		w zł ogółem w przeliczeniu na:	
					województwa	gminy	1 osobę w rodzinach korzystających ze świadczeń	1 mieszkańca
Rzeszów	2004	11 714	74	11 194,4	20,7	79,3	956	70
	2005	11 582	73	13 851,4	13,3	86,7	1 196	87
	06/2006	9 798	60	7 137,2	13,4	86,6	728	44
Olsztyn	2004	14 677	85	10 532,1	33,5	66,5	718	61
	2005	14 289	82	11 169,3	27,1	72,9	782	64

Jednostka	Okres	Członkowie rodzin korzystających ze świadczeń		Kwota świadczeń**				
		w liczbach bezwzględnych	na 1000 ludności	ogółem w tys. zł	w % ogółem pokrytych z budżetu:		w zł ogółem w przeliczeniu na:	
					województwo	gminy	1 osobę w rodzinach korzystających ze świadczeń	1 mieszkańca
	06/2006	11 134	64	5 907,0	25,8	74,2	531	34
Opole	2004	10 128	79	5 019,1	29,8	70,2	496	39
	2005	6 926	54	6 657,3	16,1	83,9	961	52
	06/2006	4 821	38	3 447,1	15,7	84,3	715	27
Lublin	2004	31 465	88	25 513,3	44,9	55,1	811	72
	2005	28 161	79	26 567,6	44,2	55,8	943	75
	06/2006	23 670	67	14 567,4	27,2	72,8	615	41

* dotyczy pomocy środowiskowej świadczonej przez miejskie ośrodki pomocy społecznej (pomocy rodzinie) w formie pieniężnej, w naturze i usługach. ** bez świadczeń realizowanych przez powiatowe centra pomocy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W przypadku liczby członków rodzin objętych opieką społeczną na 1000 ludności, we wszystkich porównywanych miastach nastąpił spadek, najbardziej znaczący był on w Opolu (o ponad połowę). W Rzeszowie spadek ten był nie tak dynamiczny, choć zdecydowany. Jednocześnie Miasto charakteryzuje się wysoką kwotą świadczeń przypadających na jednego mieszkańca.

Rodziny objęte pomocą społeczną zamieszkują różne obszary Rzeszowa. Rozmieszczenie terytorialne rzeszowian korzystających z pomocy społecznej według podziału na osiedla w 2007 r. przedstawiono poniżej

Tabela 49 Osoby korzystające z pomocy społecznej w poszczególnych osiedlach Rzeszowa w 2007 r.

Osiedla	Długotrwale bezrobotni		Osoby dotknięte ubóstwem		Osoby mieszkające w trudnych warunkach	
	ogółem	% mieszkańców	ogółem	% mieszkańców	ogółem	% mieszkańców
Śródmieście Płn.	262	5,30%	310	6,27%	256	5,18%
Śródmieście Pd.	94	2,57%	117	3,20%	60	1,64%
Pułaskiego	126	2,31%	119	2,18%	39	0,72%
Generała Grota - Roweckiego	191	2,26%	224	2,65%	47	0,56%
Piastów	83	1,64%	137	2,71%	39	0,77%
Dąbrowskiego	131	2,56%	163	3,19%	38	0,74%
Staroniwa	69	3,39%	90	4,42%	18	0,88%
Kmity	37	0,48%	60	0,78%	15	0,20%
Generała Andersa	227	1,87%	343	2,82%	36	0,30%
Staromieście	37	1,33%	47	1,68%	31	1,11%
1000-Lecia	134	1,43%	191	2,04%	61	0,65%
Pobitno	99	2,44%	89	2,19%	46	1,13%

Osiedla	Długotrwale bezrobotni		Osoby dotknięte ubóstwem		Osoby mieszkające w trudnych warunkach	
	ogółem	% mieszkańców	ogółem	% mieszkańców	ogółem	% mieszkańców
Mieszka I	31	0,32%	37	0,39%	2	0,02%
Nowe Miasto	125	0,78%	191	1,20%	11	0,07%
Wilkowyja	34	0,85%	48	1,19%	14	0,35%
Słocina	98	2,03%	116	2,40%	51	1,06%
Zalesie	32	0,56%	36	0,62%	7	0,12%
Przybyszówka	57	1,12%	81	1,59%	9	0,18%
Baranówka	82	0,75%	127	1,16%	17	0,15%
Króla st. Augusta	47	0,85%	82	1,47%	21	0,38%
Paderewskiego	48	1,09%	43	0,97%	5	0,11%
Drabnianka	67	0,91%	69	0,94%	12	0,16%
Krakowska Płd.	81	0,98%	75	0,91%	16	0,19%
Kotuli	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Załęże	24	1,53%	22	1,40%	9	0,57%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Rzeszowie.

Zgodnie z danymi MOPS długotrwale bezrobotni korzystający z pomocy społecznej stanowią ok. 1,5% ogółu mieszkańców Rzeszowa (2 216 osób). Najwięcej z nich mieszka na osiedlach: Śródmieście Północ (262 osób), Generała Andersa (227 osób) oraz Generała Grot-Roweckiego (191 osób). W Śródmieściu Północ długotrwale bezrobotni stanowią wyjątkowo duży odsetek mieszkańców osiedla – 5,30%. Znaczny udział długotrwale bezrobotnych charakteryzuje też osiedla: Staroniwa 3,39%, Śródmieście Południe 2,57% i Dąbrowskiego 2,56%.

Z powodu ubóstwa pomocą społeczną objętych jest w Rzeszowie ok. 2,8 tys. osób, co stanowi ok. 1,8% wszystkich mieszkańców Miasta. Osiedla, gdzie mieszka najwięcej takich osób to: Generała Andersa (343 osób), Śródmieście Północ (310 osób) oraz Generała Grot-Roweckiego (224 osób). Udział procentowy osób dotkniętych ubóstwem jest największy w Śródmieściu Północ i wynosi aż 6,27%. Inne osiedla o wysokim odsetku takich osób to: Staroniwa 4,42%, Śródmieście Południe 3,20% i Dąbrowskiego 3,19%, a za nimi dopiero Generała Andersa 2,82% i Generała Grot-Roweckiego 2,65%.

O tym, że na osiedlu Śródmieście Północ znajduje się największe zagęszczenie osób potrzebujących pomocy społecznej, świadczy również odsetek osób mieszkających w trudnych warunkach²⁷, który diametralnie odbiega od poziomu na pozostałych osiedlach. Wynosi on 5,2%, co oznacza, iż na osiedlu tym w sumie kumuluje się ok. 30% problemów w skali całego Miasta.

Najmniejszy udział długotrwale bezrobotnych, osób dotkniętych ubóstwem oraz mieszkających w trudnych warunkach charakteryzuje osiedle Mieszka I (gdzie wymienione trzy

²⁷ Na trudne warunki mieszkaniowe składa się: brak łazienki, centralnego ogrzewania, bieżącej wody, wynajem mieszkania, zbyt duże w nim zagęszczenie i bardzo mały metraż.

wskaźniki osiągnęły odpowiednio wartości: 0,32%, 0,39% oraz 0,02%). Niski poziom długotrwałego bezrobocia oraz ubóstwa obserwuje się również na osiedlach Zalesie i Kmity, a w przypadku osób mieszkających w trudnych warunkach na osiedlach Nowe Miasto, Paderewskiego i Zalesie.

Kolejnym problemem społecznym jest niepełnosprawność. W Rzeszowie mieszka 18 tys. osób niepełnosprawnych, wśród których przeważają kobiety (około 55% populacji niepełnosprawnych). Niepełnosprawne dzieci stanowią około 16% ogółu niepełnosprawnych. Wśród osób niepełnosprawnych znaczna część to osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (30%). Osoby z orzeczoną lekkim stopniem niepełnosprawności, posiadające ograniczoną zdolność zarobkowania stanowią 19% ogółu niepełnosprawnych. Osoby całkowicie niezdolne do pracy i wymagające opieki innej osoby (znaczny stopień niepełnosprawności) stanowią 19%. Część niepełnosprawnych nie posiada orzeczenia o niepełnosprawności. Są to w większości osoby starsze, po 60 roku życia, oraz dzieci, resztę stanowią ludzie młodzi, którzy z różnych względów czują się niepełnosprawnymi, lecz nie posiadają stosownego orzeczenia.

Około 85% niepełnosprawnych żyje w wieloosobowych gospodarstwach domowych i może liczyć na pomoc współmieszkańców. Najczęściej opiekę nad osobą niepełnosprawną pełni rodzina – 77%. 9% osób wymagających całodobowej opieki i pielęgnacji korzysta ze zinstytucjonalizowanej formy opieki, zaś 14% radzi sobie sama.

Większość osób niepełnosprawnych jest bierna zawodowo. Tylko 18% niepełnosprawnych mężczyzn i 14% niepełnosprawnych kobiet w wieku produkcyjnym deklaruje, że jest aktywna zawodowo. Ze względu na swoją niepełnosprawność około 21% osób niepełnosprawnych nie wychodzi samodzielnie z mieszkania, zgłasza wprost potrzebę pomocy drugiej osoby (opieki lekarskiej, pielęgniarstwa, opieki specjalistycznej, opiekunki, pomocy w robieniu zakupów), a niekiedy potrzebę całodobowej opieki.

Bezpieczeństwo publiczne i przestępczość

Przestępczość

Według GUS w latach 2004-2005 w Rzeszowie odnotowywano odpowiednio 6,4 i 6,2 tys. przestępstw rocznie z czego znacząca większość obejmowała przestępstwa kryminalne. Wykrywalność przestępstw w roku 2004 wyniosła 47,3%, w 2005 – 44,8 %, a w pierwszej poł-

wie 2006 r. 50%.²⁸ Na tle województwa Rzeszów charakteryzuje się negatywnymi wskaźnikami zarówno ilości przestępstw, jak i ich wykrywalności. Porównanie wskaźników dotyczących przestępczości w roku 2005 w skali województwa i Miasta przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 50 Wskaźniki związane z przestępczością i bezpieczeństwem w województwie podkarpackim i w Rzeszowie w 2005 r.

Wskaźnik	Województwo podkarpackie	Rzeszów
Wykrywalność sprawców przestępstw ogółem	69,7%	44,8%
Przestępstwa stwierdzone w tys.	43,9	6,2
Liczba przestępstw na 10 tys. ludności	209,7	389,9
Wypadki drogowe	2 244	231
Liczba wypadków drogowych na 10 tys. ludności	10,7	14,6
Ofiary wypadków drogowych	3 145	311

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Według danych Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie w okresie 2004-2006 aż o 21,8% spadła liczba przestępstw stwierdzonych ogółem, przy czym największa różnica pojawiła się między rokiem 2005 a 2006 (587 przestępstw tj. 18,5%).

Poniższa tabela przedstawia dane Komendy Miejskiej Policji o liczbie przestępstw ogółem oraz w poszczególnych kategoriach w latach 2004-2006 i do czerwca 2007 r. Należy zwrócić uwagę na znaczne rozbieżności pomiędzy liczbą przestępstw stwierdzonych wg danych GUS i wg danych Policji.

Tabela 51 Przestępstwa ogółem w Rzeszowie w latach 2004 – 2006 oraz w pierwszej poł. 2007

Przestępstwa wg kategorii w Mieście	2004	2005	2006	06/2007
Ogółem	3308	3173	2586	1005
rozboje	122	132	98	52
Kradzieże	1732	1748	1518	588
Włamania	971	824	660	213
Pozostałe	483	469	310	152

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie.

Do połowy 2007 r. stwierdzono 1005 przestępstw, z czego 58,5% stanowiły kradzieże, które dominowały w ogóle przestępstw w całym opisywanym okresie. Gdy ich udział wzrastał na przestrzeni lat, spadał odsetek włamań. Odsetek rozbojów w latach 2004-2006 utrzymywał się na poziomie od 3,7% do 4,2%, a w pierwszej połowie roku 2007 wzrósł do poziomu 5,2% wszystkich przestępstw.

Poszczególne komisariaty obsługują następujące rejony (osiedla) Rzeszowa:

- Komisariat I Policji (Nowe Miasto) - obsługuje tereny osiedli: Nowe Miasto, Mieszka I, Paderewskiego, Pobitno, Wikowyja, Słocina, Drabinianka, Zalesie;

²⁸ Wg danych GUS, *Miasta wojewódzkie. Podstawowe dane statystyczne*, za lata 2004, 2005 i I. poł. 2006 r.

- Komisariat **II** Policji (Baranówka) - obsługuje tereny osiedli: Baranówka, Króla Augusta, Krakowska- Południe, Gen. Andersa, Przybyszówka;
- Komisariat **III** Policji (na dworcu PKP) - obsługuje tereny osiedli: część osiedla Śródmieście - Północ, 1000-lecia, Staromieście;
- Komisariat **IV** Policji (Centrum) - obsługuje tereny osiedli: Śródmieście, Pułaskiego, Grota- Roweckiego, Piastów, Dąbrowskiego, Staroniwa, Kmity.

Rozmieszczenie przestępstw popełnianych na terenie Rzeszowa jest nierównomierne (Tabela 52). W 2006 r. zdecydowaną większość – 36,6% przestępstw popełniono na terenie obsługiwanym przez Komisariat IV, obejmującym Centrum. Co istotne aż 65,1% z nich to kradzieże, stosunkowo wysoki jest też odsetek rozbojów – 5,3%. Blisko 30% przestępstw popełniono na terenie obsługiwanym przez Komisariat I, gdzie aż 93,1% to kradzieże i włamania, a jedynie 1,6% stanowią rozboje. Najmniejsza liczba przestępstw popełniana została na terenie obsługiwanym przez Komisariat III – 15,9%, jednak na jego terenie miało miejsce proporcjonalnie najwięcej rozbojów – 6,3%. Na terenie obsługiwanym przez Komisariat II popełniono 18,8% ogółu przestępstw, przy czym zaobserwowano niski odsetek rozbojów (2,1%) oraz spory odsetek przestępstw zaliczanych do kategorii „pozostałe”.

Tabela 52 Rozmieszczenie popełnionych przestępstw w latach 2004-2007

Komisariat	Przestępstwa	2004	2005	2006	06/2007
Komisariat I Policji (Nowe Miasto)	ogółem	920	949	741	316
	rozboje	17	13	12	10
	kradzieże	440	468	436	187
	włamania	387	424	254	92
	pozostałe	76	44	39	27
Komisariat II Policji (Baranówka)	ogółem	647	604	486	143
	rozboje	21	27	10	4
	kradzieże	265	294	220	78
	włamania	252	192	168	24
Komisariat III Policji (na dworcu PKP)	ogółem	504	485	412	175
	rozboje	24	33	26	19
	kradzieże	287	285	246	89
	włamania	134	117	93	41
Komisariat IV Policji (Centrum)	ogółem	1237	1135	947	371
	rozboje	60	59	50	19
	kradzieże	740	701	616	234
	włamania	198	91	145	56
	pozostałe	239	284	136	62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie.

Wykroczenia i miejsca niebezpieczne

Z danych Straży Miejskiej wynika, iż w roku 2006 znacznie wzrosła liczba mandatów nałożonych za wykroczenia – 2237 (w roku 2004 – 542, w 2005 – 707), większość z nich dotyczyła nie stosowania się do znaków lub sygnałów drogowych – ponad 1722 mandaty. Do pozostałych wykroczeń należą przede wszystkim inne wykroczenia związane z ruchem drogowym oraz niszczenie zieleni, czy rozlepianie plakatów i ogłoszeń w miejscach niedozwolonych. Jednak każda z tych grup objęła w roku 2006 tylko kilkadziesiąt mandatów.

W zamieszczonej niżej tabeli przedstawiono wyniki monitoringu miejsc niebezpiecznych dokonanego przez Straż Miejską. Z danych tych wynika, iż głównym problemem większości rzeszowskich osiedli jest zakłócanie porządku publicznego związane z nadużywaniem alkoholu, zakłócaniem spokoju i ciszy nocnej oraz wybryki chuligańskie młodzieży, polegające przede wszystkim na dewastacji mienia. Na 13 osiedlach Miasta zaobserwowano różne niekorzystne zjawiska związane z podrzucaniem i spalaniem śmieci, tworzeniem dzikich wysypisk bądź zaśmiecaniem ulic. Częste wykroczenie stanowi też wyprowadzanie psów bez smyczy i niesprzątanie ich zanieczyszczeń.

Zakłócenia porządku publicznego, przestępstwa i wykroczenia szczególnie często mają miejsce w przestrzeniach publicznych osiedli, takich, jak: parki, dworce, okolice placówek oświatowych i handlowych.

Zwraca uwagę duża liczba miejsc niebezpiecznych w osiedlach śródmiejskich, w tym na Rynku oraz występowanie tu zjawisk szczególnie niebezpiecznych, jak pobicia, wymuszenia, kradzieże.

Tabela 53. Miejsca niebezpieczne na terenie poszczególnych osiedli Rzeszowa

Osiedle	Miejsce niebezpieczne	Rodzaj zagrożenia
Śródmieście Północ	Asnyka – okolice „supersam”	kradzieże kieszonkowe, wymuszenia pieniężne, żebractwo, pobicia
	Bardowskiego – przystanki MPK	zakłócanie porządku i spokoju publicznego przez osoby nietrzeźwe, spożywanie alkoholu, wymuszenia pieniężne, kradzieże zuchwałe
	Batorego 20, Fredry, 7 - podwórza posesji	spożywanie alkoholu, zakłócanie porządku i spokoju publicznego
	Okrzei 6,8,10,12 - podwórza posesji	spożywanie alkoholu, libacje alkoholowe
	Piłsudskiego - rejon „akademii”	zakłócanie porządku i spokoju publicznego
	Pl. Kilińskiego, kolejowa	spożywanie alkoholu, wymuszenia pieniężne
	Pl. Ofiar Getta - park	Spożywanie alkoholu, zakłócanie porządku publicznego
	Grottgera - plac dworcowy i tereny przyległe	wymuszenia pieniężne, kradzieże kieszonkowe
	Siemiradzkiego 19 - okolice bloku rotacyjnego	spożywanie alkoholu, pobicia, libacje alkoholowe
	Sobieskiego 4,6 - podwórza posesji	spożywanie alkoholu, libacje alkoholowe
Targowa 4 – Plac targowy	kradzieże kieszonkowe, spożywanie alkoholu	

Osiedle	Miejsce niebezpieczne	Rodzaj zagrożenia
Śródmieście Południe	Baldachówka	libacje alkoholowe, zakłócanie porządku i spokoju publicznego
	Chopina – park „Olszynki”	spożywanie alkoholi, niszczenie mienia (ławki, kosze), wyprowadzanie psów bez nakazanych środków ostrożności
	Chopina 32 - rejon szkoły muzycznej nr 1	zaczepianie uczniów powracających do domu
	Króla Kazimierza	zakłócanie ciszy nocnej przez osoby nietrzeźwe po opuszczeniu lokali gastronomicznych
	Moniuszki - plac targowy	kradzieże kieszonkowe
	PCK, Lubomirskich, Al. Pod Kasztanami	Spożywanie alkoholi, niszczenie mienia publicznego, wybryki chuligańskie, bójki
	Rynek – cały i uliczki przyległe	zakłócanie przez osoby nietrzeźwe spokoju publicznego, bójki, pobicia
Pułaskiego	Park Pułaskiego	wyprowadzanie psów bez smyczy, wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu
	Park Dąbrowskiego od strony ul. Langiewicza	wybryki chuligańskie
	Dworzec Podmiejski	wybryki chuligańskie, dewastacja mienia, spożywanie alkoholu, zakłócanie spokoju publicznego
	Czarneckiego, Borelowskiego	wymuszenia na nieletnich
	Kordeckiego, przedszkole nr 3 - plac zabaw	spożywanie alkoholu, gromadzenie się młodzieży
Grot – Roweckiego	Bulwarowa - park	wyprowadzanie psów bez smyczy, spożywanie alkoholu, niszczenie mienia
	Hetmańska - delikatesy	spożywanie alkoholu, wyłudzenie pieniędzy
	Hetmańska - teren wokół Zespołu Szkół Mechanicznych	wybryki chuligańskie
	Chodkiewiczza - sklep „Delicje”	spożywanie alkoholu
	Staszica - ogródek jordanowski	niszczenie mienia, spożywanie alkoholu
Piastów	Dąbrowskiego - Dom Kultury WSK	niszczenie mienia, spożywanie alkoholu, zakłócanie porządku i spokoju publicznego
	Dominikańska - teren szk. podst. nr 10	zbierająca się młodzież, niszczenie mienia
	Piastów 5, 7, 9, 11, 13	zbierająca się młodzież, niszczenie mienia, spożywanie alkoholu, zakłócanie porządku i spokoju publicznego
	Dominikańska 20 - planty za DK „WSK”	zbieranie się młodzieży, wyprowadzanie psów bez smyczy
Dąbrowskiego	Niedzielskiego 2 - ogródek jordanowski	przebywanie młodzieży, spożywanie alkoholu, dewastacja sprzętu
	Niedzielskiego - teren przedszkola nr 48	dewastacja sprzętu, kradzieże
	Zawiszy - stacja kolejowa „Rzeszów Osiedle”	spożywanie alkoholu, dewastacja elewacji budynku
	Skłodowskiej - garaże za Politechniką	spożywanie alkoholu, dewastacja elewacji, palenie ognisk
Staroniwa	Hanasiewiczza 18, 20 - klatki w blokach	spożywanie alkoholu w klatkach bloków, zakłócanie porządku publicznego, dewastacja mienia
	Staroniwska 134 – końcowy przystanek MPK	spożywanie alkoholu przez gromadzącą się młodzież, dewastacja przystanku
	Staroniwska - teren Szkoły Podstawowej	spożywanie alkoholu przez gromadzącą się młodzież
Kmity	Bohaterów - S.P. nr 16	gromadzenie się młodzieży, dewastacja urządzeń i sprzętu, spożywanie alkoholu, wyprowadzanie psów
	Malczewskiego 2	dewastacja mienia i spożywanie alkoholu na ostatniej kondygnacji

Osiedle	Miejsce niebezpieczne	Rodzaj zagrożenia
	Witkacego - park miejski	wyprowadzanie psów bez kagańców i smyczy
	Bohaterów 5 - budynek ADM Os. Kmity	zakłócanie spokoju publicznego, wybryki chuligańskie
Andersa	Ofiar Katynia 6, 15 - pawilony handlowe	gromadzenie się młodzieży, przebywanie osób nietrzeźwych
	Mikołajczyka 2 - pizzeria	gromadzenie się młodzieży
	Ofiar Katynia - park Sybiraków	wyprowadzanie psów bez smyczy, gromadzenie się młodzieży, spożywanie alkoholu
	Ofiar Katynia – zespół handlowy (kładka)	gromadzenie się młodzieży, niszczenie i dewastacja mienia, spożywanie alkoholu
	Skubisza - żłobek, planty	gromadzenie się młodzieży, niszczenie i dewastacja mienia, spożywanie alkoholu
	Broniewskiego - sklep „Merkury”	przebywanie osób nietrzeźwych, spożywanie alkoholu
	Broniewskiego – bloki nr 3,5,13,15,17,19,21,23,24	gromadzenie się młodzieży w klatkach schodowych
	Mikołajczyka 9	przebywanie osób nietrzeźwych, spożywanie alkoholu
	Spiechowicza 13, 15	przebywanie osób nietrzeźwych
Śródmieście	Skrajna – SP 13 – plac zabaw	Gromadzenie się młodzieży, dewastacja placu zabaw
	Staromiejska - byłe kino „Goplana”	Dewastacja mienia , wymuszenia pieniężne, zakłócanie spokoju publicznego
1000-Lecia	Sienkiewicza 6,8,10,12 - strychy budynków	gromadzenie się młodzieży, spożywanie alkoholu, zażywanie narkotyków
	Różana 7 - nie zamieszkały dom (melina)	grupujący się bezdomni, spożywanie alkoholu - libacje, zakłócanie spokoju publicznego
	Kochanowskiego - Dom Kultury	zakłócanie porządku przez grupująca się młodzież, spożywanie alkoholu, dewastacja mienia
Pobitno	Załęska - przystanek MPK	naganne zachowanie się młodzieży, używanie wulgarnych słów, spożywanie alkoholu
	Konfederatów Barskich - Dom Kultury „Pobitno”	naganne zachowanie się młodzieży, używanie wulgarnych słów, spożywanie alkoholu
	Małopolska 4 - sklep	spożywanie alkoholu i picie piwa przez młodzież w obrębie sklepu
	Małopolska 4	spożywanie alkoholu i picie piwa przez młodzież w piwnicy, niszczenie mienia
	Lwowska – Szkoła Podstawowa 12	spożywanie alkoholu i picie piwa na boisku sportowym
Mieszka I	Rejtana – Zespół Szkół Zawodowych	wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu
	Miodowa – SP Nr 12	wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu
	Mieszka I - delikatesy „Centrum”	spożywanie alkoholu
Nowe Miasto	Podwisłocze 36, 38 - ostatnie kondygnacje	dewastacja mienia, wybryki chuligańskie
	Karowa	dewastacja mienia, wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu
	Pelczara - pawilon	dewastacja mienia, wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu
	Pelczara 1,2,5 - ostatnie kondygnacje	dewastacja mienia, spożywanie alkoholu
	Świadka 7 - ostatnie kondygnacje	dewastacja mienia, spożywanie alkoholu
	Szkoła Podstawowa nr 23 - teren szkoły	dewastacja mienia, wybryki chuligańskie,
	Podwisłocze 6 - pawilon	dewastacja mienia, wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu
	Popiełuszki 12	wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu
Wilkowyja	Olbrachta - stara szkoła	gromadzenie się młodzieży, spożywanie alkoholu

Osiedle	Miejsce niebezpieczne	Rodzaj zagrożenia
	Olbrachta 176	gromadzenie się „marginesu społecznego”, spożywanie alkoholu
	Cienista - Cmentarz Komunalny Wilkowyja	Kradzieże kwiatów, zniczy i ozdób z grobów
Słocina	Kombatantów – Dom kombatanta	gromadzenie się młodzieży, wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu
	Powstańców styczniowych – Dom opieki społecznej	gromadzenie się młodzieży, wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu,
	Paderewskiego – park Wł. Szafera i dworek w parku	gromadzenie się młodzieży, wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu, podrzucanie śmieci
Zalesie	Park Zalesie - Zelwerowicza	młodzież spożywa alkohol i zakłóca spokój publiczny
	Zimowa – plac zabaw	spożywanie alkoholu, zakłócanie porządku publicznego
Przybyszówka	Krośnieńska, Dukielska	gromadzenie się młodzieży, dewastacja imienia , spożywanie alkoholu
	Kotuli - piwiarnia	zakłócanie porządku i spokoju publicznego, niszczenie mienia
Baranówka	Brydaka 10 - przedszkole nr 36	młodzież spożywa alkohol, zakłóca porządek, dewastuje mienie
	Starzyńskiego 17 - żłobek nr 10	młodzież spożywa alkohol, zakłóca porządek, dewastuje mienie
	Starzyńskiego 17 - Szkoła Podstawowa nr 25	młodzież spożywa alkohol, zakłóca porządek, dewastuje mienie
	Osmeckiego - dom kultury	młodzież spożywa alkohol, zakłóca porządek, dewastuje mienie
Króla Augusta	Wyspiańskiego 16a – ZSO Nr 3	gromadząca się młodzież, niszczenie mienia
	Kamińskiego 12 SP nr 2	gromadząca się młodzież, niszczenie mienia
	Wyspiańskiego 22 - KS „Resovia”	niszczenie mienia oraz wyprowadzanie psów bez smyczy i kagańców
	Sportowa 2a – przedszkole	gromadząca się młodzież niszczy mienie
Paderewskiego	Krzyżanowskiego 6 – V-VI klatka	dewastacja mienia, wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu, zakłócanie spokoju publicznego
	Krzyżanowskiego - SP Nr 27, Przedszkole, Żłobek	dewastacja mienia, wybryki chuligańskie, spożywanie alkoholu
	Krzyżanowskiego 8 - tył budynku MPEC	spożywanie alkoholu
	Krzyżanowskiego 12	spożywanie alkoholu, wybryki chuligańskie
	Rejtana 47 - budynek Zarządu Spółdzielni	spożywanie alkoholu przez gromadzącą się młodzież
Drabinianka	Kwiatkowskiego - żwirownia	spożywanie alkoholu, kąpiel w miejscu zabronionym
	Cicha 3 , 7	gromadzenie się młodzieży, dewastacja mienia (piwnic, klatek)
	Graniczna 8	spożywanie alkoholu,
	Graniczna 4a	dewastacja klatek schodowych
Krakowska Południe	Solarza 6	zbierająca się młodzież, zakłócanie spokoju publicznego, spożywanie alkoholu
	Solarza - Szkoła Podstawowa Nr 28 - od strony boiska sportowego	zbierająca się młodzież, niszczenie mienia, spożywanie alkoholu, wyprowadzanie psów bez smyczy i kagańców
	Stojałowskiego 19 - sklep „Chata Polska”	spożywanie alkoholu w okolicach sklepu
	Solarza 7 - dom osiedlowy „Krak”	spożywanie alkoholu w okolicach sklepu
	Solarza 18 (26-30)- pawilony spożywcze	gromadzenie się młodzieży, spożywanie alkoholu
Kotuli	Strzyżowska	zakłócanie spokoju publicznego
	Dukielska	kradzieże samochodów

Osiedle	Miejsce niebezpieczne	Rodzaj zagrożenia
	Kościelna	Włamania
	Krynicka, Krośnieńska, Jana z Dukli	spożywanie alkoholu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Straży Miejskiej (2005 r.).

Bezpieczeństwo ruchu drogowego

Rosnąca liczba pojazdów oraz problemy wywołane brakami w infrastrukturze drogowej są, obok leżących po stronie użytkowników dróg, ważnymi przyczynami wypadków i kolizji drogowych.

Tabela 54 Wskaźniki związane z bezpieczeństwem ruchu drogowego województwie podkarpackim i w Rzeszowie w 2005 r.

Wskaźnik	Województwo podkarpackie	Rzeszów
Wypadki drogowe	2 244	231
Liczba wypadków drogowych na 10 tys. ludności	10,7	14,6
Ofiary wypadków drogowych	3 145	311

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W roku 2005 w Mieście doszło łącznie do 231 wypadków drogowych (przy 369 w 2004 r.) w których ucierpiało (zabici i ranni) 311 osób (w 2004 r. ponad 500 osób). Mimo zmniejszenia się liczby wypadków drogowych, wciąż sytuacja w Rzeszowie jest gorsza niż w skali województwa.

Do ulic, na których miało miejsce najwięcej kolizji drogowych w 2004 r. należały: Powstańców Warszawy (260), Lwowska (222), Rejtana (187), Piłsudskiego (168), Krakowska (160), Lubelska (111), Armii Krajowej (108), Ciepłińskiego (106).

Najwięcej kolizji na skrzyżowaniach miało miejsce na przecięciu: Armii Krajowej i Lwowskiej (49), Ciepłińskiego i Piłsudskiego (29), Hetmańskiej i Powstańców Warszawy (29), Piłsudskiego i Targowej (27), Kopisto i Rejtana (22), Grunwaldzkiej i Piłsudskiego (20) oraz Langiewicza i Witosa (20).

Do największej liczby wypadków doszło na ulicach: Krakowska (18, 2 zabitych, 25 rannych), Rejtana (17, 1 zabity, 21 rannych), Piłsudskiego (14, 1 zabity, 17 rannych), Powstańców Warszawy (13, 17 rannych), Dąbrowskiego (11, 13 osób rannych), Hetmańska (9, 12 rannych), Lubelska (9, 16 rannych), Lwowska (8, 1 zabity, 8 rannych), Warszawska (8, 9 rannych), Armii Krajowej (7, 1 zabity, 10 rannych).

Najwięcej wypadków odnotowano na skrzyżowaniach: Dąbrowskiego i Chrzanowskiej (3, 5 rannych), Marszałkowskiej i Lubelskiej (4, 1 zabity, 4 rannych), Piłsudskiego i Targowej (6, 9 rannych), Krakowskiej i Wyzwolenia (3, 2 zabitych, 2 rannych).

Przyczyny wypadków na skrzyżowaniach związane są przede wszystkim z brakiem lub niewłaściwym stanem sygnalizacji świetlnej, i tak:

- brak sygnalizacji świetlnej jest główną przyczyną wypadków na skrzyżowaniach: Dąbrowskiego z Chrzanowskiej;
- niewłaściwa sygnalizacja świetlna w postaci braku oddzielnych faz do lewoskrętów na bardzo ruchliwym i nieprzepustowym skrzyżowaniu, jest główną przyczyną wypadków na skrzyżowaniu ulic: z Głowackiego w Piłsudskiego i z Targowej w Piłsudskiego.

Podstawowa infrastruktura społeczna Miasta²⁹

Edukacja

Rzeszów posiada rangę ważnego ośrodka akademickiego, charakteryzuje się jednocześnie silnie rozwiniętą siecią szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

W ostatnich latach w szkolnictwie podstawowym i ponadpodstawowym zaznaczają się wyraźnie dwie tendencje:

- spadek liczby uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach,
- zwiększanie się liczby uczniów w liceach ogólnokształcących, zasadniczych szkołach zawodowych i technicach, czemu towarzyszy spadek liczby uczniów w liceach profilowanych.

Dane o liczbie placówek oświatowych według rodzaju i liczbę uczniów w latach 2004-2006 przedstawia tabela.

Tabela 55. Placówki edukacyjne w Rzeszowa (bez specjalnych) w latach 2004 – 2006

Rodzaj placówki/miejsca/uczniowie w placówkach	Liczba obiektów /miejsc/uczniów		
	2004	2005	2006
Przedszkola ogółem	36	37	38
Miejsca w przedszkolach ogółem	4 033	4 067	4 121
Szkoły podstawowe ogółem	23	23	25
Uczniowie w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży ogółem	9 730	9 233	9 257
Gimnazja dla dzieci i młodzieży ogółem	15	16	17
Uczniowie w gimnazjach dla dzieci i młodzieży ogółem	6 484	6 243	6 077
Licea ogólnokształcące ponadgimnazjalne dla młodzieży ogółem	16	16	15
Uczniowie w liceach ogólnokształcących ponadgimnazjalnych dla młodzieży ogółem	7 972	7 895	8 032
Ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży ogółem	7	7	8
Uczniowie w ponadgimnazjalnych zasadniczych szkołach zawodowych dla młodzieży	1 232	1 272	1 301

²⁹ Informacje o obiektach kultury, sportu i rekreacji zawarto poniżej w rozdziale: Turystyka.

Rodzaj placówki/miejsca/uczniowie w placówkach	Liczba obiektów /miejsc/uczniów		
	2004	2005	2006
Licea profilowane dla młodzieży ogółem	12	11	10
Uczniowie w liceach profilowanych dla młodzieży	1 388	1 121	760
Ponadgimnazjalne technika dla młodzieży ogółem	13	13	13
Uczniowie w ponadgimnazjalnych technikach dla młodzieży	4 898	6 558	6 856
Ponadpodstawowe średnie szkoły zawodowe dla młodzieży ogółem	8	0	0
Uczniowie w ponadpodstawowych średnich szkołach zawodowych dla młodzieży	2 249	335	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Regionalnych.

Baza materialna oświaty i wychowania w Rzeszowie wymaga znacznych nakładów, związanych z potrzebami remontowymi i modernizacyjnymi.

Rangę ośrodka akademickiego otworzyło Rzeszowowi powołanie w 1952 r. Wyższej Szkoły Inżynierskiej, która zyskując następnie status Politechniki Rzeszowskiej, jest najstarszą uczelnią Miasta. W 1996 r. rozpoczęły działalność dwie pierwsze uczelnie prywatne: Wyższa Szkoła Zarządzania oraz Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania. W wyniku prac, powstałej w 1993 r. w Rzeszowie, Fundacji Rozwoju Ośrodka Akademickiego, 1 września 2001 r. działalność rozpoczął Uniwersytet Rzeszowski, powołany w oparciu o Wyższą Szkołę Pedagogiczną, Filię Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z Lublina i Wydział Zamiejscowy Akademii Rolniczej z Krakowa. W Rzeszowie funkcjonuje także Wydział Administracyjno-Prawny Wyższej Szkoły Administracji i Zarządzania z Przemyśla, a ponadto w podrzeszowskim Tyczynie działa Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza.

W roku akademickim 2005/2006 na poziomie wyższym kształcenie oferowały:

- Uniwersytet Rzeszowski – 20 185 studentów, w tym 12 281 studentów studiów dziennych,
- Politechnika Rzeszowska – 12 225 studentów,
- Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania – 9 254 studentów,
- Wyższa Szkoła Zarządzania – 1 171 studentów (dane za rok 2006/2007),
- Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania – Wydział Zamiejscowy w Rzeszowie – 6 652 studentów,
- Wyższe Seminarium Duchowne – 127 studentów,
- Wyższa Szkoła Inżynierii Rolniczej i Zarządzania w Ropczycach, punkt w Miłocinie, 1 019 (Zamiejscowy Wydział Przedsiębiorczości Wyższej Szkoły Inżynieryjno-Ekonomicznej w Ropczycach z siedzibą w Rzeszowie),
- Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Tyczynie – 1269 studentów, w tym 112 studentów studiów dziennych,

- Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych Promar-International – 267 studentów (dane za rok 2006/07).³⁰

Poniższa tabela przedstawia zestawienie liczby studentów oraz absolwentów rzeszowskich uczelni wyższych w latach 2000/2001 – 2005/2006.

Tabela 56 Szkolnictwo wyższe w Rzeszowie w latach akademickich 2000/2001 – 2005/2006

Studenti i absolwenci	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
	w tysiącach					
studenci*	44,1	50,8	52,0	50,2	48,8	49,2
w tym kobiety	23,6	27,7	28,5	27,6	26,8	27,4
w tym na studiach dziennych	20,8	23,1	24,6	24,6	25,1	25,3
absolwenci**	8,5	9,1	11,3	10,7	12,9	12,1
w tym kobiety	5,5	5,8	7	6,3	7,9	7,6

* stan w dniu 30 XI ** z poprzedniego roku

Źródło: GUS.

O ile w latach 2000/2001 – 2002/2003 obserwowano dynamiczny wzrost liczby studentów na rzeszowskich uczelniach do ponad 52 tys. studentów, plasując Rzeszów na 10 miejscu wśród ośrodków akademickich w kraju, w kolejnych latach nastąpił spadek liczby studentów. W roku akademickim 2005/2006 trend spadkowy odwrócił się i liczba studentów wzrosła do 49,2 tysięcy. Na przestrzeni lat 2000-2006 nieznacznie wzrósł odsetek studentów na studiach dziennych, który w roku akademickim 2005/2006 wyniósł 55,69%.

Równocześnie, w okresie tym obserwowano wzrost liczby absolwentów o 3,6 tys. osób. W tym czasie stopniowo zwiększała się też liczebna przewaga kobiet wśród absolwentów.

Instytucje pomocy społecznej i ochrony zdrowia

Wśród instytucji tworzących infrastrukturę społeczną Rzeszowa wymienić należy Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, realizujący zadania własne i zlecone, wynikające z ustaw określających zadania z zakresu pomocy społecznej. Ośrodek współpracuje z wieloma instytucjami, wśród których wymienić warto:

- Rzeszowskie Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta,
- CARITAS Diecezji Rzeszowskiej,
- Fundacja Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II "WZRASTANIE",
- Stowarzyszenie Niepełnosprawnych Ruchowo "HIOB",
- Stowarzyszenie "KARAN",

³⁰ Dane BRMR.

- Towarzystwo z Pomocą Rodzinie "MIRRA",
- Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo,
- Fundacja "NOWE ŻYCIE",
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci,
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Rzeszowskiej,
- Parafie: Katedralna, Chrystusa Króla, Podwyższenia Krzyża Św., Św. Judy Tadeusza.

Na terenie Rzeszowa zgrupowana jest większość zakładów opieki zdrowotnej województwa podkarpackiego. Podstawowe dane charakteryzujące rzeszowską służbę zdrowia przedstawia tabela poniżej.

Tabela 57. Służba zdrowia w Rzeszowie w latach 2004 – 2005

Wyszczególnienie		2004	2005
Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności	łóżko	118,5	114,8
Przychodnie	placówki ogółem	105	107
	publiczne	39	40
	niepubliczne	66	67
Placówki podległe samorządowi terytorialnemu (przychodnie, ośrodki zdrowia, poradnie)	ogółem	37	38
Podstawowa opieka zdrowotna	razem- porady ogólnodostępne	641 236	646 567
Apteki	ogółem	77	85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS – Bank Danych Regionalnych.

Turystyka oraz atrakcje rekreacyjne i kulturalne Rzeszowa

Rzeszów jest ośrodkiem o rozwijającej się funkcji turystycznej, szczególnie turystyki krajoznawczej, sentymentalnej, „kulturalnej” oraz biznesowej. Na rozwój tej funkcji Rzeszowa wpływają walory turystyczne Miasta i jego okolic, jak również zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne. Istotna dla rozwoju tej gałęzi gospodarki jest także rola Rzeszowa jako węzła komunikacyjnego. Rzeszów, będąc przez około pięć stuleci prywatnym miastem rezydencjonalnym, w którym decyzje urbanistyczne i architektoniczne podejmowali kolejni właściciele, a także miastem, w którym rozwój układu przestrzennego determinowany był w dużym stopniu czynnikami fizjograficznymi – wykształcił ciekawą i urozmaiconą przestrzeń turystyczną. Bazę noclegową Rzeszowa w 2006 r. stanowiło 21 całorocznych obiektów noclegowych, dysponujących łącznie 1 784 miejscami noclegowymi, przy czym ich liczba wzrastała stopniowo od 2004 r. Na przynajmniej jeden nocleg zatrzymało się w 2006 r. w Rzeszowie 92 103 turystów, z czego 19 270 osób stanowili goście z zagranicy. Ich udział w ogóle odwiedzających Rzeszów to niecałe 21%.³¹

³¹ Wg danych GUS – Bank Danych Regionalnych

Do obiektów noclegowych o najwyższym poziomie usług zalicza się hotele: „Prezydencki”, „Forum”, „Hubertus”, „Dworek”, „Pod Ratuszem”, „Polonia”, „Classic”, „Hetman”.

Tabela 58 Korzystający z noclegów w Rzeszowie w latach 2002 – 2006

Korzystający z noclegów	2002	2003	2004	2005	2006
ogółem	92 928	75 753	81 445	91 311	92 103
w tym turyści zagraniczni	25,9%	23,5%	22,5%	19,9%	20,9%

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych.

Między rokiem 2002 a 2003 nastąpił bardzo gwałtowny spadek liczby turystów w Rzeszowie (blisko 23%). Od roku 2004 liczba odwiedzających Miasto stopniowo wzrastała, by w roku 2006 zbliżyć się do poziomu z 2002 r. Równocześnie do 2005 r. można było zaobserwować zmniejszanie się udziału turystów zagranicznych.

Ważną atrakcją Rzeszowa stanowią szlaki turystyczne, a w samym Mieście kulturowe i przyrodnicze trasy tematyczne. Najatrakcyjniejsze zabytki Starówki i Śródmieścia łączy Szlak Zabytków Starego Rzeszowa. Wzdłuż zachodniego brzegu Wisłoka i zalewu przebiega ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna im. W. Szafera. Unikalną atrakcją Rzeszowa jest także podziemna trasa turystyczna w zabytkowym centrum Miasta.

Bazę sportowo-rekreacyjną Miasta stanowią: dwa kompleksy Rzeszowskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji (m.in. z zespołem basenów odkrytych oraz ze sztucznym lodowiskiem), 5 krytych pływalni, kilka stadionów, 8 zespołów kortów tenisowych, uruchomiona w 2002 r. hala widowiskowo-sportowa na Podpromiu – jedna z największych tego typu hal w Polsce.³²

Tereny rekreacyjne w Rzeszowie to także kilkanaście parków, zalew z wypożyczalnią sprzętu pływającego i zielonymi terenami w otoczeniu oraz doskonały dla aktywnych form rekreacji stok Pogórza Dynowskiego w południowo-wschodniej części Miasta.

Rzeszów jest jednocześnie największym ośrodkiem kulturalnym południowo-wschodniej Polski. Najważniejsze instytucje kultury funkcjonujące w mieście to: Filharmonia im. A. Malawskiego, dwa teatry (Teatr im. W. Siemaszkowej, Teatr „Maska”), kina, kilkanaście domów kultury, w ramach których działają różnorodne zespoły artystyczne, kluby i koła zainteresowań. Na terenie miasta znajduje się też 5 muzeów oraz 6 galerii.³³ Wiele obiektów wymaga modernizacji i remontów oraz dostosowania do współczesnych wymagań funkcjonalnych.

Poniższa tabela zawiera podstawowe dane statystyczne o zapleczu kulturalnym Rzeszowa.

³² Por. – plansza nr 8.

³³ Wg danych na stronie www.erzeszow.pl

Tabela 59. Zaplecze kulturalne i jego użytkownicy w 2005 r.

Obiekt /wskaźnik	2005
Placówki biblioteczne	
biblioteki i filie – obiekty	17
księgozbiór (woluminy)	536 457
czytelnicy w ciągu roku (osoby)	43 990
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz (woluminy)	854 651
Liczba ludności na placówkę biblioteczną	
ludność na 1 placówkę biblioteczną	7 926,95
księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	3 383,75
czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	277,47
wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	19,43
Kina stałe	
ogółem - obiekty	2
Sale	5
miejsca na widowni	1 718
seanse ogółem	10 575
widzowie ogółem	414 773
Muzea	
muzea łącznie z oddziałami - obiekty	4
oddziały - obiekty	2
zwiedzający muzea i oddziały (osoby)	16 748
Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	
instytucje	8
imprezy	715
uczestnicy imprez	105 274
zespoły artystyczne	70
koła (kluby)	65

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wśród najciekawszych cyklicznych imprez kulturalnych wymienić należy: Carpathia Festival, „Święto na Pańskiej”, Światowy Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych, Festiwal Amatorskich Teatrów Polonijnych, Wieczory Muzyki Organowej i Kameralnej, koncerty w ramach Łańcuckiego Festiwalu Muzycznego, przeglądy teatralne, turnieje rycerskie, by wymienić jedynie niektóre. Ofertę imprez cyklicznych poszerza pobliski Łańcut (odległy o kwadrans jazdy samochodem), z Festiwałem Muzycznym oraz ofertą licznych koncertów, w tym w ramach Międzynarodowych Kursów Interpretacji Muzycznej.

Określenie grup społecznych wymagających wsparcia w ramach programu rewitalizacji

Z przeprowadzonej powyżej analizy sfery społecznej, wyłonić można grupy społeczne mieszkańców Rzeszowa, którym udzielić należy wsparcia w ramach niniejszego Programu, ze względu na szczegółowe cele i obszary w nim wyznaczone:

- grupa lokatorów mieszkań komunalnych obszarów wyznaczonych do rewitalizacji, ze względu na problemy związane z dekapitalizacją majątku komunalnego oraz ze względu na sytuację majątkową lokatorów;
- grupa lokatorów mieszkań spółdzielczych obszarów wyznaczonych do rewitalizacji, ze względu na zagrożenie wynikające z: zaległości czynszowych i dekapitalizacji lokali mieszkalnych, zajmowanych przez najuboższych, potrzeby tworzenia przestrzeni publicznych oraz konieczność poprawy stanu bezpieczeństwa na osiedlach;
- grupa przedsiębiorców, prowadzących małe przedsiębiorstwa, działające na terenach rewitalizowanych, z uwagi na potrzebę: zapewnienia istnienia tzw. usług branż zanikających i podnoszących standard życia i obsługi mieszkańców, tworzenia nowych lokalnych miejsc pracy;
- grupy nieuprzywilejowane i zagrożone marginalizacją:
 - kobiety, ze względu na niski poziom aktywności zawodowej i rosnący udział wśród bezrobotnych;
 - osoby niepełnosprawne, w zakresie tworzenia warunków pełnej integracji społecznej (dostępność przestrzeni publicznych, miejsca pracy, standard życia i obsługi);
 - osoby wymagające wsparcia w formie pomocy społecznej: bezdomni, osoby stare, niepełnosprawne i bezradne życiowo, poprzez zapewnienie odpowiedniej infrastruktury instytucjonalnej i zasobów mieszkaniowych;
 - zagrożeni ubóstwem i „dziedzicznym bezrobociem” (w tym długotrwale bezrobotni), oraz osoby żyjące w trudnych warunkach mieszkaniowych, w zakresie: wsparcia programami socjalizacyjnymi, odpowiedniej oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej, a także rozwoju zasobów tzw. budownictwa społecznego;
- zaangażowani społecznie mieszkańcy (zrzeszeni i niezrzeszeni) w zakresie oferty rozwoju infrastruktury społecznej i przestrzeni publicznych.

Identyfikacja problemów

Poniżej zawarto syntetyczne wnioski, wynikające z analizy istniejącej sytuacji demograficznej i sfery społecznej w Rzeszowie.

Zjawiska zwiększające zagrożenie marginalizacją społeczno-gospodarczą

Do zjawisk sprzyjających marginalizacji społeczno-gospodarczej wybranych osiedli zaliczyć należy:

- Odływ wykształconych kadr do innych ośrodków;
- Wysoki wskaźnik feminizacji (na 100 mężczyzn przypada 112 kobiet), w zderzeniu z faktem, że wśród pracujących, kobiety stanowią jedynie 49,6%, w tym wśród pracodawców 32,1%;
- Występowanie osiedli o niekorzystnej strukturze wiekowej mieszkańców (znaczny odsetek osób w wieku poprodukcyjnym: Piastów – 29,35%, Pułaskiego 27,71%, Grota-Roweckiego – 27,21%);
- Starzenie się populacji;
- Utrzymywanie się 31% mieszkańców Miasta ze źródeł niezarobkowych (emerytura, renta, zasiłek dla bezrobotnych, pomoc społeczna);
- Odsetek mieszkańców objętych świadczeniami pomocy społecznej (ogółem ok. 6%) w kontekście zidentyfikowanych obszarów ubóstwa (najintensywniej dotknięte osiedle Śródmieście Północ: długotrwale bezrobotni 5,30%, dotknięci ubóstwem 6,27%, żyjący w trudnych warunkach mieszkaniowych 5,18%);
- Rosnącą polaryzację społeczną rodzin rzeszowskich, skutkującą daleko idącym zróżnicowaniem perspektyw życiowych;
- Bierność zawodową osób niepełnosprawnych (18% mężczyzn i 14% kobiet w wieku produkcyjnym) i ich izolację (ponad 21% nie wychodzi z domu);
- Utrzymywanie się wysokiego odsetka długotrwale bezrobotnych (63%), w tym pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy (ponad 1/3 ogółu), a co się z tym wiąże - znikomy odsetek bezrobotnych z prawem do zasiłku;
- Wzrost odsetka bezrobotnych kobiet w populacji bezrobotnych rzeszowian (55,34% w I.2007 r.), utrzymujący się wzrost odsetka bezrobotnych poniżej 25 roku życia;
- Występowanie miejsc niebezpiecznych we wszystkich osiedlach Miasta, w tym szczególnie w Centrum, charakter występujących zagrożeń (wymuszenia, kradzieże, pobicia) i ich lokalizacja w miejscach publicznych, w tym w okolicach placówek oświatowych;
- Wysoki wskaźnik przestępstw na 10 tys. mieszkańców przy niskiej wykrywalności sprawców;
- Występowanie kumulacji problemów społecznych (sytuacja materialna mieszkańców, przestępczość, bezrobocie) w określonych obszarach Miasta;
- Duża liczba kolizji drogowych i wypadków, w tym z ofiarami śmiertelnymi, także w Centrum Miasta;

- Zły stan techniczny wielu obiektów infrastruktury społecznej: szkół, obiektów pomocy społecznej i służby zdrowia.

Zjawiska sprzyjające rewitalizacji obszarów zagrożonych

Do zjawisk zmniejszających zagrożenie marginalizacją należy zaliczyć:

- Przyrost liczby ludności Miasta, dodatni przyrost naturalny, wolniejszy odpływ ludności z Miasta (ponad dwukrotne zmniejszenie się liczby wyjeżdżających na przestrzeni ostatnich 4 lat);
- Spadek gęstości zaludnienia o blisko 19% w latach 2003-2006, oraz przewidywany dalszy spadek;
- Wyraźny trwały trend spadkowy stopy bezrobocia, w kraju, regionie i Mieście, przy niskim wskaźniku dla Rzeszowa (I.2003 – 10, V.2007 – 7,7);
- Atrakcyjność Miasta, jako ośrodka kultury, nauki, turystyki i życia gospodarczego na Podkarpaciu;
- Rangę Miasta, jako silnego ośrodka akademickiego, wzrost liczby studentów i absolwentów;
- Wyjątkowo wysoki w skali województwa i kraju odsetek osób z wykształceniem wyższym, które posiada ponad 20 % populacji Miasta powyżej 13 roku życia;
- Legitymowanie się przez 2/3 mieszkańców Miasta co najmniej średnim wykształceniem, gdy w województwie jedynie 39,2%, a w kraju 41,4 %;
- Niską wartość na tle województwa i RP wskaźnika obciążenia demograficznego (49,2);
- Wysoki odsetek osób w wieku produkcyjnym (67%);
- Dobrze rozwiniętą sieć szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych;
- Wysoki poziom i proces racjonalizacji usług infrastruktury społecznej – oświaty, nauki, kultury, zdrowia, administracji i opieki społecznej oraz korzystne warunki dla rozwoju szkolnictwa wyższego;
- Spójną politykę Miasta w dziedzinie pomocy społecznej;

4) ANALIZA SWOT

Na podstawie problemów, zidentyfikowanych w poprzednich rozdziałach opracowano – na potrzeby aktualizacji Programu Rewitalizacji – zawartą poniżej, diagnozę strategiczną Rzeszowa, pod kątem problematyki, związanej z procesem rewitalizacji obszarów miejskich.

Mocne strony

Pozycja i położenie Miasta:

- Położenie geograficzne i wynikające stąd potencjalne nowe relacje transgraniczne oraz związana z nim szansa na wypełnianie luki dotyczącej funkcji wyższego rzędu, które przed II wojną światową spełniał Lwów;
- Rola Rzeszowa jako centralnego ośrodka administracyjnego, naukowego i gospodarczego województwa podkarpackiego;
- Rola Rzeszowa jako aglomeracji i miasta rdzeniowego przyszłego Rzeszowskiego Obszaru Metropolitalnego;
- Rola Rzeszowa jako głównego węzła koncentrycznego układu sieci komunikacyjnej, złożonej ze szlaków promieniście rozchodzących się we wszystkich kierunkach, a w szczególności – położenie Miasta na szlakach komunikacyjnych: drogowych i kolejowych (III Paneuropejski Korytarz Transportowy i droga międzynarodowa E-371 i droga krajowa 19, magistrala kolejowa E-30); istnienie lotniska spełniającego międzynarodowe standardy;
- Atrakcyjność Miasta, jako ośrodka kultury, nauki, turystyki i życia gospodarczego na Podkarpaciu;
- Wysoka dynamika rozwoju podregionu rzeszowsko-tarnobrzeskiego (oprócz zmian w zakresie infrastruktury technicznej);
- Położenie na głównych ciągach energetycznych kraju;
- Dostępność środków strukturalnych Unii Europejskiej w okresie programowania 2007 – 2013 w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej oraz RPO WP;

Sfera przestrzenna:

- Trwający proces poszerzania granic Rzeszowa, którego rezultatem jest zwiększenie dostępności do terenów inwestycyjnych;
- Posiadanie uporządkowanej sieci urządzeń komunalnych i możliwość dalszego jej rozwoju;
- Dobry stan czystości powietrza (zanieczyszczenia pyłowe i gazowe);

- Relatywnie wysoki stan wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje (ponad 99% mieszkań posiada wodociągi, 98% – kanalizację, prawie 95% – gaz sieciowy i ciepło zdalaczynne);
- Relatywnie dobra struktura wiekowa zasobów mieszkaniowych;
- Objęcie ok. 70% powierzchni Miasta scentralizowanym systemem grzewczym;
- Ilość produkowanej energii cieplnej, zasób urządzeń do jej produkcji, ich stan techniczny i możliwości wytwórcze;
- Zasoby wody pitnej, układ przestrzenny wód powierzchniowych i sieci zaopatrzenia w wodę, zasób urządzeń do uzdatniania wody, możliwości produkcyjne oraz ich stan techniczny, a także stopień uzbrojenia terenów zainwestowanych w urządzenia do doprowadzania wody;
- Zasoby gazu ziemnego, zasób i stan techniczny urządzeń do jego pozyskiwania i magazynowania, możliwości produkcyjne, wielkość, stan techniczny i układ przestrzenny sieci doprowadzającej gaz do użytkowników;
- Wielkość sieci kanalizacji sanitarnej i jej układ przestrzenny oraz stopień uzbrojenia terenów zainwestowanych w urządzenia do odprowadzania ścieków;
- Stan gospodarki odpadami nie powodujący zmian środowiska na terenie Miasta;
- Układ sieci elektroenergetycznej wysokiego napięcia;
- Rozwinięta sieć telekomunikacyjna;
- Sieci komputerowe na terenie Miasta;
- Nasadzenia zieleni przez samorząd miejski;
- Zasoby zieleni nieurządzonej;

Sfera gospodarcza:

- Wysoki poziom prywatyzacji podmiotów gospodarczych oraz stały wzrost liczby pracujących w sektorze prywatnym, w tym wzrost liczby pracujących w usługach;
- Znaczący odsetek małych i średnich firm (posiadających największe zdolności adaptacyjne);
- Struktura branżowa pracodawców (główni pracodawcy Rzeszowa, to firmy sektora usług rynkowych: 26,3 tys. pracujących, czyli 38,5% ogółu w 2005 r.);
- Korzystna struktura branżowa podmiotów gospodarczych (dominacja sektora usług: blisko 1/3 podmiotów – handel i naprawy, ponad 1/5 – obsługa nieruchomości);
- Silne tradycje przemysłowe Miasta;

- Różnorodność branżowa zakładów, brak monokultury (przemysł elektromaszynowy, spożywczy, farmaceutyczny);
- Istnienie renomowanych firm (ZELMER, WSK PZL-Rzeszów, ALIMA-GERBER);
- Budowa klastra lotniczego – szansa na innowacyjny rozwój w oparciu o sektor wysokiej szansy (na Podkarpaciu skupia się produkcja ok. 75% ogółu polskiej produkcji przemysłu lotniczego); inwestycje zagraniczne w branży lotniczej (United Technology Group);
- Dobrze rozwinięte zaplecze naukowo-badawcze w dziedzinie przemysłu lotniczego (Centrum Zaawansowanych Technologii AERONET – Dolina Lotnicza, Politechnika Rzeszowska – Wydział Budowy Maszyn i Lotnictwa, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania oraz techniczne szkoły średnie);
- Centrum Transferu Technologii RARR SA, utworzone w 2001 r. oraz Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny;
- Centrum targowe i rozwój imprez targowo-wystawienniczych;

Sfera społeczna:

- Wyjątkowo wysoki w skali województwa i kraju odsetek osób z wykształceniem wyższym, które posiada ponad 20 % populacji Miasta powyżej 13 roku życia;
- Legitymowanie się co najmniej średnim wykształceniem przez 2/3 mieszkańców Miasta (w województwie - 39,2%, w kraju - 41,4 %);
- Wysoki odsetek osób w wieku produkcyjnym (67%);
- Ranga Miasta jako silnego ośrodka akademickiego, wzrost liczby studentów i absolwentów;
- Wysoki poziom i proces racjonalizacji usług infrastruktury społecznej – oświaty, nauki, kultury, zdrowia, administracji i opieki społecznej oraz korzystne warunki dla rozwoju szkolnictwa wyższego;
- Spójna polityka Miasta w dziedzinie pomocy społecznej.

Słabe strony

Pozycja i położenie Miasta:

- Położenie w na obszarze Polski Wschodniej, charakteryzującej się – w skali kraju – stosunkowo niższym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego;

Sfera przestrzenna:

- Wciąż bardzo wysoka gęstość zaludnienia;

- Stosunkowo duża, obejmująca ¼ ogólnej powierzchni Miasta, powierzchnia terenów zabudowanych wymagających rehabilitacji oraz także udział terenów wymagających przekształceń;
- Niedostateczny zasób gruntów komunalnych pod cele publiczne;
- Znaczące problemy związane z układem komunikacyjnym: niedostosowany do rosnącego ruchu tranzytowego układ komunikacyjny Miasta, brak ukształtowanej sieci parkingów w śródmieściu i centrum, brak dostatecznej ilości przepraw mostowych i przejść dwupoziomowych na przecięciach dróg z torami kolejowymi, niedostateczna ilość ścieżek rowerowych i wydzielonych ciągów pieszych;
- Zły stan techniczny poważnej części ulic i chodników;
- Niedostateczna liczba powiązań komunikacyjnych pomiędzy terenami rozdzielonymi naturalną barierą, tj. rzeką Wisłok i układem komunikacji kolejowej;
- Negatywne zjawiska w środowisku przyrodniczym: podwyższony poziom hałasu, głównie w Śródmieściu;
- Brak spójnego systemu zieleni, odcięcie centrum od większych pasm zieleni sięgających z zewnątrz;
- Niewielka powierzchnia terenów o dużych walorach przyrodniczych oraz niewielka ilość obiektów chronionych, pełniących znaczącą rolę w tworzeniu walorów klimatotwórczych i aerosanitarnych oraz wizerunku Miasta;
- Brak składowiska gruzu i kompostowni;
- Występowanie obszarów tzw. niskiej emisji, szczególnie w rejonie Centrum i starówki;
- Obszar Centrum (obejmujący ok. 322,6 ha) wymagający złożonych działań wyrównawczych i uzupełniających w zakresie komunikacji i infrastruktury, nasycenia zielenią i nowoczesną tkanką miejską, przezwyciężenia bariery strukturalnej (Wisłok) ograniczającej rozwój strefy prawobrzeżnej;
- Stan zasobów spółdzielczych oraz komunalnych;
- Potrzeby remontowe obiektów zabytkowych, a także substancji mieszkaniowej komunalnej oraz zlokalizowanej w Śródmieściu;
- Zły stan techniczny obiektów oświaty i wychowania, szkół artystycznych, ochrony zdrowia i opieki społecznej oraz domów i ośrodków kultury — w szczególności w zakresie dachów, elewacji, stolarki okiennej i instalacji wewnętrznych;
- Trudności spółdzielni mieszkaniowych, związane z poziomem zaległości czynszowych mieszkańców (wskaźnik zadłużenia sięga od 4% do nawet 15% ogółu);

- Braki w zakresie mieszkań komunalnych w najbliższych 5 latach szacowane na około 1200, z czego co najmniej 800 powinny stanowić lokale socjalne;

Sfera gospodarcza:

- Utrzymywanie się 31% mieszkańców Miasta ze źródeł niezarobkowych (emerytura, renta, zasiłek dla bezrobotnych, pomoc społeczna);
- Wysoki wskaźnik feminizacji (na 100 mężczyzn przypada 112 kobiet), w zderzeniu z faktem, że wśród pracujących, kobiety stanowią jedynie 49,6%, w tym wśród pracodawców 32,1%;

Sfera społeczna:

- Starzenie się populacji;
- Występowanie osiedli o niekorzystnej strukturze wiekowej mieszkańców (znaczny odsetek osób w wieku poprodukcyjnym: Piastów – 29,35%, Pułaskiego 27,71%, Grota-Roweckiego – 27,21%);
- Rosnąca polaryzacja społeczna rodzin rzeszowskich, skutkująca daleko idącym zróżnicowaniem perspektyw życiowych;
- Występowanie kumulacji problemów społecznych (sytuacja materialna mieszkańców, przestępczość, bezrobocie) w określonych obszarach Miasta;
- Odsetek mieszkańców objętych świadczeniami pomocy społecznej (ogółem 6%) w kontekście zidentyfikowanych obszarów ubóstwa (najintensywniej dotknięte osiedle Śródmieście Północ: długotrwale bezrobotni 5,30%, dotknięci ubóstwem 6,27%, żyjący w trudnych warunkach mieszkaniowych 5,18%);
- Zadłużenie czynszowe mieszkań zarządzanych przez MZBM (blisko 6% mieszkań, a w niektórych rejonach Miasta – 12% mieszkań);
- Utrzymywanie się wysokiego odsetka długotrwale bezrobotnych (63%), w tym pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy (ponad 1/3 ogółu), a co się z tym wiąże znikomy odsetek bezrobotnych z prawem do zasiłku;
- Wzrost odsetka bezrobotnych kobiet w populacji bezrobotnych rzeszowian (55,34% w I.2007 r.), utrzymujący się wzrost odsetka bezrobotnych poniżej 25 roku życia;
- Bierność zawodowa osób niepełnosprawnych (aktywni: 18% mężczyzn i 14% kobiet w wieku produkcyjnym) i ich izolacja (ponad 21% nie wychodzi z domu);
- Występowanie miejsc niebezpiecznych we wszystkich osiedlach Miasta, w tym szczególnie w centrum, charakter występujących zagrożeń (wymuszenia, kradzieże, pobicia) i ich lokalizacja w miejscach publicznych, w tym w okolicach placówek oświatowych;

- Wysoki wskaźnik przestępstw na 10 tys. mieszkańców przy niskiej wykrywalności sprawców;
- Duża liczba kolizji drogowych i wypadków, w tym z ofiarami śmiertelnymi, także w Centrum.

Szanse

- Korzystna sytuacja społeczno-gospodarcza kraju, poprawiająca się sytuacja na rynku pracy;
- Polityka regionalna państwa w zakresie rozwoju tzw. Polski Wschodniej;
- Nowa polityka Unii Europejskiej i państwa w zakresie rewitalizacji substancji mieszkaniowej;
- Inwestycje infrastrukturalne związane z EURO 2012 w Polsce i na Ukrainie;
- Planowane nowe rozwiązania drogowe, w tym przebieg autostrady A-4;
- Podejmowane inwestycje (publiczne i prywatne) związane z rewitalizacją Starego Miasta;
- Poszerzenie granic Miasta, pozwalające na uniknięcie presji inwestycyjnej na istniejących terenach zieleni;
- Posiadanie programów działania w wybranych ważnych sferach życia Miasta;
- Wzrost liczby pracujących w sektorze usług, a w szczególności usług rynkowych;
- Włączenie części parku przemysłowego Rzeszów-Dworzysko do Specjalnej Strefy Ekonomicznej Europark Mielec;
- Wzrost społecznej i ekonomicznej świadomości społeczeństwa.

Zagrożenia

- Niski poziom PKB w regionie i słaba aktywność gospodarcza województwa;
- Pesymistyczna prognoza demograficzna dla Rzeszowa;
- Odpływ wykształconych kadr do innych ośrodków;
- Emigracje zagraniczne rzeszowian;
- Zagrożenie likwidacją części zieleni urządzonej z powodu presji inwestycyjnej, negatywna tendencja w zmianach bilansu zieleni w Mieście;
- Niedostatecznie rozwinięta elektroenergetyczna sieć rozdzielcza średniego i niskiego napięcia na niektórych osiedlach;
- Wzrastające zagrożenie hałasem w Mieście.

II. NAWIĄZANIE DO STRATEGICZNYCH DOKUMENTÓW DOTYCZĄCYCH ROZWOJU PRZESTRZENNO-SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO MIASTA I REGIONU

Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007 – 2013³⁴

Celem głównym RPO RPW jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej, które osiągnęte będzie przez realizację celów szczegółowych, którymi są:

- stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy,
- rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich,
- poprawa dostępności i jakości powiązań komunikacyjnych województw Polski Wschodniej,
- optymalizacja procesu wdrażania PO Rozwój Polski Wschodniej.

Z punktu widzenia problematyki rewitalizacji obszarów miejskich największe znaczenie posiadają zapisy dotyczące Osi priorytetowej II: Wojewódzkie ośrodki wzrostu i jej celu głównego: Rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich.

W efekcie realizacji osi priorytetowej zakłada się zwiększenie mobilności mieszkańców oraz stworzenie warunków dla dynamicznego rozwoju turystyki kongresowej i targowej. Środki przeznaczane będą na realizację wybranych inwestycji infrastrukturalnych w zakresie systemów miejskiego transportu zbiorowego oraz infrastruktury turystyki kongresowej i targowej. Obok projektów wynikających z kompleksowych strategii rozwoju czystego miejskiego transportu publicznego potencjalnych obszarów metropolitalnych Polski Wschodniej, realizowane będą projekty z zakresu budowy i modernizacji infrastruktury umożliwiającej organizację kongresów, konferencji, wystaw i targów o znaczeniu ponadregionalnym i międzynarodowym (obiekty towarzyszące biznesowi, służące stymulowaniu innowacji i ducha przedsiębiorczości w małych i średnich przedsiębiorstwach), o ile będą one miały bezpośredni wpływ na rozwój przedsiębiorczości, głównie innowacyjnej oraz promocję regionu jako atrakcyjnego gospodarczo. Interwencje RPO RPW przyczynią się zatem również do rewitalizacji obszarów miejskich Rzeszowa.

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego

Strategia na lata 2007-2020 przyjęta została przez Sejmik Województwa Podkarpackiego w dniu 26.10.2006 r. i stanowi podstawowy dokument programowania rozwoju Regionu. Cel

³⁴ Projekt nr 6, Warszawa, 30 stycznia 2007 r.

główny Strategii obejmuje podniesienie krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wzrost jej innowacyjności, a tym samym efektywności, która stworzy warunki do zwiększenia zatrudnienia oraz wzrostu dochodów i poziomu życia ludności. Zgodnie z nakreśloną wizją, województwo podkarpackie powinno stać się obszarem zrównoważonego rozwoju, integrującym cele społeczne, ekologiczne i gospodarcze oraz zapewniającym możliwości realizacji potrzeb społeczeństwa i osiąganie wysokiego standardu życia.

W ramach Strategii wyznaczono osiem obszarów strategicznych i odpowiednio osiem celów strategicznych, które realizowane będą poprzez 30 priorytetów rozwoju. Wśród celów strategicznych znalazły się:

1. Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki poprzez rozwijanie przedsiębiorczości, zwiększanie jej innowacyjności oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu,
2. Poprawa dostępności komunikacyjnej i infrastruktury technicznej województwa,
3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich sprzyjający powstawaniu rentownych gospodarstw rolnych oraz kreowaniu pozarolniczych źródeł dochodów,
4. Poprawa jakości środowiska oraz zachowanie i ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych,
5. Wszechstronny rozwój kapitału społecznego, umożliwiający pełne wykorzystanie potencjału i możliwości rozwoju osobistego mieszkańców regionu,
6. Wspieranie rozwoju gospodarczego regionu, wykorzystanie potencjału turystycznego i dziedzictwa kulturowego oraz ochrona wartości przyrodniczo-krajobrazowych,
7. Bezpieczeństwo zdrowotne ludności,
8. Integracja działań w zakresie pomocy społecznej.

Zintegrowany charakter procesu rewitalizacji oraz niniejszego Programu Rewitalizacji powoduje, że przyczynia się on do realizacji większości celów strategicznych Regionu.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013³⁵

Celem głównym RPO WP jest wzrost krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki oraz poprawa dostępności przestrzennej Podkarpacia. Cele szczegółowe RPO WP sformułowane są następująco:

1. Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i gospodarki opartej na wiedzy;

³⁵ W brzmieniu z dnia 17 września 2007 r.

2. Poprawa dostępności i atrakcyjności inwestycyjnej regionu poprzez realizację przedsięwzięć w sferze komunikacyjnej i energetycznej;
3. Stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie;
4. Zapobieganie degradacji środowiska oraz zagrożeniom naturalnym i technologicznym, a także efektywna gospodarka zasobami naturalnymi;
5. Tworzenie warunków dla rozwoju kapitału społecznego poprzez inwestycje w edukację, ochronę zdrowia, pomoc społeczną, sport i rekreację;
6. Wzrost udziału turystyki w gospodarce regionu oraz ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój instytucji kultury;
7. Zmniejszenie występujących wewnątrz województwa różnic rozwojowych.

RPO WP i jego cele realizowane będą poprzez osiem osi priorytetowych:

- Oś priorytetowa 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka
- Oś priorytetowa 2. Infrastruktura techniczna
- Oś priorytetowa 3. Społeczeństwo informacyjne
- Oś priorytetowa 4. Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom
- Oś priorytetowa 5. Infrastruktura publiczna
- Oś priorytetowa 6. Turystyka i kultura
- Oś priorytetowa 7. Spójność wewnątrzregionalna
- Oś priorytetowa 8. Pomoc techniczna.³⁶

W związku z podstawową rolą RPO WP dla niniejszego Programu – więcej na temat jego zapisów – w dalszej części Opracowania.

Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2005-2013

RSI 2005-2013 została uchwalona 30 grudnia 2004 r. przez Sejmik Województwa Podkarpackiego i jest strategicznym dokumentem województwa w latach 2005-2013 mającym na celu przekształcenie go w region innowacyjny.

Wizją RSI 2005-2013 jest ekologicznie zrównoważona, innowacyjna i konkurencyjna gospodarka: województwo podkarpackie jako lider w kreowaniu ekoinnowacji. Misją Strategii jest rozwój innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki województwa, nastawionej na dobro społeczne.

³⁶ Por. także podrozdział: „Polityka Unii Europejskiej”.

Cel generalny stanowi zbudowanie skutecznego i sprawnego regionalnego systemu innowacji dla osiągnięcia trwałego, zrównoważonego rozwoju regionu.

W Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2005-2013 sprecyzowano trzy priorytety:

- zbudowanie otwartej, efektywnej sieci kreowania i wsparcia innowacyjności;
- zwiększenie potencjału instytucji edukacyjnych, naukowych i badawczo-rozwojowych regionu w zakresie kreowania innowacji;
- wzmocnienie innowacyjnych firm w regionie i kreowanie nowych.

Do celów strategicznych zaliczono:

- wzmocnienie i rozwój podkarpackiego regionalnego systemu innowacji;
- stworzenie infrastruktury finansowego wsparcia innowacji;
- zwiększenie wykorzystania potencjału badawczo-rozwojowego dla wzrostu innowacyjności gospodarki województwa;
- zbudowanie i rozwijanie kultury innowacyjnej mieszkańców regionu – kreowanie społeczeństwa innowacyjnego, w tym informacyjnego;
- stworzenie dobrego klimatu i warunków wspierania powstawania nowych firm innowacyjnych i rozwoju istniejących;
- wykorzystanie współpracy z regionami i z innymi krajami, zwłaszcza ościennymi, w promowaniu innowacyjnej gospodarki.

Polityka Miasta Rzeszowa w zakresie rozwoju innowacji i społeczeństwa informacyjnego jest w pełni zgodna z zapisami Regionalnej Strategii. Również niniejszy Program Rewitalizacji przyczyniał się będzie do jej realizacji, poprzez włączanie projektów infrastrukturalnych, wspierających innowacyjną działalność gospodarczą oraz wzrost potencjału instytucji edukacyjnych i badawczo-rozwojowych.

Strategia Rozwoju Rzeszowa³⁷

Kompleksowość strategicznych dokumentów Miasta wskazuje na rolę Programu Rewitalizacji jako elementu procesu planowania, szczególnie ze względu na jego zintegrowany charakter. W uchwale w sprawie strategii Rada Miasta wskazała na ścisłą współzależność pomiędzy Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego oraz Strategią Roz-

³⁷ Uchwała Nr LXXV/62/98 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 16 czerwca 1998 r. w sprawie Strategii Rozwoju Miasta Rzeszowa.

woju Miasta. Studium i Strategia stanowią określoną koncepcję świadomego i syntetycznego sterowania długofalowym rozwojem Miasta, przy czym Studium określa koncepcję rozwoju w sferze funkcjonalno-przestrzennej, zaś Strategia stanowi koncepcję rozwoju społeczno – gospodarczego, określając główne, strategiczne cele rozwoju, przedsięwzięcia i zadania szczegółowe, stanowiące instrumenty realizacji celów strategicznych, oraz formułuje misję rozwoju Rzeszowa do 2010 r.

Wśród strategicznych celów głównych rozwoju Miasta znalazły się:

- tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju Rzeszowa jako atrakcyjnego miejsca dla prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozwoju szkolnictwa wyższego, nauki i kultury,
- poprawa warunków życia mieszkańców i stanu bezpieczeństwa publicznego,
- rozwój i poprawa funkcjonowania systemu komunikacji i infrastruktury technicznej,
- ochrona i zagospodarowywanie walorów i zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- zagospodarowywanie terenu Miasta w sposób racjonalny pod względem przestrzennym i architektonicznym.

Wśród szerokiego katalogu celów szczegółowych, dotyczących wszystkich dziedzin życia i zadań Miasta, jako wiążące się z procesem rewitalizacji wymienić należy przede wszystkim:

- prowadzenie polityki ukierunkowanej na wzrost tempa rozwoju gospodarczego, podniesienia poziomu PKB i poprawy jego struktury,
- wspieranie lokalnej przedsiębiorczości,
- stworzenie systemu warunków do realizacji lokalnych programów budownictwa mieszkaniowego uwzględniającego niskie dochody ludności,
- prowadzenie polityki aktywnego przeciwdziałania bezrobociu,
- promowanie wysokiego poziomu nakładów inwestycyjnych i dynamiki działalności handlowej w gospodarce województwa w celu stworzenia korzystnego „klimatu” dla realizacji inwestycji o charakterze rozwojowym,
- stworzenie sprzyjających warunków dla znaczącego napływu kapitału krajowego i zagranicznego, służącego lokalizacji inwestycji o charakterze rozwojowym i przyspieszenia tempa prywatyzacji,
- tworzenie zasobów gruntów publicznych jako elementu programu aktywizacji działalności gospodarczej,

- prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju ukierunkowanej na tworzenie nowych miejsc pracy,
- zwiększenie nakładów finansowych na utrzymanie i rozwój dróg,
- wzrost atrakcyjności Miasta dla migrantów,
- zwiększenie skuteczności i koordynacji działań służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne,
- wprowadzenie monitoringu miejsc większych zagrożeń i zwiększenie prewencji,
- utrzymanie dobrego stanu czystości powietrza i zmniejszanie emisji,
- racjonalne i proekologiczne gospodarowanie zasobami zieleni nieurządzonej i terenami niezainwestowanymi,
- powiększenie zasobów zieleni urządzonej,
- poprawa klimatu akustycznego,
- poprawa “klimatu” dla powstawania nowych i rozwoju istniejących usług kultury,
- systemowe wspieranie wysokiej aktywności i przedsiębiorczości lokalnej,
- tworzenie zasobów gruntów komunalnych jako elementu programu aktywizacji działalności gospodarczej w Mieście,
- wykorzystanie walorów turystycznych z równoczesnym zwiększeniem i zróżnicowaniem bazy noclegowej,
- powiększenie zasobów terenów rekreacyjnych z uwzględnieniem wymogów przestrzennych i ekologicznych,
- stworzenie systemu zieleni rekreacyjnej,
- utrzymanie funkcji mieszkaniowej w centrum /Rynek/.

Program Rewitalizacji wpisuje się ściśle w realizację zarówno celów głównych, jak i szczegółowych Strategii Miasta, łącząc w sobie przedsięwzięcia o różnorodnym charakterze, wdrażane przez różnego rodzaju podmioty, z wykorzystaniem środków pochodzących z różnych źródeł finansowania.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego (SUiKZP)³⁸

W rozdziale dotyczącym Strategii Miasta wskazano już na szczególną rolę Studium w procesie planowania rozwoju Rzeszowa.

Studium za podstawowe uwarunkowania polityki przestrzennej uznało m.in.:

³⁸ Uchwała Nr XXXVII/113/2000 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 4 lipca 2000 r.

- istniejący układ głównych ciągów komunikacyjnych, o charakterze promienisto-koncentrycznym,
- położenie istniejących linii kolejowych w stosunku do terenów podstawowego zainwestowania miejskiego,
- „Rzeszów nad Wisłokiem” – historyczny rozwój miasta w powiązaniu z rzeką Wisłok,
- położenie miasta na pograniczu krain geograficznych,
- występowanie w stosunkowo bliskim sąsiedztwie, w ramach terenów zainwestowanych obszarów zróżnicowanych kulturowo, o charakterze miejskim i wiejskim,
- bezpośrednie sąsiedztwo osiedli mieszkaniowych wielorodzinnych (blokowisk), pozbawionych przestrzeni publicznych, z zabudową historycznego centrum,
- pierścieniowy układ systemów infrastruktury technicznej,
- rozwój zabudowy miasta w powiązaniu z systemami infrastruktury technicznej, jako kolejne pierścienie otaczające centrum,
- duży stopień zainwestowania terenów w granicach administracyjnych miasta,
- rozwój zabudowy miasta, zwłaszcza mieszkaniowej, bez powiązania z realizacją funkcji publicznych.

Za główne cele i kierunki polityki przestrzennej w Studium przyjęto:

- przekształcenie struktury funkcjonalno-przestrzennej służące podniesieniu rangi miasta w regionie, w Polsce i Europie,
- udostępnienie przestrzeni dla różnorodnych funkcji,
- udostępnienie przestrzeni dla inwestorów,
- dostosowanie zasad zagospodarowania terenów do lokalnych uwarunkowań w zakresie fizjografii, walorów przyrodniczych i kulturowych,
- dostosowanie rozwoju infrastruktury społecznej i technicznej do potrzeb mieszkańców oraz roli poszczególnych terenów w przyjętym modelu struktury funkcjonalno - przestrzennej miasta.

W Studium wskazano także, iż cele i kierunki polityki przestrzennej Miasta powinny być realizowane w szczególności poprzez:

- modernizację i przekształcanie monofunkcyjnych terenów zabudowy mieszkaniowej, „blokowisk” oraz zabudowy przemysłowej,
- łączenie poszczególnych obszarów monofunkcyjnych w jeden spójny, zintegrowany organizm miejski tj. tworzenie pierzei, ciągów ulicznych, dostępnej przestrzeni publicznej itp.,

- zagospodarowywanie terenów z uwzględnieniem wielofunkcyjnego ich wykorzystania, uwarunkowań lokalnych, walorów kulturowych i przyrodniczych oraz roli poszczególnych terenów w przyjętym modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta,
- określenie szczegółowych, a zarazem stabilnych zasad zagospodarowania obszarów strategicznych,
- rozwój komunikacji, spójnie do istniejącego, rozpoznanego systemu,
- rozwój infrastruktury technicznej oraz jej kontynuacja,
- rozpoznawanie i przekształcenia struktury własności gruntów.

Szersze informacje na temat zapisów Studium, odnoszących się do zagadnień rewitalizacji, znajdują się w części I w rozdziale „Uwarunkowania przestrzenne”. Należy zaznaczyć, że Program Rewitalizacji uwzględnia ustalenia Studium, a wyznaczenie obszarów rewitalizacji opiera się na analizach Miasta z respektowaniem zapisów Studium, dotyczących:

- lokalnych wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożeń środowiskowych,
- lokalnych wartości środowiska kulturowego i krajobrazu,
- terenów zabudowanych wymagających rehabilitacji,
- terenów zabudowanych wymagających przekształceń,
- obszarów strategicznych,
- projektowanej struktury funkcjonalno – przestrzennej Miasta.

Program Ochrony Środowiska³⁹

Program Rewitalizacji jest zgodny z polityką Miasta, związaną z realizacją zasady rozwoju zrównoważonego i ochroną środowiska.

Poza strategią Miasta i SUiKZP najważniejszym dokumentem planistycznym Miasta w tej dziedzinie jest Program Ochrony środowiska (POŚ). W POŚ w następstwie przeprowadzonej diagnozy stanu wszystkich elementów środowiska Rzeszowa, przyjęto następujące cele strategiczne:

- poprawa jakości i ochrona zasobów środowiska przyrodniczego,
- rozwój i poprawa funkcjonowania infrastruktury technicznej mającej wpływ na jakość życia mieszkańców i środowisko,
- proekologiczne zagospodarowanie terenów poprzemysłowych i skażonych,
- proekologiczne gospodarowanie zasobami terenów zielonych miasta,
- racjonalne gospodarowanie zasobami energii, wody i surowców,

³⁹ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami Miasta Rzeszowa z czerwca 2004.

- racjonalne gospodarowanie odpadami,
- przeciwdziałanie poważnym awariom i zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego,
- rozbudowa systemów monitorowania stanu środowiska,
- dalszy rozwój edukacji i informacji ekologicznej oraz poszerzanie dialogu społecznego.

Cele stawiane rewitalizacji w polityce regionalnej Unii Europejskiej, a także cele przyjęte w niniejszym Programie, uwzględniają problemy środowiskowe i potrzeby w zakresie polepszenia stanu, jak i proekologicznego i racjonalnego gospodarowania różnymi zasobami.

Możliwość oddziaływania LPR i ujętych w nim projektów na realizację celów środowiskowych jest szczególnie widoczna na poziomie przyjętych w POŚ celów szczegółowych, a w szczególności celów:

- 1.3. eliminowanie źródeł niskiej emisji komunalnej,
- 1.4. zmniejszenie emisji zanieczyszczeń i poziomu hałasu ze źródeł komunikacyjnych,
- 1.6. poprawa stanu klimatu akustycznego na terenie miasta Rzeszowa,
- 1.7. poprawa stanu i ochrona zasobów przyrody miasta dla racjonalnego użytkowania różnorodności biologicznej,
- 2.1. rozwój i poprawa funkcjonowania systemów wodociągowych i kanalizacyjnych,
- 2.2. poprawa efektywności sieci ciepłych,
- 2.3. rozwój sieci drogowej w aspekcie minimalizacji jej wpływu na stan środowiska,
- 4.1. racjonalne użytkowanie i proekologiczne gospodarowanie zasobami zieleni nieurządzonej i terenami niezainwestowanymi miasta,
- 4.2. wdrażanie programów kompleksowej ochrony terenów zieleni w mieście,
- 4.3. zwiększenie atrakcyjności terenów rekreacyjnych nad Wisłokiem,
- 5.1. zmniejszenie energochłonności procesów wytwórczych, usług i zużycia energii w gospodarstwach domowych i gospodarce komunalnej,
- 5.2. zwiększenie wykorzystania energii odnawialnej,
- 6.1. racjonalizacja gospodarowania odpadami komunalnymi.

Uszczegółowienie polityki Miasta w zakresie gospodarki odpadami zawiera „Plan gospodarki odpadami”. Jego długookresowy cel ogólny do roku 2014 stanowi minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów w sektorze komunalnym oraz wdrożenie nowoczesnych systemów ich odzysku i unieszkodliwiania.

Do najważniejszych w kontekście procesu rewitalizacji działań przyjętych w Planie zaliczyć należy:

- zbudowanie na całym terenie miasta efektywnego systemu selektywnej zbiórki surowców wtórnych, papieru, szkła, metalu, tworzyw sztucznych (butelek PET), zagęszczenie istniejącej sieci wysepek ekologicznych do wartości średniej 500 mieszkańców na każdą wysepkę zbiórki;
- wprowadzenie kompostowania w ogródkach przydomowych na terenach o mniejszej gęstości zaludnienia.

W planie zawarto dwa cele średniookresowe na lata 2008-2014:

- Deponowanie w roku 2014 na składowiskach nie więcej niż 53% wszystkich odpadów komunalnych.
- Skierowanie w roku 2010 na składowiska nie więcej niż 75% (wagowo) całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (w stosunku do roku 1995).

Dokumenty dotyczące polityk w różnych sektorach społeczno-gospodarczych

Strategia rozwiązywania problemów pomocy społecznej

Szczególną rolę wspierającą dla celów i działań niniejszego Programu Rewitalizacji, stanowi polityka Miasta w dziedzinie pomocy społecznej, jako podstawowa w zakresie zapobiegania procesom marginalizacji i wykluczenia społecznego. Działania ujęte w „Strategii rozwiązywania problemów pomocy społecznej”, realizowane na obszarach rewitalizowanych przyczyniać się będą do osiągnięcia celów rewitalizacji oraz osiągnięcia założonych wskaźników Programu Rewitalizacji.

Szczególna rola Strategii wiąże się z dokonaniem diagnozy sytuacji oraz identyfikacją istotnych z punktu widzenia mieszkańców Rzeszowa działań. Wśród rozwiązań istniejących problemów społecznych przedstawiciele mieszkańców wymieniają:

- zaproponowanie pewnym grupom różnych form pracy (proponując roboty publiczne, tworzenie nowych miejsc pracy),
- kształtowanie wśród dorosłych umiejętności racjonalnego gospodarowania skromnymi środkami finansowymi i poszukiwania pracy,
- organizowanie dzieciom i młodzieży wolnego czasu m. in. poprzez zakładanie świetlic,
- stworzenie możliwości kształcenia się większej liczbie dzieci z rodzin ubogich,
- ustalenie wykazu miejsc publicznych z zakazem spożywania alkoholu, ograniczenie liczby sklepów sprzedających alkohol,
- zwiększenie bezpieczeństwa na osiedlach.

Propozycje mieszkańców wskazują na potrzebę zintegrowania i wykorzystania działań objętych zarówno strategią, jak i Programem Rewitalizacji.

Cele strategii ujęte są w następujące bloki:

- Pomoc na rzecz rodzin i środowisk dotkniętych problemem bezrobocia – celem planowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej działań jest: wspieranie bezrobotnych w poszukiwaniu pracy oraz przeciwdziałanie i eliminowanie negatywnych skutków psychospołecznych bezrobocia. Adresatem programu jest grupa osób, bezrobotnych z terenu miasta, które są podopiecznymi pomocy społecznej i wykazują aktywność w poszukiwaniu zatrudnienia;

Podstawowe założenia w tym zakresie obejmują:

- budowanie sieci współpracy między instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz rozwiązywania problemów bezrobocia,
- przeciwdziałanie uzależnieniu świadczeniobiorców od instytucji pomocy społecznej,
- rozwiązywanie problemu bezrobocia systemowo, czyli z uwzględnieniem pomocy dla rodziny bezrobotnego,
- zróżnicowanie form pomocy adresowanych do bezrobotnego zgodnie z zasadą indywidualizacji procesu pomagania;
- Pomoc na rzecz osób bezdomnych – cel strategiczny stanowi:
 - przeciwdziałanie zjawisku bezdomności,
 - pomoc osobom bezdomnym z terenu Rzeszowa,
 - powrót do społeczeństwa ludzi zagubionych w realiach współczesnego świata,
 - pomoc najuboższym;

Wśród kierunków działania w tym zakresie wymienia się m.in.:

- inspirowanie organizacji pozarządowych do utworzenia w Rzeszowie schroniska dla bezdomnych kobiet,
- prowadzenie pracy socjalnej z osobami zagrożonymi bezdomnością,
- doskonalenie systemu informowania o możliwościach uzyskania pomocy przez osoby potrzebujące,
- przekazywanie pewnych obszarów problemowych w formie zadań organizacjom pozarządowym;
- Pomoc na rzecz rodzin z problemami opiekuńczo – wychowawczymi – cel strategiczny stanowi systemowe podejście do pracy z rodziną i kompleksowego oddziaływania na nią.

Wśród kierunków działania wymienia się m.in.:

- warunkowanie pomocy przez zawieranie kontraktów,

- uruchomienie telefonu zaufania dla osób w kryzysie,
- zorganizowanie wsparcia dla ofiar przemocy,
- budowanie sieci współpracy z instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ofiar przemocy i wsparcia rodzin z problemami opiekuńczo – wychowawczymi;
- Pomoc na rzecz osób dotkniętych problemem alkoholowym – cel strategiczny obejmuje:
 - wypracowanie modelu wspólnego oddziaływania pracowników socjalnych, konsultantów i terapeutów odwykowych na rodziny dotknięte problemem alkoholowym,
 - wypracowanie i doskonalenie form pracy z podopiecznym uzależnionym w celu mobilizacji go do podjęcia leczenia odwykowego,
 - ochrona dzieci przed skutkami alkoholizmu rodziców,
 - wypracowanie form współpracy z lokalnymi instytucjami i organizacjami pomagającymi osobom uzależnionym i ich rodzinom;
- Pomoc na rzecz dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, rodzinach zastępczych i opuszczających zastępcze formy wychowania – cel strategiczny stanowi doskonalenie systemu opieki nad dzieckiem przebywającym poza naturalnym środowiskiem rodzinnym oraz pomoc dzieciom objętym zastępczymi formami wychowania w przystosowaniu się do samodzielnego życia.

Wśród kierunków pomocy wymienia się m.in. utworzenie mieszkań chronionych dla osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze.

- Pomoc na rzecz osób starszych – celem strategii jest:
 - zwiększenie aktywności życiowej ludzi starszych poprzez pomoc w łagodzeniu trudności wynikających z wieku i stworzenie możliwości uczestniczenia w życiu społecznym,
 - poprawa oferty świadczonych usług poprzez jej wzbogacenie i podniesienie poziomu usług,
 - pozostawienie ludzi starszych jak najdłużej w środowisku zamieszkania.

Wśród działań wymienia się m.in.: utworzenie ośrodka wsparcia dla chorych na chorobę Alzheimera i ich rodzin oraz realizację programu rehabilitacji osób starszych, obejmującego objęcie usługami opiekuńczymi MOPS osoby starsze, przebywające w środowisku domowym.

- Pomoc na rzecz osób niepełnosprawnych – cel strategiczny obejmuje:
 - działania w celu diagnozowania środowiska osób niepełnosprawnych,

- stworzenie możliwości do pełnej rehabilitacji leczniczej, psychologicznej i społecznej osób niepełnosprawnych,
- wyrównywanie szans życiowych osób niepełnosprawnych,
- wykorzystanie lokalnego potencjału w procesie integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem,
- doskonalenie systemu pomocy osobom niepełnosprawnym,
- zintegrowanie działań samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych,

Wśród proponowanych działań znajduje się m.in.:

- utworzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego,
- centrum informacji dla osób niepełnosprawnych,
- likwidację barier architektonicznych w budynkach MOPS,
- utworzenie środowiskowego domu samopomocy dla osób upośledzonych umysłowo,
- utworzenie hostelu „Połowa Drogi” dla upośledzonych umysłowo,
- utworzenie domu pomocy społecznej dla mężczyzn psychicznie chorych.

Powiatowy program działań na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2004-2008

Program stanowi rozwinięcie omówionej „Strategii rozwiązywania problemów pomocy społecznej” i, podobnie jak ona, odgrywa szczególną rolę wspierającą proces rewitalizacji w zakresie działań realizowanych na obszarach rewitalizacji.

Cele strategiczne obejmują:

- bieżące diagnozowanie potrzeb środowiska osób niepełnosprawnych,
- eliminowanie czynników powodujących niepełnosprawność,
- stworzenie warunków do pełnej rehabilitacji leczniczej, społecznej, zawodowej, fizycznej i psychicznej,
- dążenie do integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem z wykorzystaniem lokalnego potencjału,
- wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, pracy zawodowej, kulturze i rekreacji,
- doskonalenie systemu pomocy osobom niepełnosprawnym,
- zintegrowanie działań samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych,

- wprowadzanie rozwiązań, zgodnie ze standardami Unii Europejskiej.

Wśród celów operacyjnych program wymienia:

- zapobieganie niepełnosprawności, a w tym:
 - propagowanie aktywnego stylu życia,
 - wczesna diagnoza i rehabilitacja;
- rozwój rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz usług z zakresu rehabilitacji fizycznej, a w tym:
 - działalność rehabilitacyjna realizowana przez specjalistów i organizacje pozarządowe,
 - usługi z zakresu rehabilitacji fizycznej w ośrodkach rehabilitacyjnych lub w miejscu zamieszkania,
 - tworzenie grup psychoterapeutycznych,
 - rozwijanie poradnictwa medycznego, psychologicznego i socjalnego,
 - zapewnienie dostępu do sprzętu ortopedycznego i odpowiednich pomocy technicznych;
- wyrównywanie szans w zakresie oświaty, a w tym:
 - likwidacja barier architektonicznych w budynkach oświatowych,
 - tworzenie nowych placówek z oddziałami specjalnymi i integracyjnymi,
 - rozwój indywidualnego poradnictwa oświatowego,
 - utworzenie funduszy stypendialnych,
 - kształcenie kadr w zakresie problematyki niepełnosprawności;
- stwarzanie warunków do zatrudnienia i przeciwdziałania skutkom bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych, a w tym:
 - przekazywanie informacji o warunkach i zasadach korzystania ze środków PFRON,
 - dalszy rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych;
- tworzenie warunków do przewycięzania trudnych sytuacji życiowych, których osoby niepełnosprawne nie mogą pokonać wykorzystując własne środki i możliwości oraz zapewnienie odpowiedniego wsparcia przez instytucje pomocy społecznej:
 - likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych,
 - rozszerzenie oferty usług w celu lepszego zaspakajania potrzeb socjalno – bytowych, poprawy warunków życia oraz wzrostu poczucia bezpieczeństwa osób niepełnosprawnych,

- reorganizowanie specjalistycznych szkoleń dla kadry pomocy społecznej;
- tworzenie środowiska miejskiego, przyjaznego dla osób niepełnosprawnych – likwidacja barier urbanistycznych i komunikacyjnych;
- stwarzanie możliwości do pełnego i aktywnego udziału w życiu kulturalnym, w sporcie, rekreacji i turystyce – organizowanie wystaw, imprez w które będą zaangażowane osoby niepełnosprawne;
- współpracę z organizacjami pozarządowymi w myśl zasady pomocniczości.

Program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Miasta Rzeszowa w latach 2004-2009 (PGMZ)⁴⁰

Program Rewitalizacji uwzględnia ustalenia polityki gospodarowania komunalnym zasobem mieszkaniowym, ujęte zarówno w dokumentach strategicznych, jak i w „Programie gospodarowania mieszkaniowym zasobem Miasta Rzeszowa”. PGMZ wyznacza kierunki, cele i działania związane z gospodarowaniem lokalami mieszkalnymi. Równoległe wdrażanie założeń niniejszego Programu Rewitalizacji oraz programu gospodarowania zasobem mieszkaniowym, pozwoli na uzyskanie efektu synergii oraz realizację zasady rozwoju zrównoważonego. Szczególnie istotne znaczenie dla procesu rewitalizacji mają przedsięwzięcia dotyczące zapobiegania marginalizacji społecznej mieszkańców zasobów komunalnych oraz przeciwdziałające degradacji tych zasobów.

Na objęte PGMZ działania składają się następujące przedsięwzięcia:

- powiększanie zasobu mieszkaniowego poprzez:
 - budowę nowych budynków komunalnych,
 - nabywanie budynków i ich adaptację na cele mieszkalne,
 - nabywanie budynków mieszkalnych wykończonych lub będących w budowie,
 - nabywanie wyodrębnionych lokali mieszkalnych,
 - rozbudowę, nadbudowę i przebudowę na cele mieszkalne budynków będących w całości własnością Miasta Rzeszowa,
 - rozbudowę, nadbudowę i przebudowę na cele mieszkalne pomieszczeń wspólnego użytku w budynkach stanowiących własność Wspólnot Mieszkaniowych z udziałem gminy Miasto Rzeszów;
- restrukturyzacja i modernizacja istniejących zasobów mieszkaniowych:
 - kontynuowanie ocieplania budynków, wymiany stolarki okiennej,

⁴⁰Załącznik do Uchwały nr XXVII/158/2004 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 31 sierpnia 2004 roku.

- wprowadzenie pełnego opomiarowania ciepła, zimnej wody oraz pozostałych mediów,
- zwiększenie nakładów na remonty kapitalne i modernizację;
- racjonalizacja gospodarowania dochodami z budynków komunalnych:
 - sukcesywne podnoszenie wysokości czynszów do granicznej wartości odtworzeniowej budynku mieszkalnego,
 - intensyfikacja windykacji należności za czynsz i opłaty mieszkaniowe, wprowadzenie nowych metod windykacyjnych,
 - opracowanie programu pomocowego dla rodzin ubogich,
 - zmniejszanie udziałów Miasta we współwłasności poprzez ich zbywanie w celu zmniejszenia kosztów utrzymania zarówno lokali komunalnych, jak i części wspólnych budynków;
- określanie i aktualizacja zapotrzebowania na komunalne lokale mieszkalne na podstawie:
 - zarejestrowanych wniosków mieszkaniowych,
 - złożonych wyroków eksmisyjnych,
 - wydanych przez nadzór budowlany decyzji o rozbiórce budynków lub o ich kapitalnym remoncie skutkujących wykwaterowaniem lokatorów,
 - monitorowania potrzeb lokalowych osób, którym właściciele budynków wypowiedzieli umowy najmu z terminem 3-letnim.⁴¹

Zintegrowany Plan Rozwoju Transportu Publicznego Rzeszowa na lata 2005-2013

Celem Planu jest wyznaczenie priorytetów oraz ustalenie zasad realizacji elementów polityki transportowej Miasta, dla stworzenia sprawnego systemu transportowego jako rozwijającego się regionalnego centrum gospodarki, nauki, usług i przemysłu, dla przyciągnięcia inwestycji zagranicznych i rozwoju kapitału lokalnego. Wdrażana koncepcja zrównoważonego rozwoju systemu transportowego obejmuje preferencje dla transportu publicznego i ruchu niezmotoryzowanego oraz ograniczenia dla ruchu samochodowego, szczególnie w strefach konfliktowych (śródmieście), z użyciem środków łagodzących uciążliwości transportowe. Plan ma charakter operacyjny i definiuje planowane projekty transportowe Miasta.

Wśród planowanych rozwiązań drogowych plan powtarza zapisy SUIKZP Rzeszowa:

- w układzie tras o znaczeniu europejskim planuje się:

⁴¹ Por. informacje zaczerpnięte także z PGMZ w rozdziale: Mieszkalnictwo.

- wybudowanie autostrady A4 (Drezno – Wrocław – Kraków - Lwów), po północnej stronie Rzeszowa, w odległości ok. 8 km od centrum miasta;
- w powiązaniach krajowych planuje się:
 - wybudowanie drogi ekspresowej S-19 (Grodno – Białystok – Lublin – Rzeszów – Barwinek – Preszow) po zachodniej stronie miasta w odległości ok. 5 km od centrum,⁴²
 - realizację północnej obwodnicy zwartej zabudowy miasta, będącej w przyszłości fragmentem drogi krajowej nr 4 relacji Wrocław – Kraków - Przemyśl, klasy GP, o przebiegu ocierającym się o granice Rzeszowa i gmin: Świlcza, Głogów Młp., Trzebownisko i Krasne,
 - przedłużenie Al. Okulickiego w kierunku północnym, klasy GP, zapewniające połączenie drogi krajowej nr 9 z planowaną obwodnicą.
- w powiązaniach krajowych proponuje się:
 - aktywizację drogi wojewódzkiej nr 878 i dróg kontynuujących (podniesienie rangi do drogi krajowej i jej modernizację), jako alternatywnej drogi z Rzeszowa i z głębi kraju w Bieszczady i do przejścia granicznego w Krościenku (przebieg: projektowana droga ekspresowa S-19 – Rzeszów – Tyczyn – Hyżne – Dubiecko – Nienadowa – Iskań – Bircza – Kuźmina – Wojtkowa – Krościenko – przejście graniczne, lub na pewnym odcinku alternatywny wariant przebiegu przez Dynów i Jawornik Ruski).

W powiązaniach ogólnomiejskich za niezbędne uważa się uzupełnienie układu drogowego w zakresie umożliwiającym wyprowadzenie ruchu tranzytowego i międzydzielnicowego poza śródmieście i obszary, które powinny być chronione przed uciążliwością tego ruchu, jak również tereny mieszkaniowe i rekreacyjne oraz obsługę terenów nowej zabudowy mieszkaniowej. Ochronę śródmieścia przed nadmiernym ruchem zapewnić ma dopełnienie podstawowego układu drogowego miasta w części północno-wschodniej, tj. kontynuacja ul. gen. Maczka w kierunku wschodnim, i do ronda na Pobitnem oraz rozbudowa Al. Wyzwolenia do przekroju dwujezdniowego.⁴³

Ze względu na rolę dostępności komunikacyjnej w osiągnięciu celów rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich, należy podkreślić wpływ ZPRTP na realizację niniejszego Programu.

⁴² Ostatnie ustalenia wskazują jednak, że droga S-19 mieć będzie charakter międzynarodowy, por. informacje na temat projektu we wcześniejszej części rozdziału.

⁴³ Za: ZPRTP.

Program współpracy Miasta Rzeszowa z organizacjami pozarządowymi⁴⁴

Współpraca Miasta z organizacjami pozarządowymi odbywa się na podstawie rocznych programów, zgodnie z ustawą z dnia 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Programy te określają zakres zadań i formy współpracy samorządu miejskiego z organizacjami „trzeciego sektora”.

Zakres zadań, które mogą być realizowane przy współpracy z organizacjami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, obejmuje zadania publiczne w sferze:

- pomocy społecznej;
- ochrony i promocji zdrowia;
- działania na rzecz osób niepełnosprawnych;
- działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
- nauki, edukacji, oświaty i wychowania;
- krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży;
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji;
- upowszechniania kultury fizycznej i sportu;
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;
- porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałania patologiom społecznym;
- upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji;
- ratownictwa i ochrony ludności;
- upowszechniania i ochrony praw konsumentów;
- działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami.

Współpraca Miasta z podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego jest realizowana w formie:

- powierzania podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego realizację zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na ten cel,
- wspierania podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego w realizacji przez te podmioty zadań publicznych.

⁴⁴ Program współpracy Miasta Rzeszowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2007 rok.

Wspieranie oraz powierzanie odbywa się co do zasady po przeprowadzeniu konkursu. Ponadto podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego mogą być nieodpłatnie udostępnione lokale urzędu na organizację spotkań związanych z ich działalnością (po uzgodnieniu z właściwym wydziałem).

W związku ze społeczno-gospodarczo-przestrzennym charakterem przekształceń rewitalizacyjnych działania współfinansowane przez Miasto, a realizowane przez organizacje pozarządowe, mają niewątpliwie uzupełniający charakter dla projektów realizowanych w ramach Programu Rewitalizacji, szczególnie, jeśli idzie o tzw. projekty miękkie. Organizacje pozarządowe są ważnym rodzajem beneficjentów, tak niniejszego Programu, jak i RPO WP.

III. ZAŁOŻENIA PROGRAMU REWITALIZACJI

1) CELE I INSTRUMENTY REWITALIZACJI OBSZARÓW MIEJSKICH

Polityka Unii Europejskiej

Rozporządzenie ogólne

(ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999)

Rozporządzenie definiuje ramy polityki spójności Unii Europejskiej. Podkreśla, że w celu wzmocnienia spójności gospodarczej i społecznej Wspólnota zmierza do zmniejszenia dysproporcji w poziomach rozwoju różnych regionów oraz zacofania regionów najmniej uprzywilejowanych. Wynika stąd wymóg wspierania tych działań za pośrednictwem funduszy strukturalnych, Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI) oraz innych istniejących instrumentów finansowych. Zgodnie z Rozporządzeniem polityka spójności powinna przyczyniać się do wzrostu gospodarczego, zwiększania konkurencyjności i zatrudnienia poprzez włączenie priorytetów Wspólnoty dotyczących trwałego rozwoju, określonych w strategii lizbońskiej i goteborskiej. W Artykule 37 dotyczącym programów operacyjnych, podkreśla się, że w ramach celu Konwergencja programy operacyjne finansowane z EFRR zawierają we właściwych przypadkach – informacje na temat podejścia do **trwałego rozwoju obszarów miejskich**.

Rozporządzenie w sprawie EFRR

(ROZPORZĄDZENIE (WE) nr 1080/2006 PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999)

Rozporządzenie w sprawie EFRR reguluje sposób prowadzenia polityki regionalnej Unii Europejskiej. Do problematyki rewitalizacji odnosi się bezpośrednio Rozdział II, obejmujący „Przepisy szczególne dotyczące traktowania szczególnych uwarunkowań terytorialnych”. Artykuł 8, dotyczący **zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich**, stanowi, że w stosownych przypadkach EFRR może wspierać rozwój wspólnych, zintegrowanych i zrównoważonych strategii mających na celu ograniczenie wysokiej koncentracji problemów gospodar-

czych, ekologicznych oraz społecznych w obszarach miejskich. Strategie te propagować winny zrównoważony rozwój obszarów miejskich poprzez działania takie jak: przyspieszenie wzrostu gospodarczego, rekultywacja środowiska fizycznego, rewitalizacja obszarów poprzemysłowych, zachowanie i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, propagowanie przedsiębiorczości, rozwój lokalnego zatrudnienia oraz społeczności lokalnych, a także świadczenie usług na rzecz ludności z uwzględnieniem zmian struktur demograficznych.

Kryteria wyboru obszarów zdegradowanych obejmować powinny (przynajmniej 2 z poniższych):

- wysoki poziom bezrobocia mieszkańców na danym obszarze,
- wysoki poziom ubóstwa oraz trudne warunki mieszkaniowe,
- wysoki poziom przestępczości,
- niski poziom wykształcenia mieszkańców,
- wysoki poziom zanieczyszczenia środowiska.

Definiujący kwalifikowalność wydatków z EFRR artykuł 7 określa w szczególności, że **wydatki na mieszkalnictwo** są – w przypadku Polski – kwalifikowane w następujących okolicznościach:

- a) wydatki są programowane w ramach operacji dotyczącej zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich lub osi priorytetowej dla obszarów dotkniętych lub zagrożonych degradacją fizyczną i wykluczeniem społecznym;
- b) środki przyznane na mieszkalnictwo wynoszą nie więcej niż 3 % alokacji EFRR na dane programy operacyjne albo 2 % całkowitej alokacji EFRR;
- c) wydatki są ograniczone do:
 - budownictwa mieszkaniowego wielorodzinnego, lub
 - budynków stanowiących własność publiczną lub własność podmiotów o celach niezarobkowych wykorzystywanych na cele mieszkaniowe dla gospodarstw domowych o niskich dochodach lub osób o szczególnych potrzebach.

Rozporządzenie wykonawcze

(ROZPORZĄDZENIE KOMISJI (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności oraz rozporządzenia (WE) nr 1080/2006

Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego)

W artykule 47 Rozporządzenia wykonawczego uściślono zasady kwalifikowalności wydatków na mieszkalnictwo. Ustalono przy tym, że obszary objęte operacjami w zakresie mieszkalnictwa spełniać powinny co najmniej trzy z następujących kryteriów, w tym dwa kryteria spośród tych wymienionych w lit. od a) do h):

- a) wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia;
- b) wysoka stopa długotrwałego bezrobocia;
- c) niekorzystne trendy demograficzne;
- d) niski poziom wykształcenia, wyraźny deficyt kwalifikacji i wysoki wskaźnik przerywania skolaryzacji;
- e) wysoki poziom przestępczości i wykroczeń;
- f) szczególnie wysoki stopień degradacji środowiska;
- g) niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej;
- h) wysoka liczba imigrantów, grup etnicznych i mniejszościowych lub uchodźców;
- i) porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego;
- j) niski poziom wydajności energetycznej budynków.

Ponadto ustalono, że wyłącznie wymienione poniżej działania są kwalifikowane:

- a) renowacja części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych, tj.:
 - i) odnowienie następujących głównych elementów konstrukcji budynku: dachu, elewacji zewnętrznej, stolarki okiennej i drzwiowej, klatki schodowej, korytarzy wewnętrznych/ zewnętrznych, wejścia i elementy jego konstrukcji zewnętrznej, windy;
 - ii) instalacje techniczne budynku;
 - iii) działania w zakresie oszczędności energetycznej;
- b) przygotowanie do użytkowania nowoczesnych, socjalnych budynków mieszkalnych dobrego standardu poprzez renowację i adaptację budynków istniejących stanowiących własność władz publicznych lub własność podmiotów działających w celach niezarobkowych.

Polityka państwa i regionu dotycząca rewitalizacji

Problematyka rewitalizacji obszarów miejskich jest elementem polityki państwa związanej ze wspieraniem rozwoju regionalnego. Podstawowymi dokumentami, na których opiera się stra-

tegia działania państwa w tym sektorze są aktualnie Strategia Rozwoju Kraju oraz Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia.

Strategia Rozwoju Kraju⁴⁵

Głównym celem Strategii Rozwoju Kraju jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski: poszczególnych obywateli i rodzin. Priorytety określają najważniejsze kierunki i główne działania, dzięki którym możliwe będzie osiągnięcie głównego celu. Strategia wymienia następujące priorytety:

1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki;
2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej;
3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości;
4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa;
5. Rozwój obszarów wiejskich;
6. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej.

Szczególną rolę dla procesów rewitalizacyjnych ma priorytet 2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej, jako działania ukierunkowane na zbudowanie lub zmodernizowanie niezbędnej infrastruktury warunkującej prowadzenie konkurencyjnej działalności przez przedsiębiorców oraz osiągnięcie przez obywateli europejskiego poziomu cywilizacyjnego.

W ramach infrastruktury mieszkaniowej Strategia wskazuje, iż promowane będą inwestycje odtworzeniowe i rewitalizacyjne, w tym wykorzystanie obiektów przemysłowych i innych, co pozwoli na efektywniejsze zagospodarowanie przestrzeni i infrastruktury. Wspierane będzie także wyposażanie terenów w podstawowe media, w tym budowa sieci kanalizacyjnych, wodociągowych, gazowych i energetycznych. Poza inwestycjami w infrastrukturę techniczną, dokument podkreśla konieczność zapewniania wystarczającego dostępu do edukacji, usług zdrowotnych, opiekuńczych i socjalnych, usług związanych z administracją i wymiarem sprawiedliwości, a także infrastruktury do wykorzystania czasu wolnego. Równoległe z budową nowych obiektów kultury przewiduje się działania nakierowane na zachowanie, ochronę i rewitalizację materialnego dziedzictwa kulturowego, poprzez renowację, konserwację, adaptację obiektów zabytkowych dla celów kulturalnych i turystycznych, a także wdrożenie systemu monitoringu i zabezpieczeń tych obiektów, w tym obiektów kultu religijnego. Wspierane będą też działania na rzecz infrastruktury turystycznej.

⁴⁵ Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 r.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie Narodowa Strategia Spójności (NSRO)⁴⁶

Analiza SWOT przeprowadzona na potrzeby NSRO wśród słabych stron polskiej gospodarki w wymiarze przestrzennym wymienia m.in.:

- dużą ilość zdegradowanych społecznie, gospodarczo i technicznie terenów miejskich, przemysłowych, a także powojkowych wymagających rewitalizacji;
- niedostateczny rozwój funkcji miejskich w ośrodkach małych i średnich, obsługujących obszary wiejskie.

Celem strategicznym Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia dla Polski jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Celami horyzontalnymi NSRO są:

1. Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa;
2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej;
3. Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski;
4. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług;
- 5. Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej;**
6. Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.

W ramach realizacji celu 5 wskazuje się związek pomiędzy rozwojem miast i wykorzystaniem tkwiącego w nich potencjału a rewitalizacją obszarów zdegradowanych, dotkniętych problemami społecznymi i gospodarczymi. W ramach realizacji celów NSRO jako jeden z elementów rewitalizacji miast wspierane będą działania służące renowacji mieszkalnictwa na obszarach dotkniętych lub zagrożonych degradacją fizyczną i wykluczeniem społecznym.

NSRO ważną rolę w realizacji celów spójności przypisuje interwencjom służącym przeciwdziałaniu marginalizacji i peryferyzacji obszarów problemowych. Głównym ich celem jest

⁴⁶ Dokument zaakceptowany przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 r.

wsparcie przekształceń zapewniających warunki dla zrównoważonego i długofalowego rozwoju, poprzez przeciwdziałanie pogłębianiu się procesów marginalizacji wybranych grup regionów.

Przekształcenia te obejmują procesy rewitalizacji, rozumianej jako proces przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych w zdegradowanych częściach miast, przyczyniający się do poprawy jakości życia mieszkańców, przywrócenia ładu przestrzennego i do ożywienia gospodarczego. Tak zdefiniowana rewitalizacja obejmuje: części starej, często zabytkowej zabudowy, ale również humanizację osiedli budowanych z wielkiej płyty. Celem tego procesu jest również zachowanie walorów historycznych (w tym głównie urbanistycznych i architektonicznych) oraz podkreślenie ich unikalności i kolorytu lokalnego. Poprzez wzrost atrakcyjności turystycznej przyczynia się do wzrostu szans rozwojowych.

NSRO wskazuje, że procesom rewitalizacji powinny być poddane obszary miast dotkniętych problemami gospodarczymi i społecznymi oraz tereny poprzemysłowe i powojkowe, dające się stosunkowo szybko przystosować do nowych funkcji miejskich. Kolejnym obszarem interwencji rewitalizacyjnych są zdegradowane obszary miejskie, obejmujące zniszczone budynki zamieszkałe przez ludność zagrożoną wykluczeniem społecznym.

Zgodnie z zawartą definicją, **rewitalizacja prowadzona będzie poprzez połączenie działań technicznych z rozwojem gospodarczym i społecznym, w oparciu o kompleksowe plany rozwoju miast i/lub programów rewitalizacji.** W ramach podejmowanych działań technicznych przewidziano remonty i modernizację istniejących wielorodzinnych zasobów mieszkaniowych, jak również adaptację istniejących budynków na cele mieszkaniowe dla gospodarstw domowych o niskich dochodach lub osób o szczególnych potrzebach.

Rewitalizacja obszarów miejskich w RPO WP na lata 2007-2013⁴⁷

Rewitalizacja obszarów miejskich przewidziana została w ramach Osi priorytetowej 7. Spójność wewnątrzregionalna. Jej cel nadrzędny – zmniejszenie występujących wewnątrz województwa różnic rozwojowych – osiągnąć będzie poprzez trzy cele szczegółowe:

- wzmocnienie ośrodków miejskich,
- ożywienie społeczno-gospodarcze obszarów zdegradowanych,
- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszarów zmarginalizowanych gospodarczo.

W ramach Osi 7 wyodrębnione zostały trzy typy obszarów problemowych:

- wymagające rewitalizacji miasta lub ich części,

⁴⁷ Wersja z dnia 17 września 2007 r.

- obszary i obiekty zdegradowane m.in. w wyniku: upadku przemysłu, likwidacji PGR, jednostek wojskowych, zaniechania rozpoczętych inwestycji ze względu na przemiany społeczno-gospodarcze,
- obszary zmarginalizowane gospodarczo charakteryzujące się niską skutecznością w przyciąganiu firm.

W ramach wsparcia dla wymagających rewitalizacji miast lub ich części, środki przeznaczone zostaną na przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom zarówno w wymiarze technicznym, społecznym, środowiskowym, jak i gospodarczym. Proces rewitalizacji miast wiązał się będzie nie tylko z odnową obiektów i przestrzeni miejskich, ale również z przywróceniem im ważnych dla miasta funkcji oraz aktywizacją mieszkańców. Realizowane będą przedsięwzięcia służące odnowie centrów miast oraz rewitalizacji dzielnic zdegradowanych zarówno pod względem technicznym i funkcjonalnym, jak społecznym. Wsparcie służyć będzie uwzględniającej wymiar środowiskowy odnowie historycznych części miast, ich centrów oraz zdegradowanych osiedli. Wśród celów projektów rewitalizacyjnych RPO wymienia ożywienie społeczne i gospodarcze poprzez dostosowanie objętych nimi obszarów i/lub obiektów do potrzeb gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturowych, turystycznych oraz mieszkalnych. Przewiduje się możliwość realizacji projektów dla obszarów dotkniętych lub zagrożonych degradacją fizyczną i wykluczeniem społecznym, koncentrujących się na rozwoju mieszkalnictwa, przy ograniczeniu wydatków w tym zakresie do budownictwa mieszkaniowego wielorodzinnego, lub budynków stanowiących własność publiczną lub własność podmiotów o celach niezarobkowych wykorzystywanych na cele mieszkaniowe dla gospodarstw domowych o niskich dochodach lub osób o szczególnych potrzebach [zgodnie z wymogami art. 7, ust. 2 Rozporządzenia nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999 oraz w art. 47 Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności oraz rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego]. Projekty uwzględniać powinny potrzebę poprawienia wydajności energetycznej istniejących budynków i zwiększenie wydajności produkcji, transmisji oraz dystrybucji ciepła i elektryczności.

Rzeszów wymieniany jest w RPO jako jeden z najważniejszych ośrodków miejskich wymagających rewitalizacji. Znalazł się, co za tym idzie, wśród miast regionu, na terenie których mogą być podejmowane działania rewitalizacyjne w ramach środków RPO.

Wspierane w przedstawionym zakresie projekty wynikać muszą z lokalnych programów rewitalizacji.

Polityka lokalna Rzeszowa

Uwarunkowania polityki lokalnej – przesłanki kryzysu dzielnic

We współczesnym rozumieniu rewitalizacja – to proces odnowy przestrzennej, technicznej, społecznej i ekonomicznej obszaru zdegradowanego, prowadzący do jego zrównoważonego rozwoju. Ważnym pojęciem jest przy tym tzw. „projekt zintegrowany”, przez który należy rozumieć grupę wzajemnie powiązanych projektów, realizowanych przez jeden lub więcej podmiotów, służących kompleksowej rewitalizacji określonej części obszaru zdegradowanego.

Przystępując do adaptacji polityki państwa w sferze rewitalizacji obszarów miejskich warto podkreślić dwa typy dylematów, z którymi borykają się duże miasta europejskie, a które dotyczą również Rzeszowa.⁴⁸

Dylematy związane z rolą śródmieść

Tendencja do rozciągania tkanki miejskiej, poprzez rozwój tzw. suburbiów, przenoszenie się zamożniejszej części społeczeństwa na peryferia – to zjawiska przestrzenne, znane w całym gospodarczo rozwiniętym świecie. Zjawiska te prowadzą do tzw. rozwoju niezrównoważonego, pochłaniającego tereny zielone na cele zabudowy. Prowadzą też do osłabiania roli śródmieść. Miasto „rozlewa się”, zajmuje coraz to nowe obszary, a tereny centralne polaryzują się na:

- fragmenty atrakcyjne turystycznie, swoiste „skanseny zabudowy miejskiej”, zaludniane okresowo przez przyjezdnych lub mieszkańców w określonych porach dnia i roku (week-endy, wakacje),
- fragmenty, pozostające siedliskiem grup, obarczonych największymi problemami społecznymi.

⁴⁸ Por. prace naukowe autora, poświęcone zagadnieniom przekształceń struktury gospodarczej i przestrzennej miast w: A. Noworól, Rehabilitacja osiedli mieszkaniowych – Studium na przykładzie Francji, PK, Kraków 1991, oraz A. Noworól, Instrumenty zarządzania rozwojem miasta, IGPIK, Kraków 1998.

Istota opisywanego problemu miejskiego tkwi w tym, że potencjalnie najbardziej atrakcyjna, centralna część miasta, staje się, poprzez brak możliwości dokapitalizowania, obszarem degradacji przestrzennej. Wynika to ze struktury własności zasobów (ze znacznym odsetkiem majątku komunalnego) oraz struktury społecznej (istotnym udziałem ludności niezamożnej: na emeryturze lub posiadającej znaczną część przychodów ze źródeł socjalnych).

Osiedla z problemami

Od połowy lat 70. znane są w Europie Zachodniej i Stanach Zjednoczonych zjawiska degradacji powojennych dzielnic mieszkaniowych. Problemy tego rodzaju zasobów wiążą się z aspektami społecznymi, urbanistyczno-architektonicznymi oraz technicznymi zabudowy mieszkaniowej z lat 50.-80. Osiedla w coraz większym stopniu stają się siedliskiem patologii społecznych, a ich majątek także podlega procesom dekapitalizacji. Osiedla, często realizowane w technologii wielkopłytowej lub wielkoblokowej, przestały być atrakcyjnym miejscem zamieszkiwania. Pojawia się potrzeba ich kompleksowej rehabilitacji. Właśnie pojęciem rehabilitacji określa się w literaturze międzynarodowej rewitalizację powojennej zabudowy. W Polsce zjawiska kryzysowe na osiedlach mieszkaniowych nie przybierają na razie bardzo ostrych form. Nie zmienia to faktu, że postępująca polaryzacja społeczeństwa, a z drugiej strony – stan techniczny zabudowy, sprzyjają zróżnicowaniu postrzegania powojennych zasobów mieszkaniowych. Na pewnych osiedlach dramatycznie wzrasta przestępczość. Rosną zaległości w płaceniu czynszów. Dekapitalizuje się majątek spółdzielczy.

Instrumenty rewitalizacji – działania na rzecz rozwoju

„Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie” winien uwzględniać instrumenty zarządcze, umożliwiające stawienie czoła problemom kryzysowym, obserwowanym w obszarach miejskich. Wyróżnić można pięć grup instrumentów rewitalizacji obszarów miejskich:

- instrumenty planistyczne,
- instrumenty instytucjonalne,
- instrumenty polityki społecznej,
- instrumenty inwestycyjne, związane z wykorzystaniem środków publicznych (wydatkowe),
- instrumenty gospodarki nieruchomościami (dochodowe).

Poniżej zawarto syntetyczny opis stosowanych instrumentów.

Instrumenty planistyczne

Instrumenty planistyczne ukierunkowane są na poprawę jakości rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych rewitalizowanych obszarów.

Śródmieścia

Miasta winny podtrzymywać i wspierać rozwój śródmieść. Osiągnąć to można w szczególności poprzez **lokalizację nowoczesnych obiektów handlowo-usługowych, generujących takie strumienie ruchu, które pozwolą na utrzymanie właściwej funkcjonalno-przestrzennej roli centrum**. Centrotwórcza rola handlu nie może być przy tym niedoceniona. Działanie takie uchroni obszary śródmiejskie przed marginalizacją i przekształcaniem się w „skanseny dla turystów”. Dla strategicznej roli miasta w jej kontekście historycznym i społeczno-gospodarczym, utrzymanie żywego i atrakcyjnego dla mieszkańców centrum, ma znaczenie podstawowe. Identyfikacja kulturowa będzie pełniła coraz większą rolę w życiu naszych społeczeństw. Znaczenie miast będzie przy tym podstawowe. W świecie dominującej globalizacji nasze miasta mogą imponować właśnie żywymi, współcześnie funkcjonującymi przestrzeniami publicznymi, o wybitnych wartościach kulturowych. Rolą władz miejskich jest przy tym podnoszenie jakości tych przestrzeni, a szczególnie placów miejskich, gdzie koncentruje się życie publiczne miasta. Śródmieścia stopniowo przekształcają się w wielofunkcyjne ośrodki handlowo-usługowe, oferujące także przestrzenie o charakterze rekreacyjnym.⁴⁹ Wiąże się to z odpowiednim programem funkcjonalnym oraz atrakcyjnością rozwiązań urbanistycznych i architektonicznych dla mieszkańców miasta. Inwestycje handlowe należą przy tym do przedsięwzięć o najszybszym zwrocie zainwestowanego kapitału. Oznacza to, że – w wielu wypadkach – inwestor zaryzykuje relatywnie podwyższone koszty, związane np. z rekultywacją terenów zdegradowanych. **Można więc wykorzystać kapitał komercyjny w okresie przyspieszonej restrukturyzacji gospodarczej do celów rewitalizacji przestrzennej**. Promując lokalizację nowoczesnych, wyspecjalizowanych struktur usługowych w centrach, winno się zwracać szczególną uwagę na jakość rozwiązań architektonicznych i inwestycje o wysokiej intensywności zabudowy, czyli – wielokondygnacyjne, powiązane z parkingami wielopoziomowymi. Łączy się to z wyższymi kosztami realizacji, które winny być zdyskontowane wyższą produktywnością działalności handlowej.

Osiedla mieszkaniowe (sypialnie miejskie)

Efekt tzw. „sypialni miejskiej” powstaje w dwóch wypadkach.

⁴⁹ Obok rynku (zwykle o tradycji handlowej) zagospodarowywać trzeba place także o innym charakterze: z zielenią, miejscami wypoczynku dziennego mieszkańców (dla spotkań osób starszych i matek z małymi dziećmi).

- Przypadek pierwszy dotyczy powojennych osiedli mieszkaniowych, najczęściej realizowanych w technologii prefabrykowanej, i jest efektem teorii urbanistycznych, polegających na segregacji funkcjonalnej w strukturze przestrzennej miast.
- Przypadek drugi wiąże się z osiedlami, które powstały, jako zaplecze mieszkaniowe zakładów przemysłowych i wywodzi się od idei falansterów, czy przyfabrycznych zespołów mieszkaniowych, o zróżnicowanym standardzie i często – autentycznej wartości historycznej.

W obu wymienionych przypadkach ludność osiedli – sypialni narażona jest na zjawiska wykluczenia, o czym była mowa powyżej. Miasta winny więc przeciwdziałać zjawiskom marginalizacji społeczności, zamieszkujących osiedla – sypialnie miejskie. Międzynarodowe doświadczenia wskazują na to, że właściwym środkiem działania jest tu złamanie monofunkcyjności osiedli. Osiedla winny stać się częścią miasta, w całym jego bogactwie, związanym ze zróżnicowaniem funkcjonalnym, społecznym i przestrzennym. Oznacza to, że miasta powinny animować działania planistyczne w następujących zakresach:

- wzmocnienia powiązań funkcjonalno-przestrzennych z terenami sąsiednimi, a zwłaszcza obszarami centrum miasta,
- zróżnicowania ustaleń planistycznych w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego w zakresie dopuszczalnych funkcji, uzupełniających wiodącą funkcję mieszkaniową, w sposób umożliwiający lokalizację na terenie osiedli:
 - nieuciążliwych funkcji wytwórczości i usług,
 - uzupełniających obiektów infrastruktury społecznej,
 - parkingów w ilościach zgodnych ze współczesnymi potrzebami cywilizacyjnymi.

Partycypacja społeczna

Alienacja społeczności lokalnych prowadzi do wykluczenia grup mieszkańców wybranych dzielnic z uczestnictwa w życiu miasta. Wypróbowaną techniką projektowania nowych rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych jest partycypacja społeczna mieszkańców w opracowaniu koncepcji przedsięwzięć rewitalizacji miejskiej. Uczestnictwo mieszkańców jest poważnym wyzwaniem dla projektantów: urbanistów i architektów, tworzących nowe wizje przestrzenne. Tym niemniej – doświadczenia międzynarodowe dowodzą, że dzięki partycypacji istnieje możliwość „przełamania barier” i włączenia nieuprzywilejowanych grup społecznych w proces odnowy, którego celem jest rewitalizacja osiedli. Warto – szczególnie przy wdrażaniu projektów publicznych – wymusić na projektantach stosowanie technik partycypacji dla uzyskania partnerstwa lokalnego w tworzeniu wizji zgodnych z potrzebami i interesem

mieszkańców osiedli. Od planistów i projektantów będzie to wymagało dodatkowych działań, wykraczających poza wymagania ustawowe, np. polegające na tzw. wyłożeniu planu miejscowego. Niezbędne jest tworzenie stałych punktów konsultacji planów i projektów. Punkty te winny być zlokalizowane w miejscach dostępnych dla społeczności lokalnej i otwarte w odpowiednich godzinach.

Narzędzia planowania zagospodarowania przestrzennego

W realizacji opisanych powyżej założeń, Miasto winno stosować dostępne prawem narzędzia, wynikające głównie z Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Rozstrzygnięcie kwestii rozwoju poszczególnych funkcji w centrum winno być poprzedzone odpowiednimi studiami w zakresie chłonności programowej oraz komunikacji i dostępności parkingowej. Są to rutynowe działania administracji lokalnej w sferze planowania i zagospodarowania przestrzennego. Powinny być jednak odpowiednio ukierunkowane, przy wykorzystaniu innych, opisanych w niniejszym Programie instrumentów.

Instrumenty instytucjonalne

Do instrumentów instytucjonalnych rozwoju obszaru rewitalizacji zalicza się szereg różnego typu struktur organizacyjnych powoływanych dla pobudzania rozwoju gospodarczego. Wśród instytucji rozwojowych wyróżnić należy:

- specjalne komórki organizacyjne utworzone w urzędach administracji samorządowej,
- instytucje w rodzaju inkubatorów przedsiębiorczości, centrów wspierania przedsiębiorczości oraz parków technologicznych,
- ogólne i specjalistyczne agencje – korporacje rozwojowe,
- partnerstwo publiczno – prywatne (PPP),
- komitety społeczne i struktury konsultacyjne, organizacje pozarządowe.

W kontekście rewitalizacji obszarów miejskich, wymienione struktury organizacyjne mają przyjąć postać:

- podmiotów zarządzających Programem (tzw. operatorów), pod postacią samorządowej komórki organizacyjnej (w Urzędzie lub poza nim), albo – niezależnej instytucji o charakterze niedochodowym, integrującej działania samorządu i innych podmiotów – Beneficjentów Zewnętrznych Programu Rewitalizacji;
- współpracujących z operatorem innych komórek organizacyjnych w Urzędzie Miasta, powiązanych z problematyką rewitalizacji (np. ds. planowania społeczno-gospodarczego, zagospodarowania przestrzennego, pozyskiwania środków europejskich, komunikacji społecznej);

- podmiotów powoływanych dla ułatwienia rozpoczynania działalności gospodarczej: inkubatorów przedsiębiorczości, a nawet – parków technologicznych, tworzonych dla aktywizacji transferu zaawansowanych technologii. Instytucje te dostarczają nowo powstającym firmom przede wszystkim odpowiedniej do ich potrzeb powierzchni, przeznaczonej na działalność gospodarczą na preferencyjnych warunkach. Inkubatory przedsiębiorczości zapewniają również efektywną pomoc bezpośrednią dla powstania i rozwoju małej firmy do momentu uzyskania przez nią samodzielności;
- podmiotów o szeroko rozumianym charakterze partnerstwa publiczno-prywatnego, które jest szczególnie zalecane, gdy:
 - samorząd chce utrzymać pewien stopień kontroli nad przedsięwzięciem,
 - istnieją znaczne potrzeby inwestycyjne, a fundusze publiczne winny być kierowane na inne cele,
 - samorząd chce stworzyć układ odniesienia dla sektora publicznego,
 - zaangażowany w projekt sektor prywatny jest w stanie uzyskać zwrot zainwestowanych środków z opłat za użytkowanie obiektu;
- podmiotów sektora pozarządowego w rodzaju: fundacji, stowarzyszeń, komitetów społecznych, czy struktur konsultacyjnych, które mogą stanowić pomost w dialogu społecznym związanym z rewitalizacją obszarów miejskich. Podmioty te winny być ukierunkowane są na rozwiązywanie problemów lokalnych. Szczególne znaczenie mają instytucje pozarządowe wspierające rozwój, takie jak: organizacje ekologiczne, stowarzyszenia profesjonalistów – ekspertów, stowarzyszenia zawodowe, organizacje społeczne, promujące poprawę jakości życia i budowę społeczeństwa obywatelskiego. Istotną rolę w kreowaniu rozwoju lokalnego pełnią również porozumienia – fora współpracy, integrujące rozproszone działania na rzecz wybranych obszarów terytorialnych lub problemowych.

Szereg tego typu instytucji wspierania rozwoju gospodarczego działa już w Rzeszowie. Upublicznienie Programu powinno zachęcić część z nich do aktywnego włączenia się w realizację Programu, poprzez zgłaszanie projektów do współfinansowania w ramach 7 Osi priorytetowej RPO WP. Warto przy tym podkreślić, że projekt rewitalizacyjny to w istocie zintegrowany mikroprogram, łączący różne sfery interwencji: społecznych, gospodarczych i przestrzennych.

Instrumenty polityki społecznej

Instrumenty polityki społecznej służą wspieraniu integracji społecznej, przeciwdziałają wykluczeniu i tworzą warunki koegzystencji grup o różnym statusie majątkowym. Instrumenty

muszą być dostosowane do specyfiki dzielnic wymagających wsparcia. Ponadto, w związku z charakterem dzielnic rewitalizowanych, instrumenty powinny:

- w odniesieniu do śródmieść – przeciwdziałać eksmisji z centrum mieszkańców o niższym statusie majątkowym na skutek prywatyzacji nieruchomości komunalnych; w istocie takie przesiedlenie biednej społeczności jest faktycznie przeniesieniem problemu w inną część miasta, a nie jego rozwiązaniem,
- w odniesieniu do osiedli mieszkaniowych (sypialni miejskich) – przeciwdziałać ucieczce zamożniejszej części społeczności do innych dzielnic, a zwłaszcza – na obrzeża miasta.

Instrumenty polityki społecznej mają na celu sprzyjanie integracji społecznej poprzez lokalne inicjatywy, łączące interesy mieszkańców dzielnicy np.:

- budowanie lokalnej identyczności mieszkańców wokół charakterystycznych miejsc, czy wydarzeń historycznych,
- skupianie społeczności lokalnych wokół wspólnych interesów (np. lobbing na rzecz określonej inwestycji, niezbędnej dla podniesienia standardu życia w osiedlu: droga dojazdowa, dom kultury, przedszkole),
- podejmowanie wspólnych inicjatyw organizacyjnych w zakresie przeciwdziałania patologiom społecznym (np. “sąsiedzkie czuwanie”, organizowanie nocnych zajęć sportowych dla określonych grup młodzieży),
- podejmowanie wspólnych inicjatyw organizacyjnych w zakresie organizacji wydarzeń o znaczeniu symbolicznym (np. święto dzielnicy),
- włączenie się w projektowanie przyszłej wizji osiedla, a zwłaszcza jego miejsc publicznych (partycypacja w projektowaniu zmian, o czym była mowa powyżej).

Instrumenty polityki społecznej powinny ponadto – w miarę możliwości finansowych miasta – osłabiać efekty zróżnicowania społecznego, zagrożonych wykluczeniem mieszkańców dzielnic. Celem jest przy tym włączanie we wszystkie działania zasad polityk horyzontalnych, ukierunkowanych na wyrównywanie szans pomiędzy kobietami i mężczyznami, włączenie w proces życia codziennego osób, które podlegają wykluczeniu społecznemu i cyfrowemu np. ze względów fizycznych (osoby niepełnosprawne, ludzie starsi), czy ekonomiczno-społecznych (samotne matki z dziećmi, imigranci, byli więźniowie, bezrobotni, bezdomni, itd.). Polityka dodatków mieszkaniowych do czynszów, udział środków publicznych w remontach substancji mieszkaniowej, upowszechnienie Internetu, odpowiednia sieć publicznej bazy dydaktycznej – to przykłady koniecznego zaangażowania samorządu.

W obrębie opisywanej polityki wskazać należy ukierunkowanie działań związanych z modernizacją obiektów publicznych i spółdzielczych w sposób umożliwiający wykorzystanie pustostanów i zbędnych pomieszczeń (powierzchni użytkowych) dla animacji gospodarczej i zwalczania wykluczenia społecznego.

Polityka finansowa – instrumenty wydatkowe

Istotą polityki finansowej jest stosowanie tzw. instrumentów wydatkowych, czyli wspieranie ze środków publicznych działań, mających na celu restrukturyzację społeczno-gospodarczą obszaru rewitalizacji. Szczególnym celem polityki finansowej winno być – pośrednio – zwiększenie prywatnej aktywności inwestycyjnej w śródmiejskich obiektach zabytkowych i na terenach osiedlowych, pozostających do zainwestowania.

Instrumenty finansowe należy kierować na następujące cele:

- **Podnoszenie jakości przestrzeni publicznych, a zwłaszcza – placów publicznych**

Instrument ten polega na podnoszeniu jakości obszarów publicznych – przestrzeni identyfikacji kulturowej miast. Europejska tradycja kulturowa buduje miasto wokół przestrzeni o charakterze agory, forum – wreszcie rynku – centralnego miejsca, zwykle o tradycji handlowej. Atrakcyjne miasto przyciąga swoich mieszkańców (ale i turystów) tam, gdzie często (lub zawsze) można spotkać znane lokalne postacie, gdzie warto spotkać znajomych, przyjaciół, lub – po prostu – tłum ludzi ciekawych kontaktu z kimś nowym. Takie centralne miejsca pozostają w pamięci – identyfikują zbiorową świadomość i wyobraźnię. Jednocześnie – oferując przestrzeń dla manifestacji życia publicznego – tworzą naturalne tło dla faktów społecznych – wydarzeń, które mają szansę stać się elementem historii. Jest to szczególnie ważne w epoce wzrostu roli komunikacji elektronicznej, która ogranicza bezpośrednie kontakty międzyludzkie. Podnosząc jakość przestrzeni śródmiejskiej, a zwłaszcza – przystosowując do współczesnych potrzeb place publiczne – podnosimy jakość życia w mieście, dajemy miastu – salon, wizytówkę i marketingowy „image”. Często wiąże się to z ograniczaniem dostępności tych przestrzeni dla ruchu samochodowego. Istotą stosowania opisywanego instrumentu jest systematyczna poprawa jakości i przywracania roli najważniejszych przestrzeni publicznych miasta. Poza zagadnieniami, opisanymi poniżej – w części dotyczącej infrastruktury technicznej, podkreślić należy wagę jakości rozwiązań urbanistyczno – architektonicznych i, związanej z tym, potrzeby organizacji konkursów na najważniejsze projekty publiczne.

- **Infrastruktura społeczna i techniczna**

Jakość infrastruktury miejskiej: społecznej i technicznej (dróg, sieci miejskich, obiektów kultury, sportu, etc.) jest jednym z najważniejszych czynników, decydujących o standardzie ży-

cia w mieście. Jednocześnie – jakość infrastruktury wpływa na zainteresowanie inwestorów prywatnych, a napływ kapitału zewnętrznego jest kluczowym warunkiem lokalnego rozwoju gospodarczego. Miernikiem efektywności inwestowania środków publicznych jest przy tym tzw. współczynnik dźwigniowy, określający proporcję środków prywatnych, których napływ wywołany został odpowiednim zaangażowaniem kapitałów publicznych.

Infrastruktura społeczna oddziałuje bezpośrednio na ograniczenie takich zjawisk patologicznych, jak przestępczość, czy niski poziom wykształcenia. Podniesienie poziomu infrastruktury technicznej zwiększa bezpieczeństwo oraz codzienny komfort i jakość życia mieszkańców. Kluczowym elementem systemu programowania inwestycji publicznych jest Wieloletni Plan Inwestycyjny (WPI).

- **Instrumenty wydatkowe polityki społecznej**

Wymienione wyżej instrumenty polityki społecznej wymagają zaangażowania odpowiednich środków finansowych. Gmina musi być przygotowana na zaspokojenie potrzeb w tym zakresie i na koordynację odpowiedniej alokacji środków. Pomocnym instrumentem jest przy tym zastosowanie – wzmiankowanej uprzednio – zasady uzupełniającego finansowania krzyżowego projektów z Europejskiego Funduszu Społecznego (do 10% finansowania wspólnotowego osi priorytetowej).

Gospodarka nieruchomościami

Ustawy samorządowe określają władztwo powiatu i gminy w stosunku do posiadanego mienia. Można tu wyróżnić generalnie dwa obszary działania samorządu:

- obrót nieruchomościami publicznymi, ukierunkowany na rozwój lokalny,
- zarządzanie nieruchomościami publicznymi.

Obrót nieruchomościami publicznymi

Zasady obrotu nieruchomościami komunalnymi winny być zgodne z Ustawą o gospodarce nieruchomościami. Powinny przy tym uwzględniać priorytety Miasta w zakresie:

- strategii prywatyzacji zasobów nieruchomości komunalnych, w odniesieniu do terenów Gminy i lokali użytkowych,
- zagospodarowania obiektów i terenów zgodnie z polityką rewitalizacji, co wyrażać się winno w:
 - bezprzetargowym wykorzystaniu nieruchomości publicznych przede wszystkim na cele realizacji infrastruktury społecznej i technicznej na obszarze rewitalizacji,
 - udostępnieniu nieruchomości na cele nieuciążliwej działalności gospodarczej w rejonie obszaru rewitalizacji,

- udostępnieniu nieruchomości na cele uzupełniającej zabudowy mieszkaniowej, o ile dopuszcza to miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,
- różnych formach zagospodarowania nieruchomości przemysłowych i powojkowych.

Podmioty publiczne mogą co do zasady dokonywać obrotu nieruchomościami w formie przetargu, stosując zapisy Ustawy o gospodarce nieruchomościami.

W szczególności, możliwe są następujące formy obrotu:

- sprzedaż prawa własności terenów, budynków i lokali użytkowych,
- sprzedaż prawa użytkowania wieczystego terenów, wraz ze sprzedażą, znajdujących się na tych terenach obiektów,
- wnoszenie aportów nieruchomościowych do wspólnych przedsięwzięć z kapitałem prywatnym.

Przed przystąpieniem do prywatyzacji niezbędne jest dokonanie:

- inwentaryzacji niewykorzystanych zasobów rewitalizowanego obszaru,
- określenie przydatności zasobów dla realizacji przedsięwzięć gospodarczych,
- dokonanie ewentualnych, niezbędnych korekt planistycznych w zakresie ustalenia przeznaczenia terenów,
- określenie zasobu lokali użytkowych do prywatyzacji z wyłączeniem lokali, które przyniosą miastu istotne korzyści finansowe,
- opracowanie zasad promocji terenów publicznych w celu przedstawienia ofert dla inwestorów,
- opracowanie programu planowanego dozbrajania nieruchomości, przeznaczonych do obrotu i uwzględnianie tego programu w wieloletnim planie inwestycyjnym.

Należy wziąć przy tym pod uwagę, że opisane powyżej działania przygotowawcze, zwłaszcza te, które wymagają zaangażowania znacznych środków publicznych, powinny być uzależnione od lokalnych okoliczności gospodarczych. Obrót nieruchomościami musi uwzględniać generalną strategię rozwoju miasta. Oznacza to, że miasto powinno rozstrzygać o formie przekazania nieruchomości własnych w zależności od roli, którą pełni określony teren w jego strukturze funkcjonalnej i przestrzennej. W szczególności możliwe są dwa główne warianty:

- procedury przetargu ustnego należy stosować tam, gdzie kluczowym elementem obrotu jest cena nieruchomości oraz fakt, że w ogóle – znalazł się inwestor, zainteresowany określonym terenem,

- procedury przetargu pisemnego, uwzględniające także inne, niż cena, parametry (rozwiązania architektoniczne, skala zainwestowanego kapitału, charakter funkcjonalny obiektu, zbieżność z programem rewitalizacji) winno się stosować w przypadku nieruchomości położonych w tzw. obszarach strategicznych, kluczowych dla realizacji strategii Miasta. Należy przy tym dążyć do sprzedaży prawa użytkowania wieczystego, dającej samorządowi możliwość kontroli rozwoju przekazanego terenu.

Zarządzanie nieruchomościami publicznymi

O ile obrót nieruchomościami ukierunkowany jest na ogół na pozyskanie dużych inwestorów, to zarządzanie mieniem publicznym może stanowić istotny element wsparcia lokalnego biznesu, szczególnie małych i średnich firm. Taka polityka wzmacniania lokalnych MŚP stanowi czynnik ich stabilizacji i pomocy w warunkach restrukturyzacji gospodarki lokalnej. Działanie miasta winno być przy tym stosowane selektywnie, tzn. w odniesieniu do tych firm, które mają charakter rozwojowy, wg zasad precyzyjnie opisanych. W obrębie problematyki zarządzania nieruchomościami publicznymi, wyróżnić można kilka obszarów problemowych:

- udostępnianie nieruchomości, głównie lokali użytkowych, różnicujące dostęp do lokali, poprzez organizowanie przetargów celowych dla branż zanikających, lub tzw. firm rozwojowych,
- charakter umów, zapewniający stabilne warunki prowadzenia działalności gospodarczej w zasobach rewitalizowanych,
- politykę remontową, uwzględniającą różne sposoby rozliczania nakładów, ponoszonych przez MŚP, w związku z poprawą standardu obiektów,
- politykę podatkową w zakresie podatku od nieruchomości, ukierunkowaną na realizację strategii rewitalizacji.

2) REALIZACJA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI W LATACH 2004-2006

W poprzedniej wersji Programu Rewitalizacji uwzględniono podokresy programowania, zgodne z zasadami Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR):

- okres pierwszy, obejmował lata 2004 – 2006 i odpowiadał ustaleniom Narodowego Planu Rozwoju i Podstaw Wsparcia Wspólnoty na lata 2004 – 2006,
- okres drugi, obejmował lata 2007 – 2013 i odpowiadał założeniom Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007 – 2013.

Podział na podokresy programowania wynikał nie tyle z wewnętrznej logiki Programu Rewitalizacji, co z systemu wsparcia rozwoju regionalnego przez Unię Europejską i władze Rzeczypospolitej Polskiej.

Określenie zasięgu terytorialnego rewitalizowanego obszaru w latach 2004-2006 oparto na założeniach ZPORR. Zgodnie z Uzupełnieniem ZPORR, granice obszarów miejskich poddanych rewitalizacji powinny być wyznaczone na podstawie krytycznej analizy wyników badań i analiz przeprowadzonych dla potrzeb przygotowania Programu Rewitalizacji. Dokonując tego wyboru brano pod uwagę:

- poziom bezrobocia;
- poziom ubóstwa oraz trudne warunki mieszkaniowe;
- poziom przestępczości;
- poziom wykształcenia mieszkańców;
- poziom przedsiębiorczości mieszkańców;
- poziom degradacji technicznej infrastruktury i budynków;
- poziom zanieczyszczenia środowiska naturalnego.

W celu określenia zakresu obszaru rewitalizacji przyjęto metodę, polegającą na zestawieniu graficznym obszarów lub osiedli, charakteryzujących się parametrami, odzwierciedlającymi najważniejsze determinanty sytuacji w Mieście. Analiza dyslokacji występowania zjawisk, zwiększających zagrożenie marginalizacją społeczno-gospodarczą osiedli, lub ich części, była podstawą wyznaczenia obszaru rewitalizacji. Ostatecznie wyznaczono trzy typy obszarów rewitalizacji: Śródmieścia, Osiedla Blokowych oraz tzw. Obszary Wspierające Rewitalizacji, które łącznie objęły 1326 ha (ok. 24,70% ówczesnej powierzchni Miasta) i 71,07% jego mieszkańców.

Łączna wartość 67 projektów przewidzianych do realizacji w latach 2004-2013 wyniosła 155,7 mln zł, przy czym koszty kwalifikowane szacowano na 115,8 mln zł. W poprzednim okresie programowania (lata 2004-2006) wartość nakładów kwalifikowanych założono na poziomie 86,63 mln zł. Spośród 67 projektów w latach 2004-2006 rozpoczęto lub zrealizowano 58 zadań, nie rozpoczęto realizacji 9. Łącznie na realizację projektów włączonych do Programu Rewitalizacji w latach 2004-2006 wydatkowano 51,2 mln zł, co stanowiło 59% założonych nakładów kwalifikowanych. Znacząca większość środków na realizację zadań w tym okresie pochodziła ze środków własnych wnioskodawców, a udział środków Unii Europejskiej i budżetu państwa był nieznaczny. Przyczyną była m.in. niewielka, wobec skali potrzeb lokalnych, suma środków, o które można było się ubiegać w minionym okresie programowania. Jednocześnie należy podkreślić, że pomimo to wnioskodawcy podjęli się dalszego przygotowania i/lub realizacji większości zgłoszonych projektów. Ujawnia to, iż skala potrzeb w zakresie rewitalizacji obszarów miejskich w Rzeszowie nie jest przez potencjalnych beneficjentów wyolbrzymiana, a ich zaspokajanie traktowane jest priorytetowo. Szczegółowe dane o stopniu realizacji projektów ujętych w poprzedniej edycji Programu znajdują się w Tabeli I w Aneksie.

Nieznaczny stopień środków pozyskanych na realizację projektów ze źródeł Unii Europejskiej, ograniczył skalę realizacji wielu projektów w latach 2004-2006. Powoduje to trudność w określeniu poziomu realizacji założonych na ten okres wskaźników.

3) LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI W LATACH 2007-2013

Aktualizacja Programu Rewitalizacji została przygotowana na lata 2007-2013, zgodnie z okresem programowania Unii Europejskiej.

Cele polityki lokalnej

Biorąc pod uwagę:

- politykę regionalną Unii Europejskiej i państwa w sferze animowania rewitalizacji dzielnic,
- dokumenty planistyczne, opracowane dla Rzeszowa, opisane w części II niniejszego Opracowania, oraz
- specyfikę Miasta,

proponuje się utrzymanie, ustalonych w poprzedniej wersji Programu Rewitalizacji celów strategicznych, obejmujących:

Cel 1: Poprawę jakości życia mieszkańców i standardów rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych,

Cel 2: Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego,

Cel 3: Wspieranie integracji społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu.

Tak zdefiniowane cele są w pełni zgodne z założeniami RPO WP, odnoszą się bezpośrednio do dzielnic, narażonych na marginalizację społeczno-gospodarczą, a jednocześnie wynikają z diagnozy rozwoju Rzeszowa.

Zaktualizowany zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru

Metoda definicji obszaru rewitalizacji

Określenie zasięgu terytorialnego rewitalizowanego obszaru oparto na – opisanych powyżej – zasadach Unii Europejskiej dotyczących wspierania odnowy obszarów miejskich (finansowanej z udziałem funduszy strukturalnych 2007-2013). W upublicznionym w dniu 6.08.2007 r. projekcie Rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego, w sprawie udzielania pomocy na rewitalizację w ramach regionalnych programów operacyjnych, wprowadzono m.in. definicję obszaru zdegradowanego, wynikającą z tych zasad. **Przez obszar taki należy więc rozumieć obszar spełniający warunki określone w art. 47 ust. 1 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006, opisanego powyżej jako Rozporządzenie wykonawcze.**

W Programie Rewitalizacji wyznaczono więc dwa typy obszarów rewitalizacji oraz uwzględniono tzw. obszary wspierające rewitalizacji, niespełniające jednak kryteriów wymienionego art. 47 Rozporządzenia wykonawczego.

Po pierwsze określono granice obszarów miejskich poddanych rewitalizacji na podstawie krytycznej analizy wyników badań i analiz przeprowadzonych na potrzeby Programu Rewitalizacji.

Definiując obszar rewitalizacji przeprowadzić należy analizę dyslokacji na terenie miasta niekorzystnych zjawisk, uwzględniając:

- wysoki poziom bezrobocia mieszkańców na danym obszarze;
- wysoki poziom ubóstwa oraz trudne warunki mieszkaniowe;
- wysoki poziom przestępczości;
- niski poziom wykształcenia mieszkańców;
- wysoki poziom zanieczyszczenia środowiska naturalnego.

Występowanie łącznie na danym terenie co najmniej dwóch niekorzystnych kryteriów pozwala włączyć ten teren do obszaru rewitalizacji.

W związku z dopuszczeniem przez Komisję Europejską możliwości finansowania działań z zakresu mieszkalnictwa w okresie programowania 2007-2013 pojawiła się perspektywa interwencji związanych z substancją mieszkaniową. Przy wyznaczaniu granic obszarów wsparcia do objęcia projektami mieszkaniowymi uwzględniono co najmniej trzy spośród wymienionych kryteriów:

- wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia;
- wysoki poziom długotrwałego bezrobocia;
- niekorzystne trendy demograficzne;
- niski poziom wykształcenia mieszkańców, deficyt kwalifikacji oraz wskaźnik osób przerywania skolaryzacji;
- wysoki poziom przestępczości;
- wysoki poziom zanieczyszczenia środowiska;
- niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców (wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej);
- znaczną liczbę imigrantów, grup etnicznych i mniejszościowych oraz uchodźców;
- niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego;
- niski poziom wydajności energetycznej budynków.⁵⁰

W celu określenia zakresu obszaru rewitalizacji przyjęto metodę, polegającą na zestawieniu graficznym obszarów, ulic lub osiedli, charakteryzujących się parametrami, odzwierciedlającymi najważniejsze determinanty niekorzystnych sytuacji w Mieście. **Analiza dyslokacji występowania zjawisk, zwiększających zagrożenie marginalizacją społeczno-gospodarczą ulic, osiedli, lub ich części, była podstawą wyznaczenia zasięgu terytorialnego i granic obszaru rewitalizacji.** Poszczególne uwarunkowania przedstawiono na planszach nr 1-17, stanowiących załączniki do Programu Rewitalizacji.

Determinanty wyznaczenia rewitalizowanego obszaru

Wśród determinant wielkości rewitalizowanego obszaru wskazać należy:

- **Gęstość zaludnienia i wiek mieszkańców osiedli Rzeszowa**, przedstawione na planszach nr 2 i nr 3. Wyszczególniono przy tym (za danymi UMR):
 - osiedla o najwyższej gęstości zaludnienia (powyżej 10 tys. os./ km²),

⁵⁰ Por. szczegóły w podrozdziale: „Polityka Unii Europejskiej”.

- osiedla o najstarszej i najmłodszej strukturze wiekowej, cechujące się ponad 23% udziałem osób określonej grupy wiekowej w ludności danego osiedla.
- **Trendy demograficzne** (ubytek i przyrost liczby mieszkańców) w poszczególnych dzielnicach Rzeszowa, odzwierciedlone na planszy nr 4. Przedstawiono w szczególności (za danymi UMR):
 - negatywne aspekty trendów demograficznych (ubytek ludności),
 - korzystne tendencje demograficzne w osiedlach (przyrost liczby mieszkańców) w liczbach bezwzględnych.
- **Główne elementy istniejącej struktury przestrzennej Miasta**, przedstawione syntetycznie na planszy nr 5 i obejmujące m.in. (za SUIKZP):
 - zespoły urbanistyczne, wpisane do rejestru zabytków, położone w centrum Miasta,
 - główne elementy istniejącego układu komunikacyjnego: drogowe i kolejowe,
 - rzeki,
 - tereny zieleni miejskiej,
 - granice jednostek pomocniczych Gminy.
- **Wytyczne Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego w zakresie rehabilitacji i przekształceń**, ujęte na planszy nr 6 i obejmujące:
 - granice Obszaru Strategicznego nr 1 – Centrum, ustanowionego m.in. ze względu na konieczność kontynuacji rozpoczętej rewitalizacji Starego Miasta;
 - granice terenów zabudowanych, wymagających rehabilitacji;
 - granice terenów zabudowanych, wymagających przekształceń, z podziałem na:
 - obszary centrum wymagające przekształceń z uwagi na potrzeby: uzupełnienia przepraw, łączących brzegi Wisłoka, reorganizacji układu komunikacyjnego, uzupełnienia tkanki miejskiej, uporządkowania terenu, poprawy jakości zieleni, modernizacji infrastruktury technicznej,
 - obszary wymagające przekształceń, ze względu na: konieczność uporządkowania terenu, działania wyrównawcze i uzupełnienie infrastruktury technicznej,
 - obszary wymagające przekształceń, ze względu na: dysharmonię architektoniczną, nieład przestrzenny, konieczność poprawy wartości krajobrazowo – przestrzennych.

- Rozmieszczenie głównych **zagrożeń środowiskowych oraz terenów wymagających przekształceń środowiskowych**, zobrazowanych na planszy nr 7, przedstawiającej (za SU-iKZP i POŚ):
 - główne rejony niskiej emisji,
 - lokalizacje na terenie Miasta czterech zakładów przemysłowych, emitujących największą zanieczyszczeń powietrza,
 - obszary głównych zanieczyszczeń komunikacyjnych i hałasu, w korytarzach głównych dróg o znaczeniu tranzytowym i częściowo – międzydzielnicowym.
- Rozmieszczenie **elementów tworzących atrakcyjność Miasta na bazie jego zasobów kulturowych, przyrodniczych oraz infrastruktury społecznej**, zaprezentowane na planszy nr 8, wskazującej:
 - zespoły urbanistyczne, wpisane do rejestru zabytków, położone w centrum Miasta,
 - strefy konserwatorskie,
 - najważniejsze obiekty rekreacyjno-sportowe,
 - obiekty kultury,
 - wyższe uczelnie,
 - szpitale i przychodnie wojewódzkie,
 - tereny zieleni.
- **Podmioty gospodarcze Rzeszowa na planszy nr 9**, ze wskazaniem (za danymi UMR):
 - osiedli z udziałem: powyżej 6%, od 3% do 6% oraz poniżej 3% podmiotów gospodarczych w stosunku do całkowitej liczby tych podmiotów w Rzeszowie,
 - ulic z udziałem: powyżej 2% i od 1% do 2% podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w Mieście;
 - tereny zagęszczenia firm w rejonach komunikacyjnych Miasta,
 - rozmieszczenie firm zatrudniających powyżej 500 pracowników.
- **Uwarunkowania rozwoju gospodarczego**, przedstawione na **planszy nr 10**, wskazujące rozmieszczenie m.in. (za danymi UMR):
 - planowanych elementów rozbudowy układu komunikacyjnego w odniesieniu do dróg i ulic głównych,
 - terenów inwestycyjnych, wyszczególnionych w „Katalogu terenów inwestycyjnych”, opracowanym przez Urząd Miasta Rzeszowa,
 - terenów zagęszczenia podmiotów gospodarczych.

- Rozmieszczenie przestrzenne **głównych problemów społecznych**, prezentowane na 3 planszach, a w szczególności na:
 - **planszy nr 11**, pokazującej **odsetek osób mieszkających w trudnych warunkach mieszkaniowych w osiedlach oraz na ulicach Rzeszowa** z wyróżnieniem (za danymi MOPS w Rzeszowie):
 - osiedli z udziałem: powyżej 5%, od 3% do 5% i oraz poniżej 3% osób mieszkających w trudnych warunkach mieszkaniowych,
 - ulic, gdzie zamieszkuje: ponad 2% oraz od 1% do 2% osób mieszkających w trudnych warunkach w Mieście;
 - **planszy nr 12** pokazującej **odsetek ubóstwa wśród mieszkańców osiedli oraz ulic Rzeszowa** z wyróżnieniem (za danymi MOPS w Rzeszowie):
 - osiedli z udziałem: powyżej 5%, od 3% do 5% oraz poniżej 3% osób dotkniętych ubóstwem w stosunku do wszystkich osób dotkniętych ubóstwem w Rzeszowie,
 - ulic, gdzie mieszka: ponad 2% oraz od 1% do 2% osób dotkniętych ubóstwem w Mieście;
 - **planszy nr 13** prezentującej **odsetek długotrwałego bezrobocia wśród mieszkańców osiedli oraz ulic Rzeszowa** z wyróżnieniem (za MOPS w Rzeszowie):
 - osiedli z udziałem: powyżej 5%, od 3% do 5% oraz poniżej 3% osób długotrwanie bezrobotnych w stosunku do wszystkich osób długotrwanie bezrobotnych w Rzeszowie,
 - ulic, gdzie mieszka: ponad 2% oraz od 1% do 2% długotrwanie bezrobotnych w Mieście.
- **Zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego**, przedstawione na 3 planszach:
 - **planszy nr 14** ukazującej skalę **przestępczości** (m.in.: rozboje, pobicia, kradzieże włamania zsumowane razem za lata 2004, 2005, 2006, i I-V.2007) z wyróżnieniem (za danymi Policji):
 - osiedli z udziałem: powyżej 6%, od 3% do 6% oraz poniżej 3% popełnionych przestępstw w stosunku do wszystkich popełnionych przestępstw w Rzeszowie,
 - ulice, gdzie popełniono: ponad 2% oraz od 1% do 2% przestępstw w Mieście.
 - **planszy nr 15**, obrazującej **występowanie poszczególnych wykroczeń** w osiedlach (według informacji Straży Miejskiej),

- **planszy nr 16**, prezentującej ulice i skrzyżowania, gdzie ma miejsce najczęściej **wypadków i kolizji**.
- **informacji o niskiej wartości zasobu mieszkaniowego oraz złym stanie sieci kanalizacyjnej i sanitarnej** przedstawione na **planszy nr 17** (dane spółdzielni mieszkaniowych, Miejskiego Zasobu Budynków Mieszkalnych, Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji).

Charakterystyka i parametry Obszaru Rewitalizacji oraz Obszaru Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi

Przedstawione powyżej analizy, wykorzystujące kryteria ujęte w Rozporządzeniach Unii Europejskiej i projektach wytycznych MRR, pozwoliły na nowo zdefiniować na terenie Rzeszowa obszary wymagające interwencji publicznej w celu przeprowadzenia kompleksowej rewitalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, zgodnie z celami niniejszego Programu. Pozwoliło to na weryfikację i modyfikację zasięgu Obszaru Rewitalizacji, ustalonego w poprzedniej wersji Programu.

Proponowany zasięg terytorialny Obszaru Rewitalizacji, Obszarów Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi oraz Obszarów Wspierających Rewitalizacji przedstawiono w załączniku graficznym na **planszy nr 18 Programu**.

Przy ustalaniu zasięgu terytorialnego obszarów przyjęto następujące założenia szczegółowe:

- Zasięg terytorialny obszarów rewitalizacji wynika z analizy dyslokacji zjawisk według kryteriów najlepiej definiujących poszczególne problemy. Analizę powierzchniową prowadzono więc w różny sposób, według osiedli – dzielnic pomocniczych, według terenów wyznaczonych (lub opisanych) w dokumentach planistycznych Rzeszowa lub według ulic. Granice Obszarów Rewitalizacji nie pokrywają się więc z granicami administracyjnymi.
- Obszary rewitalizacji obejmują strefy przestrzenne zagrożone marginalizacją wraz z – będącymi w bezpośrednim sąsiedztwie – terenami o potencjale rozwojowym w kontekście rewitalizacji. Włączenie tych terenów pozwoli w przyszłości na wdrożenie projektów związanych z rozwojem infrastruktury społecznej i – szerzej – animacją potencjału lokalnego poszczególnych obszarów rewitalizacji. Założenie to pozwoliło na zdefiniowanie, na potrzeby Programu, tzw. Obszarów „Wspierających” Rewitalizacji, które poprzez położenie na terenie Miasta oraz potencjał rozwojowy pozwolą w pełni wprowadzić odpowiednie instrumenty.

Nałożenie lokalizacji zagrożeń pozwoliło na delimitację obszaru zdegradowanego i ustalenie następujących Obszarów Rewitalizacji:

- Obszar Rewitalizacji (podstawowy),
- Obszar Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi,
- Obszary Wspierające Rewitalizacji (niepełniające kryteriów art. 47 Rozporządzenia wykonawczego), uwzględnione w poprzedniej wersji Programu:
 - „Staromieście”,
 - „Śłocina”,
 - „Zalew”.

Obszar Rewitalizacji (podstawowy)

Ustalony aktualnie podstawowy Obszar Rewitalizacji obejmuje w przybliżeniu tereny ujęte w poprzedniej wersji Programu: tzw. Obszary Śródmieścia i Osiedli Blokowych. Obszar ten – o powierzchni ok. 1305 ha pełni szczególną rolę w strukturze funkcjonalno-przestrzennej i społeczno-gospodarczej Miasta. Składają się na to dwa typy struktur funkcjonalno-przestrzennych: śródmieście Rzeszowa oraz kompleks powojennych osiedli mieszkaniowych.

Śródmieście

Obszar Rewitalizacji (OR) obejmuje „serce” Rzeszowa, wraz z otuliną historycznej, często zabytkowej zabudowy, o wybitnych walorach. Obszar łączy wiele cech śródmiejskiej tkanki urbanistycznej, będących zarazem czynnikami marginalizacji społeczno-gospodarczej, jak i potencjalnymi stymulatorami rozwoju miasta. W granicach Obszaru mieszczą się: zabytkowy zespół urbanistyczny centrum miasta oraz enklawy o szczególnej wartości: zespół pałacowo-parkowy Jędrzejowiczów i dwa cmentarze wpisane do rejestru zabytków. OR obejmuje strefę konserwatorską A oraz B. Ogółem zakres terenowy OR obejmuje centrum Miasta z wszystkimi, opisanymi wcześniej, problemami w zakresie dekapitalizacji substancji budowlanej, występowania zagrożeń ekologicznych oraz złożonymi kwestiami natury społecznej. Jednocześnie OR to najbardziej żywa, komercyjna część Miasta, z Rynkiem i ulicą 3 Maja na czele, tworząca załączek nowoczesnego centrum śródmiejskiego o dominacji usług i reprezentacyjnych przestrzeni publicznych. OR charakteryzuje się więc typowymi sprzecznościami, występującymi w centrach współczesnych miast. Z jednej strony – to obszar delimitujący strefy o największej w Mieście kumulacji zjawisk wykluczenia społecznego. Z drugiej – walory kulturowe Śródmieścia oraz kumulacja instytucji kultury, oświaty, administracji i podmiotów gospodarczych stwarza niekwestionowane, choć wymagające odpowiedniego wsparcia środka-

mi publicznymi, szanse rozwoju i to nie tylko tej dzielnicy, ale całego organizmu miejskiego. OR zlokalizowany jest (w większości) w obrębie terenów wyznaczonych w Studium Rzeszowa, jako przeznaczone do rehabilitacji i przekształceń (plansza nr 6). Wyznaczy to kierunek działań podejmowanych w przyszłości dla realizacji, opisanych powyżej celów rewitalizacji obszarów miejskich w Rzeszowie.

Osiedla „blokowe”

OR obejmuje także wieniec powojennych osiedli blokowych, otaczających Śródmieście Rzeszowa. Specyfika występujących tu struktur funkcjonalno-przestrzennych wynika z cech charakterystycznych dla środowiska powojennych osiedli, ze wszystkimi konsekwencjami dotyczącymi standardów urbanistycznych i technicznych. Przeważająca tu, monofunkcyjna zabudowa mieszkaniowa, zaprojektowana w duchu uproszczonej architektury modernistycznej, nie odpowiada dzisiejszym wymaganiom w zakresie estetyki i funkcjonalności. Powojenne osiedla podlegać powinny złożonym interwencjom w zakresie:

- dopuszczenia zróżnicowania funkcjonalnego, poprzez lokalizację nieuciążliwych miejsc pracy,
- poprawy jakości przestrzeni publicznych w nawiązaniu do nowych funkcji o charakterze usługowym,
- rozbudowy infrastruktury społecznej o miejsca rekreacji i wypoczynku, zachęcające bogatszy odsetek społeczności do pozostania w substancji tych osiedli.

Obszar Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi (OWPM)

Obszar Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi został wyznaczony jako ta część Obszaru Rewitalizacji, dla których spełnione są literalnie co najmniej 3 kryteria wymienione w Art. 47 Rozporządzenia wykonawczego. Oznacza to możliwość interwencji w obrębie substancji mieszkaniowej, według opisanych powyżej zasad.⁵¹ OWPM stanowi tę część podstawowego Obszaru Rewitalizacji, w której znacząco kumulują się zjawiska marginalizacji społecznej oraz problemy infrastrukturalne i środowiskowe. Specyfika funkcjonalno-przestrzenna opisywanego Obszaru jest analogiczna do tej, która charakteryzuje cały OR w odniesieniu do problemów Śródmieścia i osiedli blokowych. Nowe instrumenty rewitalizacji substancji mieszkaniowej wyróżniają jednak opisywany Obszar, stwarzając szerszą paletę możliwych interwencji.

⁵¹ Por. także opis dopuszczalnych projektów w podrozdziale: „Kryteria wyboru projektów”.

Obszary „Wspierające” Rewitalizacji (OWR)

Program Rewitalizacji powinien stanowić szeroko pojęty zaczyn dla działań związanych z animacją i mobilizacją społeczności lokalnych. Z tego względu, granicami opisanego wyżej OR, objęto tereny, na których istnieją możliwości lokalizowania przedsięwzięć podnoszących jakość życia w Mieście. Podobnym celom służy wyznaczenie tzw. Obszarów Wspierających Rewitalizacji, położonych poza OR, lecz posiadających cechy i potencjał dla animacji rozwoju lokalnego w mikroskali. Obszary Wspierające nie spełniają kryteriów polityki Unii Europejskiej w zakresie wsparcia rewitalizacji, powinny być jednak uwzględnione w szerszej polityce Miasta, z wykorzystaniem dostępnych źródeł finansowania.

Za poprzednią wersją Programu Rewitalizacji utrzymano trzy OWR, położone na terenach wskazanych w Studium Rzeszowa, jako wymagające rehabilitacji. Są to OWR: „Staromieście”, „Słocina” i „Zalew”, o łącznej powierzchni 193 ha. Każdy z wymienionych Obszarów charakteryzuje się atrakcyjnością lokalizacji (walory historyczne i przestrzenne), stanowi miejsce występowania kryzysowych zjawisk marginalizacji (głównie zagrożenia bezpieczeństwa), a jednocześnie – daje pole dla przyszłych działań inwestycyjnych, przeciwdziałających występowaniu zjawisk kryzysowych zidentyfikowanych w bezpośrednim sąsiedztwie. Przy wielu cechach świadczących o potrzebie rewitalizacji warto podkreślić, że potencjał poszczególnych OWR stanowią:

- w OWR „Staromieście” – obszar centralny dawnego układu urbanistycznego wsi placowej – owalnicy,
- w OWR „Słocina” – obszar obejmujący zespół dworsko-parkowy Branickich i Chłapowskich wraz z zespołem folwarcznym (powstałym w początku XIX w., oprócz budynku dworu – neogotycki dom ogrodnika, 6-hektarowy park dworski ze stawem) oraz obiektem „Domu Kombatanta” przy ul. Jasińskiego,
- w OWR Zalew – tereny rekreacyjne o istotnych walorach środowiskowych.

Parametry Obszarów

Parametry Obszarów Rewitalizacji przedstawia poniższa tabela.

Tabela 60. Podstawowe parametry Obszaru Rewitalizacji w Rzeszowie

	Powierzchnia	Powierzchnia	Udział w powierzchni Miasta	Ludność (zameldowani na stałe)	Odsetek ludności Miasta
	km ²	ha	%	tys. osób	%
Powierzchnia Miasta	77,32	7732	100,00	157,6	100,00
Powierzchnia Obszaru Rewitalizacji	13,05	1305	16,88	102,8	65,21
Powierzchnia Obszaru Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi	9,61	961	12,43	86,1	54,65
Obszary Rewitalizacji Wspierające	1,93	193	2,50	2,2	1,40
"Staromieście"	0,25	25	0,32	1,4	0,89
"Ślocina"	0,38	38	0,49	0,6	0,38
"Zalew"	1,30	130	1,68	0,2	0,13

Źródło: Opracowanie własne.

Proponowany zasięg Obszaru Rewitalizacji w Rzeszowie obejmuje ok. 1305 ha, co stanowi ok. 17% powierzchni Miasta. Obszar ten zamieszkuje ok. 103 tys. osób, czyli ok. 65% mieszkańców. Zasięg Obszaru Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi jest nieco mniejszy: odpowiednio ok. 961 ha (ok. 12,5% powierzchni Miasta) i ok. 86 tys. osób (ok. 55% stałe zameldowanych). Parametry te ujawniają skalę problemów rewitalizacji obszarów miejskich w Rzeszowie.

Granice Obszarów Rewitalizacji

Obszary Rewitalizacji zostały wyznaczone w szczególności poszczególnych ulic. Poniżej opisano granice poszczególnych obszarów, wskazując konkretne elementy graniczne: ulice, linie kolejowe, rzeki. Odpowiada to zasięgowi obszarów, przedstawionemu na planszy nr 18. Przyjęto przy tym następujące zasady ustalenia szczegółowych granic OR:

- wskazując graniczną ulicę obszaru, założono, że do powierzchni obszaru zostały włączone działki terenowe, dostępne z tej ulicy, stąd formalny przebieg w opisie może być nieznacznie różny od przebiegu zaznaczonego na planszy nr 18,
- w rejonie terenów rekreacyjnych, lub nieopisanych na planie Miasta, uliczek osiedlowych, jako wytyczną granicy obszaru, należy przyjąć linię wyznaczoną na planszy nr 18.

Obszary Rewitalizacji wydzielone są następującymi elementami granicznymi (głównie ulicami):

Obszar Rewitalizacji:

Od rzeki Wisłok przy moście Załęskim – Maczka – Wyzwolenia – torami kolejowymi na południe (do torowisk) – od torowisk na południe (od ob. przemysłowych przy Torowej) – Okulickiego – Wyzwolenia – Osieckiego – Miłocińska – Kolbego – Prymasa Tysiąclecia – Obrońców Poczty Gdańskiej – Wyzwolenia – Krakowska do stacji LPG EKSA (obie strony ulicy) – Krakowska do Witosa – Sportowa (obie strony na wschód od obiektów sportowych CWKS Resovia) - Bohaterów – Szarych Szeregów – Panoramiczna – Strzelnicza - Staroniwska – Witosa – Hanasiewicza – torami kolejowymi (na południe) – Batalionów Chłopskich – Powstańców Warszawy – Rejtana – Paderewskiego (obie strony) – Krzyżanowskiego – Armii Krajowej – Mieszka I – Kwietniowa – Paderewskiego – Dobrzańskiego – Obrońców Helu – Krzyżanowskiego – Niepodległości – Armii Krajowej – na północ od parkingu przed Szpitalem Wojewódzkim nr 2 – Leszka Czarnego – Kujawska – Morgowa – Polna - Konfederatów Barskich – Traugutta – do rzeki Wisłok – wzdłuż wałów przy Wisłoku na lewym brzegu rzeki

Obszar Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi:

Od rzeki Wisłok przy moście Załęskim – Maczka – Wyzwolenia – torami kolejowymi na południe (do torowisk) – od torowisk na południe (od ob. przemysłowych przy Torowej) – Okulickiego – Wyzwolenia – Osieckiego – Miłocińska – Kolbego – Prymasa Tysiąclecia – Obrońców Poczty Gdańskiej – Wyzwolenia – Krakowska – Wyspiańskiego – Winna – wzdłuż torów kolejowych - Batalionów Chłopskich – Powstańców Warszawy – Rejtana – do rzeki Wisłok – wzdłuż wałów przy Wisłoku na lewym brzegu rzeki

UWAGA: W obrębie OR mieści się Obszar Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi.

Obszar Wspierający Rewitalizacji „Staromieście”:

Borowa – Lipowa – Żniwna – Bałuckiego – Warszawska – Staromiejska – Długa

Obszar Wspierający Rewitalizacji „Słocina”:

Armii Krajowej – Paderewskiego – granica zespołu kościelnego św. Rocha (obejmującego kościół i budynki towarzyszące na terenie przykościelnym) – Paderewskiego – wschodnia granica zespołu folwarcznego – Powstańców Śląskich – granica działki obiektu „Domu Kom-batanta” – Jasińskiego – Powstańców Styczniowych – Powstańców Listopadowych – południowa granica terenu inwestycyjnego S-1 – Armii Krajowej

Obszar Wspierający Rewitalizacji „Zalew”:

Powstańców Warszawy – Kwiatkowskiego – granica Miasta – rzeka Wisłok – most Karpacki – rzeka Wisłok – granica Miasta – Leśna – Żeglarska – Hetmańska – Powstańców Warszawy

4) RODZAJE PROJEKTÓW ORAZ BENEFICJENTÓW PROGRAMU

Wykaz działań, projektów i zadań inwestycyjnych przewidzianych do objęcia Programem Rewitalizacji sporządzony został na podstawie wniosków zgłoszonych przez beneficjentów Programu, spełniających opisane w Programie kryteria. Weryfikacja wniosków i opracowanie kompletnej listy projektów Programu nastąpiło po upublicznieniu Założeń Aktualizacji.

Istotnym novum obecnego okresu programowania jest samo pojęcie **projektu rewitalizacji**. Przez taki projekt należy rozumieć przedsięwzięcie, stanowiące część Programu Rewitalizacji, będące tzw. „operacją dotyczącą zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich”. **Projekt rewitalizacyjny to w praktyce mikroprogram społeczno-gospodarczy, na który można uzyskać środki z funduszy strukturalnych.** Projekt wytycznych MRR definiuje tzw. **projekt zintegrowany** jako grupę wzajemnie powiązanych projektów, realizowanych przez jeden lub więcej podmiotów, służących kompleksowej rewitalizacji określonej części obszaru zdegradowanego. Rewitalizacja zaś stanowi proces odnowy przestrzennej, technicznej, społecznej i ekonomicznej obszaru zdegradowanego, prowadzący do jego zrównoważonego rozwoju.

W efekcie, Program Rewitalizacji obejmuje projekty Programu, na co składa się:

- lista projektów przekazanych przez UM w Rzeszowie i jednostki Miasta,
- lista projektów, zgłoszonych przez uprawnione podmioty (beneficjentów) w czasie konsultacji społecznych Założeń Aktualizacji Programu Rewitalizacji.

W toku konsultacji społecznych stworzono możliwość zgłaszania projektów zbieżnych z aktualnymi celami Programu. Wnioskodawcy (docelowo – beneficjenci wg osi 7 RPO WP) powinni spełniać określone kryteria formalne. Potencjalni beneficjenci wg RPO WP, inni niż Miasto Rzeszów i jego jednostki organizacyjne, określone zostali na potrzeby Programu mianem Beneficjentów Zewnętrznych. Przeprowadzono następującą procedurę naboru projektów w ramach aktualizacji Programu:

- 1) Informacja o możliwości wprowadzania własnych projektów przez Beneficjentów Zewnętrznych podana została do publicznej wiadomości.
- 2) Miasto i jego jednostki oraz Beneficjenci Zewnętrzni zgłaszali do Wydziału Gospodarki Komunalnej i Inwestycji wnioski o wprowadzenie projektu do Programu Rewitalizacji. Zakres informacji podawanych we wniosku musiał być zgodny z wymaganiami zawartymi w załączniku do Założeń Programu.

Wnioski niekompletne, z punktu widzenia opisanych zasad, nie były rozpatrywane przy sporządzaniu ostatecznej wersji Programu.

Miasto nie refundowało kosztów przygotowania wniosku o włączenie projektu do Programu Rewitalizacji przygotowywanego przez Beneficjentów Zewnętrznych. Wnioskodawcy – Beneficjenci Zewnętrzni zostali uprzedzeni, że Urząd Miasta Rzeszowa nie ponosi żadnej odpowiedzialności za dalszy los zgłoszonych projektów.

Przedstawiona procedura oznaczała w szczególności, zobowiązanie Beneficjenta Zewnętrznego do tego, że w przypadku ujęcia projektu w Programie Rewitalizacji, samodzielnie i na własny koszt przygotowuje wniosek według wymagań dotyczących pozyskiwania środków z konkretnych źródeł, w tym przede wszystkim zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz do dalszego samodzielnego pilotowania projektu.

Wymóg spełnienia przez zgłaszane projekty zasad określonych dla współfinansowania ze środków RPO WP nie oznacza, że nie istnieje możliwość ubiegania się przez Beneficjentów Zewnętrznych Programu Rewitalizacji o wsparcie z innych niż RPO WP źródeł finansowania (np. z Mechanizmów Finansowych).

Realizowane projekty w latach 2007-2013 dotyczyć mogą przedsięwzięć zlokalizowanych wyłącznie w obszarach rewitalizacji oraz służących osiągnięciu celów rewitalizacji przyjętych w niniejszym Programie. Projekt Szczegółowego Opisu Priorytetów RPO WP wskazuje, iż realizowane w ramach działania 7.1. Rewitalizacja miast projekty dotyczyć będą m.in.:

- przedsięwzięć na obszarach i w obiektach rewitalizowanych, w tym renowacji, rewaloryzacji, modernizacji, adaptacji i wyposażenia istniejącej zabudowy na wskazane cele oraz poprawy estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej,
- budowy i wyposażenia nowych obiektów,
- systemów poprawy bezpieczeństwa publicznego oraz przedsięwzięć mających na celu walkę z przestępczością i patologiami społecznymi,
- przedsięwzięć służących aktywizacji społeczności zamieszkujących obszary rewitalizowane oraz przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom społecznym,
- renowacji części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych oraz renowacji i adaptacji na cele mieszkaniowe budynków istniejących stanowiących własność władz publicznych lub własność podmiotów działających w celach niezarobkowych.

W ramach działania 7.1. Rewitalizacja miast, RPO WP przewiduje następujące grupy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,

- szkoły wyższe,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- spółdzielnie mieszkaniowe,
- wspólnoty mieszkaniowe,
- Towarzystwa Budownictwa Społecznego.

Program Operacyjny zakłada możliwość finansowania krzyżowego ze względu na zintegrowany charakter interwencji rewitalizacyjnych. Oznacza to, iż przedsięwzięciom technicznym realizowanym w ramach działania 7.1. towarzyszyć będą działania służące aktywizacji społeczności zamieszkujących obszary poddane rewitalizacji oraz przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom społecznym. Wspierane będą również działania zmierzające do poprawy bezpieczeństwa publicznego oraz przedsięwzięcia mające na celu walkę z przestępczością i patologiami społecznymi.

Dniem rozpoczęcia kwalifikowalności wydatków jest 1 stycznia 2007 r. Maksymalna wartość kosztów kwalifikowanych projektu – do 10 mln zł, a minimalna wartość tych kosztów kwalifikowanych ustalona została na 0,5 mln zł. Podstawową formą płatności będzie refundacja, przy możliwości zaliczkowania w ograniczonym zakresie.

Poziom finansowania krzyżowego nie przekroczy 3% finansowania wspólnotowego działania.

Na ustalonym w Programie (i opisanym powyżej) tzw. Obszarze Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi, rewitalizacja substancji mieszkaniowej ograniczona jest do budownictwa mieszkaniowego wielorodzinnego, lub budynków stanowiących własność publiczną lub własność podmiotów o celach niezarobkowych wykorzystywanych na cele mieszkaniowe dla gospodarstw domowych o niskich dochodach lub osób o szczególnych potrzebach (zgodnie z opisanymi wyżej Rozporządzeniami Unii Europejskiej). Jak podkreślono wcześniej, jedynie na Obszarze Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi zakwalifikowane zostały projekty obejmujące działania, takie jak m.in.:

- a) renowacja części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych, tj.:
 - i) odnowienie następujących głównych elementów konstrukcji budynku: dachu, elewacji zewnętrznej, stolarki okiennej i drzwiowej, klatki schodowej, korytarzy wewnętrznych/ zewnętrznych, wejścia i elementy jego konstrukcji zewnętrznej, windy;

- ii) instalacje techniczne budynku;
- iii) działania w zakresie oszczędności energetycznej;
- b) przygotowanie do użytkowania nowoczesnych, socjalnych budynków mieszkalnych dobrego standardu poprzez renowację i adaptację budynków istniejących stanowiących własność władz publicznych lub własność podmiotów działających w celach niezarobkowych.

5) KRYTERIA WYBORU PROJEKTÓW

W odniesieniu do projektów, których projektodawcami jest Miasto i jego jednostki organizacyjne oraz Beneficjenci Zewnętrzni wymagano zgłoszenia projektu oraz spełnienia przez wnioskodawcę wymogów formalnych i merytorycznych.

W procesie aktualizacji Programu nie założono systemu priorytetyzacji projektów, uznając iż ze względu na ograniczenia dostępu do środków w ramach konkursów na współfinansowanie z działania 7.1. (ograniczenie możliwości uzyskania w danym konkursie dofinansowania tylko jednego projektu danego beneficjenta), wyznaczenie projektów priorytetowych należeć powinno do Wnioskodawców na późniejszym etapie przygotowywania projektów (po opracowaniu studiów wykonalności poszczególnych zadań). Wyjątek stanowią dwa projekty Miasta, określone na etapie aktualizacji Programu Rewitalizacji jako priorytetowe. Zostały one wyróżnione w liście projektów i planie finansowym.

Ocena kwalifikowalności projektów

W okresie programowania 2007-2013 Unia Europejska ustaliła nowe zasady kwalifikowalności projektów i wydatków ubiegających się o wsparcie z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, a w tym z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.⁵²

Ocena kwalifikowalności projektu w odniesieniu do ubiegania się o dofinansowanie ze środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności następuje na etapie wyboru wniosków i polega na sprawdzeniu, czy przedstawiony projekt może stanowić przedmiot współfinansowania w ramach danego programu. W zakresie kwalifikowalności projektu sprawdzane są m. in. następujące elementy:

⁵² Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego ogólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999, Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r.

- czy projekt jest zgodny z horyzontalnymi politykami Wspólnoty, w tym w szczególności z politykami w zakresie: konkurencji, zamówień publicznych, środowiska, równego traktowania kobiet i mężczyzn oraz społeczeństwa informacyjnego?
- czy projekt jest zgodny z dokumentem programowym?
- czy projekt przyczynia się do realizacji celów danego działania?
- czy beneficjent jest uprawniony do złożenia wniosku w ramach danego działania?⁵³

W związku z powyższym **założono następujące kryteria wyboru projektów do Programu Rewitalizacji w latach 2007-2013:**

- Czy projekt jest zgodny ze Strategią Rozwoju Miasta?
- Czy projekt jest zgodny z Programem Rewitalizacji i przyczynia się do realizacji jego celów?
- Czy projekt jest zgodny z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego i czy przyczynia się do realizacji działań Osi Priorytetowej 7 Spójność wewnątrzregionalna?
- Czy projektodawca jest beneficjentem w rozumieniu beneficjenta Osi Priorytetowej 7 RPO WP i Programu Rewitalizacji?

Projekty zgłaszane do włączenia do zaktualizowanego Programu Rewitalizacji, aby następnie uzyskać dofinansowanie ze środków funduszy strukturalnych, będą musiały spełniać również kryterium trwałości, co oznacza, że:

- Trwałość projektu musi być zachowana przez okres pięciu lat od daty przekazania beneficjentowi płatności końcowej.
- W przypadku projektów realizowanych w celu utrzymania inwestycji lub miejsc pracy stworzonych przez MŚP, okres trwałości projektu wynosi 3 lata od daty przekazania beneficjentowi płatności końcowej.

W zakresie kwalifikowalności wydatków, na etapie wyboru wniosków o włączenie projektu do niniejszego Programu Rewitalizacji, sprawdzeniu podlegała potencjalna kwalifikowalność, w tym:

- czy wydatek jest zgodny z postanowieniami RPO WP i Programu Rewitalizacji?
- czy wydatek jest niezbędny do realizacji przedłożonego projektu?
- czy wydatek jest efektywny?

⁵³ Por.: „Krajowe wytyczne dotyczące kwalifikowania wydatków w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w okresie programowania 2007-2013”, Minister Rozwoju Regionalnego, 26 czerwca 2007 r.

Kwalifikowalność wydatków projektów ujętych w niniejszym Programie Rewitalizacji, a następnie zgłoszonych do dofinansowania ze środków funduszy strukturalnych, oceniana będzie zgodnie z zasadami Unii Europejskiej i wymaganiami RPO WP.

Szczegółowe wytyczne dotyczące kwalifikowalności projektów i wydatków zawierają „Krajowe wytyczne dotyczące kwalifikowania wydatków w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w okresie programowania 2007-2013”, Ministra Rozwoju Regionalnego. Należy podkreślić, że ocena kwalifikowalności projektów uwzględniać będzie musiała także, przygotowane przez MRR, wytyczne w sprawie udzielania pomocy na rewitalizację w ramach regionalnych programów operacyjnych. Wytyczne te będą przyjęte Rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego. Kwalifikacja projektów objętych zakresem tej pomocy na poziomie naboru wniosków do aktualizowanego Programu Rewitalizacji, uwzględniała podstawowe zasady określone w projekcie rozporządzenia.⁵⁴ Celowe jest, by przed złożeniem wniosków o dofinansowanie projektów, Beneficjenci zapoznali się z ostatecznym brzmieniem rozporządzenia.

6) OCZEKIWANE WSKAŹNIKI PROGRAMU

Program Rewitalizacji ma charakter zintegrowany. Oznacza to ujęcie wielu wybranych projektów w całość, pozwalającą na ukierunkowanie działań Miasta w zwalczaniu marginalizacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej dzielnic. Wskaźniki tak pojmowanego Programu przybierać mogą postać zagregowanych wskaźników produktów i rezultatów poszczególnych projektów. Agregacja wskaźników jest jednak skomplikowana ze względu na wstępny etap opracowywania założeń projektów, w większości przypadków przed opracowaniem studiów wykonalności. Ze względu na cele Programu i zbieżność z celami działania 7.1 Rozwój miast RPO WP, przyjęto dla Programu Rewitalizacji w latach 2007-2013 wskaźniki zaproponowane dla działania RPO WP. Program będzie odzwierciedlał organizacyjne możliwości Miasta i Beneficjentów Zewnętrznych w zakresie realizacji wskaźników RPO WP.

Ujęcie wskaźników osiągnięć Programu Rewitalizacji abstrahuje od informacji jednostkowych o projektach i bazuje na zagregowanych danych statystycznych. Zaproponowany w II Etapie Opracowania system aktualizowania i monitorowania Programu pozwoli w przyszłości na bardziej dokładne określenie kolejnych stanów bazowych, a co za tym idzie – zastosowanie dokładniejszych miar stanów przyszłych. Ograniczeniem metodologicznym opisywanego ujęcia jest konieczność uwzględnienia w Programie konkretnych zadań. Oznacza to w prakty-

⁵⁴ Projekt w wersji z dnia 06 sierpnia 2007 r.

ce, że brak przygotowanych projektów i/lub niepozyskanie środków zewnętrznych na ich współfinansowanie może uniemożliwić lub znacznie ograniczyć realizację teoretycznych wskaźników Programu.⁵⁵ Mimo to w odniesieniu do syntetycznych wskaźników osiągnięć Programu przyjęto metodę ekspercką. Przewiduje się, że w wyniku jego realizacji nastąpią, opisane w poniższej tabeli, zmiany liczbowe lub procentowe wskaźników.

Tabela 61. Przewidywane wskaźniki osiągnięć Programu Rewitalizacji

Lp.	Nazwa wskaźnika osiągnięć – kryterium	Miernik wskaźnika	Stan bazowy*	Stan po okresie 2007 – 2013
1	Poziom ubóstwa	Liczba członków rodzin (osób) korzystających ze świadczeń pomocy społecznej / 1000 mieszkańców	60	50
2	Bezpieczeństwo w Mieście	Wykrywalność przestępstw**	50%	60%
3	Poziom bezrobocia w Mieście	Spadek udziału długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych	62,7%**	55%
4	Stan zasobów mieszkaniowych	Odsetek budynków w zasobach komunalnych wymagających znacznych remontów	7,7%	5%
5	Poziom przedsiębiorczości mieszkańców	Liczba podmiotów gospodarczych na 10000 mieszkańców	1137	1250

Uwagi: *Stan bazowy podano na 2006 r. ** Stan na maj 2007 r.

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 62 Wskaźniki produktów i rezultatów Programu

Lp.	Nazwa wskaźnika osiągnięć – kryterium	Miernik wskaźnika	Stan bazowy	Stan po okresie 2007 – 2013
Wskaźniki produktu				
1	Liczba projektów rewitalizacji w latach 2007-2013	szt.	15 ¹	61
2	Liczba projektów rewitalizacji faktycznie zrealizowanych w latach 2007-2013	szt.	0	40
Wskaźniki rezultatu				
1	Ilość odnowionych budynków	szt.	0	100
2	Powierzchnia zagospodarowanych obszarów	ha	0	2,3
3	Liczba firm założonych na obszarach odnowionych	szt.	0	20
4	Liczba miejsc pracy utworzonych na obszarach odnowionych	szt.	0	30

*Stan bazowy podano na 2007 r. ¹ projekty ujęte w poprzedniej wersji LPR, których realizacja obejmowała okres 2007-2013.

Źródło: Opracowanie własne.

⁵⁵ Por. podsumowanie wdrażania Programu w latach 2004-2006 w rozdziale „Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji w latach 2004-2006”.

IV. FINALNA LISTA PROJEKTÓW W LATACH 2007-2013

W wyniku przeprowadzonego naboru wniosków do aktualizowanego na lata 2007-2013 Programu Rewitalizacji ostatecznie ujęto w nim 61 projektów następujących kategorii wnioskodawców:

- Gmina Miasto Rzeszów i jej jednostki organizacyjne – 39 projektów,
- Spółdzielnie mieszkaniowe – 18 projektów,
- Wspólnoty mieszkaniowe – 3 projekty,
- Organizacje pozarządowe – 1 projekt.

Projekty mają złożony charakter, oddziałując potencjalnie na sferę przestrzenną, gospodarczą i społeczną, przy czym:

- 4 projekty realizują przede wszystkim cel gospodarczy Programu rewitalizacji (o symbolach G.R i G.M);
- 7 projektów realizuje przede wszystkim cel społeczny związany z przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu i marginalizacji oraz wspieraniem integracji społecznej (o symbolach S.R);
- 50 projektów skupia się głównie na celu przestrzennym (symbole P.R oraz P.M), z czego:
 - 23 to projekty realizowane w obszarze infrastruktury i mieszkalnictwa, w tym dotyczące renowacji części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkaniowych (symbol P.M).

Projekty oznaczone symbolem P.M i G.M są zlokalizowane w Obszarze Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi, pozostałe w Obszarze Rewitalizacji (podstawowym).

Różnorodność projektów dowodzi zintegrowanego podejścia zarówno Miasta, jak i partnerów zewnętrznych do procesu rewitalizacji oraz pogłębiającego się partnerstwa sektora publicznego i prywatnego w jego realizacji. Podkreślić należy poszerzenie w stosunku do poprzedniej wersji Programu bazy partnerów rewitalizacji.

Finalna lista projektów, w rozbiciu na poszczególne cele główne, przedstawiona jest w kolejnych tabelach.

Stadium przygotowania wielu projektów nie pozwoliło na określenie przez beneficjentów wartości wielu wskaźników, szczególnie w odniesieniu do rezultatów projektów. Będzie to możliwe dopiero na etapie opracowywania studiów wykonalności. W zestawieniu zgłoszonych projektów przedstawiono określone przez wnioskodawców wskaźniki, które dają obraz skali i wielkości zgłoszonych przedsięwzięć, a także skali potrzeb. Wskazywane przez benefi-

centów cele projektów ukazują ich złożone oddziaływanie, które pomimo ich inwestycyjnego charakteru, obejmuje w większości przypadków skutki społeczne i gospodarcze oraz pozytywne oddziaływania środowiskowe dla rewitalizowanego obszaru.

IVA. PLAN DZIAŁAŃ PRZESTRZENNYCH W LATACH 2007 – 2013

Cele szczegółowe Celu 1 („P”)

Cel 1: „**Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno – przestrzennych**” na Obszarze Rewitalizacji wdrażany będzie poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

Cel P.1. Zwiększanie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego

Cel ten obejmuje m.in. działania polegające na: podnoszeniu standardu urbanistycznego obszaru rewitalizacji w zakresie jakości przestrzeni publicznych, parków, terenów zielonych i rekreacyjnych, budowy ścieżek rowerowych. Szczególnie istotne jest prowadzenie działań zmierzających do wykorzystania atrakcyjności kulturowego i naturalnego krajobrazu Miasta. Działania winny przy tym podnosić jakość – często nadmiernie ujednoliconych – wnętrz urbanistycznych osiedli mieszkaniowych.

Cel P.2. Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów mieszkaniowych

W ramach tego celu przewidziano realizację działań dotyczących przeciwdziałania dekapitalizacji i degradacji zasobów mieszkaniowych: komunalnych, spółdzielczych i zarządzanych przez wspólnoty. Dotyczy to w szczególności remontów, modernizacji, rewaloryzacji i konserwacji obiektów i zespołów zabytkowych oraz części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych. Istotny element realizacji tego celu stanowią także przedsięwzięcia skierowane na powstrzymanie degradacji spółdzielczych osiedli mieszkaniowych w odniesieniu do przestrzeni publicznych i obiektów użyteczności publicznej.

Cel P.3. Animacja funkcjonalna i przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji obiektów infrastruktury społecznej

W ramach celu wdrożone będą działania związane z potrzebami remontowymi i modernizacyjnymi obiektów infrastruktury społecznej. Odnosi się to w szczególności do budynków i otoczenia: placówek oświatowych, obiektów służby zdrowia, sportu i rekreacji. Działania powinny być ukierunkowane dwójako. Z jednej strony winno się prowadzić prace podnoszące standard funkcjonalny, techniczny i środowiskowy (termomodernizacja). Z drugiej – należy

pamiętać o konieczności modernizacji obiektów w sposób umożliwiający wykorzystanie pustostanów i zbędnych pomieszczeń dla animacji gospodarczej, turystycznej i kulturalnej (nowe powierzchnie użytkowe) oraz dla zwalczania wykluczenia społecznego (resocjalizacja młodzieży, rehabilitacja grup nieuprzywilejowanych).

Cel P.4. Aktywizacja społeczno-gospodarcza poprzez rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej i turystycznej

Cel ten obejmuje przede wszystkim: prace modernizacyjne i poprawę jakości przestrzeni i obiektów infrastruktury społecznej, ewentualnie – pustostanów, w celu animacji działań stymulujących rozwój społeczno-gospodarczy. Dotyczy to zwłaszcza obiektów zabytkowych w Śródmieściu. Cel obejmuje działania ukierunkowane w szczególności na rozwój turystyki oraz wspieranie świadczenia komercyjnych usług turystycznych i kulturalno-oświatowych. Projektami realizującymi cel są także – pośrednio – wszelkie działania niekomercyjne, zwiększające kulturalną atrakcyjność Miasta.

Cel P.5. Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych

Cel obejmuje działania polegające na remontach istniejących dróg, mostów, rond, chodników, parkingów oraz oświetlenia ulicznego i sygnalizacji drogowej w obszarach rewitalizacji. W ramach celu będzie możliwa budowa parkingów w obszarze śródmieścia oraz na terenie osiedli mieszkaniowych. Ogólnie poprawa stanu ulic, chodników, ciągów i stref pieszych winna ograniczyć uciążliwości komunikacyjne tzn. podnieść standard życia oraz zwiększyć atrakcyjność dla nowych przedsięwzięć gospodarczych (w tym dla turystyki).

Cel P.6. Rozwój infrastruktury technicznej

Cel ukierunkowany jest na likwidację istniejących braków w infrastrukturze technicznej (m.in. kanalizacji, wodociągów, mediów, sieci teleinformatycznych) w szczególności w obszarze Śródmieścia oraz powojennych osiedli blokowych.

Cel P.7. Likwidacja uciążliwości środowiskowych

Cel dotyczy likwidacji hałasu i zanieczyszczeń powietrza, związanych ze skupieniem lokalizacji największych zakładów pracy i firm przemysłowych w pobliżu centrum Miasta oraz redukcji zanieczyszczeń ze źródeł tzw. niskiej emisji (wykorzystywanej w ogrzewaniu budynków i wody użytkowej).

Projekty realizujące cel przestrzenny przedstawiono w poniższej tabeli. Projekty te oznaczono symbolem P, przy czym w przypadku projektów realizujących Cel P.2 – oznaczono je symbo-

lem P.M, a w przypadku pozostałych projektów przestrzennych – P.R. Wyróżniono dwa projekty, uznane przez Gminę Miasto Rzeszów za priorytetowe zadania w okresie 2007-2013 (P.R.07. Poprawa infrastruktury sportowej poprzez przebudowę stadionu miejskiego w Rzeszowie oraz P.R.14. Modernizacja zabytkowych budynków szkolnych: Podprojekt 1 - Budynek I Liceum Ogólnokształcącego ul. 3 Maja - modernizacja, Podprojekt 2 - Termomodernizacja budynku II Liceum Ogólnokształcącego ul. Ks. Jałowego 22).

Tabela 63 Projekty przestrzenne realizujące cel P.2. zlokalizowane w Obszarze Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity tys. zł
P.M.01	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Zmiana technologii zbierania, składowania i segregacji odpadów z gosp. domowych (kontenery podziemne np. syst. OTTO)	Teren pomiędzy Powstańców Warszawy, Rejtana, Podwislocze, Kopisto oraz dla budynków przy Monte Cassino, Kustronia i Ułanów	2008 - 2010	Poprawa warunków sanitarnych i estetyki osiedla; Poprawa warunków mieszkaniowych; Segregacja odpadów - korzyści ekologiczne; Zwiększenie kapitału urbanistycznego, likwidacja uciążliwości środowiskowych	liczba nowych elementów infrastruktury technicznej (kontenery podziemne) - 34 szt.	powierzchnia udostępniona - 750 mkw.; zmniejszenie kosztów wywozu śmieci (segregacja)	1350,0
P.M.02	Wspólnota mieszkaniowa budynku Lisa Kuli 11 (Zarządca S.M. "Nowe Miasto" w Rzeszowie)	Renowacja elewacji południowo-zachodniej wraz z instalacją baterii słonecznych wspomagających system c.o. I produkcji ciepłej wody użytkowej - budynek mieszkalny ul. Lisa Kuli 11 w Rzeszowie	Lisa Kuli	2009	Poprawa termoizolacji i estetyki budynku; Ograniczenie zużycia energii cieplnej; Zmniejszenie kosztów ogrzewania budynku; Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów mieszkaniowych	ilość mieszkań - 30; docieplona powierzchnia ścian zewnętrznych - 410 mkw.	zmniejszenie zużycia energii cieplnej 10%	550,0
P.M.03	Wspólnoty mieszkaniowe bud. ul. Kosynierów nr 1, 3, 5 (Zarządca S.M. "Nowe Miasto" w Rzeszowie)	Modernizacja instalacji c.o. stanowiącej część wspólną budynków przy ul. Kustronia nr 1,3, 5 i renowacja elewacji bud. Kosynierów nr 1 i 5	Kustronia, Kosynierów	2008 - 2010	Poprawa termoizolacji i estetyki budynku; Ograniczenie zużycia energii cieplnej; Zmniejszenie kosztów ogrzewania budynku; Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów mieszkaniowych	ilość mieszkań z docieplonymi ścianami zewnętrznymi - 36; ilość mieszkań korzystających ze zmodernizowanej instalacji c.o. - 54; powierzchnia docieplonych ścian zewnętrznych - 1560 mkw.	zmniejszenie zużycia energii cieplnej 30 - 50%	650,0
P.M.04	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Remont i przebudowa ciągów pieszych wraz z budową ścieżek rowerowych	Wzdłuż głównych ciągów pieszych na obszarze osiedla pomiędzy ulicami Powstańców Warszawy, Podwislocze, Kopisto, Rejtana	2008 - 2010	Zwiększenie bezpieczeństwa (oddzielenie pieszych od ruchu rowerowego); Ułatwienie poruszania się na wózkach osób niepełnosprawnych; Ułatwienia komunikacyjne - wzrost atrakcyjności lokali użytkowych; Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych	powierzchnia chodników - 4500 mkw.; powierzchnia ścieżek rowerowych - 3000 mkw.	wzrost atrakcyjności terenów publicznych - nowe imprezy turystyczne i sportowe	660,0

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity tys. zł
P.M.05	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Przebudowa instalacji zaopatrzenia i rozprowadzenia wody w budynkach mieszkalnych w zakresie części wspólnej budynku - wprowadzenie instalacji c.c.w.u. Zasilanej z systemu ciepłowniczego MPEC w Rzeszowie dodatkowo wspomaganej bateriami słonecznymi zainstalowanymi na budynku	Podwisłocze, Pelczara	2009 - 2010	Poprawa warunków mieszkaniowych; Znaczne ograniczenie ilości szkodliwych substancji powstających w trakcie spalania gazu; Zmniejszenie ilości zużywanego gazu; Rozwój infrastruktury technicznej i likwidacja uciążliwości środowiskowych	ilość wyremontowanych budynków -7; ilość mieszkańców korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury - 1040	ograniczenie ilości szkodliwych substancji powstających w trakcie spalania gazu - 1200 kg/rok tlenek azotu; ograniczenie ilości szkodliwych substancji powstających w trakcie spalania gazu - 500 kg/rok CO; ograniczenie ilości szkodliwych substancji powstających w trakcie spalania gazu - 1000 ton/rok CO2	4000,0
P.M.06	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Przebudowa wewnętrznej instalacji gazowej stanowiącej część wspólną budynków	Podwisłocze, Pelczara, Świadka, Popiełuszki, Rejtana	2008 - 2012	Poprawa bezpieczeństwa (wymiana wyeksploatowanej instalacji); Zmniejszenie ilości spalanego gazu - zmniejszenie ilości spalin; Racjonalizacja ilości zużywanego gazu poprzez indywidualne opomiarowanie mieszkań; przeciwdziałanie dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych	ilość wyremontowanych budynków - 15	zmniejszenie awaryjności, zmniejszenie zużycia gazu	5000,0
P.M.07	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Modernizacja dźwigów osobowych w 12-to kondygnacyjnych budynkach mieszkalnych os. Nowe Miasto w Rzeszowie	Podwisłocze, Świadka	2008 - 2013	Poprawa bezpieczeństwa, komfortu i estetyki; Udobnienie wind dla osób niepełnosprawnych/ wzrost niezawodności pracy dźwigów; Zmniejszenie zużycia energii elektrycznej / zmniejszenie kosztów mieszkaniowych; Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów mieszkaniowych	ilość wyremontowanych budynków - 15; ilość zmodernizowanych dźwigów - 90	zmniejszenie awaryjności; zmniejszenie zużycia energii elektrycznej	9800,0
P.M.08	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Usunięcie i utylizacja materiałów zawierających azbest z obiektów budowlanych-azbestowo-cementowe płyty osłonowe ścian szczytowych 12-to kondygnacyjnych budynków mieszkalnych os. Nowe Miasto w Rzeszowie	Podwisłocze, Pelczara, Świadka, Popiełuszki, Rejtana	2008 -2010	Eliminacja zagrożeń wywołanych przez azbest; Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych (zdrowotnych); Wzrost atrakcyjności lokali użytkowych i mieszkań; Likwidacja uciążliwości (zagrożeń) środowiskowych	powierzchnia zmodernizowanych ścian zewnętrznych - 16 000 mkw.	poprawa zdrowotności mieszkańców - 20 tys. osób	2300,0

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity tys. zł
P.M.09	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie - Gmina Miasto Rzeszów	Usunięcie i utylizacja odpadów komunalnych składowanych do końca lat 60 - tych przy ul. Dołowej w Rzeszowie	Dołowa	2008	Eliminacja zagrożenia sanitarnego; Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych (zdrowotnych); Możliwość rozbudowy infrastruktury mieszkalnej i użytkowej; Likwidacja uciążliwości środowiskowych	powierzchnia udostępniona pod nowe lokale użytkowe – 1000 mkw.; ilość nowych mieszkań - 200	ilość nowych jednostek gospodarczych - 10; wzrost liczby mieszkańców - 800; powierzchnia udostępnionych obszarów inwestycyjnych - 5,5 ha	4000,0
P.M.11	Gmina Miasto Rzeszów	Przebudowa instalacji grzewczych w budynkach wspólnot mieszkaniowych	3 Maja, Asnyka, Batorego, Bernardyńska, Fircowskiego, Grottgera, Jabłońskiego, Kopernika, Kościuszki, Leszczyńskiego, Matejki, Mickiewicza, Naruszewicza, Okrzei, Sobieskiego, Sokoła	2008 - 2013	Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów mieszkaniowych	ilość budynków poddanych przebudowie infrastruktury technicznej - 24	ilość przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze rewitalizowanym - 47	3614,0
P.M.12	Gmina Miasto Rzeszów	Przebudowa instalacji grzewczych w budynkach komunalnych	3 Maja, Bernardyńska, Bożnicza, Dąbrowskiego, Fredry, Grottgera, Grunwaldzka, Kilińskiego, Kościuszki, Kr. Kazimierza, Lenartowicza, Langiewicza, Matejki, Okrzei, Olbrachta, PCK, Piłsudskiego, Pl. Wolności, Przesmyk, Sokoła, Styki, Szopena, Śreniawitów, Targowa, Wierzynka, Zygmuntowska	2008 - 2013	Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów mieszkaniowych	ilość budynków poddanych przebudowie infrastruktury technicznej - 39	ilość przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze rewitalizowanym - 116	6600,7

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity tys. zł
P.M.13	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wymiana dźwigów osobowych w budynkach mieszkalnych średniowysokich	Pułaskiego, Dąbrowskiego, Piastów, Sienkiewicza, Krakowska, Starzyńskiego, Kochanowskiego	2008 - 2013	Dostosowanie dźwigów do aktualnie obowiązujących norm i przepisów technicznych; Zapewnienie bezpieczeństwa użytkownikom dźwigów; Podniesienie wartości użytkowej budynków; przeciwdziałanie dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych	ilość zmodernizowanych budynków - 21; ilość wymienionych dźwigów – 71; ilość mieszkań korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury budynków - 3777	wzrost bezpieczeństwa mieszkańców - 12 244 osoby	9940,0
P.M.14	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Modernizacja Instalacji odgromowej w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych	Mikołajczyka, Konopnickiej, Rycerska, Sienkiewicza, Kosynierów, Podchorążych, Kochanowskiego, Skargi, Krzywoustego, Chrobrego, Pola, Chmaja, Słowackiego, Słoneczna, Grodzisko, Leszczyńskiego, Krakowska, Orzeszkowej, Piłsudskiego, Hetmańska	2008 - 2013	Dostosowanie budynków do aktualnie obowiązujących norm i przepisów technicznych; Zapewnienie bezpieczeństwa użytkownikom mieszkań; Podniesienie wartości użytkowej budynków; przeciwdziałanie dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych	ilość zmodernizowanych budynków – 49; ilość mieszkań korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury budynków – 2576; powierzchnia mieszkań korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury - 104600 mkw.	wzrost bezpieczeństwa mieszkańców - 5 267 osób	1189,0
P.M.15	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wymiana instalacji elektrycznej (alumiowej) w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych	Kosynierów, Kochanowskiego, Sienkiewicza, Szwoleżerów, Hetmańska, Chmaja, Słowackiego, W. Pola, Grodzisko, Leszczyńskiego, Chrobrego, Krzywoustego, Słoneczna, 8 Marca, Orzeszkowej, Piłsudskiego, Dąbrowskiego, Pułaskiego, Mikołajczyka	2008 - 2013	Dostosowanie instalacji do aktualnie obowiązujących norm i przepisów technicznych; Zapewnienie bezpieczeństwa użytkownikom mieszkań; Podniesienie wartości użytkowej budynków; przeciwdziałanie dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych	ilość zmodernizowanych budynków - 49; ilość mieszkań korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury – 4443; powierzchnia mieszkań korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury - 177502 mkw.	wzrost bezpieczeństwa mieszkańców - 9144 osoby	9996,7

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity tys. zł
P.M.16	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Docieplenia ścian zewnętrznych budynków mieszkalnych wielorodzinnych	Mikołajczyka, Broniewskiego, Rycerska, Kosynierów, Konopnickiej, Pułaskiego, Jałowego, Dąbrowskiego	2008-2013	Dostosowanie izolacyjności termicznej ścian zewnętrznych do aktualnie obowiązującej normy; Zapewnienie właściwych warunków zamieszkania; Podwyższenie wartości użytkowej budynków; Przeciwdziałanie dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych	ilość zmodernizowanych budynków - 28; ilość mieszkań w zmodernizowanych budynkach - 2684; powierzchnia docieplonych ścian zewnętrznych - 34924 mkw.	zmniejszenie zużycia ciepła - 3800 GJ/rok	7683,3
P.M.17	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wykonanie monitoringu w zespołach budynków mieszkalnych	Pułaskiego, Piastów, Dąbrowskiego, Marszałkowska, Konopnickiej, Kochanowskiego, Podchorążych, Skargi, Sienkiewicza, Kosynierów, Krakowska, Starzyńskiego, Mikołajczyka, Ofiar Katynia, Prymasa 1000-lecia, Ślusarczyka, Obrońców Poczty Gdańskiej, Kolbego	2008-2009	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców; Zdyscyplinowanie zachowań etycznych; Przeciwdziałanie dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych; Likwidacja uciążliwości środowiskowych	ilość punktów monitoringu - 37; ilość budynków poddanych monitorowaniu - 57	wzrost bezpieczeństwa mieszkańców - 20 640 osób	1850,0
P.M.18	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wykonanie wewnętrznej instalacji centralnej ciepłej wody w budynkach mieszkalnych	Pola, Chmaja, Orzeszkowej, Piłsudskiego, Sienkiewicza, Kochanowskiego, Skargi, Broniewskiego, Mikołajczyka, Dąbrowskiego	2007- 2013	Racjonalne wykorzystanie energii cieplnej; Zapewnienie bezpieczeństwa użytkownikom mieszkań; Podniesienie wartości użytkowej budynków; przeciwdziałanie dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych	ilość zmodernizowanych budynków - 24; ilość mieszkań korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury - 1806; powierzchnia użytkowa mieszkań korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury - 78 954 mkw.	zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom - 3 813 osób	9980,0

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity tys. zł
P.M.19	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wymiana instalacji centralnego ogrzewania w budynkach mieszkalnych	Ofiar Katynia, Broniewskiego, Mikołajczyka, Kochanowskiego, Podchorążych, Marszałkowska, Chrobrego, Krzywoustego, Piastów, Dąbrowskiego	2008 - 2013	Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom; Racjonalizacja zużycia energii cieplnej; ograniczenie zużycia energii, obniżenie kosztów ogrzewania; Przeciwdziałanie dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych	ilość zmodernizowanych budynków - 29; ilość mieszkań korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury - 2361; powierzchnia użytkowa mieszkań korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury - 111600 mkw.	oszczędność energii cieplnej - 20% rocznie	9916,2
P.M.20	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Renowacja tynków cienko-warstwowych ścian zewnętrznych budynków mieszkalnych - czyszczenie tynków z alg, glonów, grzybów	Piastów, Chrobrego, Ks. Jałowego, Chmaja, Piłsudskiego, Konopnickiej, Kochanowskiego, Kosynierów, Sienkiewicza, Marszałkowska, Siemieńskiego, Mikołajczyka, Miłocińska, Brydaka, Osmeckiego, Obrońców Poczty Gdańskiej, Starzyńskiego, Krakowska	2008-2013	Przywrócenie walorów estetyczno-użytkowych; Poprawa wyglądu elewacji budynków; Podniesienie wartości użytkowej budynków; Przeciwdziałanie dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych	ilość zmodernizowanych budynków - 52; ilość mieszkań w zmodernizowanych budynkach - 3356, powierzchnia ścian poddanych renowacji - 62870 mkw.	przywrócenie estetyki ścian	9430,5
P.M.21	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Remont instalacji gazowej - przeniesienie pionów z mieszkań na klatkę schodową wraz z opomiarowaniem w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych	Chmaja, Krakowska, Dąbrowskiego, Brydaka, Osmeckiego, Obrońców Poczty Gdańskiej, Starzyńskiego, Krakowska, Ślusarczyka, Kolbego, Prymasa 1000-lecia, Raginisa	2008-2009	Dostosowanie instalacji gazowej do aktualnie obowiązujących norm i przepisów; Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom; Podniesienie wartości użytkowej budynków; Przeciwdziałanie dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych	ilość zmodernizowanych budynków - 52; ilość mieszkań korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury - 2611; powierzchnia użytkowa mieszkań korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury - 130 055 mkw.	zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom - 7 802 osoby	3916,5
P.M.22	Zarządca Spółdzielnia Mieszkaniowa "Projektant"	Modernizacja budynków mieszkalnych wielorodzinnych wspólnot mieszkaniowych będących w zarządzie SM "Projektant"	w obszarze wsparcia projektów mieszkaniowych	2008-2013	Poprawa estetyki i funkcjonalności budynków mieszkalnych; Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych; Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali mieszkalnych; Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów mieszkaniowych	ilość wyremontowanych budynków - 8	wzrost liczby mieszkańców na obszarze rewitalizacji - 72 osoby	1000,0

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity tys. zł
P.M.23	Gmina Miasto Rzeszów	Termomodernizacja budynku ul. Hanasiewicza 18A	Hanasiewicza	2007	Poprawa termoizolacyjności i estetyki budynku; Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych; Poprawa efektywności wykorzystania istniejących zasobów energii cieplnej; Zwiększenie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego	ilość budynków poddanych termoizolacji - 1	zmniejszenie kosztów eksploatacji obiektów poprzez oszczędność w zakupie energii	500,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wniosków.

Tabela 64 Projekty przestrzenne (ingerencje poza tkanką mieszkaniową)

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity w tys. PLN
P.R.01	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa sanitariatów publicznych	Popietuski, Seniora	2008 - 2009	Poprawa stanu sanitarnego i estetyki; Ułatwienie organizacji imprez masowych (sportowych kulturalnych); Przeciwdziałanie degradacji obszaru rewitalizowanego	ilość nowych sanitariatów publicznych - 2 szt.	wzrost atrakcyjności terenów publicznych	535,0
P.R.02	Gmina Miasto Rzeszów	Przebudowa parkingów osiedlowych na wielo-poziomowe	Podwisłocze	2010 - 2013	Zapewnienie bezpiecznego miejsca postojowego dla samochodów wszystkich mieszkańców osiedla; Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych, wzrost poczucia bezpieczeństwa; Rozwój zasobów (myjnie, warsztaty naprawcze) lokali użytkowych; Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych; Zwiększenie kapitału urbanistycznego	ilość miejsc postojowych - 800 szt.; ilość garaży wielo-poziomowych - 2	ilość nowych jednostek gospodarczych zlokalizowanych na obszarze rewitalizowanym - 3	9900,0
P.R.03	Gmina Miasto Rzeszów	Przebudowa dróg komunalnych wraz z infrastrukturą techniczną pomiędzy budynkami 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15 w rejonie ul. Spiechowicza	Spiechowicza	2009 - 2012	Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych	powierzchnia przebudowanej infr. publicznej – 1988 mkw.; długość przebudowanej infr. komunalnej - 1,64 km	powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana - 1 688,9 mkw.; ilość przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie rewitalizowanym - 23	2100,8

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity w tys. PLN
P.R.04	Gmina Miasto Rzeszów	Remont kapitalny budynków zabytkowych	Lenartowicza, Piłsudskiego, 3 Maja, Grunwaldzka, Fredry, Okrzei	2008 - 2013	Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych; Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów mieszkaniowych	ilość wyremontowanych i zrewaloryzowanych obiektów zabytkowych - 6	ilość nowych jednostek gospodarczych zlokalizowanych na obszarze rewitalizowanym - 9	7 680,0
P.R.05	RGK SP. Z O.O. MPEC - Rzeszów	Modernizacja i rozbudowa sieci ciepłowniczej Rzeszowa zakres 2008 r. do 2014 r. w obszarze rewitalizacji	w obszarze rewitalizacji	2008 - 2014	Rozwój infrastruktury technicznej	długość zmodernizowanej i nowej sieci ciepłej - 17 km	zmniejszenie uciążliwości środowiskowych, ograniczenie strat ciepła	29860,0
P.R.06	Gmina Miasto Rzeszów	Instalacja kolektorów słonecznych w miejskich obiektach sportowych: podprojekt 1 - Pływalnia ROSiR, podprojekt 2 - Pływalnia Muszelka, podprojekt 3 - Pływalnia Delfin	Jałowego, Starzyńskiego, Rejtana	2007 - 2013	Zmniejszenie kosztów podgrzewania wody basenowej oraz centralnego ogrzewania budynków pływalni; Pozytkowanie energii ze źródeł odnawialnych; Likwidacja uciążliwości środowiskowych; Obniżenie kosztów eksploatacji obiektów; Przeciwdziałanie degradacji młodzieży oraz spadek poziomu przestępczości młodzieży; Podnoszenie poziomu sprawności młodzieży, podnoszenie poziomu sportowego; Rozwój usług obsługi młodzieży - mieszkańców osiedla i uczniów szkół; Aktywizacja społeczno - gospodarcza poprzez rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej i turystycznej	ilość kolektorów słonecznych - 164 szt.	zmniejszenie kosztów eksploatacji obiektów poprzez oszczędność w zakupie energii	1490,0
P.R.07	Gmina Miasto Rzeszów	Poprawa infrastruktury sportowej poprzez przebudowę stadionu miejskiego w Rzeszowie	Hetmańska	2007 - 2009	Budowa infrastruktury technicznej i dróg dojazdowych z parkingami do stadionu miejskiego w Rzeszowie; Zapewnienie odpowiedniego standardu komunikacji i bezpieczeństwa mieszkańców; Wzrost atrakcyjności obiektu oraz lokali użytkowych; Zwiększenie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego	infrastruktura komunikacyjna wokół stadionu - 1 komplet; infrastruktura techniczna - 1 komplet	wzrost liczby uczestników nowych imprez - 30%	8000,0

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity w tys. PLN
P.R.08	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja budynków oraz przebudowa dachu basenu krytego ROSiR	Jałowego	2007 - 2013	Podnoszenie poziomu sprawności młodzieży, podnoszenie poziomu sportowego Przeciwdziałanie degradacji młodzieży oraz spadek poziomu przestępczości młodzieży Rozwój usług obsługi mieszkańców osiedla Aktywizacja społeczno - gospodarcza poprzez rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej i turystycznej	nowy dach z drewna klejonego nad istniejącym basenem krytym o wym. 31,5x21 m; powierzchnia wyremontowanej elewacji – 1354 mkw.	nowa oferta: nauka pływania, zawody sportowe, rekreacja	1894,7
P.R.09	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja szkolnej infrastruktury sportowej: Podprojekt 1 - Modernizacja boisk piłkarskich w Gimnazjum Nr 10, Podprojekt 2 - Modernizacja boisk piłkarskich w SP Nr 23,	w obszarze rewitalizacji	2007 - 2013	Podnoszenie poziomu sprawności młodzieży, podnoszenie poziomu sportowego; Przeciwdziałanie degradacji młodzieży oraz spadek poziomu przestępczości młodzieży; Rozwój usług obsługi mieszkańców osiedla; Aktywizacja społeczno - gospodarcza poprzez rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej i turystycznej	zmodernizowana powierzchnia infrastruktury sportowej (dwa boiska piłkarskie o nawierzchni ze sztucznej trawy o pow. 30x60 m (1800 mkw.) wraz ogrodzeniem) - 3600 mkw.	nowe imprezy sportowe - rozgrywki piłkarskie, nowa oferta sportowa	2140,0
P.R.10	Gmina Miasto Rzeszów	Połączenie ul. Raginisa z ul. Obrońców Poczty Gdańskiej	os. Baranówka, Raginisa	2007 - 2008	Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno - przestrzennych; Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych; Zwiększenie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego; Rozwój infrastruktury technicznej; Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych	długość nowej i zmodernizowanej infrastruktury technicznej - 0,19 km ulicy (szer. 6 m, z dwustronnym chodnikiem o szer. 2 m); ilość nowych miejsc postojowych - ok. 60 sztuk	ilość nowych budynków wielorodzinnych korzystających z nowej infrastruktury drogowej – 4; wzrost liczby mieszkańców na obszarze rewitalizacji - 400 osób	900,0
P.R.11	Gmina Miasto Rzeszów	Droga łącząca ul. Panoramiczną z ul. Strzelniczą w Rzeszowie	Panoramiczna - Strzelnicza	2006 - 2008	Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno - przestrzennych; Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych; Zwiększenie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego; Rozwój infrastruktury technicznej; Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych	długość nowej i zmodernizowanej infrastruktury technicznej: 0,28 km ulicy (o szer. 6 m z jednostronnym chodnikiem długości 0,16 km i szer. 2 m oraz ścieżką	powierzchnia udostępnionych obszarów inwestycyjnych - 0,31 ha	1500,0

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity w tys. PLN
						rowerową i chodnikiem długości 0,0815 km i szer. 3,5 m)		
P.R.12	Gmina Miasto Rzeszów	Wykonanie urządzeń oczyszczających ścieki opadowe odprowadzane do potoku Rudka	wzdłuż potoku w obszarze rewitalizacji	2007-2013	Rozwój infrastruktury technicznej; Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych; Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych	ilość nowej i zmodernizowanej infrastruktury technicznej (urządzenia podczyszczające ścieki) - 9 szt.	zmniejszenie zanieczyszczeń wód powierzchniowych	1800,0
P.R.13	Gmina Miasto Rzeszów	Wykonanie urządzeń oczyszczających ścieki opadowe odprowadzane do potoku Mikośka	wzdłuż potoku w obszarze rewitalizacji	2007-2013	Urządzenia oczyszczające na wylotach do potoku Mikośka; Zapewnienie odpowiedniego standardu ochrony wód powierzchniowych; Zmniejszenie opłat związanych z ochroną środowiska; Zwiększenie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego użytkowych	ilość nowej i zmodernizowanej infrastruktury technicznej (urządzenia podczyszczające ścieki) - 4 szt.	zmniejszenie zanieczyszczeń wód powierzchniowych	800,0
P.R.14	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja zabytkowych budynków szkolnych: Podprojekt 1 - Budynek I Liceum Ogólnokształcącego ul. 3 Maja - modernizacja, Podprojekt 2 - Termomodernizacja budynku II Liceum Ogólnokształcącego ul. Ks. Jałowego 22	3 Maja, Ks. Jałowego	2007-2010	Modernizacja budynku; Remont pomieszczeń; Zapewnienie odpowiednich standardów nauki; Podniesienie poziomu wykształcenia i kwalifikacji; Zwiększenie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego	ilość wyremontowanych budynków infrastruktury społecznej - 2; ilość zrewaloryzowanych obiektów zabytkowych - 2	poprawa warunków pracy i nauki	10000,0
P.R.15	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja Szpitala Miejskiego: Podprojekt 1 - Modernizacja pomieszczeń szpitala, Podprojekt 2 - Budowa hydroforni wody, Podprojekt 3 - Modernizacja oddziału ginekologii, Podprojekt 4 - Modernizacja pomieszczeń oddziału ortopedii, Podprojekt 5 - Modernizacja sieci elektroenergetycznej	Rycerska	2007-2008	Remont pomieszczeń; Zapewnienie odpowiedniego standardu opieki zdrowotnej; Zwiększenie kwoty zawieranych kontraktów z NFZ, Animacja funkcjonalna i przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji obiektów infrastruktury społecznej; Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych; Rozwój infrastruktury technicznej; Zwiększenie kapitału urbanistycznego	powierzchnia wyremontowanych budynków 1860 mkw.; liczba nowych obiektów infrastruktury technicznej - 2; nowa powierzchnia infrastruktury społecznej - 60 mkw.	ilość nowych miejsc pracy - 3	6491,5

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity w tys. PLN
P.R.16	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja infrastruktury oświatowej w obszarze rewitalizacji: Podprojekt 1 Modernizacja SP nr 10, Podprojekt 2 - Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół nr 1, Podprojekt 3 - Modernizacja budynku Gimnazjum nr 9, Podprojekt 4 - Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2, Podprojekt 5 - Modernizacja budynku SP nr 1, Podprojekt 6 - Modernizacja Zespołu Szkół Muzycznych nr 1, Podprojekt 7 - Modernizacja budynku Zespołu Szkół Muzycznych nr 2, Podprojekt 8 - Termomodernizacja budynku SP nr 3, Podprojekt 9 - Remont parkingu przy SP nr 16, Podprojekt 10 - Modernizacja budynku SP nr 17, Podprojekt 11 - Modernizacja budynku SP nr 2, Podprojekt 12 - Modernizacja SP nr 19		2007-2008	Remont budynków; Zwiększenie odpowiedniego standardu; Podnoszenie poziomu wykształcenia; Zwiększenie kapitału urbanistycznego	powierzchnia wyremontowanych budynków – 740 mkw.	poprawa warunków pracy i nauki	15451,3
P.R.17	Gmina Miasto Rzeszów	Rewitalizacja budynków Urzędu Miasta Rzeszowa: Podprojekt 1 - Remont pomieszczeń budynku przy Pl. Ofiar Getta 7, Podprojekt 2 - Remont budynku przy ul. Okrzei 1, Podprojekt 3 - Modernizacja elewacji budynku przy Pl. Ofiar Getta 3		2007-2009	Remont pomieszczeń Zapewnienie odpowiedniego standardu Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych Zwiększenie kapitału urbanistycznego	ilość wyremontowanych budynków publicznych – 3; powierzchnia wyremontowanej elewacji – 3 606 mkw.	nowe miejsca pracy	2566,1
P.R.18	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja Przychodni Specjalistycznej Nr 1	Hetmańska	2007	Remont budynku Zapewnienie odpowiedniego standardu Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych Zwiększenie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego	ilość wyremontowanych budynków publicznych – 1; powierzchnia wyremontowanej elewacji – 2 866,4 mkw.	podniesienie standardu usług zdrowotnych	1148,3
P.R.19	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa i modernizacja Zespołu Szkół Gospodarczych: Podprojekt 1 - Budowa budynku dydaktycznego, Podprojekt 2 - Modernizacja istniejących budynków	Spytka Ligęzy	2007-2010	Budynek dydaktyczny będzie zawierał pomieszczenia oddziału odzieżowego, działu gastronomicznego, sale językowe, sale wykładowe, gabinety szkolne, magazyny, pomieszczenia porządkowe i sanitarne, szatnie Zapewnienie odpowiedniego standardu	ilość nowych budynków infrastruktury społecznej – 1; ilość wyremontowanych budynków infrastruktury społecznej – 1;	nowe miejsca pracy i nauki	17188,0

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity w tys. PLN
					nauczania Podnoszenie poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych Aktywizacja społeczno - gospodarcza poprzez rozwój infrastruktury oświatowej	powierzchnia nowych budynków infrastruktury społecznej – 1325,55 mkw. zabudowy i 4462,36 mkw. pow. użytkowej; powierzchnia wyremontowanej elewacji – 2 665,2 mkw.		
P.R.20	Stowarzyszenie Architektów Polskich Oddział Rzeszów	Remont zabytkowej kamienicy Rzeszów Rynek 8	Rynek	2007-2009	Remont i rewaloryzacja obiektu zabytkowego Zapewnienie odpowiednich warunków lokalowych w centrum historycznym miasta Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali w zabytkowym budynku Uporządkowanie i rewaloryzacja budynku historycznego w centrum historycznym miasta w miejscu atrakcyjnym turystycznie	ilość wyremontowanych instalacji z wymianą osprzętu - 1komplet; powierzchnia wyremontowanych pomieszczeń – 500 m kw.; powierzchnia wyremontowanej elewacji, dachu, tarasu i schodów wejściowych – 360 mkw.	powierzchnia zrewaloryzowanych obiektów zabytkowych udostępnianych na cele kulturalne i społeczne (ośrodek promocji architektury) - 500 mkw.; wzrost atrakcyjności turystycznej odwiedzających obszary miejskie i budynki historyczne; stworzenie ośrodka kultury (promocja architektury)	1000,0
P.R.21	Gmina Miasto Rzeszów - Miejski Zarząd Dróg i Zieleni	Rewitalizacja parków Śródmieścia i obszarów mieszkaniowych miasta Rzeszowa	w obszarze rewitalizacji	2007-2010	Poprawa jakości życia mieszkańców i standardów funkcjonalno - przestrzennych; Zwiększenie liczby mieszkańców i turystów przebywających i odpoczywających na terenie parków; Zwiększenie liczby turystów, przyciągnięcie inwestorów w okolice zrewitalizowanych parków; Uporządkowanie	powierzchnia zrewitalizowanych obiektów dziedzictwa kulturowego - 334 tys. mkw.	powierzchnia zagospodarowanych terenów zielonych 34,4 ha	20000,0

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity w tys. PLN
					terenów parków przez odpowiednie zagospodarowanie ich przestrzeni w harmonii z otoczeniem			
P.R.22	Gmina Miasto Rzeszów	Remonty żłobków miejskich w obszarze rewitalizacji: Podprojekt 1 - Generalny remont Żłobka nr 8, Podprojekt 2 - Remont Żłobka nr 10, Podprojekt 3 - Generalny remont Żłobka nr 9, Podprojekt 4 - Generalny remont Żłobka nr 11	w obszarze rewitalizacji	2013	Animacja funkcjonalna i społeczna; Zapewnienie odpowiedniego standardu opieki nad dziećmi; Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych; Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji obiektów infrastruktury społecznej	ilość wyremontowanych budynków - 4	wzrost ilości dzieci w żłobku - 140 osób	4318,0
P.R.23	Gmina Miasto Rzeszów	Renowacja obiektu o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym - zespół dworsko-parkowy w Słocinie	Paderewskiego	2007-2008	Remont i rewitalizacja obiektu zabytkowego; Uporządkowanie i rewitalizacja budynku historycznego w miejscu atrakcyjnym turystycznie	ilość wyremontowanych obiektów zabytkowych - 1; powierzchnia wyremontowanych obiektów zabytkowych - 300 mkw.	nowe oferty/imprezy kulturalne	20000,0
P.R.24	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa sali sportowej przy Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 2	Hetmańska	2008-2010	Podnoszenie poziomu sprawności młodzieży, podnoszenie poziomu sportowego; Przeciwdziałanie degradacji młodzieży oraz spadek poziomu przestępczości młodzieży; Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności bazy sportowej; Zwiększenie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego	ilość nowych obiektów infrastruktury sportowej (hala sportowa) - 1	nowe oferty/imprezy sportowe	10000,0
P.R.25	Gmina Miasto Rzeszów	Rozwój bazy przedszkoli miejskich w obszarze rewitalizacji: Podprojekt 1 - Modernizacja Przedszkola nr 34, ul. Popieluszki 18, Podprojekt 2 - Budowa przedszkola na os. Staroniwa, Podprojekt 3 - Modernizacja części budynku SP nr 27 na Przedszkole nr 21 ul. Krzyżanowskiego	w obszarze rewitalizacji	2007-2009	Remont budynków przedszkoli wraz z instalacjami; Zapewnienie odpowiedniego standardu opieki nad dziećmi; Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali; Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów budynków użyteczności publicznej	ilość wyremontowanych budynków - 3	zapewnienie odpowiedniego standardu opieki nad dziećmi	4450,0
P.R.26	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej nr 10 ul. Dominikańska w Rzeszowie	Dominikańska	2007-2009	Budowa sali gimnastycznej wraz z zagospodarowaniem terenu szkoły; Zapewnienie odpowiednich warunków nauki; Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali; Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów budynków użyteczności publicznej	ilość nowych obiektów - 1; kubatura budynku - 9 315 m ³	nowe oferty/imprezy sportowe	3800,0

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity w tys. PLN
P.R.27	Gmina Miasto Rzeszów	Przykrycie potoku Mikośka	Siemiradzkiego	2008-2010	Wykonanie przykrycia potoku Mikośka i lokalizacja na tym terenie parkingu na ok. 220 miejsc dla samochodów osobowych i dostawczych; zapewnienie odpowiednich standardów korzystania z infrastruktury technicznej; Rozwój usług obsługi biznesu; Zwiększenie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego	ilość nowych miejsc parkingowych - 220	powierzchnia udostępnionych obszarów inwestycyjnych - 0,77 ha	5000,0
P.R.28	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa sanitariatów publicznych	Ofiar Katynia - Park Sybiraków, Starzyńskiego - teren zielony, Bohaterów - boisko sportowe	2008-2009	Poprawa stanu sanitarnego i estetyki; Wzrost kultury bycia; Rozwój infrastruktury sanitarnej; Przeciwdziałanie degradacji terenów zamieszkałych	ilość nowych obiektów (sanitariatów) - 4	podniesienie standardu obsługi mieszkańców i przyjezdnych	1000,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wniosków.

IVB. PLAN DZIAŁAŃ GOSPODARCZYCH W LATACH 2007 – 2013

Cele szczegółowe Celu 2 („G”)

Cel 2: „**Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego**” wdrażany będzie poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

Cel G.1. Wzrost udziału sektorów gospodarki opartej na wiedzy oraz sektora usług w rynku pracy i w dochodach ze sprzedaży towarów i usług

Realizacja Celu następować będzie poprzez projekty podnoszące atrakcyjność lokowania nowych firm z sektora wysokich technologii i usług komercyjnych (m.in. finansowych, doradczych, kulturalnych, gastronomicznych) w Obszarze Rewitalizacji, a w szczególności – na terenie Starówki. Cel niniejszy obejmuje projekty oddziałujące niejako na całe otoczenie, zachęcające do nowych inicjatyw w bezpośrednim sąsiedztwie. Dotyczy to głównie małych i średnich przedsiębiorstw, prowadzących nieuciążliwą dla otoczenia działalność, często w powiązaniu z miejscem zamieszkania. Warunek przyjaznego sąsiedztwa z mieszkańcami istniejących zasobów winien być traktowany, jako istotne kryterium lokalizacji nowych inicjatyw.

Cel G.2. Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych

Działania Celu – to inwestycje polegające na budowie nowych, remontach istniejących lokali użytkowych oraz adaptacji i przebudowie innych lokali, w tym o charakterze poprodukcyjnym (przede wszystkim pod działalność usługową). Ważnym elementem realizacji celu będą działania termomodernizacyjne, podnoszące standard środowiskowy modernizowanych obiektów. Cel ten obejmuje wspieranie lokowania w obszarze rewitalizowanym różnorodnych nowych form działalności usługowej, podnoszącej standard życia i obsługi mieszkańców (pralnie, zakłady rzemieślnicze, punkty napraw, oddziały firm finansowych), a także tworzenie warunków dla rozwoju branż zanikających. Do Celu G.2., dotyczącego działań w obrębie konkretnych lokalizacji, odnoszą się uwagi, poczynione powyżej w odniesieniu do Celu G.1.

Cel G.3. Podnoszenie poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych pracowników oraz tworzenie nowych miejsc pracy

Cel polega na realizacji projektów, ukierunkowanych na wzrost dostępności do programów szkoleniowych i przekwalifikowań, na rozwój oferty kształcenia ustawicznego oraz wspieranie rozwoju wyższych uczelni. Cel obejmuje także działania ukierunkowane na

powstawanie miejsc pracy dla osób z grup nieuprzywilejowanych na rynku pracy, a także tworzenie elastycznych miejsc pracy (telepraca, samozatrudnienie).

Cel G.4. Rozwój usług obsługi biznesu

Projekty, wdrażające Cel G.4. ukierunkowane są na tworzenie instytucji wspierania przedsiębiorczości, inkubatorów przedsiębiorczości, lokalizację w obszarze rewitalizowanym, szczególnie na terenie osiedli mieszkaniowych, firm świadczących usługi doradcze, prawnicze, księgowo-biurowe.

Projekty realizujące działania gospodarcze

Projekty realizujące działania gospodarcze przedstawia tabela poniżej. Źródła finansowania projektów zgłoszonych do LPR zawarto w Planie Finansowym Programu. Projekty realizujące Cel gospodarczy przedstawiono w poniższej tabeli. Projekty te oznaczono symbolem G, przy czym w przypadku projektów realizowanych przez spółdzielnie mieszkaniowe i zarządców nieruchomości na Obszarze Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi (w ramach pomocy na rewitalizację) – oznaczono je symbolem G.M, a w przypadku pozostałych projektów gospodarczych – M.R.

Tabela 65 Projekty realizujące cel gospodarczy (G)

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity w tys. zł
G.M.1	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Termomodernizacja pawilonów usługowych H - 2 przy ul. Podwisłocze i H - 1 przy ul. Pelczara	Podwisłocze, Pelczara	2009	Poprawa termoizolacyjności i estetyki budynków; Ograniczenie zużycia energii cieplnej; Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych; Ograniczenie strat energii cieplnej; Przeciwdziałanie dekapitalizacji obiektów budowlanych	ilość wyremontowanych budynków - 2 ; powierzchnia zmodernizowanej elewacji - 5000 mkw.	zmniejszenie zużycia energii cieplnej 15% - 25%	2 200
G.M.2	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wykonanie konstrukcji dachu pawilonu przy ul. Pułaskiego 3	Pułaskiego	2008 - 2013	Właściwe odprowadzenie wód opadowych i uzyskanie właściwych warunków eksploatacji pomieszczeń użytkowych; utrzymanie właściwego stanu zasobów lokali użytkowych; Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów użytkowych	ilość zmodernizowanych budynków - 1; powierzchnia użytkowa budynku – 2269,59 mkw.	uzyskanie nowej powierzchni użytkowej - 400 mkw.	8 500
G.R.1	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa Miejskiego Placu Targowego	na trasie połączenia ulic: Rejtana, Ciepłownicza	2008 - 2012	Poprawa warunków handlu targowiskowego; Przeciwdziałanie wykluczeniu marginalnych grup społecznych; Rozwój usług; Zespół targowiskowo - parkingowy	powierzchnia nowej infrastruktury - 1,4 ha	liczba nowych miejsc pracy - 850	2 000
G.R.2	Gmina Miasto Rzeszów	Uzbrojenie terenu dla budynków przy ulicy Marusarzówny etap II - podstawowa infrastruktura techniczna	Marusarzówny	2007-2008	Zwiększenie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego; Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych; Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych; Rozwój infrastruktury technicznej	długość nowej i zmodernizowanej infrastruktury technicznej - 1744 m	wzrost liczby mieszkańców na obszarze rewitalizacji - 776 osób	900

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wniosków.

IVC. PLAN DZIAŁAŃ SPOŁECZNYCH W LATACH 2007–2013

Cele szczegółowe Celu 3 („S”)

Cel 3: „Wspieranie integracji społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu” wdrażany będzie poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

Cel S.1. Wzrost poczucia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców i wzrost wykrywalności przestępstw

Cel ten związany jest z:

- realizacją programów przeciwdziałania patologiom społecznym,
- budową zaufania obywateli do instytucji państwa odpowiedzialnych za bezpieczeństwo,
- tworzeniem stref bezpieczeństwa i monitoringu.

Cel S.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu marginalizowanych grup społecznych

Wśród priorytetowych zadań należy wymienić działania na rzecz:

- podnoszenia poziomu aktywności zawodowej kobiet;
- tworzenia warunków pełnej integracji społecznej (dostępność przestrzeni publicznych, miejsca pracy, standard życia i obsługi) osób niepełnosprawnych;
- programów socjalizacyjnych oraz tworzenia odpowiedniej oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej dla osób zagrożonych ubóstwem i „dziedzicznym bezrobociem”;
- przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu bezdomnych.

Cel obejmuje działania aktywizujące grupy nieuprzywilejowane poprzez poszerzenie świadomości społecznej i umożliwienie bezpośredniego udziału w tworzeniu wartości związanych z kulturą i sztuką.

Cel S.3. Zapewnienie odpowiedniego standardu opieki nad osobami niepełnosprawnymi, starszymi i chorymi oraz dziećmi

Realizacja tego celu odbywać się ma poprzez: budowę, modernizacje, remonty i adaptacje obiektów opieki społecznej, tworzenie warsztatów terapii zajęciowej. Cel obejmuje również tworzenie warunków dla realizacji programów profilaktyki, rehabilitacji i rekreacji oraz terapii przez sztukę. Prace modernizacyjne winny być ukierunkowane zarówno na podniesienie standardu obsługi i poszerzenie bazy dla osób potrzebujących opieki, jak i na rozszerzenie form funkcjonowania placówek w postaci działań rehabilitacyjnych,

udostępniania miejsc pobytu dziennego dla osób wymagających opieki, poradnictwa, działań resocjalizacyjnych.

Cel S.4. Budowanie płaszczyzny współpracy i partnerstwa z aktywnymi społecznie mieszkańcami (zrzeszonymi w organizacjach pozarządowych i niezrzeszonymi)

Tworzenie i wspieranie projektów partnerstwa władz publicznych i mieszkańców w celu aktywizacji obszarów rewitalizowanych.

Projekty realizujące działania społeczne

Projekty realizujące działania społeczne przedstawia poniższa tabela. Propozycję źródeł finansowania poszczególnych projektów zgłoszonych do LPR zawarto w Planie Finansowym Programu. Projekty realizujące cel społeczny oznaczono symbolem S.

Tabela 66 Projekty realizujące cel społeczny

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity w tys. zł
S.R.01	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja budynków Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie: ul. Skubisza 4 (Ośrodek Interwencji Kryzysowej) oraz ul. Jagiellońska 26	Skubisza, Jagiellońska	2008 - 2009	Poprawa termoizolacji i estetyki budynku; Zagospodarowanie terenu wokół budynków; Wzrost poczucia bezpieczeństwa; Wzrost atrakcyjności lokali użytkowych; Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych	ilość budynków poddanych remontowi - 2; ilość budynków poddanych termoizolacji - 1	liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniem - 2	500,0
S.R.02	Gmina Miasto Rzeszów	Wykonanie "Monitoringu" osiedla "Nowe Miasto" w Rzeszowie oraz terenu przy ul. Monte Cassino, Kustronia i Ułanów	Teren pomiędzy Rejtana, Powstańców Warszawy, Podwisłocze, Kopisto oraz tereny przy Monte Cassino, Kustronia i Ułanów	2008 - 2009	Poprawa bezpieczeństwa; Wzrost poczucia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców i wzrost wykrywalności przestępstw; Wzrost atrakcyjności lokali użytkowych; Przeciwdziałanie degradacji zasobów mieszkaniowych	liczba punktów monitoringu - 15 szt.	spadek liczby wykroczeń i przestępstw	501,0
S.R.03	Gmina Miasto Rzeszów	Nadbudowa i modernizacja DPS przy ul. Sucharskiego	Sucharskiego	2007 - 2008	Zwiększenie powierzchni użytkowej budynku; Zapewnienie odpowiedniego standardu opieki nad osobami niepełnosprawnymi, starszymi i chorymi oraz dziećmi; Zwiększenie kapitału urbanistycznego obszaru rewitalizowanego; Animacja funkcjonalna i przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji obiektów infrastruktury społecznej	powierzchnia nowej i zmodernizowanej infrastruktury publicznej (w tym społecznej) - 5000 mkw.; powierzchnia zmodernizowanej infrastruktury technicznej - 3002,9 mkw.	liczba nowych imprez turystycznych, kulturalnych, sportowych - 2, wzrost liczby mieszkańców - 100 osób	3950,0
S.R.04	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja obiektu Pogotowia Opiekuńczego przy ul. Unii Lubelskiej	Unii Lubelskiej	2006-2010	Remont obiektu i pomieszczeń; Zapewnienie odpowiedniego standardu opieki; Podnoszenie poziomu wykształcenia; Zwiększenie kapitału urbanistycznego	powierzchnia wyremontowanych obiektów zabytkowych - 140 mkw.	zmniejszenie kosztów eksploatacji obiektu, podniesienie standardu usług publicznych	510,0
S.R.05	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa budynku Domu Kultury na os. Baranówka	Osmeckiego	2007-2009	Rozwój infrastruktury technicznej Zapewnienie odpowiedniego standardu opieki nad dziećmi Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych Zwiększenie kapitału urbanistycznego	ilość nowych budynków infrastruktury społecznej - 1; powierzchnia nowych budynków infrastruktury społecznej - 1144 mkw.	nowe oferty/imprezy kulturalne	5308,4
S.R.06	Gmina Miasto Rzeszów	Termomodernizacja, izolacja i drenaż fundamentów, remont budynku ośrodka walki z patologią alkoholizmu i zapobiegania przestępczości	Kochanowskiego	2008-2013	Zmniejszenie straty ciepła, poprawa bezpieczeństwa, poprawa estetyki elewacji budynku; Zapewnienie odpowiedniego standardu opieki nad osobami chorymi, wzrost poczucia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców, wzrost wykrywalności przestępstw; Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych; Animacja funkcjonalna i przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji obiektów infrastruktury społecznej	ilość wyremontowanych budynków - 1; powierzchnia wyremontowanych budynków - 1 168 mkw.	oszczędność energii cieplnej; podniesienie standardu usług publicznych - wzrost liczby osób którym udzielana jest pomoc	634,1

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Miejsce realizacji	Okres realizacji projektu	Cele projektu	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Koszt całkowity w tys. zł
S.R.07	Gmina Miasto Rzeszów	Budynek Młodzieżowego Domu Kultury przy ul. Piłsudskiego 25 - modernizacja	Piłsudskiego	2004-2011	Termomodernizacja, adaptacja i modernizacja infrastruktury społecznej; Zapewnienie odpowiednich warunków dla rozwoju zainteresowań artystycznych młodzieży; Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użyteczności publicznej; Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów budynków użyteczności publicznej	ilość wyremontowanych budynków - 1 szt.; powierzchnia wyremontowanych obiektów zabytkowych - 400 mkw.	nowe oferty / imprezy kulturalne	670,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wniosków.

V. PLAN FINANSOWY REALIZACJI REWITALIZACJI NA LATA 2007 – 2013

Ramowy plan finansowania projektów Programu Rewitalizacji w bieżącym okresie programowania oraz źródła jego finansowania w latach 2007 – 2013 przedstawiają poniższe tabele. Planowane nakłady na realizację Programu ujęto przy uwzględnieniu następujących źródeł finansowania:

- Budżet Miasta,
- Inne środki publiczne,
- Środki prywatne,
- Środki UE.

Należy podkreślić, że stadium przygotowania projektów, ze względu na nieopracowane studia wykonalności, pozwala oszacować w Programie jedynie maksymalne potencjalne zaangażowanie środków Unii Europejskiej (wg aktualnych i/lub projektowanych w trakcie opracowywania projektu Programu warunków pozyskania środków z EFRR w ramach działania 7.1. Rozwój miast RPO WP).⁵⁶ Zarówno zatem poziom kosztów kwalifikowanych projektów i całego Programu, jak i udział poszczególnych źródeł finansowania mogą ulec znaczącym zmianom. Nie pozwoliło to także na oszacowanie poziomu potencjalnego finansowania krzyżowego projektów.

Tabela 67. Ramowy plan finansowy Programu Rewitalizacji wg celów głównych Programu – lata 2007-2013

Projekty Programu zagregowane wg celów		Koszty całkowite w tys. zł	Koszty kwalifikowane w tys. zł
Cel 1	Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno – przestrzennych, w tym:	294 940,6	236 280,1
	Cel P.2. Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów mieszkaniowych	103 926,9	97 802,2
Cel 2	Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego	13 600,0	13 600,0
Cel 3	Wspieranie integracji społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu	12 073,5	11 893,5
Razem		320 614,1	261 773,6
Zarządzanie Programem - 0,5% kosztów Programu		1 603,1	
Ogółem Program Rewitalizacji		322 217,2	

Źródło: Opracowane własne.

⁵⁶ Przyjęto zapisy projektu Szczegółowego Opisu Priorytetów RPO WP z 18.09.2007 r. oraz projektu rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego w sprawie udzielania pomocy na rewitalizację w ramach regionalnych programów operacyjnych z 06.08.2007 r.

Całkowity koszt projektów zgłoszonych we wnioskach do Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie wynosi ok. 320,5 mln zł. Przyjmując wysokość nakładów na zarządzanie Programem na poziomie 0,5%, należy spodziewać się powiększenia kosztów o ok. 1,6 mln zł do 2013 r. Łącznie projekty objęte programem, wraz z systemem zarządzania sięgają kwoty ok. 322,2 mln zł.

Kolejna tabela przedstawia wartość projektów wg lokalizacji w wyznaczonych obszarach.

Tabela 68. Ramowy plan finansowy Programu Rewitalizacji wg typów Obszarów Rewitalizacji – lata 2007-2013

Projekty Programu zagregowane wg Obszarów Rewitalizacji	Koszty całkowite w tys. zł	Koszty kwalifikowane w tys. zł
Obszar Rewitalizacji (bez OWPM)	205 987,2	153 271,4
Obszar do Wsparcia Projektów Mieszkaniowych	114 626,9	108 502,2
Razem	320 614,1	261 773,6

Źródło: Opracowane własne.

Kolejne tabele zawierają zestawienia maksymalnych kosztów kwalifikowanych według zakładanych źródeł finansowania. W bieżącym okresie programowania (2007 – 2013) środki budżetu Miasta stanowić będą 9% kosztów kwalifikowanych Programu i ok. 23,8 mln zł (bez kosztów zarządzania Programem). Zapotrzebowanie na środki Unii Europejskiej – to ok. 216 mln zł (83 % kosztów kwalifikowanych). Pokrycie kosztów niekwalifikowanych projektów w wysokości ok. 58,8 mln zł wymaga zaangażowania przez wnioskodawców dodatkowych środków własnych lub poszukiwania bardziej złożonych mechanizmów finansowania. Łącznie udział środków innych niż UE na realizację Programu sięgnąć musi co najmniej ok. 105 mln zł.

Tabela 69. Koszty kwalifikowane w okresie programowania 2007 – 2013 w podziale na źródła pochodzenia środków (dane w tys. zł)

Zagregowane elementy Programu	Koszt kwalifikowany ogółem	Środki UE	Środki gminy	Środki prywatne	Inne publiczne
Cel 1 Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno – przestrzennych	236 280,1	198 087,1	21 092,7	16 852,8	-
- w tym projekty w ramach pomocy na rewitalizację	93 012,2	76 309,4	-	16 702,8	-
Cel 2 Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego	13 600,0	7 815,0	435,0	5 350,0	-
- w tym projekty w ramach pomocy na rewitalizację	10 700,0	5 350,0	-	5 350,0	-
Cel 3 Wspieranie integracji społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu	11 893,5	10 109,5	1 784,0	-	-

Zagregowane elementy Programu	Koszt kwalifikowany ogółem	Środki UE	Środki gminy	Środki prywatne	Inne publiczne
Razem - projekty	261 773,6	216 011,6	23 782,7	22 202,8	-
Udział % źródeł finansowania	100%	83%	9%	8%	-

Źródło: Opracowane własne.

Analizując zaangażowanie Samorządu Rzeszowa w realizację Programu Rewitalizacji należy podkreślić, że:

- sposób finansowania każdego z zadań będzie musiał być opracowany szczegółowo w studium wykonalności projektu, przy czym zasadniczą kwestię stanowić będzie ostateczny maksymalny możliwy udział środków Unii Europejskiej, w przypadku projektów generujących dochód, a także sposób przejściowego wyłożenia środków, do czasu refinansowania przez Unię Europejską,
- w zależności od usytuowania organizacyjnego Operatora Programu (o czym – w kolejnych rozdziałach), Miasto będzie musiało uczestniczyć częściowo w kosztach zarządzania Programem lub pokryć te koszty w całości.

Szczegółowy ramowy plan finansowy Programu i poszczególnych projektów zawiera poniższa tabela.

W tabeli wydzielono projekty finansowane w ramach pomocy na rewitalizację, zgodnie z projektem Rozporządzenia MRR w sprawie udzielania pomocy na rewitalizację w ramach regionalnych programów operacyjnych.

Tabela 70 Ramowy plan finansowy Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie i poszczególnych projektów w latach 2007-2013

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Okres realizacji projektu	Koszt całkowity w zł	Szacunkowy koszt kwalifikowany w zł	Oczekiwany udział środków UE	Planowany udział własny	Środki		
						% kosztów kwalifikowanych		UE	gminy	prywatne
G.M.01	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Termomodernizacja pawilonów usługowych H - 2 przy l. Podwisłocze i H - 1 przy ul. Pelczara	2009	2 200 000	2 200 000	50%	50%	1 100 000		1 100 000
G.M.02	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wykonanie konstrukcji dachu pawilonu przy ul. Pułaskiego 3	2008 - 2013	8 500 000	8 500 000	50%	50%	4 250 000		4 250 000
G.R.01	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa Miejskiego Placu Targowego	2008 - 2012	2 000 000	2 000 000	85%	15%	1 700 000	300 000	
G.R.02	Gmina Miasto Rzeszów	Uzbrojenie terenu dla budynków przy ulicy Marusarzówny etap II - podstawowa infrastruktura techniczna	2007-2008	900 000	900 000	85%	15%	765 000	135 000	
Projekty celu „Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego” w ramach pomocy na rewitalizację w OWPM (GM)				10 700 000	10 700 000			5 350 000	0	5 350 000
Projekty celu „Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego” łącznie (GM i GR)				13 600 000	13 600 000			7 815 000	435 000	5 350 000
P.M.01	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Zmiana technologii zbierania, składowania i segregacji odpadów z gosp. domowych (kontenery podziemne np. syst. OTTO)	2008 - 2010	1 350 000	1 350 000	50%	50%	675 000	0	675 000
P.M.02	Wspólnota mieszkaniowa budynku Lisa Kuli 11 (Zarządca S.M. "Nowe Miasto" w Rzeszowie)	Renowacja elewacji południowo-zachodniej wraz z instalacją baterii słonecznych wspomagających system c.o. I produkcji ciepłej wody użytkowej - budynek mieszkalny ul. Lisa Kuli 11 w Rzeszowie	2009	550 000	550 000	85%	15%	467 500		82 500
P.M.03	Wspólnoty mieszkaniowe bud. ul. Kosynierów nr. 1, 3, 5 (Zarządca S.M. "Nowe Miasto" w Rzeszowie)	Modernizacja instalacji c.o. stanowiącej część wspólną budynków przy ul. Kustronia nr 1,3, 5 i renowacja elewacji bud. Kosynierów nr 1 i 5	2008 - 2010	650 000	650 000	85%	15%	552 500		97 500
P.M.04	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Remont i przebudowa ciągów pieszych wraz z budową ścieżek rowerowych	2008 - 2010	660 000	660 000	50%	50%	330 000		330 000
P.M.05	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Przebudowa instalacji zaopatrzenia i rozprowadzenia wody w budynkach mieszkalnych w zakresie części wspólnej budynku	2009 - 2010	4 000 000	4 000 000	85%	15%	3 400 000		600 000
P.M.06	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Przebudowa wewnętrznej instalacji gazowej stanowiącej część wspólną budynków	2008 - 2012	5 000 000	5 000 000	85%	15%	4 250 000		750 000
P.M.07	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Modernizacja dźwigów osobowych w 12-to kondygnacyjnych budynkach mieszkalnych os. Nowe Miasto w Rzeszowie	2008 - 2013	9 800 000	9 800 000	85%	15%	8 330 000		1 470 000

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Okres realizacji projektu	Koszt całkowity w zł	Szacunkowy koszt kwalifikowany w zł	Oczekiwany udział środków UE	Planowany udział własny	Środki		
						% kosztów kwalifikowanych	UE	gminy	prywatne	
P.M.08	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie	Usunięcie i utylizacja materiałów zawierających azbest z obiektów budowlanych- azbestowo-cementowe płyty osłonowe ścian szczytowych 12-to kondygnacyjnych budynków mieszkalnych os. Nowe Miasto w Rzeszowie	2008 -2010	2 300 000	2 300 000	85%	15%	1 955 000		345 000
P.M.09	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nowe Miasto" w Rzeszowie - Gmina M. Rzeszów	Usunięcie i utylizacja odpadów komunalnych składowanych do końca lat 60 - tych przy ul. Dołowej w Rzeszowie	2008	4 000 000	4 000 000	50%	50%	2 000 000		2 000 000
P.M.11	Gmina Miasto Rzeszów	Przebudowa instalacji grzewczych w budynkach wspólnot mieszkaniowych	2008 - 2013	3 614 000	1 650 000	85%	15%	1 402 500		
P.M.12	Gmina Miasto Rzeszów	Przebudowa instalacji grzewczych w budynkach komunalnych	2008 - 2013	6 600 718	2 640 000	85%	15%	2 244 000	396 000	
P.M.13	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wymiana dźwigów osobowych w budynkach mieszkalnych średniowysokich	2008 - 2013	9 940 000	9 940 000	85%	15%	8 449 000		1 491 000
P.M.14	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Modernizacja Instalacji odgromowej w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych	2008 - 2013	1 189 000	1 189 000	85%	15%	1 010 650		178 350
P.M.15	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wymiana instalacji elektrycznej (aluminiumowej) w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych	2008 - 2013	9 996 750	9 996 750	85%	15%	8 497 238		1 499 513
P.M.16	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Docieplenia ścian zewnętrznych budynków mieszkalnych wielorodzinnych	2008-2013	7 683 280	7 683 280	85%	15%	6 530 788		1 152 492
P.M.17	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wykonanie monitoringu w zespołach budynków mieszkalnych	2008-2009	1 850 000	1 850 000	50%	50%	925 000		925 000
P.M.18	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wykonanie wewnętrznej instalacji centralnej ciepłej wody w budynkach mieszkalnych	2007- 2013	9 980 000	9 980 000	85%	15%	8 483 000		1 497 000
P.M.19	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wymiana instalacji centralnego ogrzewania w budynkach mieszkalnych	2008 - 2013	9 916 200	9 916 200	85%	15%	8 428 770		1 487 430
P.M.20	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Renowacja tynków cienkowarstwowych ścian zewnętrznych budynków mieszkalnych - czyszczenie tynków z alg, glonów, grzybów	2008-2013	9 430 500	9 430 500	85%	15%	8 015 925		1 414 575
P.M.21	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Remont instalacji gazowej - przeniesienie pionów z mieszkań na klatkę schodową wraz z opomiarowaniem w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych	2008-2009	3 916 500	3 916 500	85%	15%	3 329 025		587 475
P.M.22	Zarządca Spółdzielnia Mieszkaniowa "Projektant"	Modernizacja budynków mieszkalnych wielorodzinnych wspólnot mieszkaniowych będących w zarządzie SM "Projektant"	2008-2013	1 000 000	800 000	85%	15%	680 000		120 000
P.M.23	Gmina Miasto Rzeszów	Termomodernizacja budynku ul. Hanasiewicza 18A	2007	500 000	500 000	85%	15%	425 000	75 000	

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Okres realizacji projektu	Koszt całkowity w zł	Szacunkowy koszt kwalifikowany w zł	Oczekiwany udział środków UE	Planowany udział własny	Środki		
						% kosztów kwalifikowanych	UE	gminy	prywatne	
Projekty mieszkaniowe celu „Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych” w ramach pomocy na rewitalizację w OWPM				93 212 230	93 012 230			76 309 396	0	16 702 835
Łącznie projekty mieszkaniowe celu „Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych” w OWPM (PM)				103 926 948	97 802 230			80 380 896	471 000	16 702 835
P.R.01	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa sanitariatów publicznych	2008 - 2009	535 000	535 000	85%	15%	454 750	80 250	
P.R.02	Gmina Miasto Rzeszów	Przebudowa parkingów osiedlowych na wielopoziomowe	2010 - 2013	9 900 000	9 900 000	85%	15%	8 415 000	1 485 000	
P.R.03	Gmina Miasto Rzeszów	Przebudowa dróg komunalnych wraz z infrastrukturą techn. pomiędzy budynkami 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15 w Rejonie ul. Spiechowicza	2009 - 2012	2 100 784	2 094 266	85%	15%	1 780 126	314 140	
P.R.04	Gmina Miasto Rzeszów	Remont kapitalny budynków zabytkowych	2008 - 2013	7 680 000	7 680 000	85%	15%	6 528 000	1 152 000	
P.R.05	RGK SP. Z O.O. MPEC - Rzeszów	Modernizacja i rozbudowa sieci ciepłowniczej Rzeszowa zakres 2008 r. do 2014 r. w obszarze rewitalizacji	2008 - 2014	29 860 000	10 000 000	85%	15%	8 500 000	1 500 000	
P.R.06	Gmina Miasto Rzeszów	Instalacja kolektorów słonecznych w miejskich obiektach sportowych	2007 - 2013	1 490 000	1 490 000	85%	15%	1 266 500	223 500	
P.R.07	Gmina Miasto Rzeszów	Poprawa infrastruktury sportowej poprzez przebudowę stadionu miejskiego w Rzeszowie	2007 - 2009	8 000 000	8 000 000	85%	15%	6 800 000	1 200 000	
P.R.08	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja budynków oraz przebudowa dachu basenu krytego ROSiR	2007 - 2013	1 894 688	1 894 688	85%	15%	1 610 485	284 203	
P.R.09	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja szkolnej infrastruktury sportowej	2007 - 2013	2 140 000	2 140 000	85%	15%	1 819 000	321 000	
P.R.10	Gmina Miasto Rzeszów	Połączenie ul. Raginisa z ul. Obrońców Poczty Gdańskiej	2007 - 2008	900 000	900 000	85%	15%	765 000	135 000	
P.R.11	Gmina Miasto Rzeszów	Droga łącząca ul. Panoramiczną z ul. Strzelniczą w Rzeszowie	2006 - 2008	1 500 000	1 500 000	85%	15%	1 275 000	225 000	
P.R.12	Gmina Miasto Rzeszów	Wykonanie urządzeń oczyszczających ścieki opadowe odprowadzane do potoku Rudka	2007-2013	1 800 000	1 800 000	85%	15%	1 530 000	270 000	
P.R.13	Gmina Miasto Rzeszów	Wykonanie urządzeń oczyszczających ścieki opadowe odprowadzane do potoku Mikośka	2007-2013	800 000	800 000	85%	15%	680 000	120 000	
P.R.14	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja zabytkowych budynków szkolnych	2007-2010	10 000 000	10 000 000	85%	15%	8 500 000	1 500 000	
P.R.15	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja Szpitala Miejskiego	2007-2008	6 491 531	6 491 531	85%	15%	5 517 801	973 730	
P.R.16	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja infrastruktury oświatowej w obszarze rewitalizacji	2007-2008	15 451 277	10 000 000	85%	15%	8 500 000	1 500 000	
P.R.17	Gmina Miasto Rzeszów	Rewitalizacja budynków Urzędu Miasta Rzeszowa	2007-2009	2 566 086	2 566 086	85%	15%	2 181 173	384 913	
P.R.18	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja Przychodni Specjalistycznej Nr 1	2007	1 148 288	1 148 288	85%	15%	976 045	172 243	

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Okres realizacji projektu	Koszt całkowity w zł	Szacunkowy koszt kwalifikowany w zł	Oczekiwany udział środków UE	Planowany udział własny	Środki		
						% kosztów kwalifikowanych	UE	gminy	prywatne	
P.R.19	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa i modernizacja Zespołu Szkół Gospodarczych	2007-2010	17 188 000	10 000 000	85%	15%	8 500 000	1 500 000	
P.R.20	Stowarzyszenie Architektów Polskich Oddział Rzeszów	Remont zabytkowej kamienicy Rzeszów Rynek 8	2007-2009	1 000 000	1 000 000	85%	15%	850 000		150 000
P.R.21	Gmina Miasto Rzeszów - Miejski Zarząd Dróg i Zieleni	Rewitalizacja parków Śródmieścia i obszarów mieszkaniowych miasta Rzeszowa	2007-2010	20 000 000	10 000 000	85%	15%	8 500 000	1 500 000	
P.R.22	Gmina Miasto Rzeszów	Remonty żłobków miejskich w obszarze rewitalizacji	2013	4 318 000	4 318 000	85%	15%	3 670 300	647 700	
P.R.23	Gmina Miasto Rzeszów	Renowacja obiektu o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym - zespół dworsko-parkowy w Słocinie	2007-2008	20 000 000	10 000 000	85%	15%	8 500 000	1 500 000	
P.R.24	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa Sali sportowej przy Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 2	2008-2010	10 000 000	10 000 000	85%	15%	8 500 000	1 500 000	
P.R.25	Gmina Miasto Rzeszów	Rozwój bazy przedszkoli miejskich w obszarze rewitalizacji	2007-2009	4 450 000	4 450 000	85%	15%	3 782 500	667 500	
P.R.26	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej nr 10 ul. Dominikańska w Rzeszowie	2007-2009	3 800 000	3 770 000	85%	15%	3 204 500	565 500	
P.R.27	Gmina Miasto Rzeszów	Przykrycie potoku Mikoska	2008-2010	5 000 000	5 000 000	85%	15%	4 250 000	750 000	
P.R.28	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa sanitariatów publicznych	2008-2009	1 000 000	1 000 000	85%	15%	850 000	150 000	
Projekty poza mieszkaniowe celu „Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych” - PR				191 013 654	138 477 859			117 706 180	20 621 679	150 000
Łącznie projekty celu „Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych” (PM i PR)				294 940 602	236 280 089			198 087 075	21 092 679	16 852 835
S.R.01	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja budynków Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie	2008 – 2009	500 000	500 000	85%	15%	425 000	75 000	
S.R.02	Gmina Miasto Rzeszów	Wykonanie "Monitoringu" osiedla "Nowe Miasto" w Rzeszowie oraz terenu przy ul. Monte Cassino, Kustronia i Ułanów	2008 - 2009	501 000	501 000	85%	15%	425 850	75 150	
S.R.03	Gmina Miasto Rzeszów	Nadbudowa i modernizacja DPS przy ul. Sucharskiego	2007 - 2008	3 950 000	3 950 000	85%	15%	3 357 500	592 500	
S.R.04	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja obiektu Pogotowia Opiekuńczego przy ul. Unii Lubelskiej	2006-2010	510 000	500 000	85%	15%	425 000	75 000	
S.R.05	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa budynku Domu Kultury na os. Baranówka	2007-2009	5 308 432	5 308 432	85%	15%	4 512 167	796 265	
S.R.06	Gmina Miasto Rzeszów	Termomodernizacja, izolacja i drenaż fundamentów, remont budynku ośrodka walki z patologią alkoholizmu i zapobiegania przestępczości	2008-2013	634 100	634 100	85%	15%	538 985	95 115	

Symbol projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Okres realizacji projektu	Koszt całkowity w zł	Szacunkowy koszt kwalifikowany w zł	Oczekiwany udział środków UE	Planowany udział własny	Środki		
						% kosztów kwalifikowanych	UE	gminy	prywatne	
S.R.07	Gmina Miasto Rzeszów	Budynek Młodzieżowego Domu Kultury przy ul. Piłsudskiego 25 - modernizacja	2004-2011	670 000	500 000	85%	15%	425 000	75 000	
Projekty celu „Wspieranie integracji społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu” (SR)				12 073 532	11 893 532			10 109 502	1 784 030	0
Razem projekty Programu Rewitalizacji w latach 2007-2013				320 614 134	261 773 621			216 011 578	23 782 709	22 202 835
Koszty zarządzania Programem Rewitalizacji (0,5% wartości projektów)				1 603 071						
Łącznie Program Rewitalizacji w latach 2007-2013				322 217 205						

OWPM – Obszar Wsparcia do objęcia Projektami Mieszkaniowymi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wniosków Miasta i Beneficjentów Zewnętrznych oraz zasad finansowania projektów.

VI. SYSTEM WDRAŻANIA

1) PODMIOT ZARZĄDZAJĄCY PROGRAMEM

System wdrażania Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie winien wskazywać i określać prawną formę zarządzającego programem. Kluczowym zagadnieniem w określeniu systemu wdrożenia Programu powinna więc być identyfikacja organizacyjnych struktur wdrażających planowane: cele, działania, zadania i ustalenia. W związku z potrzebą współpracy z lokalnymi partnerami społeczno-gospodarczymi szczególnego znaczenia nabiera zarysowanie struktury organizacyjnej i modelu funkcjonowania podmiotu zarządzającego (koordynatora działań operacyjnych).

Wśród struktur organizacyjnych biorących udział w realizacji LPR, wymienić należy dwa typy podmiotów:

- podmioty wykonawcze, czyli – wskazane w rozdziale poprzednim – jednostki realizujące poszczególne zadania (projekty ujęte w Programie),
- podmioty zarządzające, czyli jednostki nadzorujące oraz koordynujące wdrożenie Programu, jako całości, a przy tym prowadzące monitoring i ocenę programu.

Dla określenia systemu wdrażania samego Programu, kluczowe znaczenie mają zatem podmioty zarządzające. Wymienić można następujące struktury, które muszą lub mogą być bezpośrednio zaangażowane w zarządzanie Programem:

- organy gminy, powołane do zarządzania samorządem miejskim, na podstawie ustawowego umocowania (Rada Miasta, Prezydent Miasta),
- komórka Urzędu Miasta, zespół zadaniowy wyodrębniony ze struktury Urzędu lub miejska jednostka zarządzająca poza strukturą Urzędu Miasta, na podstawie statutu Miasta i regulaminu organizacyjnego,
- specjalny podmiot zarządzający Programem, o ile zostanie ustanowiony.

Niezbędna i szczególna rola w zarządzaniu Programem przypada **organom Miasta** i polega na jego: ukierunkowaniu, uchwaleniu, kontrolowaniu i ocenie z punktu widzenia lokalnej strategii rozwoju. Ma to generalne znaczenie w związku ze znaczeniem realizacji Programu dla uszczegółowienia i wcielania w życie instrumentów rozwoju Miasta, pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych, itp.

W związku z tym, że wdrażanie LPR wymaga podejmowania szerokiego wachlarza różnorodnych działań o charakterze wykonawczym, powinno stanowić wyłączne zadanie jednostki,

określonej jako „**Operator Programu Rewitalizacji**”.⁵⁷ Wśród jego zadań znajdują się takie elementy procesu zarządzania Programem, jak:

- kontynuacja procesu planowania, ,
- realizacja Programu, w znaczeniu koordynacji i animowania działań administracji i Beneficjentów Zewnętrznych, w kierunku przestrzegania zasad wdrożenia, wymagań wewnętrznych (Miasta) i zewnętrznych (Ministra Rozwoju Regionalnego, RPO WP i władz województwa), a także spójności Programu,
- organizacja procesu upowszechnienia Programu i komunikacji społecznej (organizacje pożytku publicznego, przedsiębiorcy, spółdzielnie mieszkaniowe, struktury partnerstwa publiczno – prywatnego),
- monitoring realizacji Programu,
- sprawozdawczość i wewnętrzna ocena efektów Programu.

Operator musi dysponować mechanizmami motywacyjnymi, mogącymi zainteresować użytkowników i potencjalnych inwestorów, a także pozwalającymi wzmacniać wiarygodność Programu i wykazywać inwestorom ich interes w przystąpieniu do niego.⁵⁸

Zgodnie z międzynarodowymi doświadczeniami w tym zakresie do warunków powodzenia programów rewitalizacji, wiążących się z rolą operatora, zalicza się:

- aktywną obecność różnego typu inwestorów,
- dobrowolność przystępowania do programu,
- właściwą skalę działań i autonomię jednostki zarządzającej – operatora przekształceń,
- elastyczność i pragmatyzm w konkretnych realizacjach, przy jednoczesnym zachowaniu przyjętej strategii działań,
- przygotowanie i mobilizację wszystkich partnerów instytucjonalnych: banków, organu wykonawczego miasta, inwestorów budowlanych, prywatnych właścicieli mieszkań i budynków, wspólnot mieszkaniowych, kupców, stowarzyszeń lokalnych itd.,
- wprowadzenie planowanych zamierzeń do programu regionalnego dla zapewnienia finansowania publicznego,

⁵⁷ Operator Programu Rewitalizacji określany będzie jako Operator Rewitalizacji, lub operator przekształceń.

⁵⁸ Por. K. Skalski, „Rewitalizacja a aktywizacja regionu”, Urbanista, Nr 3/03, s. 24-25 i inne publikacje na stronach Forum Rewitalizacji: www.fr.org.pl.

- zaprogramowanie lokalnych instrumentów pomocy dla inwestowania w dziedzinie infrastruktury, działań budowlanych, jak: remonty, dobudowy, rozbudowy, adaptacje itp.,
- przygotowanie działań pro-społecznych, takich jak np. pomoc przy przesiedleniach: rodzin i osób samotnych oraz innych grup o specyficznych problemach, m.in. młodych robotników, osób starszych, osób z marginesu społecznego,
- przygotowanie programów rozwoju gospodarczego, np. w dziedzinie przywrócenia lub rozwoju sektorów usług, handlu, czy też drobnej przedsiębiorczości.

Eksperti rewitalizacji wskazują, iż „...zadaniem tej instytucji (operatora) byłoby więc ułatwianie realizacji projektów (przygotowanie i uwiarygodnienie studiów wykonalności, uzyskiwanie pożyczek remontowych w banku, subwencji niezbędnych do „domknięcia” studium wykonalności projektu remontu, mobilizowanie inwestorów i wykonawców, pomoc w zamianie mieszkań, przesiedleniach. Tak rozumiany operator pobudza dynamikę programu, lecz nie rości sobie prawa ani do zastępowania właścicieli, ani do kumulowania ich majątku na jakikolwiek okres. Nie wyklucza to faktu, że w konkretnych umowach z właścicielami (we wszystkich sektorach własności) może na podstawie indywidualnej umowy stać się również inwestorem zastępczym.”⁵⁹

Zakres zadań Operatora rewitalizacji obejmuje w praktyce wachlarz różnorodnych działań, wymagających szerokiej wiedzy i doświadczenia, w tym w zakresie:

- problematyki badań ankietowych,
- wymagań Unii Europejskiej w odniesieniu do wspierania rozwoju regionalnego w kwestiach: sposobów finansowania programów rewitalizacji, zasad udziału poszczególnych partnerów, a także wymogów unijnych i krajowych dotyczących sfery zamówień publicznych,
- przygotowywania biznesplanów i studiów wykonalności projektów, pod kątem wymagań Regionalnego Programu Operacyjnego, czy innych źródeł wsparcia
- koordynacji publicznych i prywatnych programów inwestycyjnych wraz i ich finansowaniem i wdrażaniem,
- zarządzania kwestiami społecznymi, dotyczącymi: przesiedleń, współpracy z pracownikami służb socjalnych, współpracy między różnymi partnerami rynku mieszkaniowego w sektorze socjalnym,

⁵⁹ K. Skalski, „Rewitalizacja ...”, op. cit.

- problemów bezrobocia i marginalizacji społecznej oraz włączania się w programy zatrudnienia bezrobotnych,
- animowania partnerstwa różnych podmiotów, a w tym: ich identyfikację, określanie grup interesów, zarządzanie konfliktami interesów i ich usuwanie, prowadzenie mediacji i dochodzenie do konsensusu.⁶⁰

Biorąc pod uwagę opisane wymagania, rozważyć należy adekwatność wymienionych powyżej trzech struktur zarządczych, a więc:

- organów gminy (Rada Miasta, Prezydent Miasta),
- komórek Urzędu Miasta, zespołów zadaniowych, wyodrębnionych ze struktury Urzędu lub miejskich jednostek zarządzających poza strukturą Urzędu Miasta,
- specjalnego podmiotu zarządzającego Programem,

pod kątem ich roli w zarządzaniu LPR.

Rola organów Miasta przedstawiać się winna następująco:

Do wyłącznych kompetencji Rady Miasta należy:

- uchwalenie Programu Rewitalizacji,
- nadzór nad realizacją Programu przez Prezydenta Miasta,
- opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Programu, przedstawionych przez Prezydenta Miasta.

Do kompetencji Prezydenta Miasta należy:

- realizacja zapisów Programu m.in. poprzez wyznaczenie Operatora Programu Rewitalizacji i nadzór nad jego działalnością oraz zapewnienie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania zadań ujętych w Programie, zgodnie z założonym udziałem Miasta,
- podejmowanie decyzji o potrzebie weryfikacji i aktualizacji Programu, m.in. na podstawie wniosków zarówno samego Operatora, jak i wniosków wydziałów i jednostek miejskich, a także partnerów społeczno-gospodarczych.

W odniesieniu do Operatora Rewitalizacji LPR w Rzeszowie (po uwzględnieniu warunków prawnych i wykonawczej roli takiego podmiotu) rozważyć można następujące warianty formy organizacyjnej:

- Operator w strukturze Urzędu (np. Wydział Pozyskiwania Funduszy lub nowy wydział specjalnie powołany dla realizacji Programu),

⁶⁰Opracowano na podstawie: A. Czyżewska, „Finansowanie programów rewitalizacji z Funduszy Strukturalnych”, Świat Nieruchomości nr 39, KIN, Kraków 2003.

- Operator jako miejska jednostka organizacyjna poza strukturą Urzędu (np. Biuro Rozwoju Miasta lub jednostka specjalnie powołana dla realizacji Programu),
- Operator jako zespół zadaniowy, w skład którego weszliby przedstawiciele Urzędu oraz jednostek organizacyjnych Miasta,
- Operator, jako podmiot zewnętrzny, wspierany przez samorząd Miasta (agencja rozwoju lokalnego, regionalnego),
- Operator, jako organizacja pozarządowa działająca na zlecenie Miasta,
- Fundacja Miasta.

W opinii autorów, praktyczne uwarunkowania, łączące wdrażanie Programu z innymi działaniami o charakterze wykonawczym, wymagają, by wybór najlepszego wariantu organizacyjnego pozostawiony był do decyzji Prezydenta Miasta.

Bardziej szczegółowe uwarunkowania wyboru typu Operatora zamieszczono poniżej.

Operator w strukturze Urzędu i jednostek miejskich

Najprostszą formułą organizacyjną funkcjonowania Operatora jest umiejscowienie go w strukturze Urzędu Miasta. Szeroki zakres działań Operatora, wymaga wyznaczenia podmiotu zarządczego o bardziej sformalizowanej strukturze, którego rola odpowiadałaby, przyjętym dotąd przez władze Miasta rozwiązaniom oraz istniejącym w Mieście standardom zarządzania.

W celu określenia odpowiedzialności osobowej za zarządzanie LPR, Prezydent Rzeszowa może ustanowić Pełnomocnika Prezydenta Miasta ds. Rewitalizacji i wskazać Wydział (inną komórkę Urzędu, zespół zadaniowy), który pod kierownictwem i nadzorem Pełnomocnika Prezydenta, przejmie funkcję Operatora Programu.

Oznacza to, że Miasto może:

- włączyć zadania Operatora do bieżącej działalności jednego z wydziałów lub innych jednostek w strukturze urzędu (np. poprzez poszerzenie działalności Wydziału Pozyskiwania Funduszy) oraz ewentualnie jednocześnie wzmocnić go powołaniem zespołu zadaniowego pod kierownictwem Pełnomocnika Prezydenta ds. Rewitalizacji,
- włączyć zadania Operatora do bieżącej działalności jednostki miejskiej poza strukturą urzędu (np. poprzez poszerzenie działalności Biura Rozwoju Miasta) oraz ewentualnie jednocześnie wzmocnić go powołaniem zespołu zadaniowego pod kierownictwem Pełnomocnika Prezydenta ds. Rewitalizacji,
- ustanowić nowego Operatora poprzez utworzenie odrębnej jednostki do tych celów, w tym np. w formie jednostki budżetowej poza Urzędem Miasta;

- ustanowić nowego Operatora, poprzez powołanie stałego zespołu zadaniowego pod kierownictwem Pełnomocnika Prezydenta ds. Rewitalizacji w skład którego weszłyby przedstawiciele Urzędu oraz jednostek organizacyjnych Miasta (np. Wydziału Pozyskiwania Funduszy i Biura Rozwoju Miasta, jako najlepiej przygotowanych merytorycznie do zarządzania tego typu procesami). Warto przy tym pamiętać, że Operator Rewitalizacji będzie musiał być stale aktywny na wielu zróżnicowanych polach działalności. W pewnym sensie ogranicza to skuteczność struktur organizacyjnych w typie stałych zespołów zadaniowych, które są bardziej efektywne w procesie koordynacji działań urzędu, niż w ich wykonywaniu. Bardziej zasadne wydaje się zatem, by powołać stały zespół zadaniowy, jako komórkę koordynującą współpracę Operatora z Urzędem, niż by Operator funkcjonował w postaci zespołu zadaniowego.

Przy określaniu Operatora w ramach działalności jednostek Miasta, należy zwrócić uwagę na to, aby mógł on stać się bardziej organizatorem i animatorem współpracy różnych podmiotów, niż – podmiotem bezpośrednio wdrażającym zadania inwestycyjne. Należy zatem wziąć pod uwagę takie usytuowanie Operatora, które pozwoli na większą samodzielność organizacyjną niż w przypadku komórki Urzędu. Będąc instytucją poza Urzędem, dla przyczyn opisanych poniżej, jednostka taka może być lepiej postrzegana przez zewnętrznych partnerów procesu rewitalizacji.

Operator, jako podmiot zewnętrzny, w tym organizacja pozarządowa, działająca na zlecenie Miasta

Doświadczenia międzynarodowe, zwłaszcza francuskie, wskazują na celowość powołania Operatora w postaci zewnętrznej jednostki organizacyjnej o charakterze niedochodowym, np. w formie organizacji pożytku publicznego. Wyłączenie organizacji Operatora ze struktur samorządowych ma znaczenie wobec wagi, którą przywiązywać się winno do komunikacji społecznej w trakcie realizacji Programu. Niedochodowy i apolityczny charakter zarządcy Programu może sprzyjać zdobywaniu niezbędnej wiarygodności w społeczności lokalnej. Powołana struktura organizacyjna powinna przy tym pełnić rolę usługową w stosunku do rozmaitych właścicieli nieruchomości.⁶¹ Wśród organizacji, nienastawionych na zysk, stosowną formę prawną posiadają: stowarzyszenie i fundacja.

W związku z tym, że wśród lokalnych organizacji pozarządowych może nie znaleźć się podmiot mogący organizacyjnie i merytorycznie przejąć zadania Operatora Programu, należy

⁶¹ K. Skalski, „Rewitalizacja ...”, op. cit.

rozważyć powierzenie (zlecenie) tych zadań regionalnej lub lokalnej instytucji rozwojowej, działającej na terenie Rzeszowa, której doświadczenie i możliwości organizacyjne pozwolą na koordynację i realizację LPR. Dotychczasowe doświadczenia takich instytucji we współpracy z różnego typu partnerami oraz w prowadzeniu szerokiego zakresu działalności, kierowanej niejednokrotnie także do lokalnej społeczności, pomóc powinny w budowie zaufania i akceptacji mieszkańców, a także ich czynnego włączenia do realizacji LPR i całego procesu rewitalizacji.

Zewnętrzne usytuowanie Operatora Programu Rewitalizacji, czyniłoby go jednocześnie bardziej otwartym na zmiany polityki Miasta w odniesieniu do wymagań przyszłych regionalnych programów operacyjnych. Oznacza to m.in. możliwość rozszerzenia zadań na kwestie rewitalizacji obszarów przemysłowych.

Operator jako fundacja Miasta

Dla celów wdrożenia Programu Rewitalizacji, Miasto może również utworzyć fundację, której będzie fundatorem. Miasto wskazywałoby cel fundacji oraz składniki majątkowe przeznaczone na jego realizację. Ustawa o fundacjach wskazuje, iż składnikami tymi mogłyby być pieniądze, papiery wartościowe, oraz oddane fundacji na własność rzeczy ruchome i nieruchomości.⁶²

Fundator, ustalając skład Zarządu fundacji powinien umożliwić zgłaszanie kandydatur na członków Zarządu beneficjentom Programu, tak, aby zapewnić im jak najszersze uczestnictwo i wpływ na zarządzanie procesem rewitalizacji. Miasto powinno rozważyć wyposażenie fundacji w pomieszczenia biurowe oraz przestrzeń, pozwalającą na prowadzenie spotkań, konferencji, negocjacji z uczestnikami procesu.

Przy fundacji powstać może (zgodnie z zapisami statutu) Rada Programowa, w której powinni znaleźć się przedstawiciele Beneficjentów Zewnętrznych: spółdzielni, wspólnot mieszkaniowych, zarządcy lokali komunalnych, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, podmiotów gospodarczych lub ich samorządów, funkcjonujących na Obszarach Rewitalizacji. Opisane powyżej zadania, związane z wdrożeniem Programu będą ściśle powiązane z – opisaną poniżej – problematyką jego monitoringu, oceny i komunikacji społecznej. W związku z tym należy przyjąć, że kontynuacja procesu rewitalizacji Miasta pociągnie za sobą określone koszty zarządzania, które wstępnie określono na poziomie 0,5% wartości całkowitej zgłoszonych projektów (ok. 1,6 mln zł do 2013 r.) .

⁶² Por. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz.U. z 1984 r., Nr 21, poz. 97).

2) KOORDYNACJA Z INNYMI DZIAŁANAMI OPERACYJNYMI MIASTA

Kluczowym elementem wdrożenia Programu Rewitalizacji jest koordynacja objętych nim przedsięwzięć z innymi działaniami operacyjnymi Miasta. Koordynacja ta będzie możliwa dzięki równoległemu opracowaniu szeregu programów, warunkujących wdrażanie instrumentów rozwoju, ujętych zarówno w dokumentach planistycznych Miasta, jak i Regionu i kraju.

W ramach aktualizacji Programu wpłynęły wnioski miejskie oraz od Beneficjentów Zewnętrzných, które w znaczącej większości mają charakter projektów infrastrukturalnych. Z tego względu, w celu rewitalizacji zdefiniowanego obszaru Rzeszowa, istnieje potrzeba wdrożenia, obok Programu Rewitalizacji, także innych programów o oddziaływaniu społeczno-gospodarczym, na które można uzyskać dodatkowe środki z funduszy strukturalnych oraz z innych źródeł (np. Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007 – 2013, Program Operacyjny Kapitał Ludzki). W przypadku Miasta odnosi się to do dokumentów omówionych szerzej w części II Programu, a w szczególności do:

- Programu Ochrony Środowiska,
- Strategii rozwiązywania problemów pomocy społecznej,
- Powiatowego programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2004 – 2008,
- Programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Miasta Rzeszowa w latach 2004 – 2009,
- Zintegrowanego Planu Rozwoju Transportu Publicznego Rzeszowa na lata 2005-2013,
- Programu współpracy Miasta Rzeszowa z organizacjami pozarządowymi.

Działania ujęte w tych dokumentach, a realizowane na Obszarach Rewitalizacji, są komplementarne z niniejszym Programem i współrealizują jego cele, tworząc efekt synergii. O skuteczności efektów Programu Rewitalizacji oraz powyższych dokumentów decydować będzie przede wszystkim aktywność podmiotów zaangażowanych w ich realizację, a także umiejętności zdobywania dodatkowych środków finansowych, nie tylko pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Włączone obecnie do wymienionych strategii i programów projekty, realizowane w obszarach Miasta, zdefiniowanych jako obszary rewitalizacji niniejszego Programu, traktować można przy tym, jako wstępną bazę działań komplementarnych z LPR.

Także RPO WP wskazuje na programy komplementarne z działaniem 7.1. Rewitalizacja miast, są to:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko – Oś priorytetowa II. Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi, Oś priorytetowa XII. Kultura i dziedzictwo kulturowe,
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki - Priorytet VI. Rynek pracy otwarty dla wszystkich oraz Priorytet VII. Promocja integracji społecznej,
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka – Oś priorytetowa VI. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym.

Działanie 7.1. jest komplementarne także w ramach RPO z następującymi osiami priorytetowymi i działaniami:

- Oś priorytetowa 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka:
 - działanie 1. Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości,
 - działanie 2. Instytucje otoczenia biznesu,
 - działanie 4. Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu;
- Oś priorytetowa 2. Infrastruktura techniczna:
 - działanie 1. Infrastruktura komunikacyjna,
 - działanie 3. Infrastruktura energetyczna;
- Oś priorytetowa 4. Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom:
 - działanie 1. Infrastruktura ochrony środowiska;
- Oś Priorytetowa 5. Infrastruktura publiczna:
 - działanie 1. Infrastruktura edukacyjna,
 - działanie 2. Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej,
 - działanie 3. Infrastruktura sportowa i rekreacyjna;
- Oś Priorytetowa 6. Turystyka i kultura.

Jednym z pierwszych zadań Operatora powinna być identyfikacja, zlokalizowanych w poszczególnych obszarach rewitalizacji projektów różnych beneficjentów przygotowywanych, wdrażanych i zrealizowanych, ubiegających się lub dofinansowanych w ramach powyżej wymienionych działań i programów. Ważne jest, aby włączyć ich projektodawców do grona partnerów procesu rewitalizacji, a także udostępnić im korzystanie z usług świadczonych przez Operatora.

Operator Rewitalizacji powinien powiązać elementy różnych programów miejskich i wdrażać je poprzez tzw. mikroprogramy społeczno – gospodarcze, tworzone dla rozwiązywania konkretnych spraw z konkretnymi partnerami w wyznaczonych lokalizacjach. Szczególną możliwością w okresie programowania 2007-2013 daje zasada cross-finansingu oznaczająca ela-

styczne, krzyżowe finansowanie, mające na celu ułatwienie wdrażania jednofunduszowych programów operacyjnych, poprzez zapewnienie możliwości finansowania w ramach zakresów interwencji EFRR i EFS komplementarnych działań wchodzących odpowiednio w zakres drugiego funduszu. RPO WP zakłada, że wydatki takie nie przekroczą 3% finansowania wspólnotowego działania 7.1. Rewitalizacja miast.

Z powyższych uwag wynika, że wyzwanie w sferze wdrażania Programu Rewitalizacji, polega na integrowaniu, w obrębie Programu, działań, objętych także innymi programami miejskimi. Dokonać tego może Operator, poprzez tworzenie, ujmujących rozproszone koncepcje, idee i projekty, konkretnych mikroprogramów, ukierunkowanych na interes społeczności lokalnych, mieszkających w Obszarze Rewitalizacji.

VII. SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

1) SYSTEM MONITOROWANIA I SPRAWOZDAWCZOŚCI PROGRAMU REWITALIZACJI

Monitoring Programu służy zagwarantowaniu realizacji określonych w nim celów głównych i szczegółowych (monitoring rzeczowy) oraz odpowiedniej absorpcji środków nań przewidzianych (monitoring finansowy). „Prawidłowy przebieg procesu monitorowania pozwala m.in. na bieżąco śledzić postęp finansowy programu, odpowiednio wcześnie reagować na występujące trudności i nieprawidłowości, przyczyniając się w konsekwencji do zapewnienia odpowiedniej jakości wdrażania”.⁶³

Mierzeniu postępu realizacji Programu oraz ocenie efektywności wdrażania w ujęciu rzeczowym i finansowym służą przyjęte wyżej wskaźniki Programu.

Ścisłe związana z monitoringiem sprawozdawczość obejmuje zbieranie informacji dotyczących wdrażania programów z uwzględnieniem celów i działań, w postaci danych liczbowych, finansowych, wskaźników i innego rodzaju informacji oraz przekazywanie ich odpowiednim instytucjom w określonej formie i terminach dla potrzeb monitorowania realizacji Programu.

Instytucje zaangażowane w proces monitorowania

Do instytucji i podmiotów biorących udział w monitoringu Programu Rewitalizacji zaliczyć należy w szczególności:

- W odniesieniu do monitoringu projektów, otrzymujących wsparcie w ramach działania 7.1. Rewitalizacja Miast RPO WP:
 - Instytucję Zarządzającą,
 - Komitet Monitorujący;
- W odniesieniu do monitoringu Programu Rewitalizacji:
 - Radę Miasta w Rzeszowie,
 - Prezydenta Miasta Rzeszowa,
 - Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miasta lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami,

⁶³ Por.: Minister Rozwoju Regionalnego, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, „Wytyczne w zakresie sprawozdawczości”, Warszawa 7 maja 2007 r.

- Operatora Programu Rewitalizacji,
- Beneficjentów Programu Rewitalizacji;
- W odniesieniu do monitoringu projektów ujętych w Programie Rewitalizacji:
 - Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miasta lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę, nad istotnymi dla procesu rewitalizacji, sferami,
 - Operatora Programu Rewitalizacji,
 - Beneficjentów Programu Rewitalizacji.

Dla osiągnięcia wskaźników Programu Rewitalizacji, szczególna rola w procesie monitoringu przypada Beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych, ujętych w nim projektów, w tym przygotowywania i przedkładania np. Instytucji Zarządzającej RPO WP sprawozdań z ich realizacji, w tym w ramach składania wniosków o płatność.

Na poziomie monitorowania Programu Rewitalizacji głównym podmiotem, monitorującym oraz dokonującym oceny osiągnięcia założonych wskaźników, stać się powinien Operator Programu, a w odniesieniu do osiągnięcia celów szczegółowych i ogólnych rewitalizacji Rada Miasta oraz Prezydent Miasta.

Rola Operatora Programu obejmować powinna jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość działań komplementarnych i tzw. mikroprogramów społeczno-gospodarczych, tworzonych dla rozwiązywania konkretnych spraw z konkretnymi partnerami w wyznaczonych lokalizacjach. Sprawozdania z realizacji programów (rzeczowo-finansowe) przedkładane być powinny przez Operatora Prezydentowi Miasta w cyklach kwartalnych i w formie sprawozdania rocznego, a także załączane do sprawozdania z realizacji całego Programu Rewitalizacji przedkładanego corocznie Radzie Miasta.

Jednostki organizacyjne Urzędu Miasta lub jednostki Miasta będą brały bezpośredni udział w monitorowaniu projektów, zgłoszonych i zarządzanych przez siebie, tak jak każdy Beneficjent Programu. Z drugiej strony mogą włączać się w proces monitorowania, w związku z udostępnianiem przez nie danych o stanie spraw, prowadzonych przez Miasto i jego jednostki, a dotyczących inwestycji, zgłoszonych jako projekty do Programu Rewitalizacji.

Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu

Jednym z celów monitoringu jest dostarczanie informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania – na poziomie pojedynczego projektu i całego Programu. W zależności od charakteru dostarczanych danych, monitoring dzielimy na rzeczowy i finansowy. Zakłada się przyjęcie tej systematyki dla „Programu rewitalizacji obszarów miejskich w Rzeszowie”.

Monitoring rzeczowy

Monitoring rzeczowy dostarcza danych, obrazujących postęp we wdrażaniu Programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów.

Zgodnie z przyjętą praktyką i obowiązującymi wytycznymi, dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i obrazować postęp we wdrażaniu oraz rezultaty działań, w podziale na trzy kategorie wskaźników:

- wskaźniki produktu, które odnoszą się do rzeczowych efektów działalności i są liczone w jednostkach materialnych,
- wskaźniki rezultatu, odpowiadające bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia Programu, które mogą mieć formę wskaźników materialnych lub finansowych,
- wskaźniki oddziaływania, obrazujące konsekwencje Programu, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów (mogą przybrać formę oddziaływań bezpośrednich, jak i oddziaływań pośrednich).

Wskaźniki co najmniej w zakresie produktów i rezultatów, formułowane są już w trakcie opracowywania wniosków o finansowanie poszczególnych projektów. Studia wykonalności projektów stanowią zatem podstawę do monitorowania efektów rzeczowych przez odpowiednie podmioty.

Monitoring finansowy

Monitoring finansowy dostarcza danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu i stanowi podstawę do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków. Na poziomie Programu Rewitalizacji zakłada się monitoring w oparciu o sprawozdania – okresowe, roczne oraz końcowe (obejmujące projekt, cele szczegółowe, Program Rewitalizacji), które przedstawiane są:

- Operatorowi Programu – w formie sprawozdań przedkładanych przez Beneficjentów projektów, które uzyskały wsparcie w ramach działania 7.1. Rewitalizacja miast, w oparciu o dane zamieszczane przez nich we wniosku o płatność do Instytucji Zarządzającej,
- Operatorowi Programu – w formie sprawozdań, przedkładanych przez Beneficjentów Programu, którzy nie pozyskali środków z Funduszy Strukturalnych, ale rozpoczęli realizację projektów, ujętych w Programie Rewitalizacji i wykorzystują inne publiczne źródła finansowania, w tym środki Miasta,

- Prezydentowi Miasta – w formie sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu, dotyczących finansowania w odniesieniu do Programu – w podziale na cele rewitalizacji, a w odniesieniu do projektów miejskich – z realizacji poszczególnych projektów,
- Radzie Miasta – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu w zakresie realizacji i sposobu finansowania Programu Rewitalizacji.⁶⁴

Dane zawarte w tych sprawozdaniach obejmować powinny wysokość wkładu finansowego, pochodzącego ze środków publicznych (wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem, wydatki poniesione od początku realizacji zadania, stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym, stopień osiągnięcia założonych wskaźników), z wyszczególnieniem:

- wkładu wspólnotowego: ogółem oraz środków z EFRR/EFSD,
- środków budżetu Miasta,
- innych środków publicznych,
- środków prywatnych.

Dodatkowo sprawozdania winny zawierać informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiednio projektu lub Programu, w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na kolejny okres sprawozdawczy.

Sprawozdawczość

Monitorowanie rzeczowe i finansowe odbywać się powinno na podstawie dostarczanych sprawozdań z realizacji: okresowych, rocznych i końcowych. Sprawozdawczość zakłada bieżący i regularny przepływ informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania Programu.

Elementami systemu sprawozdawczości w przypadku Programu Rewitalizacji są:

- instytucje i podmioty otrzymujące i sporządzające sprawozdania, tu: Rada Miasta, Prezydent Miasta, Operator Programu, Beneficjenci,
- przedmiot sprawozdania, tj. informacje o postępie realizacji projektu, celów oraz całego Programu,
- narzędzia sprawozdawczości, tj. sprawozdania, umowy o dofinansowanie i wnioski aplikacyjne / o refundację,

⁶⁴ Por.: Niżej. Te rozwiązania przyjęto również dla sprawozdawczości kompleksowej (obejmującej monitoring rzeczowy).

- okresy sprawozdawcze.

Kompleksowe sprawozdanie, obejmujące dane umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, powinno zawierać dane zgodnie z obowiązującymi wytycznymi Ministra Rozwoju Regionalnego oraz Instytucji Zarządzających w tym zakresie.

Zakłada się, że roczne sprawozdanie z realizacji Programu Rewitalizacji obejmować będzie w szczególności:

- informacje ogólne;
- informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji Programu:
 - na poziomie Programu: informacje dotyczące: zgłoszonych do realizacji projektów, podpisanych umów lub podjętych decyzji, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągnięcia założonych w Programie wskaźników monitorujących,
 - na poziomie projektu: informacje dotyczące podpisanych umów lub podjętych decyzji, stanu realizacji celów projektu, stopnia osiągnięcia założonych w nim wartości wskaźników;
- informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków;
- prognozę przebiegu realizacji Programu lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym – dla sprawozdań okresowych lub rocznych;
- informacje na temat przestrzegania polityk Wspólnoty przy realizacji Programu;
- informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji;
- informacje na temat sprawności systemu realizacji;
- informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Założyć należy, iż sprawozdanie okresowe może nie zawierać informacji, dotyczących stopnia osiągnięcia wartości wskaźników monitorujących rezultatu i oddziaływania, a jedynie wskaźniki produktu.

Sprawozdania będą składane w formie zgodnej z zasadami, obowiązującymi przy składaniu sprawozdań, odpowiadających wymaganiom każdego z podmiotów monitorujących.

Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania

Wskaźniki monitorowania Programu podzielono na kategorie: produktu, rezultatu i oddziaływania. Wszystkie wskaźniki mierzone będą cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźników jest uzależniona od kategorii wskaźnika. Bazowym okresem, wobec którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok (lub jego ostatni kwartał) poprzedzający rok, w którym rozpoczęto wdrażanie Programu.

Częstotliwość pomiaru w zależności od kategorii wskaźników i przedmiotu sprawozdawczości przedstawia poniższa tabela.

Tabela 71. Częstotliwość sprawozdawczości z uwzględnieniem pomiaru wskaźników w okresie 2007-2013

Przedmiot sprawozdawczości	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Wskaźniki oddziaływania	Podmiot składający sprawozdanie	Podmiot monitorujący
Projekt	okresowo (co najmniej raz na pół roku)	corocznie lub po zakończeniu projektu	-	Beneficjent	Prezydent Miasta (projekty miejskie); Operator Programu (wszystkie projekty); podmioty wynikające z systemu wdrożenia poszczególnych programów operacyjnych w tym RPO WP (projekty dofinansowane z EFRR/EFS);
Cel szczegółowy	okresowo (co najmniej raz na pół roku)	corocznie	corocznie	Operator	Prezydent Miasta
Cel główny	okresowo (co najmniej raz w roku)	corocznie	corocznie	Operator	Prezydent Miasta, Rada Miasta
Program Rewitalizacji	okresowo (co najmniej w roku)	corocznie	corocznie	Prezydent Miasta lub Operator	Rada Miasta

Źródło: Opracowanie własne.

2) SPOSOBY EWALUACJI/ OCENY PROGRAMU REWITALIZACJI

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady nr 1083/2006 ewaluacja ma na celu poprawę: „jakości, skuteczności i spójności pomocy funduszy oraz strategii i realizacji programów operacyjnych w odniesieniu do konkretnych problemów strukturalnych dotyczących dane państwa członkowskie i regiony, z jednoczesnym uwzględnieniem celu w postaci trwałego rozwoju i właściwego prawodawstwa wspólnotowego dotyczącego oddziaływania na środowisko oraz strategicznej oceny oddziaływania na środowisko”.

Powyższe cele powinny przyświecać także ewaluacji niniejszego Programu Rewitalizacji. Wyniki oceny powinny zostać wykorzystane w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania

środków. Ocena udziela odpowiedzi na pytanie o celowość / trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej. Warunkiem dobrej oceny jest dostępność danych i terminowość raportowania przez wszystkie podmioty zaangażowane w system wdrażania Programu.

Ocena bada sam Program i jego efekty długotrwałe, czyli oddziaływania. Wiąże się zatem z przedstawionym wyżej monitoringiem rzeczowym.

Rodzaje oceny

Ocena przed realizacją programu (ocena *ex-ante*)

Celem oceny *ex-ante* jest dostarczenie danych dla przygotowania (aktualizacji) Programu i zawartych w nim planów, dzięki oparciu się na doświadczeniach z ubiegłych okresów programowania (wynikach oceny *ex-post*). Ogólnie – ocena *ex-ante* zawiera m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji oraz analizę SWOT rozwoju Miasta i obszarów rewitalizacji. W związku z wymogiem zgodności Programu Rewitalizacji z politykami wspólnotowymi i politykami horyzontalnymi Unii Europejskiej, a także polityką regionalną państwa i regionu, ewaluacja Programu winna uwzględniać jego wpływ na realizację tych zasad.

Za podstawę oceny *ex-ante* Programu, traktować należy zawartą w Programie zaktualizowaną analizę SWOT oraz przedstawiony stan realizacji projektów Programu w latach 2004-2006. Próbę wstępnego określenia stopnia oddziaływania Programu na cele rewitalizacji stanowią wskaźniki Programu, opisane w rozdziale „Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Programu”. Zakłada się, iż organizowanie kolejnych ocen *ex-ante* wiązać się będzie z aktualizacją Programu, wynikającą z kolejnych okresów programowania oraz należeć będzie do obowiązków Operatora Programu.

Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*)

Przewiduje się przeprowadzenie oceny średniookresowej Programu Rewitalizacji po okresie 2007-2010 (na początku roku 2011).

Ocena na zakończenie Programu (ocena *ex-post*)

Celem oceny *ex-post* będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia Programu Rewitalizacji, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju Miasta, szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania Programu.

Za organizację procesu ewaluacji końcowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem Prezydenta Miasta i Rady Miasta, jako organu przyjmującego wyniki oceny. Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. Przyjąć można, iż ocena powinna zostać zakończona nie później niż trzy lata po zakończeniu okresu programowania (2016 r.).

Ocena bieżąca (ocena *on-going*)

Niezależnie od prowadzenia powyżej wymienionych form ewaluacji, Rada Miasta, Prezydent Miasta oraz Operator mogą inicjować bieżącą ocenę Programu Rewitalizacji, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania.

Kryteria oceny

Za główne kryteria oceny Programu Rewitalizacji, przyjąć należy następujące kryteria:

- Trafność – kryterium, pozwalające ocenić, w jakim stopniu cele Programu odpowiadają potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy, np. na poziomie Obszaru Rewitalizacji, Miasta, regionu. Trafność jest głównym kryterium przy przeprowadzaniu oceny *ex-ante* i *mid-term*.
- Efektywność – kryterium, pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” Programu, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, zasobów ludzkich i poświęconego czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów.
- Skuteczność – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte.
- Użyteczność – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie Programu odpowiada potrzebom grup docelowych.
- Trwałość – kryterium, pozwalające ocenić, na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem Programu, będą trwać po jego zakończeniu. Ma zastosowanie przy ocenie wartości Programu w kategoriach jego użyteczności, w dłuższej perspektywie czasowej. W ocenie *ex-post* zaś, zwłaszcza realizowanej w dłuższym odstępie czasu po zakończeniu Programu, można zbadać, na ile zmiany wywołane jego oddziaływaniem są rzeczywiście istotnie trwałe.

Zaangażowane podmioty i ich rola w procesie oceny programu

Do obowiązków Operatora Programu Rewitalizacji w zakresie oceny będzie należało:

- organizowanie i nadzorowanie ewaluacji,
- udostępnianie informacji niezbędnych do wykonania badania,

- zapewnienie, że wyniki przeprowadzonych badań zostaną wykorzystane.

Przewiduje się, że **Operator Programu** opowiadał będzie za:

- przygotowanie pełnej oceny *ex-ante*,
- współpracę z uczestnikami procesu rewitalizacji w zakresie organizacji oceny *ex-post*,
- inicjowanie badań nad efektywnością wykorzystywanych instrumentów i systemów wdrażania (ocena bieżąca),
- gromadzenie informacji o przeprowadzonych ocenach i badaniach oraz raportów prezentujących ich wyniki,
- przyjmowanie raportów z oceny,
- wykorzystywanie wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych we wdrażaniu Programu,
- opracowywanie sposobów oraz nadzorowanie wykorzystania wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych przez beneficjentów Programu,
- udostępnianie danych oraz zgromadzonych dokumentów w ramach monitoringu, w tym okresowych, rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji Programu,
- udostępnianie wiedzy posiadanej przez osoby odpowiedzialne za zarządzanie poszczególnymi elementami Programu, poprzez umożliwienie ewaluatorom przeprowadzenia z nimi wywiadów.

W procesie oceny Programu **Prezydent Miasta**:

- podejmuje decyzję o podjęciu ocen uzupełniających,
- nadzoruje działania Operatora w zakresie ewaluacji,
- zatwierdza raporty ewaluacyjne,
- udostępnia wiedzę na temat Programu.

W procesie oceny Programu **Rada Miasta** odpowiada za:

- ustalanie standardów ewaluacji Programu Rewitalizacji,
- ostateczne zatwierdzanie wyników oceny Programu.

Zarządzanie oceną

Ewalucje Programu Rewitalizacji przeprowadzane powinny być przez zewnętrznych ewaluatorów, wybieranych przez Operatora lub Prezydenta Miasta w drodze przetargu. Badania przeprowadzane będą zgodnie z priorytetami ustalonymi przez zamawiającego we współpracy z Radą Miasta. Priorytety te zostaną sformułowane w projekcie ewaluacji i zapisane w wa-

runkach kontraktu. Wyniki z ewaluacji zaprezentowane zostaną w formie raportu, zawierającego rekomendacje, które wykorzystane zostaną przy realizacji Programu.

Plan ewaluacji

Ewaluacje przeprowadzane być powinny na podstawie planu ewaluacji, sporządzanego przez Operatora w porozumieniu z Prezydentem Miasta i Radą Miasta. Plan zawierać będzie ilość, terminy oraz w zarysie charakter przewidywanych ewaluacji.

W celu inicjowania partnerstwa, także w procesie ewaluacji Programu, proponuje się powstanie ciała doradczego (powoływanego przez Prezydenta Miasta spośród radnych miejskich oraz przedstawicieli beneficjentów Programu), do którego zadań należeć będzie:

- pomoc przy formułowaniu zagadnień i pytań do ewaluacji,
- pomoc w sformułowaniu warunków kontraktu,
- ułatwienie ewaluatorowi dostępu do informacji potrzebnych do przeprowadzenia badań,
- systematyczne akceptowanie przeprowadzonych etapów ewaluacji,
- przeprowadzenie oceny jakości ewaluacji (np. zaopiniowanie wstępnej wersji raportu),
- opiniowanie raportu końcowego z ewaluacji.

Projekt ewaluacji

Przed każdą oceną sporządzony zostanie projekt ewaluacji, określający potrzeby związane z zamawianym badaniem. Projekt ewaluacji zawierać winien następujące elementy:

- opis przedmiotu ewaluacji,
- pytania ewaluacyjne,
- kryteria ewaluacji,
- wskaźniki ewaluacyjne,
- metody badawcze,
- opis próby badawczej,
- format raportu.

Wstępny projekt ewaluacji sporządzany będzie przez Operatora i stanowić będzie podstawę do negocjacji warunków kontraktu oraz dyskusji z ewaluatorem zewnętrznym. Końcowym produktem ewaluacji jest raport ewaluacyjny, przekazywany Prezydentowi Miasta oraz Operatorowi Programu. Raport ewaluacyjny zawierać powinien następujące elementy:

- przedmiot badania i kontekst ewaluacji – w celu zaprezentowania tego, co i w jakich okolicznościach było badane,
- procedurę badawczą – koncepcja oceny, jej projekt i stosowane metody,
- wyniki badania i przedstawienie zebranych podczas ewaluacji danych – informacja o zebranych danych, interpretacja danych, wyniki badań,
- wnioski z ewaluacji – z uwzględnieniem specyfiki badanego obszaru, traktując ewaluowany obszar jako całość, pokazując zarówno zalety, jak i słabości,
- rekomendacje – zalecenia i sugestie ułatwiające podejmowanie decyzji.

Raport podlega ocenie i opinii ciała doradczego oraz zatwierdzeniu przez Radę Miasta. Raport będzie udostępniony grupie odbiorców, zgodnie ze sporządzoną listą odbiorców ewaluacji. Wyniki ewaluacji powinny być również dostępne na żądanie.

3) SPOSOBY INICJOWANIA WSPÓŁPRACY POMIĘDZY SEKTOREM PUBLICZNYM, PRYWATNYM I ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Rola partnerskiej współpracy w procesie rewitalizacji obszarów miejskich (w tym przy wdrażaniu Programu Rewitalizacji oraz realizacji ujętych w nim projektów) jest szczególnie podkreślana w dokumentach Unii Europejskiej, wszelkich wytycznych oraz publikacjach poświęconych procesom rewitalizacji. Wybór formuły, w jakiej odbywać się będzie tworzenie zasad oraz realizacja samego partnerstwa, pozostawia się władzom i społecznościom lokalnym.

W niniejszym Programie podstawową rolę w inicjowaniu współpracy pomiędzy sektorami odegrać winien podmiot zarządzający – Operator Programu. W zależności od przyjętej formuły⁶⁵, rozmaicie widzieć można jego działania na rzecz budowania współpracy.

Proponowane, jako warianty organizacyjne, statusy prawne Operatora w postaci fundacji powołanej w celu wdrażania Programu, czy istniejącej organizacji pozarządowej, stanowiłyby – w samej swojej formule – realizację zasady partnerstwa w procesie rewitalizacji. Oznaczałoby to bowiem konieczność wypracowania spójnego i wspólnego sposobu działania ponad jednostkowymi celami partnerów procesu (władz lokalnych, beneficjentów Programu, podmiotów włączanych w realizację projektów) oraz przeznaczenie przez wszystkich uczestników pewnej części własnych zasobów (czasu, pracy, informacji, środków) na rzecz realizacji Programu. Z tego także względu, formuła fundacji lub stowarzyszenia, przyjmujących rolę Ope-

⁶⁵ Por.: rozdział „System wdrażania”.

ratora Programu, wydaje się być optymalną dla osiągnięcia szerokiego partnerstwa i udziału różnych podmiotów i sektorów we wdrażaniu oraz finansowaniu.

Niezależnie od przyjętego ostatecznie statusu Operatora, w trakcie realizacji Programu zapewnić należy wdrażanie instrumentów budowy i funkcjonowania szeroko rozumianego partnerstwa.

Wśród proponowanych instrumentów wymienić można:

- Stworzenie w ramach działalności Operatora Programu tzw. One Stop Centre (Centrum Jednej Wizyty), pozwalającego w jednym miejscu i niedługim czasie na uzyskanie pełnej informacji o:
 - możliwościach zainwestowania,
 - możliwościach pozyskania partnera,
 - ofertach dzierżawy, najmu lokali użytkowych lub poddzierżawy, podnajmu lokalu lub pomieszczeń, w powstających w ramach Programu powierzchniach publicznych i użytkowych,
 - przetargach i konkursach ofert organizowanych w ramach realizacji Programu.
- Uwzględnianie w rutynowej pracy Urzędu Miasta w Rzeszowie potrzeby koordynacji działań programowych i planistycznych, dostosowanych do zapisów Programu Rewitalizacji. Bezpośrednio łączy się to z możliwością wykorzystywania Programu do poszerzania bazy inwestycji publicznych oraz do włączania partnerów społecznych w system finansowania i realizacji miejskich inwestycji (wiele spośród zgłoszonych do LPR projektów może być zaczątkiem inwestycji o bardziej złożonym montażu finansowym).
- Stworzenie procedur wprowadzania nowych inwestycji do Wieloletnich Planów Inwestycyjnych, które to procedury uwzględnią podmioty sektora prywatnego i organizacje pozarządowe z Obszaru Rewitalizacji przy opracowaniu programu projektów oraz możliwych sposobów ich finansowania.
- Wykorzystanie stron internetowych Miasta m.in. do:
 - Public Relations Programu Rewitalizacji w pełnym, opisanym poniżej zakresie,
 - informowania o warunkach włączenia się do Programu z nowymi działaniami i projektami (aktualizacja Programu),
 - prowadzenia bazy partnerów do projektów,

- informowania o możliwości pozyskania środków na projekty związane z celami rewitalizacji, spoza RPO WP.
- Inicjowanie i organizowanie dyskusji publicznej, związanej z istotnymi fazami procesu rewitalizacji, bądź zmianami mogącymi wpłynąć na jego realizację (np. przyjęcie nowych ustaleń w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego, przystąpienie do tworzenia założeń na kolejny okres programowania) z udziałem: przedstawicieli władz Miasta, regionu, instytucji uczestniczących w realizacji polityki regionalnej, Operatora oraz innych zainteresowanych partnerów społeczno-gospodarczych (przedstawicieli organizacji pozarządowych, nauki, kultury, biznesu, samorządów zawodowych, itp.).

4) PUBLIC RELATIONS PROGRAMU REWITALIZACJI

Zasady promocji wynikające z obowiązujących wytycznych

Plan promocji przyjęty przez Operatora Programu, a także realizacja przez Beneficjentów planu promocji każdego projektu, który ujęto w niniejszym Programie i który pozyskał dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej, odpowiadać winny zaleceniom dotyczącym promocji unijnych źródeł finansowania, określonych w różnych wytycznych, w tym w szczególności Ministra Rozwoju Regionalnego.⁶⁶

Podstawę dla działań beneficjentów stanowi rozporządzenie wykonawcze Komisji 1828/2006 a w szczególności artykuły 8 i 9.

Zgodnie z nimi beneficjenci są odpowiedzialni za informowanie opinii publicznej o pomocy otrzymanej z funduszy poprzez wykorzystanie następujących narzędzi i kanałów:

- umieszczanie na stałe widocznej i dużych wymiarów tablicy pamiątkowej nie później niż sześć miesięcy po zakończeniu operacji spełniającej następujące warunki:
 - całkowity wkład publiczny do operacji przekracza 500 000 EUR;
 - operacja dotyczy zakupu środków trwałych lub finansowania robót infrastrukturalnych lub budowlanych.

Na tablicy podaje się rodzaj i tytuł operacji oraz inne wymagane informacje, przy czym zajmują one co najmniej 25% powierzchni tablicy;

- w trakcie realizacji operacji, umieszczanie tablicy informacyjnej w każdym miejscu realizacji operacji spełniającej następujące warunki:

⁶⁶ Minister Rozwoju Regionalnego, „Wytyczne w zakresie informacji i promocji”, 13 sierpnia 2007 r.

- całkowity wkład publiczny do operacji przekracza 500 000 EUR;
- operacja dotyczy finansowania robót infrastrukturalnych lub budowlanych.

Po zakończeniu realizacji operacji tablicę zastępuje się stałą tablicą pamiątkową.

- Jeżeli operacja jest finansowana w ramach programu operacyjnego współfinansowanego z EFS a także, w stosownych przypadkach, jeżeli operacja otrzymuje finansowanie w ramach EFRR lub Funduszu Spójności, beneficjent jest odpowiedzialny za poinformowanie o tym finansowaniu wszystkich uczestników operacji.
- Beneficjent informuje w sposób wyraźny o fakcie, że realizowana operacja została wybrana w ramach programu operacyjnego współfinansowanego z EFS, EFRR lub Funduszu Spójności.
- Jakikolwiek dokument odnoszący się do operacji, w tym zaświadczenie o udziale lub innego rodzaju, zawiera informację o współfinansowaniu programu operacyjnego z EFS lub, w stosownych przypadkach, z EFRR lub Funduszu Spójności.

Wszystkie działania informacyjne i promocyjne skierowane do beneficjentów, potencjalnych beneficjentów i opinii publicznej zawierają, co najmniej:

- emblemat Unii Europejskiej, spełniający określone normy graficzne oraz odniesienie do Unii Europejskiej;
- odniesienie do właściwego funduszu: dla EFRR: „Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego”; dla Funduszu Spójności: „Fundusz Spójności”; dla EFS: „Europejski Fundusz Społeczny”;
- hasło określone przez instytucję zarządzającą, podkreślające wartość dodaną pomocy Wspólnoty, najlepiej wraz z wyrażeniem: „Inwestujemy w waszą przyszłość”.

Zalecane jest również organizowanie dodatkowych akcji promocyjnych, związanych z ważnymi etapami realizacji projektów, np. inauguracją rozpoczęcia realizacji projektu, momentem położenia kamienia węgielnego pod budowę etc. Wszystkie te wydarzenia powinny zostać podane do wiadomości możliwie najszerszemu kręgowi osób. Wymienić można, za RPO WP następujące instrumenty promocyjne:

- kampanie promocyjne w mediach lokalnych i regionalnych, (m.in. programy telewizyjne, audycje radiowe, informacje prasowe),
- konferencje, prezentacje, seminaria, szkolenia,
- spotkania informacyjno-promocyjne,
- publikacje,

- przedsięwzięcia informacyjne, tj. stworzenie i utrzymanie punktów informacyjnych, prowadzenie serwisu informatycznego,
- nawiązanie kontaktu i współpraca z władzami lokalnymi,
- szkolenia i pomoc doradcza dla beneficjentów Programu,
- konsultacje i upowszechnianie Programu na kolejną perspektywę finansową.⁶⁷

Public Relations Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie

Plan *Public Relations* (PR) i promocji „Programu rewitalizacji obszarów miejskich w Rzeszowie”, ustalony powinien zostać przez Operatora Programu i określać:

- cele działań informacyjnych i promocyjnych,
- potencjalne grupy docelowe działań informacyjnych i promocyjnych,
- strategie informowania i promocji.

Oprócz Operatora, instytucjami odpowiedzialnymi za prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych na szczeblu realizacji Programu winni być:

- Urząd Miasta i jego jednostki organizacyjne, biorące udział w przygotowaniu, wdrażaniu i ewaluacji Programu (zakres zależy od przyjętego statusu i formy Operatora),
- Beneficjenci Zewnętrzni i partnerzy Programu.

Przyjąć należy dwa podstawowe cele działań informacyjnych i promocyjnych, realizowane w ramach Programu Rewitalizacji:

- skuteczne informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach zgłoszenia projektów do realizacji w ramach Programu oraz o obowiązujących w tym zakresie procedurach;
- podniesienie świadomości opinii publicznej o przebiegu realizacji i rezultatach Programu.

Rola Operatora w działalności promocyjnej i PR powinna obejmować dwa obszary problemowe:

- przygotowanie i bezpośrednio realizowanie przyjętego planu promocji, dysponowanie środkami finansowymi i odpowiedzialność za efekty działalności promocyjnej i PR Programu Rewitalizacji, jako całości;
- nadzór, pomoc w działaniach promocyjnych, związanych z realizacją poszczególnych projektów, uwzględnionych w Programie Rewitalizacji oraz koordynacja dzia-

⁶⁷ Por.: RPO WP, s.149-150, wersja z 17.09.2007 r.

łań promocyjnych poszczególnych beneficjentów, w celu uzyskania efektu synergii i uniknięcia rozproszenia lub wręcz konkurencyjności podejmowanych działań (np. organizacji podobnych imprez w tym samym terminie).

Zakłada się, iż Operator Programu wyznaczy osoby odpowiedzialne za działania informacyjne i promocję, a także wskaże imiennie osoby udzielające wszelkich informacji o wdrażaniu Programu oraz sposoby kontaktu z tymi osobami. Informacje o odpowiedzialnych osobach i sposobach kontaktu z nimi zostaną upublicznione.

Określenie grup docelowych działań PR Programu Rewitalizacji

Ze względu na zintegrowany charakter Programu, zasięg terytorialny i rangę realizacji jego celów, do grup docelowych działań PR zaliczyć należy:

- Społeczeństwo (wspólnota mieszkańców Rzeszowa), z uwzględnieniem specyficznych narzędzi kierowanych do mieszkańców Obszarów Rewitalizacji oraz kierowanych do mieszkańców obszarów Miasta nie objętych Programem;
- Beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu i jego kolejnych aktualizacji (podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków z działania 7.1. RPO WP oraz podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków w ramach działań komplementarnych, nie objętych dofinansowaniem w ramach tego działania);
- Partnerów społeczno-gospodarczych – partnerów beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu;
- Organizacje pozarządowe, zawodowe, samorządy gospodarcze;
- Właściwe władze publiczne (władze regionalne województwa podkarpackiego, administracja rządowa szczebla wojewódzkiego, władze publiczne gmin i powiatów sąsiedzkich, władze publiczne miast i gmin partnerskich);
- Media (prasa, radio, telewizja o zasięgu lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim oraz media elektroniczne).

Określenie sfer zadaniowych promocji i PR Programu Rewitalizacji⁶⁸

Proponuje się przyjęcie następujących sfer działalności promocyjnej i PR:

- Służba informacyjna, jako sfera związana z rozpowszechnianiem oraz nagłaśnianiem informacji, bez skupiania się na określonej grupie docelowej, głównie za pośrednictwem masmediów;
- Relacje inwestycyjne – podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami);
- Relacje finansowe – nawiązywanie i podtrzymywanie dobrych kontaktów z instytucjami finansowymi, takimi, jak:
 - fundusze strukturalne, instytucje wdrażające, pośredniczące, zarządzające,
 - banki, inne instytucje finansowe (kredytowe, ubezpieczeniowe, poręczeniowe);
- Relacje ze społecznościami lokalnymi;
- Relacje z władzami;
- Organizacja imprez promocyjnych;
- Ogłoszenia i reklamy płatne;
- Analizy i badania (odbioru społecznego Programu).

Określenie instrumentów promocji i PR Programu Rewitalizacji

Poniżej przedstawiono propozycje działań i instrumentów promocyjnych oraz PR, z uwzględnieniem zarysowanych powyżej sfer zadaniowych.

Proponowane instrumenty w sferach: służba informacyjna, relacje inwestycyjne, relacje ze społecznościami lokalnymi

Proces informowania o Programie Rewitalizacji powinien mieć charakter dwukierunkowy, to znaczy pozwalać odbiorcom przekazów na formułowanie informacji zwrotnych i własnych opinii. Plan promocji powinien zatem realizować zarówno bierne, jak i czynne prawo obywateli do informacji, zgodnie z obowiązującymi przepisami i standardami.

I tak, wśród instrumentów realizacji działań PR w tych sferach wymienić należy:

⁶⁸ Przy formułowaniu sfer zadaniowych PR adaptowano systematykę przedstawioną w: T.Goban-Klas „Public Relations czyli promocja reputacji. Pojęcia, definicja, uwarunkowania”. Wydawnictwo Business Press, Warszawa.

- Wykorzystanie oficjalnych stron internetowych Miasta i jednostek miejskich (w tym BIP), z uwzględnieniem możliwości wejścia na odrębny serwis internetowy Programu Rewitalizacji ze strony głównej.
- Przygotowanie serwisu internetowego Programu Rewitalizacji (w zależności od przyjętego statusu i formy Operatora Programu, zaistnieje lub nie będzie potrzeby stworzenia odrębnych stron www), w którego skład wejść powinny:
 - opis problematyki związanej z rewitalizacją obszarów miejskich,
 - informacje, a co najmniej linki do stron, na których znajdują się informacje dotyczące zasad wspierania rozwoju regionalnego,
 - publikacja „Programu rewitalizacji obszarów miejskich w Rzeszowie”,
 - informacje o bieżącym stanie wdrażania, finansowania, ewaluacji Programu,
 - inne informacje i materiały o charakterze informacyjnym (komunikaty o przetargach, konkursach ofert i ich wynikach);
 - forum mieszkańców (pozwalające na przekazywanie przez rzeszowian wizji możliwej aktualizacji Programu);
 - baza projektów, planowanych lub realizowanych, poza działaniem 7.1. RPO WP, komplementarnych z Programem Rewitalizacji;
 - informacje o możliwości pozyskania środków na projekty, związane z przyjętymi celami rewitalizacji, ale nie mieszczące się wśród projektów kwalifikowanych w ramach działania 7.1. RPO WP;
 - baza umożliwiająca znalezienie partnera do projektu;
 - statystyki raporty;
 - galerie fotografii.
- Broszury informacyjne, publikacje związane z realizacją poszczególnych projektów, wydawane przez Operatora oraz podmioty zaangażowane w realizację Programu Rewitalizacji.
- Konferencje prasowe (organizowane przez Operatora i/lub beneficjentów Programu Rewitalizacji) dotyczące np.:
 - uchwalenia Programu,
 - kolejnych etapów wdrożenia i ewaluacji,
 - uzyskania środków na finansowanie projektów/Programu,
 - zakończeniu każdego projektu, realizowanego w ramach Programu.

Proponowane instrumenty w sferze: relacje inwestycyjne

Poniżej przedstawiono propozycje działań mających na celu podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (Beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami), zaliczyć do nich można:

- Szkolenia i seminaria dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu Rewitalizacji oraz Beneficjentów i potencjalnych beneficjentów, na temat m.in.: możliwości udziału w Programie (aktualizacji), zarządzania projektami, monitorowania realizacji projektów, zasad finansowania projektów.
- Nadzór i wsparcie (organizacyjne, doradcze, techniczne) Beneficjentów Zewnętrznych Programu Rewitalizacji przy wypełnianiu obowiązków promocyjnych, związanych z unijnym źródłem finansowania, takich jak przygotowywanie, zgodnie z obowiązującymi zasadami:
 - billboardów (na miejscu realizacji danego projektu),
 - stałych tablic pamiątkowych (w miejscach powszechnie dostępnych, po zakończeniu realizacji projektu),
 - plakatów i innych materiałów dotyczących projektu.⁶⁹

Proponowane instrumenty w sferze: relacje finansowe

Wśród instrumentów ukierunkowanych na nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z instytucjami finansowymi i potencjalnymi inwestorami wymienić można:

- Konferencje, spotkania z przedstawicielami instytucji finansowych zaangażowanych w realizację Programu.
- Broszury informacyjne o możliwości i warunkach włączenia się do współfinansowania Programu.
- Przygotowanie (np. w ramach działalności „One Stop Centre”) oferty dla instytucji finansowych i inwestorów.⁷⁰
- Organizacja wizyt studyjnych dla potencjalnych inwestorów i instytucji mogących współfinansować realizację Programu.

Proponowane instrumenty w sferach: relacje ze społecznościami lokalnymi, organizacja imprez promocyjnych

Wśród działań skierowanych do społeczności lokalnej w ramach organizacji imprez można wykorzystać następujące instrumenty promocyjne:

⁶⁹ Por. zasady opisane wyżej.

⁷⁰ Idea powstania „One Stop Centre”, jako instrumentu budowania partnerstwa, została opisana wyżej.

- Festyny, święta ulicy / osiedla.
- Konkursy dla mieszkańców, dzieci i młodzieży.
- Konkursy na koncepcje architektoniczno-urbanistyczne zagospodarowania terenów rewitalizowanych, organizowane przez Prezydenta Miasta, bądź pod jego patronatem.
- Konkursy w mediach (plastyczne, fotograficzne, dla wspólnot mieszkaniowych, inwestorów).
- Uroczystości związane z zakończeniem realizacji projektów.

Proponowane instrumenty w sferze: ogłoszenia i reklamy płatne

W sferze zadaniowej określonej jako ogłoszenia i reklamy płatne, wyróżnić można różnorodne działania, w tym takie jak:

- Przygotowanie i realizacja planu zamieszczania płatnych form reklamy, ogłoszeń i komunikatów w mediach (w zależności od przyjętej roli Operatora).
- Uzyskanie korzystnych warunków zamieszczania przez Operatora i Beneficjentów ogłoszeń i reklam, związanych z wdrażaniem i realizacją Programu Rewitalizacji oraz poszczególnych projektów (w tym m.in. ogłoszeń o przetargach, konkursach, zaproszeniach do składania ofert, organizacji imprez i szkoleń).
- Pomoc techniczna świadczona przez Operatora na rzecz Beneficjentów w przygotowywaniu materiałów przeznaczonych do publikacji.
- Zapewnienie zamieszczania i aktualizacji w serwisie internetowym Programu Rewitalizacji informacji, objętych ogłoszeniami i komunikatami publikowanymi w mediach, a dotyczących tak samego Programu, jak i projektów w nim ujętych.

Proponowane instrumenty w sferze: analizy i badania

W ramach procesu promocji i PR duże znaczenie, także dla oceny i monitoringu realizacji Programu Rewitalizacji, będzie miało prowadzenie analiz i badań. Narzędzia dotyczące tej sfery obejmować mogą:

- Monitoring odwiedzin stron internetowych Programu Rewitalizacji, przygotowywanie raportów z forum mieszkańców.
- Przeprowadzanie badań opinii wśród mieszkańców na temat realizacji Programu Rewitalizacji.
- Przeprowadzanie badań opinii Beneficjentów, dotyczących wdrożenia, realizacji, efektów Programu i realizowanych w jego ramach projektów.
- Przygotowywanie raportów z wyników procesu ewaluacji Programu Rewitalizacji.

- Przygotowywanie raportów i sprawozdań z realizacji przyjętego planu promocji.
- Zbieranie opinii zaangażowanych podmiotów o skuteczności realizowanego planu promocji.

Finansowanie działań promocyjnych i PR Programu Rewitalizacji

Sposób, przyjęte instrumenty i poziom środków przeznaczanych na finansowanie działań promocyjnych Programu i projektów, zależy będzie m.in. od ilości projektów, które uzyskają wsparcie z funduszy strukturalnych i wysokości tego wsparcia, a także od przyjętego sposobu wdrażania Programu Rewitalizacji oraz statusu i formy Operatora Programu.

Przyjmuje się, że wysokość środków przeznaczonych na monitoring i reklamę ujęta została w kosztach zarządzania Programem, przyjętych na poziomie ok. 1,6 mln zł do 2013 r.

PLANSZE PROGRAMU REWITALIZACJI

1. Osiedla Rzeszowa
2. Gęstość zaludnienia
3. Aspekt demograficzny
4. Ubytek i przyrost liczby mieszkańców wg osiedli
5. Główne elementy struktury przestrzennej miasta
6. Wytyczne Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Rzeszowa
7. Zagrożenia środowiska wymagania dotyczące przekształceń
8. Elementy tworzące atrakcyjność miasta
9. Podmioty gospodarcze
10. Uwarunkowania rozwoju gospodarczego
11. Osoby mieszkające w trudnych warunkach mieszkaniowych
12. Osoby dotknięte ubóstwem
13. Długotrwanie bezrobotni
14. Przestępstwa popełnione w Rzeszowie os stycznia 2005 roku do maja 2007 roku
15. Wykroczenia popełnione na osiedlach
16. Wypadki i kolizje
17. Potrzeby inwestycyjne spółdzielni i MZBM
18. Obszar rewitalizacji, Obszary Wsparcia dla objęcia Projektami Mieszkaniowymi, Obszary Wspierające

ANEKS

I Poziom realizacji projektów Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie w latach 2004-2006.

Kod Projektu w LPR	Wnioskodawca	Nazwa zadania i lokalizacja	Koszty ogólne projektu w tys. zł	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. zł	Realizacja w latach 2004-2006	
					Poniesione koszty w tys. zł	Wykonany zakres rzeczowy / uwagi
C.P1.01	Miejski Zarząd Dróg i Zieleni w Rzeszowie	Zagospodarowanie zielenią u zbiegu ulic Króla Kazimierza i Słowackiego w granicach Obszarów Rewitalizacji Śródmieścia: „Centrum” miasta Rzeszowa. Etap I: (28.06.2004 – 27.07.2004) - Przygotowanie dokumentacji projektowej. Etap II: (14.04.2005 – 26.04.2005) - Nasadzenia zieleni. Etap III: (05.2006 – 07.2006) - Budowa fontanny.	320,54	320,54	30,73	wykonano nasadzenie zieleni i dokumentację projektową
C.P1.02	Miejski Zarząd Dróg i Zieleni w Rzeszowie	Rewitalizacja Parku Miejskiego im. Solidarności w granicach Obszarów Rewitalizacji Śródmieścia miasta Rzeszowa. Etap I: (02.2007 – 05.2007) - Przygotowanie dokumentacji projektowej. Etap II: (09.2007 – 11.2007) - Modernizacja infrastruktury drogowej. Etap III: (03.2008 – 05.2008) - Modernizacja oświetlenia. Etap IV: (05.2008 – 08.2008) - Modernizacja elementów małej architektury.	1 850,00	1 850,00	0,00	brak
C.P2.01	Gmina Miasto Rzeszów	Renowacja budynków będących w rejestrze zabytków posiadających lokale użytkowe: A. Prace konserwatorskie wraz z odnowieniem bud. rok budowy do 1900, lata 2005 - 2007; B. Prace konserwatorskie wraz z odnowieniem bud. rok budowy 1901 - 1930, lata 2008 - 2010; C. Prace konserwatorskie wraz z odnowieniem bud. rok budowy 1931 - 1950, lata 2010 - 2011.	49 000,00	20 000,00	0,00	remont elewacji budynków: A. 3 Maja 26, 3 Maja 7, 3 Maja 9, Batorego 15, Bernardyńska 6, Dąbrowskiego 1, 2, 3, Grunwaldzka 2, 21, 24, B. Kilińskiego 1, Kościuszki 11, 5, Pl. Wolności 1, Słowackiego 8,10,Sokoła 2, Kr. Kazimierza 29, Lenartowicza 1, Okrzei 1,1,8,Przesmyk 2, Pl. Śreniawitów 8, Targowa 8, C. Westerplatte 3
C.P3.01	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa Rzeszów	Modernizacja bazy przeznaczonej na cele użyteczności publicznej Przychodnia Zdrowia Rzeszów ul. Kochanowskiego 15 - Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie budynku, modernizacja instalacji c.o. 2005 r. Remont nawierzchni ciągów pieszych 2006 r.	440,00	440,00	39,69	wymiana stolarki okiennej
C.P3.02	Rzeszowski Ośrodek Sportu i Rekreacji	Przebudowa lodowiska sztucznie zamrażanego w Rzeszowie	3 000,00	2 459,10	29,87	opracowano koncepcję architektoniczną
C.P3.03	Gmina Miasto Rzeszów	I Liceum Ogólnokształcące im. Ks. Stanisława Konarskiego Rzeszów ul.3-go Maja 15 - Prace remontowe 2005-2006	3 020,00	3 020,00	572,09	opracowano dokumentację projektową, wykonano: modernizację instalacji elektrycznej w Sali gimnastycznej, remont sali gimnastycznej, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, modernizacja przyłącza centralnego ogrzewania
C.P3.04	Gmina Miasto Rzeszów	III Liceum Ogólnokształcące im. C.K. Norwida Rzeszów ul. Chopina 11 - Prace remontowe 2005-2006	825,00	825,00	21,96	opracowano dokumentację projektową
C.P3.05	Gmina Miasto Rzeszów	Zespół Szkół Muzycznych Nr 1 Rzeszów ul. Chopina 32 - Prace remontowe 2005-2006	395,00	395,00	56,98	opracowano dokumentację projektową
C.P3.06	Gmina Miasto Rzeszów	Zespół Szkół Muzycznych Nr 2 Rzeszów ul. Jana III Sobieskiego 15 - Prace remontowe 2005-2006	490,00	490,00	437,24	izolacja pionowa ścian fundamentowych, tynki renowacyjne ścian piwnic, instalacja elektryczna w piwnicach, wymiana stolarki drzwiowej w piwnicach
C.P3.07	Gmina Miasto Rzeszów	Zespół Szkół Gospodarczych im. Mikołaja Spytka Ligęzy Rzeszów ul. Spytka Ligęzy 12 - Prace remontowe 2005-2006	1 548,00	1 548,00	179,50	opracowanie dokumentacji projektowej

Kod Projektu w LPR	Wnioskodawca	Nazwa zadania i lokalizacja	Koszty ogólne projektu w tys. zł	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. zł	Realizacja w latach 2004-2006	
					Poniesione koszty w tys. zł	Wykonany zakres rzeczowy / uwagi
C.P3.08	Gmina Miasto Rzeszów	Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Adama Mickiewicza Rzeszów ul. Bernardyńska 4 - Prace remontowe 2005-2006	430,00	430,00	245,61	wymiana instalacji centralnego ogrzewania
C.P3.09	Gmina Miasto Rzeszów	Gimnazjum Nr 2 Rzeszów ul. Chopina 13 - Prace remontowe 2005-2006	1 087,00	1 087,00	29,39	opracowanie dokumentacji projektowej
C.P3.10	Gmina Miasto Rzeszów	Gimnazjum Nr 9 Rzeszów ul. Orzeszkowej 8a - Prace remontowe 2005-2006	545,00	545,00	305,88	przebudowa dachu na budynku szkoły na dwuspadowy
C.P3.11	Gmina Miasto Rzeszów	Przedszkole Publiczne Nr 4 Rzeszów ul. Śniadeckich 18 - Prace remontowe 2005-2006	347,50	347,50	14,18	wymiana stolarki okiennej, instalacja wod.
C.P3.12	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja budynku Zespołu Szkół nr 1 przy ul. Towarnickiego 1: 1. wymiana stolarki okiennej strona północna szkoły; 2. elewacja strona północna szkoły	3 860,00	2 946,68	244,07	wymiana stolarki okiennej strona północna szkoły; 2. elewacja strona północna szkoły, węzeł ciepły
C.P3.13	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 17 przy ul. Bulwarowej 1: 1. remont dachu; 2. wymiana stolarki okiennej i elewacja wraz z dociepleniem; 3. remont sali gimnastycznej wraz z zapleczem	3 800,00	3 800,00	422,99	1. remont dachu; 2. wymiana stolarki okiennej i elewacja wraz z dociepleniem; 3. remont sali gimnastycznej wraz z zapleczem
C.P3.14	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja budynku II Liceum Ogólnokształcącego w Rzeszowie ul. Ks. Jałowego 22: I etap: budynek szkoły objęty ochroną konserwatorską; II etap budynek Sali gimnastycznej wraz z zapleczem socjalnym	2 000,00	2 000,00	364,38	remont sali gimnastycznej, remont instalacji elektrycznej, wymiana stolarki okiennej
C.P3.15	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja szaletu przy ul. Mickiewicza w Rzeszowie	200,00	200,00	164,94	przebudowa szaletu
C.P4.01	Wydział Gospodarki Komunalnej i Inwestycji Urzędu Miasta Rzeszowa	Prace remontowo konserwatorskie zabytkowego budynku rzeszowskiego Ratusza – podniesienie atrakcyjności turystycznej i kulturalnej terenu. Budynek Ratusza (oprócz funkcji administracyjnych) wykorzystywany jest w celach kulturalnych (sale wystawowe), szkoleniowych (sale konferencyjne) edukacyjnych oraz społecznych (współpraca stowarzyszeniowa, współpraca z instytucjami pozarządowymi)	475,00	475,00	22,63	opracowanie dokumentacji projektowej
C.P4.02	Gmina Miasto Rzeszów	Realizacja II części Podziemnej Trasy Turystycznej wraz z rekonstrukcją płyty Rynku w Rzeszowie	8 540,00	8 540,00	2 138,35	opracowanie dokumentacji projektowej, roboty budowlane związane z rekonstrukcją podziemnej trasy turystycznej
C.P4.03	Teatr „Maska” w Rzeszowie	Remont Budynku Teatru „Maska” w Rzeszowie. Modernizacja sceny Teatru. 1. Docieplenie i pomalowanie ścian budynku Teatru (rok 2006). 2. Modernizacja oświetlenia sceny (rok 2007-2008). 3. Remont dachu od strony północnej - 1070 m powierzchni (rok 2008). 4. Wymiana drzwi i okien w budynku Teatru (rok 2007). 5. Adaptacja pomieszczeń pod zapadnię do celów scenicznych (rok 2007).	461,79	378,52	90,00	elewacja wraz z dociepleniem budynku
C.P4.04	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie	Prace remontowo konserwatorskie i modernizacyjne zabytkowego budynku Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie ul. Sokoła 13 wpisanego do rejestru zabytków A-1145 z dnia 18 grudnia 1084 r.	1 140,00	1 140,00	120,00	roboty remontowe konserwatorskie
C.P5.01	Miejski Zarząd Dróg i Zieleni w Rzeszowie	Remont ulic leżących w granicach Obszarów Rewitalizacji Śródmieścia: "Centrum" miasta Rzeszowa.	3 767,66	3 767,66	3 767,66	wyremontowano 12 km ulic wraz z infrastrukturą (budżet Gminy 565,15 tys. zł, budżet Państwa 376,77 tys. zł, środki UE 2 825,75 tys. zł)

Kod Projektu w LPR	Wnioskodawca	Nazwa zadania i lokalizacja	Koszty ogólne projektu w tys. zł	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. zł	Realizacja w latach 2004-2006	
					Poniesione koszty w tys. zł	Wykonany zakres rzeczowy / uwagi
C.P6.01	Gmina Miasto Rzeszów	Uporządkowanie kanalizacji deszczowej wraz z wykonaniem nawierzchni na terenie przy budynkach 8 Marca 5 i 7, Batorego 16 i 20, Fredry 5, Św. Mikołaja 4, Naruszewicza 7, Grodzisko 3, Mickiewicza 31. A. Przebudowa sieci z wykonaniem nawierzchni w latach 2005 - 2008, teren przy bud. Św. Mikołaja 4, Naruszewicza 7, Grodzisko 3, Mickiewicza 31. B. Przebudowa sieci z wykonaniem nawierzchni w latach 2009 - 2011, teren przy bud. 8 Marca 5 i 7, Batorego 16 i 20, Fredry 5.	1 103,10	1 103,08	0,00	a). Przebudowa sieci przy ul. Św. Mikołaja 4, b). Przebudowa sieci przy 8 Marca 5,7, Batorego 16,20, Fredry 5
M.P1.01	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Budowa miejsc rekreacji i zieleni Plac Osiedlowy Baranówka IV B im. Jana Pawła II ul. Raginisa -Chodniki, amfiteatr, ukształtowanie terenu, założenie zieleni 2005 r.	420,00	420,00	424,71	Chodniki, amfiteatr, ukształtowanie terenu, założenie zieleni 2005 r.
M.P1.02	Miejski Zarząd Dróg i Zieleni w Rzeszowie	Modernizacja placów zabaw w granicach Obszarów Rewitalizacji Śródmieścia i Osiedli Blokowych miasta Rzeszowa.	436,52	436,52	400,40	zmodernizowano 12 placów zabaw
M.P1.03	Miejski Zarząd Dróg i Zieleni w Rzeszowie	Nasadzenia drzew i krzewów na terenach zieleńców i pasów drogowych w granicach Obszarów Rewitalizacji Śródmieścia i Osiedli Blokowych w mieście Rzeszowie.	649,26	649,26	1 064,13	Nasadzono: drzew liściastych i iglastych - 10 170 szt., krzewy liściaste i iglaste - 121 099 szt.
M.P3.01	Gmina Miasto Rzeszów	Przedszkole Publiczne Nr 41 Rzeszów ul. Dominikańska 2 - Prace remontowe 2005-2006	375,00	375,00	41,17	remont łazienek, instalacji elektrycznej, malowanie pomieszczeń
M.P3.02	Gmina Miasto Rzeszów	Przedszkole Publiczne Nr 42 Rzeszów ul. R. Niedzielskiego 6 - Prace remontowe 2005-2006	467,50	467,50	33,00	wymiana drzwi wejściowych, stolarki okiennej
M.P3.03	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Modernizacja bazy przeznaczonej na cele użyteczności publicznej Przychodnia Zdrowia Rzeszów ul. Witkacego 7 - Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, remont elewacji 2006 r.	110,00	110,00	34,31	wymiana stolarki okiennej
M.P3.04	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Modernizacja bazy przeznaczonej na cele sportowo – rekreacyjne Pawilon przy placu sportowo - rekreacyjnym Rzeszów ul. Bohaterów 7 - Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie budynku, modernizacja instalacji c.o. 2005 r.	160,00	160,00	82,12	stolarka okienne i drzwiowa i elewacja wraz z dociepleniem
M.P3.05	Gmina Miasto Rzeszów	Roboty termomodernizacyjne budynków żłobków – wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, remont instalacji elektrycznej, grzewczej i wodnokanalizacyjnej: nr 1 ul. Piękna 18, nr 3 ul. Rataja 6a, nr 8 ul. Pułaskiego 3b, nr 9 ul. Podwisłocze 20b, nr 10 ul. Starzyńskiego 19, nr 11 ul. Krzyzanowskiego 22	2 131,60	2 131,60	1 256,32	wymiana stolarki okiennej i drzwiowej - częściowo, remont instalacji wewnętrznych.
M.P3.06	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja budynku szkoły Podstawowej nr 19 przy ul. Piotra Skargi 3: 1.wymiana posadzek z ksyłamitem; 2. wymiana stolarki okiennej	600,00	600,00	648,41	wymiana posadzek z ksyłamitem; 2. wymiana stolarki okiennej , malowanie pomieszczeń szkoły
M.P3.07	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja pomieszczeń na potrzeby poradni psychologiczno-pedagogicznej w budynku internatu Zespołu Szkół nr 2 ul. Rejtana 3: 1. opracowanie dokumentacji projektowej i rozpoczęcie robót; 2. zakończenie robót i oddanie do użytku	900,00	900,00	1 045,32	1. opracowanie dokumentacji projektowej i rozpoczęcie robót; 2. zakończenie robót i oddanie do użytku

Kod Projektu w LPR	Wnioskodawca	Nazwa zadania i lokalizacja	Koszty ogólne projektu w tys. zł	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. zł	Realizacja w latach 2004-2006	
					Poniesione koszty w tys. zł	Wykonany zakres rzeczowy / uwagi
M.P3.08	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja bazy przeznaczonej na cele edukacyjno-kulturalne - Zespół Szkół Plastycznych w Rzeszowie ul. Staszica 16a: I etap: Przejście piesze łączące ul. Dąbrowskiego z ul. Staszica - wzdłuż ogrodzenia Zespołu Szkół Plastycznych; II etap: Modernizacja budynku Zespołu Szkół Plastycznych w Rzeszowie	1 840,00	1 840,00	415,50	I etap: Przejście piesze łączące ul. Dąbrowskiego z ul. Staszica - wzdłuż ogrodzenia Zespołu Szkół Plastycznych; II etap: Modernizacja budynku Zespołu Szkół Plastycznych w Rzeszowie: Węzeł cieplny i elewacja od strony ul. Dąbrowskiego
M.P3.09	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja Szkoły Podstawowej nr 10 ul. Dominikańska 4 w Rzeszowie: I etap: docieplenie budynku, wymiana stolarki okiennej; II etap: remont Sali gimnastycznej, stołówki i jadalni, węzeł i modernizacja instalacji c.o.	2 000,00	2 000,00	1 190,10	I etap: docieplenie budynku, wymiana stolarki okiennej;
M.P3.10	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja szaletu przy ul. Dąbrowskiego w Rzeszowie	200,00	200,00	114,04	przebudowa szaletu
M.P5.01	Gmina Miasto Rzeszów	Poprawa funkcjonalności ruchu kołowego, pieszego i estetyki przestrzeni w rejonie budynków przy ul. Spiechowicza 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15 A. Przebudowa dróg komunalnych wraz z infr. techn. w latach 2005 - 2006, pomiędzy bud. 9,11,13,15 B. Przebudowa dróg komunalnych wraz z infr. techn. w latach 2006 - 2007, pomiędzy bud. 9 i 7 C. Przebudowa dróg komunalnych wraz z infr. techn. w latach 2007 - 2008, pomiędzy bud. 7 i 11 D. Przebudowa dróg komunalnych wraz z infr. techn. w latach 2009 - 2010, pomiędzy bud. 5 i 13 E. Przebudowa dróg komunalnych wraz z infr. techn. w latach 2010 - 2011, pomiędzy bud. 3 i 15	5 169,97	1 610,97	0,00	brak
M.P5.02	Miejski Zarząd Dróg i Zieleni w Rzeszowie	Remont ulic leżących w granicach Obszarów Rewitalizacji. (Remont ulicy Cichej)	1 163,44	1 163,44	1 163,44	wykonano remont ulicy Cichej (w tym: 174,52 tys. zł środki własne, 116,34 tys. zł budżet państwa, 872,58 tys. zł środki UE)
M.P5.03	Miejski Zarząd Dróg i Zieleni w Rzeszowie	Remont ulic leżących w granicach Obszaru Rewitalizacji Osiedli Blokowych miasta Rzeszowa. Etap I: (23.04.2004 – 30.07.2004)- Remont ulicy Langiewicza. Etap II: (21.04.2004 – 31.05.2004)- Remont ulicy Staroniwskiej. Etap III: (08.07.2004 – 18.08.2004)- Remont ulicy Ropczyckiej.	622,30	622,30	622,30	Wykonano remont ulicy Langiewicza, ulicy Staroniwskiej, ulicy Ropczyckiej (tym środki własne - 93,35 tys. zł, budżet państwa - 62,23 tys. zł, środki UE - 466,7 zł)
W.P1.01	Miejski Zarząd Dróg i Zieleni w Rzeszowie	Modernizacja Promenady nad rzeką Wisłok w granicach Obszarów Rewitalizacji Wspierających „Zalew” w mieście Rzeszowie.	320,00	320,00	226,32	wykonano 7 800 m2 betonu asfaltowego
W.P3.01	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 13 przy ul. Skrajnej 1 - elewacja wraz z wymianą stolarki okiennej	200,00	200,00	177,79	elewacja budynku wraz ze stolarką okienną
W.P4.01	Gmina Miasto Rzeszów	Renowacja obiektu o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym - zespół dworsko-parkowy na Słocinie. Renowacja budynku dworku i domu ogrodnika 2004 -2008; II. Renowacja parku 2009 -2013	20 000,00	20 000,00	36,62	zabezpieczenie budynków zabytkowych przed zniszczeniem
W.P5.01	Miejski Zarząd Dróg i Zieleni w Rzeszowie	Remont ulic leżących w granicach Obszarów Rewitalizacji Wspierających „Staromieście” miasta Rzeszowa. Etap I: (04.03.2005 – 14.07.2005)- Remont ulicy Staromiejskiej od ul. Lubelskiej do ul. Bolesława Prusa. Etap II: (05.2006 – 08.2006)- Remont ulicy Staromiejskiej od ul. Bolesława Prusa do ul. Skrajnej	387,00	387,00	387,00	Wykonano remont ulicy Staromiejskiej [od ul. Lubelskiej do ul. Bolesława Prusa], remont ul. Staromiejskiej [od ul. Bolesława Prusa do ul. Skrajnej] (w tym: 58,05 tys. zł środki własne, 38,70 tys. zł budżetu Państwa, 290,25 tys. zł środki UE)

Kod Projektu w LPR	Wnioskodawca	Nazwa zadania i lokalizacja	Koszty ogólne projektu w tys. zł	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. zł	Realizacja w latach 2004-2006	
					Poniesione koszty w tys. zł	Wykonany zakres rzeczowy / uwagi
C.G2.01	Gmina Miasto Rzeszów	Remont elewacji budynków mających lokale użytkowe A. Termomodernizacja budynków: Asnyka 2 i 4, Jagiellońska 8, Kr. Kazimierza 31, Bożnicza 6, Śreniawitów 2, Ks. Jałowego 28, lata 2005 - 2007 B. Termomodernizacja budynków: Naruszewicza 16, Sobieskiego 3, Broniewskiego 26, O. Katynia 8 i 10 i 12, Krakowska 18G, Warszawska 5/7, lata 2008 - 2010. C. Termomodernizacja budynków: Langiewicza 15, Lenartowicza 39, Poniatowskiego 15, Rejtana 32, lata 2010 - 2011.	1 470,00	520,00	0,00	A. Termomodernizacja elewacji budynków Asnyka 4, Pl. Śreniawitów 2, Ks. Jałowego 28; B. Termomodernizacja budynków: Naruszewicza 16, Broniewskiego 26, O. Katynia 8,10,12, Krakowska 18 G, Warszawska 5/7; C. Termomodernizacja budynków; Langiewicza 15, Lenartowicza 39, Poniatowskiego 15
C.G2.02	Gmina Miasto Rzeszów	Remont instalacji grzewczych w budynkach z lokalami użytkowymi A. Przebudowa instalacji grzewczych w budynkach: 3 Maja 26, Bożnicza 6, Kilińskiego 1, Kolejowa 11, Grottgera 8, Sokoła 3, lata 2005 - 2007. B. Przebudowa instalacji grzewczych w budynkach: Fircowskiego 7, Grottgera 4 i 6 i 22, Kopernika 9, lata 2008-2009. C. Przebudowa instalacji grzewczych w budynkach: Kościuszki 11, Łączna 3, Matejki 10, Naruszewicza 7, Sobieskiego 6, lata 2010 - 2011.	5 100,00	887,00	0,00	brak
C.G3.01	Wydział Gospodarki Komunalnej i Inwestycji Urzędu Miasta Rzeszowa	Modernizacja i remont budynku przy ul. Okrzei 1 – wyrównanie szans pełnego uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym, pobudzenie aktywności środowisk lokalnych. Budynek przy ul. Okrzei 1 (oprócz funkcji administracyjnych) wykorzystywany będzie w celach: - szkoleniowo-edukacyjnych (adaptacja strychu z przystosowaniem na kawiarenkę internetową służącą aktywizacji młodzieży i bezrobotnych oraz przeciwdziałaniu marginalizacji młodzieży i degradacji osób), - społecznych (adaptacja piwnic na pomieszczenia służące poprawie warunków obsługi mieszkańców).	720,00	720,00	22,02	opracowano dokumentację projektową
M.G2.01	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Rewitalizacja otoczenia centrum handlowo – usługowego w obrębie pawilonów Rzeszów ul. Ofiar Katynia 6 i 15 - Remont schodów, balustrad i oświetlenia ciągów pieszych 2006 r. Remont ciągów pieszych , zadaszenie kładki 2007 r.	760,00	760,00	0,00	brak
C.S1.01	Pogotowie Opiekuńcze	Pogotowie Opiekuńcze ul. Unii Lubelskiej 4 Rzeszów I. Modernizacja i remont dwóch budynków, w tym jeden wpisany do rejestru zabytków. II. Zagospodarowanie przyległego terenu. 1. Remont dachu na budynku zabytkowym. 2. Przebudowa instalacji elektrycznej w budynku zabytkowym. 3. Prace dotyczące odwodnienia wokół dwóch budynków. 4. Renowacja budynku zabytkowego. 5. Termo – renowacja budynku drugiego. 6. Przebudowa ogrodzenia.	327,00	327,00	9,27	opracowano dokumentację projektową

Kod Projektu w LPR	Wnioskodawca	Nazwa zadania i lokalizacja	Koszty ogólne projektu w tys. zł	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. zł	Realizacja w latach 2004-2006	
					Poniesione koszty w tys. zł	Wykonany zakres rzeczowy / uwagi
C.S1.02	Gmina Miasto Rzeszów	Miejski system cyfrowego wideo-monitoringu - Rozbudowa; 1) Miejski System Cyfrowego Video Monitoringu – Etap II Nowe Miasto (2005 r.). 2) Miejski System Cyfrowego Video Monitoringu – Etap III Dąbrowskiego, Baranówka (2006 r.). 3) Miejski System Cyfrowego Video Monitoringu – Etap IV Krakowska Południe (2007 r.). 4) Miejski System Cyfrowego Video Monitoringu – Etap V Centrum miasta (2008 r.).	4 800,00	4 267,00	42,29	4 kamery
C.S2.01	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Modernizacja lokalnej bazy kulturalnej Osiedlowy Dom Kultury Rzeszów ul. Pułaskiego 3 - Ocieplenie ścian zewnętrznych i stropodachu , wymiana stolarki, remont nawierzchni ciągów pieszych, modernizacja instalacji centralnego ogrzewania 2005 r. Modernizacja instalacji elektrycznej, zadaszenie tarasu. 2006 r.	1 962,00	1 962,00	171,13	wymiana stolarki okiennej
C.S2.02	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Modernizacja lokalnej bazy kulturalnej Osiedlowy Dom Kultury Rzeszów ul. Kochanowskiego 29 - Ocieplenie ścian zewnętrznych i stropodachu 2005 r. Modernizacja instalacji centralnego ogrzewania i instalacji elektrycznej 2006	383,00	383,00	113,86	elewacja wraz z dociepleniem, wymiana stolarki okiennej
C.S2.03	Wydział Gospodarki Komunalnej i Inwestycji Urzędu Miasta Rzeszowa	Modernizacja i remont budynku przy Pl. Ofiar Getta 7 – przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, pobudzenie aktywności dzieci i młodzieży. Budynek przy Pl. Ofiar Getta 7 (oprócz funkcji administracyjnych) wykorzystany będzie w celach: 1. kulturalnych (budynek posiada dużą salę, którą będzie można wykorzystać do różnego rodzaju spotkań i imprez) 2. szkoleniowo – edukacyjnych	900,00	900,00	24,69	opracowano dokumentację projektową
C.S2.04	Gmina Miasto Rzeszów	Młodzieżowy Dom Kultury Rzeszów ul. Piłsudskiego 25 - Prace remontowe 2005-2006	120,00	120,00	156,86	wymiana instalacji centralnego ogrzewania
C.S3.01	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Modernizacja bazy przeznaczonej na cele pomocy społecznej Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Rzeszów ul. Kochanowskiego 13 - Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie budynku, modernizacja instalacji c.o., wymiana instalacji elektrycznej 2005 r. Remont nawierzchni ciągów pieszych 2006 r.	565,00	565,00	156,99	wymiana stolarki okiennej i drzwiowej , elewacja wraz z dociepleniem
C.S4.01	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja budynku Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie ul. Jagiellońska 26 (wykorzystywanego w celach społecznych i do współpracy z organizacjami pozarządowymi) - remont instalacji centralnego ogrzewania i instalacji wentylacyjno-kanalizacyjnej – 2005r., - remont i malowanie pomieszczeń – 2005 r., - zagospodarowanie terenu wokół budynku: remont ogrodzenia, wyłożenie kostką brukową w celach parkingowych – 2006 r.	330,00	330,00	304,78	elewacja wraz z dociepleniem, instalacja elektryczna, remont pomieszczeń

Kod Projektu w LPR	Wnioskodawca	Nazwa zadania i lokalizacja	Koszty ogólne projektu w tys. zł	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. zł	Realizacja w latach 2004-2006	
					Poniesione koszty w tys. zł	Wykonany zakres rzeczowy / uwagi
M.S1.01	Wydział Gospodarki Komunalnej i Inwestycji Urzędu Miasta Rzeszowa	Modernizacja i remont budynku przy ul. Hetmańskiej 77 wraz z przyległym terenem – poprawa bezpieczeństwa publicznego oraz rozwiązywanie problemów społecznych. Budynek przy ul. Hetmańskiej 77 jako docelowa siedziba Straży Miejskiej w Rzeszowie oprócz funkcji administracyjnych wykorzystywany będzie w celach: - szkoleniowych służących podniesieniu bezpieczeństwa na terenie miasta (spotkania z mieszkańcami) - szkoleniowych służących podniesieniu bezpieczeństwa na terenie szkół i osiedli (spotkania z młodzieżą szkolną) - prewencyjnych (zapobiegania przestępczości w zagrożonych patologiami społecznymi obszarach miast) - przeciwdziałania marginalizacji młodzieży i degradacji osób (kawiarenka internetowa)	540,00	540,00	0,00	brak
M.S1.02	Izba Wyrzeźwień w Rzeszowie	Termo-renowacja budynku, remont i likwidacja barier architektonicznych toalet i ciągów komunikacyjnych, remont i przystosowanie pomieszczeń do niezbędnych warunków sanitarno-organizacyjnych w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.	841,80	690,00	177,90	remont pomieszczeń
M.S2.01	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Modernizacja bazy przeznaczonej na cele kulturalne i edukacyjno – społeczne Biblioteka Rzeszów ul. Podchorążych 1 - Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, modernizacja instalacji c.o. 2005 r. Wymiana instalacji elektrycznej 2006 r.	110,00	110,00	28 367,00	wymiana stolarki okiennej
M.S2.02	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Modernizacja lokalnej bazy kulturalnej Osiedlowy Dom Kultury Rzeszów ul. Bohaterów 5 -Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej 2005 r. Remont ciągów komunikacyjnych 2006 r.	320,00	320,00	193,83	Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej 2005 r. Remont ciągów komunikacyjnych 2006 r.
M.S2.03	Gmina Miasto Rzeszów	Modernizacja budynku Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Rzeszowie ul. Skubisza 4 - wymiana stolarki okiennej – 2005 r. - elewacja zewnętrzna budynku – 2005 r.,- remont ogrodzenia i wyłożenie kostki brukowej – 2006 r.	715,50	715,50	158,38	wymiana stolarki okiennej, remont dachu
M.S3.01	Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Modernizacja lokalnej bazy kulturalnej Osiedlowy Dom Kultury Rzeszów ul. Ofiar Katynia 6 -Ocieplenie ścian zewnętrznych i stropodachu, wymiana stolarki 2006 r.	1 060,00	1 060,00	194,88	ocieplenie ścian zewnętrznych i stropodachu, wymiana stolarki 2006 r.
M.S3.02	Gmina Miasto Rzeszów	„Nadbudowa i modernizacja Domu Pomocy Społecznej przy ul. Sucharskiego”. A/ wykonanie dokumentacji projektowej zawierającej nadbudowę poddasza użytkowego wraz z modernizacją istniejącego obiektu – rok 2005. B/ realizacja w/wym. zadań – rok 2006.	2 200,00	2 200,00	72,01	opracowanie dokumentacji projektowej
M.S3.03	Gmina Miasto Rzeszów	„Nadbudowa i modernizacja filii DPS przy ul. Łabędziej”. A/ Rok 2005: - nadbudowa i prace remontowe wewnątrz budynku, - przebudowa małej architektury, - dokonanie nasadzeń zieleni. B/ Rok 2006: - dalszy ciąg prac remontowych wewnątrz budynku, - wymiana ogrodzenia.	1 000,20	1 000,20	2 080,00	nadbudowa i prace remontowe wewnątrz budynku, przebudowa małej architektury, nasadzenia zieleni, wymiana ogrodzenia
W.S2.01	Gmina Miasto Rzeszów	Przebudowa i modernizacja kina "Goplana" na Dom Kultury na obszarze "Staromieścia" - I. Przygotowanie dokumentacji 2004 – 2006 II. Przebudowa, modernizacja 2007 - 2013	3 150,00	3 150,00	326,28	opracowanie dokumentacji projektowej, roboty rozbiórkowe, wzmocnienie fundamentów

Kod Projektu w LPR	Wnioskodawca	Nazwa zadania i lokalizacja	Koszty ogólne projektu w tys. zł	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. zł	Realizacja w latach 2004-2006	
					Poniesione koszty w tys. zł	Wykonany zakres rzeczowy / uwagi
W.S3.01	Gmina Miasto Rzeszów	Domu Pomocy Społecznej dla Kombatantów w Rzeszowie przy ulicy Powstańców Śląskich 4 , celem poprawy jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno przestrzennych z dbałością o wkomponowanie wizualne obiektów do otoczenia w związku z bezpośrednim sąsiedztwem Parku im. Szafera oraz obiektów o charakterze zabytkowym.	1 400,00	1 400,00	0,00	brak
W.S3.02	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Docieplenie budynku wielofunkcyjnego (wykorzystywanego na cele pomocy społecznej, w tym warsztaty terapii zajęciowej) Przebudowa drogi dojazdowej - Rzeszów ul. Powstańców Styczniowych 37	140,00	140,00	0,00	brak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie (wersja 2004-2006) oraz informacji UMR.